OHIO STATE
UNIVERSITY
LIBRARIES

تاريخ عمومى

اثر

محمد مراد

A NOTE TO THE READER:

Because of its value and condition, this volume has been microfilmed to preserve its content.

Please check the Libraries' catalog for location of a copy of that microform.

Thank you, 3/4/1993 DG
The Preservation Office

D20
M68
v.5

بشنجی جلدك فهرستی

مقدمه ٢

قرون ثلثه . قرون اخری تقسیماتی

یکرمی ایکنجی فصل

انقلابات عمومیه

انقلابات سیاسیه ١٤

فتح کلام . باروت . الات ناریه واهمیتی .
تزاید مصارف

انقلابات علمیه وادبیه ٢٠

کاغد . اصول طبع . ژان کوتنبرغ .
مطبعه‌لر . خدمتلری . انتباه دوری .
انقلاب افکار . اصول طبعك نتایج عمومیه‌سی

انقلابات تجاریه ومالیه (کشفیات) ٣٣

هندوستان . ایلك کشفیات . هانری ملاح .
دیثاز . و اسقوده غاما . پورتکیز مستعمراتی .
قولومب . کشف امریقه . قورته‌ز . مکسیقه .
کرهٔ ارض اطرافنده برنجی سیاحت . فتح پرو .
اسپانیه مستعمراتی . کشفیاتك نتایج عمومیه‌سی

انقلابات دینیه (رهفورمه) ۷۳
قاتولیك كلیساسنك سوء مسلكی . هومانیستلر . تبدل احوال . اندولژانسلر . پاپالرك مسرفلكی . سن پیهر كلیساسی . تجل . مارتن لوتر . طقسان بش و یوز اون . پاپانك مداخلهسی . وورمس دیتی . داخلی قاریشیقلقلر . اتحاد ایچون تشبث ونتایجی . ایلك مذهب محاربهلری . اوسبورغ معاهدهسی . مذهب فرقهلری . خاتمهٔ فصل

یكرمی اوچنجی فصل

قرون اخری ابتداسنده دول اوروپا احوالی

اسپانیه و پورتكیز ۱۱۹
احوال عمومیه . اراغونیه . قاستیلیه . استیلای غرناطه . اسپانیه دولتی . پورتكیز

فرانسه ۱۳۳
یوز سنه محاربهسنك نتایجی . اون برنجی لوئی . دره بكلر . بورغوندیه . انده بوژو

المانیه ۱٤٦
المانیهنك قاریشیقلغی . اوچنجی فره دریك . ماقسیملیان و تشبثاتی

ایتالیه ۱۵۱
احوال عمومیه . وندیك . فلورانس .
رومه پرنسلکی . ایکی فرقه . ساوانارولا .
ماشیاوه لی

اسقاندیناویه ۱٦٤
دانیمارقه بیوندریغی . کوستاو وازا . وازا
سلاله‌سی . احوال اخیره

روسیه ۱۷۳
روسیه دولتنك صورت ظهوری . اوچنجی
ایوان . مدهش ایوان . داخلی قاریشقلقلر .
رومانوف سلاله‌سی

یکرمی دردنجی فصل

انکلتره انقلاباتی

ایکی کول محاربه‌سی ۱۸۸
یوز سنه محاربه‌سنك نتایجی . ریشارد یورق
و مارغریت . اوچنجی ریشارد . تودور
سلاله‌سی . محاربه‌نك نتایجی

تودورلر دوری ٢٠١
سکزنجی هانری . انکلیقانیزم . هانرینك
مظالمی . التنجی ادوارد . ماریه تودور .
بیوك الیزابت . انکلترەنك معموریتی . ماریه
استوارت . نامغلوب آرمادە . انکلترەنك شانی

انکلترەنك بیوك اختلالی ٢٢٢
باروت قومیتەسی . برنجی شارل . سوء
ادارەسی . اوزون پارلمنتو . استرافورد .
پارلمنتونك عصیانی . قراللك فراری . ایکی
فرقه . انکلترەنك جمهوریتی . قروموەللك
تیرانلغی . رەستوراسیون . کلیوم د، ورانژ

انکلترە مدنیتی ٢٤٤
انکلیز لسانی . انقلابات سیاسیەنك مدنیته
تأثیری . ادبا و مؤلفین (شکسپیر . بقون) .
دەئیستلر . قواکرلر

یکرمی بشنجی فصل

محاربات دولیه وموازنهٔ اوروپا

ایتالیه محاربەلری ٢٥٥
محاربات دولیەنك صورت ظهوری . سکزنجی
شارلك قیامی وخطالری . ایتالیه سفری .
تبدل احوال . اوروپا موازنەسی مسئلەسی .

اون ایکنجی لوئی . میلان مسئله‌سی . لوئی
و فردیناند قاتولك . پاپا ایکنجی یولیئوس

برنجی فرانسوا و بشنجی شارل ۲۷۲
فرانسوا . ماریِنیان محاربه‌سی و نتایجی .
ایمپراطور بشنجی شارل . اسپانیه احوالی .
تاج طالبلری . شارل و فرانسوا متفقلر .
فرانسوانك اسارتی . اتفاق مقدس . فذلکهٔ
احوال . شارلك اواخر سلطنتی

یکرمی التنجی فصل

قاتولیك عالمنده غلیان تعصب

انکیزیسیون وجزوئیتلر ۲۹۸
لزوم اصلاحات . انکیزیسیون . اینده‌کس .
لویولا . جزوئیتلر . تریده‌نت اجتماع روحانیسی .
غیور پاپالر . تقویم فرنکی . بشنجی سیکست

اسپانیه قرالی ایکنجی فیلیب ۳۱۶
ایکنجی فیلیب . اقامتکاهی . پولتیقه‌سی .
معاصرلری . تشبثات خارجیه‌سی . فیلیب
وفلمنك . کلیوم د' ورانژ . دیلنجیلر . فیلیب

والبرابت • فلمنك جمهوريتی • فلمنك مدنيتی •
اسپانيه نك انقراضی

مذهب محاربه لری ٣٤١
وودوالر • فرانسه ده مذهب محاربه سنك
صورت ظهوری • سن بارتلمی كیجه سی • اوچ
هانری نانت فرمانی
جزوئیتلرك فساداتی • بوهمیه عصیانی •
واللنشتاين • اعاده فرمانی • كوستاو آدولف •
فرانسه نك مداخله سی • وستفالیه معاهده سی •
محاربه و مصالحه نتايجی

یكرمی یدنجی فصل

فرانسه ده استقلال اداره

واون دردنجی لوئی عصری

محاربات خارجیه اثناسنده فرانسه نك احوال داخلیه سی ٣٧٨
برنجی فرانسوا • ایكنجی هانری • هانری
بوربون • قونچینی • قاردینال ریشلیو •
قاردینال مازارن • فروند • مازارنك اداره سی

اون دردنجی لوئی عصری ٣٩٤
دولت دیمك بن دیمكدر • لوئی نك سلطنتی •

قولبر . لووو ا . بلجیقه محاربه‌لری . تبدل
احوال . نانت فرماننك فسخی . اسپانیه وراثتی
محاربه‌لری . تریثومویر . محاربه‌نك احوالی .
فرانسه‌ده غلیان حمیت . انکلتره پولتیقه‌سنده
تبدل ومعاهده

اونجی واون برنجی عصرلر مدنیتی ٤٢٦
لسان . اسپانیه مدنیتی (لوپه ده وه غا .
قالده‌رون . سروانتس . مورخلر . قوموئنس) .
فرانسه مدنیتی . المانیه مدنیتی (قوپرنیك .
کپلر . دوره‌ر)

تاریخ عمومی

اثر

محمد مراد

بشنجی جلد

ازمنهٔ متأخره

انقلابات عمومیه . انکلتره انقلاباتی . دول سائره احوالی . محاربات دولیه ایله موازنهٔ اوروپا مسئله‌سنک ظهوری . قاتولیک عالمنده غلیان تعصب

معارف نظارت جلیله‌سنک رخصتیله

استانبول

باب عالی جوارنده ابوالسعود جاده‌سنده ۷۲ نومرولی
(محمود) بکك مطبعه‌سنده طبع اولنمشدر
۱۲۹۹

مقدمه

قرون ثلثه • قرون اخری تقسیماتی

قرون ثلثه — غربی رومه ایمپراطورلغنك پای تختی بولنان رومه شهرینك جرمانلر طرفندن ضبطیله قرون اولی یه ختام و یریلوب قرون وسطی احداث اولندیغی کبی، شرقی رومه ایمپراطورلغنك پای تختی بولنان قسطنطینیه‌نك عثمانلیلر طرفندن فتحیله دخی قرون اخری کشاد اولنمشدر •

لکن عجبا قرون مذکوره‌یی بربرندن تفریق ایتمك اوزره اساس اتخاذ ایچون همان تصادف قبیلندن معدود اولان شرقی وغربی رومه دولتلرینك دیکر اللره انتقاللرندن بشقه برشی یوقیدی ؟

ازمنهٔ متقدمه‌ده تاریخ — یعنی مدنیت میداننده ایکی قوم وملتك بر زمانده بر درجهٔ مدنیه‌ده اوله‌رق حرکت ایتدکاری مشاهده اولنمایور • ازمنهٔ متقدمه‌ده ذکری سبقت ایدن اجناس

واقوامك كافه‌سی مستقلاً ومناوبةً كندیلرینه مخصوص برر مذهب و مدنیته تبعیت ایله آیریجه برر هیئت سیاسیه تشكیل ایده‌رك مرتبهٔ شوكت و اقباله واصل اولدقدن صوكره كویا دنیاجه مكلف اولدقلری وظیفه‌یی ایفا واكمال ایتمش كبی همان زوال وانقراض واديسنه چكیلیور . اشبو انقراض دخی یا كنج یاشنده قضاءً وفات ایدن بر انسانده واقع اولدیغی كبی قضاءً – یعنی خارجك تجاوزیله واقع اوله‌یور، یاخود عمر طبیعیسنی اكمال ایدنلره عارض اولان امراض متنوعه مقامنده اوله‌رق هیئت دولتك متشكل اولدیغی اعضای متفرقه‌نك ایفای خدمت و وظیفه ایتمه‌ملرندن – یعنی هیئت مذكوره داخلنده ظهور ایدن اویغونسزلقلردن نشأت ایده‌یور .

مضبوط اولان تاریخ مدنی اوله‌رق میدانده ابتدا مصریلری بوله‌یور . بعده مدنیت آثوریلر ایله كلدانیلره و فنیكه‌لیلره نقل اولنه‌یور . ایران آنلردن مدنیتی اخذ وقبول ایتدكدن صوكره جمله‌سنی تحت اطاعته آلوب بردولت عظیمه تشكیل ایدیور . ایرانك زوالیله اووقته قدر نامی همان مجهول اولان یونانك اقبالی باشلایور . یونان دخی انقراضه دوچار اولوب میراثنی ایتالیه‌نك بر كوشه‌سنده اشقیا چته‌سندن ظهور ایتمش اولان رومه‌یه ترك ایله‌یور .

حاصل كلام رومه اقبال نقطه‌سنده ایكن یونانستان

نقطهٔ زوالده‌در، سائرلرك دخی هیچ بر حکم سیاسیلری یوق کبیدر. یونانستان اقبالده ایکن ایران زوالده بولنه‌یور .. الخ ...

نهایت اورته‌ده یالکز رومه موجوددر، رومه که جهانکیر و اقبالك اوج اعلاسنده بولنه‌یور؛ فقط آنکده اقبال وجهانکیرلکی دوام ایتمه‌یور و رومه دخی کویا عموم ایچون مروری مقدر اولان زوال وانقراض وادیسنه کله‌یور.

جهانکیر رومه ابتدا «شرقی رومه ایمپراطورلغی» و «غربی رومه ایمپراطورلغی» نامیله ایکی قطعه‌یه آیریله‌یور وغرب نصفی آز مدت ظرفنده کلیاً محو اولوب هنوز اورمانلردن چیقمش اولان جرمان اقوام وحشیه‌سی یدنده قاله‌یور.

قرون اولی اشبو وقعه ایله قپانه‌یور دیمش ایدی. فقط قرون اولی وقرون وسطی یاد اولنان ایکی فصل عظیمی بربرندن تفریق ایدن وقعه «رومه شهری» نك یاخود «رومه ایمپراطورلغی» نك استقلالدن محروم قالملرندن عبارت اولمایوب رومه شهریله رومه ایمپراطورلغنده مخصوص اولان «حکم و نفوذ» ایله «وظائف مدنیه» نك رومه ایله رومه‌دن اول کلنلره اصلا بکزه‌مه‌ین بر هیئت جدیدهٔ سیاسیه‌یه انتقالی وقعه‌سیدر.

ازمنهٔ متقدمه‌ده هر نوع حکومت موجوددر. لکن حکومت کرك آتنه‌ده اولدیغی کبی سوزده عوام، یا اسپارته‌ده‌کی کبی اعیان جمهوریتی، یاخود فنیکه‌ده‌کی کبی جماهیر متفقه

اولسون، كرك اخيراً رومه ده اولديغى كبى بر دولت مشروطه، يا ايرانده كى كبى بردولت مستقلهٔ ظالمه بولنسون — هرحالده جمله سنده حكم وحكومت — يعنى قوهٔ قانونيه ايله قوهٔ اجرائيه مركزده مقيم بر هيئت آمره يدنده در. او هيئت يعنى حكومت ايستر برفرد ممتاز اولسون، ايستر آز چوق افراددن مركب بر هيئت مستقله دن عبارت بولنسون هر حالده امر ايدن وامرى اجرا ايتديرن وكيفى اوزره تنظيم ايلديكى قوانينه عمومه رعايت ايتديرن ينه كنديسيدر. قانوناً دكلسه ده فعلاً اهالينك جانى ومالى انك النده در. كنديسندن بشقه كيمسه ده براميتاز اولماديغى كبى، كنديسنك امر وقرارينه قارشى اطاعت ورعايتسزلك ايچون شويله طورسون، اوامر وحركاتنى خفياً و وجداناً اولسون محاكمه واعتراض ايچون دخى خلقك حق وصلاحيتى يوقدر. والحاصل ازمنهٔ متقدمه ده هر بر هيئت سياسيه بر «چوبان» ايله آنك تحت امرنده مطيع «سورو» دن عبارتدر.

حالبوكه انقراض بولان رومه انقاضندن تشكل ايدن هيئات سياسيهٔ جديده ده اويله برشى يوقدر. هيئات جديده ده حكمدارلر موجود ايسه ده حكم وامتياز انلره منحصر اولمايوب نهايت درجه ده محدود ومشروطدر.

ممالكك برنده حكمدار حقوق وامتيازاتى حدودينى تجاوز

ایلدیکی تقدیرده ممالك مذکوره ایچنده انی حدود معینه داخلنه رجعته مجبور ایده جك قوت موجوددر . او قوت دخی « فئودالیزم » — یعنی دره بکلك سلسله سیدر .

اوللری هر بر ممالکده یالکز بر حکومت مرکزیهٔ مستقله موجود اولدیغی حالده بودفعه تشکل ایدن دولتلر حقوق وامتیازاتی محدود ومشروط اولان بر حکمدارك تحت ریاستنه وضع اولنمش برطاقم « حکومات متسلسله » دن عبارتدر .

ایشته ازمنهٔ متقدمه ایله ازمنهٔ متوسطه یی بر برندن تفریق ایچون اساس اتخاذ اولنان اشبو احوال جدیدهٔ سیاسیه در .

اونك کبی ازمنهٔ متأخره یی ازمنهٔ متوسطه دن تفریق ایدن وقوعات دخی فتح قسطنطینیه ایله شرقی روم قیصرلغنك انقراضی ، یاخود « یوز سنه محاربه سنك » ختامی وقعه لری اولمایوب کرك وقعهٔ مذکوره دن ، کرك اسباب سائره دن ناشی واقع اولان « انقلابات عمومیه » در .

قرون وسطاده هیئت اسلامیه خارج طوتلدیغی حالده « اصول مدنیت » تاریخ میداننده بولنان کافهٔ اجناس واقوام ایچون مشترك ایدی . واسطهٔ اشتراك دخی دره بکلك اصولیله خرستیان مذهبی ایدی .

قرون وسطاده هر بر ممالك یوقاریده ذکر اولندیغی وجهله برطاقم حکومات متسلسله دن عبارت ایدی . اصحاب

حکومتك عمرلری حکم ونفوذ دائره لرینی توسیع یولنده واقع اولان تشبثات ایچنده چکر ایدی . لکن الك عادی دره بکلدن « مقدس رومه قیصرینه » وارنجه یه قدر هرکس بوفکرده بولندیغی حالده کیمسه نك موفقیته نائل اولدیغی یوق ایدی . بوموفقیتسزلکه سبب ایسه قاتولیك کلیساسی - یعنی پاپالق ایدی .

کندیلرینی حضرت « عیسانك قائمقاملری » وعموم خرستیانلرك « لایخطی » رئیسلری مقامنده بیلدیرمك ادعاسنده بولنان پاپالر پاپاس هیئت ضابطه سی واسطه سیله هر یرده هر شیئه وقت وزمانیله واقف اوله رق جسمانی حکمدارلرك کندیلرینك مناسب کوردکاری درجه دن زیاده قوت واقتدار کسب ایتملرینه مانع اولورلر ایدی . پاپالر ابتدا ریاست روحانیه لرینه وباخصوص « آفوروز قیلیجی » ایله « لایخطیلك قالقانـه » استناداً اورته دن غائب اولمش اولان رومه ایمپراطورلرینك مقامنی احراز وعموم ممالك غربیه نك حکومت جسمانیه سنی دخی استحصال ایله بردولت عظیمهٔ روحانیه وجسمانیه تشکیل ایتمکه قیام ایتمشلر ایدی . فقط نهایت بونك قوه دن فعله چیقارلمسنی خارج اقتدار بولمشلر در .

مع مافیه پاپالر دره بکلر ایله بالاتفاق واهالینك جهالت وتعصبدن طولایی کندیلرینـه مطیع اولملرینه بالاستناد پك آغر

بریوك مقامنده اولان « حمایهٔ پدرانه لری » تحتندن قورتلمق یعنی براز استقلال کسب ایلمك ایچون ایتدکاری تشبثاته مانع اوله بیله جك قدر اقتداره مالك ایدیلر ۰

خلاصهٔ کلام ازمنهٔ متوسطه نك تاریخ مدنیسی همان حکمدارلرك پاپالر ایله متفقلری بولنان دره بکلر طرفندن قوریلان دولابلردن کندیلرینی خلاص ایده رك نائل استقلال اولمق ایچون واقع اولان تشبثات ایله نتایجندن عبارتدر ۰

حکمدارلرك اشبو تشبثلری ابتدا کلیاً ثمره سز قالمقده در ۰ زیرا حکمدارلردن زیاده مضطرب ونهایت درجه ده مظلوم اولان اهالی تعصب فوق العاده سندن طولایی پاپالرك افسادات وتحریکاتندن قورتیله مایور وامدادینی ارزو وطلب ایلمکده اولان حکمدارلر ایله اتفاق ایتمکه عقل ایتمه یور ۰

فقط صوکره لری اهل صلیب وعرب مدنیتنك شعاعی حکمدارلرك امدادلرینه یتیشه یور ۰ بر طرفدن اهل صلیبك صورت وقوعی ودوامی ونتایج کلیه سندن بری اولان عرب مدنیتنك اوروپایه ادخالی ، دیکر طرفدن دخی کلیسا ایچنده ظهور ایدن فسق وفساد ایله « آوینیون اسارتنك » موجب اولدیغی مذهب اختلاللری خرستیانلرك تعصبلرینه کالی خلل کتیره یور ۰ اهالی یه هیئت رهبانیه نك قدسیت ولا یخطیلکنه شبهه لر عارض اوله یور ۰ اهل صلیب اثناسنده شرقده و بعده

اندلسده عربلردن استحصال اولنان معلومات جديدهٔ فنيه دخى اشبو شبهه لره قوت ويره يور .

اوته دن برى اندلسه تحصيل علوم ايچون كيدن بعض اوروپا طلبه سى خرستيان عالمنده دستور العمل طوتلمقده اولان اسكى حكما اثارينى عربلر يدنده كوره رك انلرى بر برينه تطبيق ايتدكارى حالده بينلرنده كلى واساسى فرق بولورلر ايدى . آثار مذكوره نك بر برينه مطابق اولمادقلرى هر نقدر عربلر طرفندن كويا قصداً وقوع بولان تعديلات وتغييراته حمل ايديلير ايديسه ده بو سببدن اوله رق اوروپا ارباب فنونه اسكى آثارك اصللرينى بولمق و بو وجهله حقيقته واقف اولمق ايچون ارزو وهوس عارض اولمشدر .

بو اثناده قسطنطينيه فتح اولنمشدر . دها قسطنطينيه فتح اولنمازدن اول روملر غربه طوغرى فرار ايتمكه باشلامشلر ايدى . ايچلرنده علما وحكما موجود اولوب بونلر عربلرده كى آثارك صحتنى — يعنى اصله مطابق وحقيقته موافق اولدقلرينى تصديق ايلمشلر در .

بوآنه كلنجه يه قدر غرب حكماسنك اعتقادلرنجه آريستوت هر برمسئله يى عقلاً وشرعاً حل ايتمش وهر شى حقنده حكم قطعى ويرمش اولديغى كبى كليسا اركانى دخى انك افكار وادعالرينى تصديق وتفسير ايتمشلر ايدى . بناء عليه بالجمله احوال

حقنده حکم قطعی ویرمش اولان آریستوت ایله قاتولیك کلیساسی ارکاننك افکار وادعالرینی جرح واعتراض ایتمك هم کناه، همده مناسبز صاییلیر ایدی. حتی انلرك بحث ایتمدکاری مسائلی قاریشدیرمق اساساً جائز دکلدی . بونك ایچون حکمانك وافراد اهالینك اذهانی دائما طار بردائرهٔ فکریه ایچنده محصور قالمش ایدی .

بو دفعه هربلردن استحصال ایلدکاری حقایق حکمیه ومعلومات فنیه سایه سنده افکار واذهان ایلری یه طوغری سوق اولنه بیلوب کویا « لایخطی » اولان آریستوت ایله غرب کلیساسی مؤسسلرینك خطالری میدانه چیقمشدر . بوحالده اذهانه تحقیقات وتجسسات حرصی کلمش ونتیجه سی اوله رق « انتباه علوم وفنون » واقع اولمشدر . بونك اوزرینه اسکی اعتقادلره عارض اولان خلل ارتدقجه ارتمشدر .

آوینیون وقعه سندن اعتباراً کلیسا داخلنده وقوع بولان اویغونسزلقلرك بو اثنایه تصادف ایتمسی دخی اذهانك کلیسا بیوندریغی تحتندن قورتلملرینی موجب اولمشدر . کلیسانك نفوذی محو اولدیغندن طبیعی اونفوذ ایله قائم اولان بنا دخی صاللانمغه باشلامشدر .

والحاصل اشبو احوالك نتایجی جمله سندن اوله رق « انقلابات عمومیه » وقوعیله ازمنهٔ جدیده احداث اولنمشدر .

فلسفیون جدیده ازمنهٔ متأخره یی تعریف و بیان ایچون یالکز «حریت»، «مساوات»، «اخوت» کلمه لرینی کافی کورمشلردر . کلمات ثلثهٔ مذکوره ایسه ممالکك افکار عامه سنه استناداً تشکل ایدن حکومات مشروطه طرفندن تنظیم اولنان قوانین ونظامات دائره سی داخلنده اولمق اوزره عموم اهالی ایچون «حریت»، وعموم افراد اهالی بیننده «مساوات» حقوق وامتیازات، ومللِ موجوده بیننده حسب البشریه «اخوت» برادرانه دیمکدر .

بالاده بیان اولندیغی اوزره ازمنهٔ متقدمه ده یالکز مستقل ومستبد مرکز حکومتلری موجود ایدی . قرون وسطاده ایسه مرکز حکومتلری اقتدارسز اولوب حکم ونفوذ دره بکار هیئات متسلسله سی النده ایدی . ازمنهٔ متأخره ده دخی حکومات مشروطه یرلشمشدر .

ایشته قرون ثلثه یی بربرندن تفریق ایچون اتخاذ اولنان حدود تصادف قبیلندن معدود اولان بعض بیوجك وقوعات سیاسیه اولمایوب اساساً تبدل ایتمکده اولان احوال عمومیه در .—

—

قرون اخری تقسیماتی — وقوعات سیاسیه جه قرون جدیده دینیلن درت عصرلك مدت علی العموم تاریخلرده اوچ قسمه تقسیم اولنور . فتح قسطنطینیه دن بدأ ایله (وستفالیه)

معاهده سیله ختام بولان قسم اول ایجادات واختراعات وکشفیاتك موجب اولدیغی انقلابات عظیمه ایله یکی ظهور ایدن «محاربات دولیه» دن و«اوروپا موازنه سی» مسئله سندن بحث ایدر . قسم مذکورده پك چوق مذهب محاربه لری موجود اولدیغی کبی ٬ فرانسه ایله آوستریه طرفندن اوروپایه حکم ایچون واقع اولان قیامدن نشأت ایدن خارجی محاربه لر دخی متعدددر. دیگر طرفدن عموم دولتلر دره بکلك اصولنی قالدیرمغه غیرت ایده یورلر والمانیه دن بشقه هر یرده دره بکلر نفوذلرینی غائب ایله یورلر . بو قسمده اوروپا امورینك جریانده عثمانلیلرك کلی مداخلاری واردر . حتی مسائل دینیه نك حلنده بیله عثمانلی نفوذینك اثاری مشاهده اولنمقده در .

قسم ثانیده حکمدارلر حکمسز قالمش اولان کلیسا ایله دره بکلرك مقاومتی طوتوب تجاوزلرینه قارشی طوره بیله جك کیمسه یی بوله مادقلری جهتله استقلالرینی فرانسه قرالی اون دردنجی لوئی اغزیله « دولت دیمك بن دیمکدر » دیه جك درجه سنه واره یورلر .

قسم مذکورده اوروپاجه فرانسه نك نفوذی حس اولنمقده در . فقط اواثناده انکلتره ٬ پروسیه ٬ روسیه دولتلری دخی تاریخ میدانده یواش یواش رأی وحیثیت کسب ایتمکه باشلایورلر . فضله اوله رق انکلتره ده مدنیت جدیده نك

تملی اولان « مشروطيت اداره » اصولی تماميله يرلشه‌يور . شو قدر وار که اشبو اصولك تخمرلری دها قرون وسطاده کورلمشيدی .

قسم ثالث ايسه ميلادك ١٧٨٩ و هجرتك ١١٦٧ سنه سنده وقوع بولان فرانسه بيوك اختلالندن اعتباراً زمانمزه قدر اولان مدتی احاطه ايدر و بو قسمده دره بکلك اصولنك اثری قالماديغی کبی ، حکمدارلرده دخی اسکی قوت واقتدار قالمايور . امور سياسيه ده حکم ونفوذ اهالی يه ـ يعنی اهالی طرفندن انتخاب اولنمش هيئات مبعوثه يه انتقال ايده‌يور . قسم مذکورده الك زياده عصر رجالنك اذهاننی مشغول ايدن مسائل اصول مشروطيت اداره ، موازنهٔ اوروپا و « شرق » مسئله لری کبی برطاقم مسائل دوليه در . —

یكرمی ایكنجی فصل

انقلابات عمومیه

انقلابات سیاسیه ـ انقلابات علمیه وادبیه ـ انقلابات تجاریه ومالیه ـ انقلابات دینیه

— ۱ —

انقلابات سیاسیه

فتح كلام . باروت . آلات ناریه واهمیتی . تزاید مصارف

فتح كلام — قرون وسطانك نهایتیله قرون جدیده‌نك بدایتنده وقوع بولان برطاقم ایجادات واختراعات وكشفیات ازمنهٔ جدیده‌یی احداث ایدن انقلابات عظیمه‌یی موجب اولمشدر . بونلرك ایچنده اك مهم اولانلر باروت ، كاغد ، اصول طبع ، پوصله و برطاقم یكی دنیالرك كشفیدر . —

باروت — قرون وسطانك نهايتنده طوغرى انقلابات سياسيه‌يى موجب اولمش اولان باروت كربى كبى استعمال اولنمغه باشلامش ايدى . حتى قره‌سى محاربه‌سنده [*] آلات ناريه‌نك استعمال اولنديغى بالاده كورلمشيدى .

باروتك نرده و كيمك طرفندن ايجاد اولنديغى معلوم دكلدر . كيمى چينده ايجاد اولنوب عربلرك چينليلردن اوكرنديكلرينى وباروتك اوروپايه عربلر واسطه‌سيله نقل اولنديغنى ادعا ايتمش؛ كيمى دخى باروت عربلرك ايجادى اولوب اندلسده تحصيل ايچون كيتمش اولان برتولد شوارج (Bertold Schwartz) نام برالمانيه راهبى طرفندن اوروپايه نقل اولنديغنى بيان ايلمشدر .

اصل موجد معلوم اولماديغى جهتله اكثر اوروپاليلر (برتولد شوارچى) باروتك موجدى عقامنده طانيرلر . حتى بوخصوصده روايت ايدرلر — كه برتولد آلتون تركيبى بولمق ايچون وقت ضايع ايدن كيميا كرلردن برى اولوب بر كون آتش چاقمقده ايكن يانى باشنده‌كى هوان ايچنده بولنان كوكرد وكومورچله خليطه‌سى درنصلسه ايچنه تصادف ايدن بر قيغلجمدن طولايى آتش آلەرق هوانى يارم قپامش اولان طاش پارچه‌سنى هوايه آتمشدر .

[*] جلد رابع صحيفه ١٨٧

برتولد بو كيفيت عجيبه‌يى ابتدا قوهٔ شيطانيه‌يه حمل ايده‌رك پك زياده قورقمش ايسه ده برمدت صوكره مراقنى دفع ايچون مذكور خليطه‌يى يكيدن ترتيب ايله اوزرينه بر دها آتش ياقديغى حالده خليطه ينه آتش آله‌رق برهوا اولمشدر •

كويا باروت دخى بو وجهله ايجاد اولنمش وايلك دفعه استعمال اولنان آلت ناريهٔ حربيه‌نك هوان اولديغى بوندن نشأت ايتمشدر • —

آلات ناريه واهميتى — آلات حربيه‌نك ابتداى ظهورى اثناسى دره‌بكلكلك قوتلى زمانى ايدى • دره‌بكلر «شاتو» لر ينه قپانوب كرك حكومت متبوعه‌لرينه، كرك اهالى يه قارشى هر درلو تجاوزاتده بولنمقده ايديلر •

حكمدارلر دره‌بكلرك تجاوزات واطاعتسزلكلرندن طولايى ممالكك ضبط وربطيله حسن اداره‌سندن كلياً عاجز ايديلر • ايچلرندن بعضلرى دره‌بكلرك عليهنه حركته جرأت ايتدكلرى حالده آزقه‌لرنده پاپايى بوله‌رق تشبثاتندن صرف نظر ايتمشلر ايدى • ذاتاً پاپالرك معاونتلرى اولماديغى حالده دخى حكمدارلر دره‌بكاره نه ياپه بيلیرلر ايدى ؟

شاتولرينى مدت مديده محاصره ايتدكدن صوكره تسليمه مجبور ايتمكمى ؟

شـاتولر بر د کلدی ، بش د کلدی ، بش یوز د کلدی ۰ ـ یعنی باشـه چیقیلیر بر درد د کلـدی ۰ بناء علیـه قرون وسطایه مخصوص اولان حکومات متسلسلهٔ محلیه هیئتنك بقاسی کویا تأمین اولنمش ایدی ۰

باروت ایجاد اولندیغی کبی بو حال همان د کشمشدر. قراللر طوپ وتفنك اعمالنی حقوق وامتیازات مخصوصه‌لری صره‌سنه داخل ایده‌رك آز مدت ظرفنـده دره بکلری دهشت ایچنـده براقه بیلمشلردر ۰

قرالك منتظم و پارلاق شـوالیه الایلرندن خوف ایتمـه‌ین دره بکلر بو دفعـه ایکی بارکیرك کتوره بیلـدیکی بر طوپدن تیترمکه باشلامشلردر ۰

حکمدارلر باروت وآلات ناریه سایه‌سنده دره بك شاتولرینی تخریب واهـالی‌یی ظلم وتعدیلرندن تخلیص ایده‌رك ممـالکلرك امنیت واسـایشنی و بناء علیه معموریت وسـعادت حالنی تأمین ایده بیلمشلردر ۰

واقعا بو احوال یکدن ظهوره کلمه‌مشـدر ۰ سببی ایسـه افکار عامه‌نك انتباهندن کویا بی خـبر اولان قراللرك آنی هیچ حکمنـده طوته‌رق ازمنهٔ متقدمه‌ده اولدیغی کبی کمال استبداد اوزره اداره ایتمکه قیام ایتملری ایدی ۰ ـ

تزاید مصارف — اسلحهٔ ناریه‌نك چیقمسیله شوالیه عسكرینك اهمیتی كلیاً محو اولمشدر ٠

اسلحهٔ ناریه‌نك اعمالی مشكل واستعمالی وقته محتاج اولدیغی جهتله حكمدارلر حین حاجتده حربه سوق اولنه‌جق عساكری وقت آسایشده سلاح آلتنه الوب تعلیم وتعلم ایله مشغول ایدرلر ایدی ٠ بو وجهله ظهور ایدن « عساكر دائمه » یی بسلمك وكیدیرمك وانلر ایچون قشله‌لر انشا ایلمك لازم ایدی ٠ بونكله برابر اوللری لاقیردیسی بیله موجود اولمایان « مهمات حربیه » نك تداركنه احتیاج وارد اولمشیدی ٠ بو ایسه پك چوق مصارفاته محتاج اولدیغندن حكمدارلر اهالی اوزرینه بر طاقم فوق العاده ویركیلر تحمیل ایتمكه مجبور اولمشلردر ٠ بو سببدن اوله‌رق ممالكلرك موازنهٔ مالیه‌لرینه سكته كلمش واهالینك شكایات محقانه‌سی كیتدكجه زیاده‌لشمشدر ٠

بو شكایات حكومتلر طرفندن لایق وجهله سمع اعتباره آلنمادیغی جهتله شایان تأسف احوال وقوعه كلمش وسیللر ایله قان دوكلمشدر ٠

حكمدارلر اسلحهٔ ناریه سایه‌سنده ممالكك داخلی اسایشیله كندیلرینك نفوذ وحریتلرینه عظیم سكته ویرمكده اولان

دره بكلرى بر طرف ايدنجـه نظرلرينى خارجه عطف ايتمشـلر
و بوندن محـاربات دوليه ايله موازنهٔ اوروپا مسـئلهسى تولد
ايلمشدر · —

انقلابات علمیه وادبیه

کاغد . اصول طبع . ژان کوتنبرغ . مطبعه‌لر
وخدمتلری . انتباه دوری . انقلاب افکار . اصول
طبعك نتایج عمومیه‌سی

کاغد — ازمنهٔ متقدمه‌ده انسانلر افکار ومراملرینی نشر وتبلیغ ایچون یوز یوزه کلمکدن بشقه بر چاره بیلمزلر ایدی . بو حالده یازی پك بیوك بر ایجاد دیمك ایدی .

یازی یازمق ایچون بز کاغده محتاجز . اولری ایسه کاغد یوق ایدی . ایشته انسانلر کاغد ایجاد اولنمازدن اول یازیلرینی یازمق ایچون درلو درلو چاره‌لر بولورلر ایدی .

ابتدالری الك زیاده یازیلر طاش اوزرنده حك اولنور ایدی و بو دور بزه سلطان احمد میداننده بولنان دیکیلی طاش کبی خیلی آثار براقشدر . صوکره‌لری انسانلر قوانین ونظامات کبی مهم

يازيلرى ضبط وقيد ايچون معدن لوحه‌لر [*] استعمال ايتمكه باشلامشلردر ۰

معدن لوحه‌لر پك پهالى اولديغندن هركس آنى تدارك كدن عاجز ايدى ۰ بناء عليه پاره‌جه اقتدارسز اولانلر يازيلرينى آغاج ياپراغى ، يا قبوغى ، ياخود تخته اوزرينه يازارلر ايدى ۰

مصره مخصوص اولوب پاپيروس (Papyrus) ناميله معروف اولان بر نبات خيلى مدت كاغد يرينه استعمال اولنمشدر ۰ نه چاره كه متانتى درجهٔ مطلوبه‌ده دكلدى ۰

نهايت حيوانات دريلرندن اعمال اولنان « برغمه » كاغدى بوخصوصده الڭ مقبول عد ايديليرايدى ۰ «برغمه» اسمى ايسه اناطوليده واقع برغمه شهرنده ايجاد اولنمسندن نشئت ايتمشيدى ۰

فقط برغمه كاغدى پك پهالى اولديغندن انڭ اوزرينه يازلمش اولان كتابلر دخى همان آلتون پهاسنه ايدى ۰ قيمتلى اولان كتابلرى تدارك ايتمك زنكين اولمايانلرڭ خرجى دكلدى ۰ قرائتخانه‌لر ايله كتبخانه‌لر ايسه هنوز موجود اولماديغندن معارف تحصيل ايده‌بيلمك احتمالى دخى بر ايكى صنفه مخصوص ومنحصر ايدى ۰ صنوف مذكوره ذاتاً تحصيل فنونه هيچ اهميت ويرمه‌دكلرندن معارف پك كرى و جهالت دخى درجهٔ نهايه‌ده ايدى ۰

[*] مثلا رومه‌ده كى اون ايكى لوحه كبى

یازی کاغدی ایپکدن اولمق اوزره ابتدا سمرقندده هجرتك ایکنجی عصرنده مسلمانلر طرفندن ایجاد اولنمشدر .

برمدت صوکره عربلر کاغدی پاموقدن اعمال ایتمکه باشلامشلردر. پاموق کاغدینك اسمی « شام کاغدی » ایدی وموجدی عمرو نام برمکه لیدر .

اندلس عربلری اسپانیه ده مفقود اولان پاموق یرینه مبذول اولان کتان و پاچاوره استعمال ایتمکه باشلامشلردر . یازی کاغدی ایشته بووجهله ایجاد اولنوب اندلس طریقیله اوروپایه داخل اولمشدر .

کاغد ـ بخار ، دمیر ، معدن کموری کبی مدنیت حاضره نك اعاظم ارکانندن معدوددر . فقط اصول طبع موجود اولمادیغی حالده کاغد او قدر اهمیتی حائز اولماز ایدی . باخصوص ابتدای ظهوری زماننده اصول طبع موجود اولمادیغی کبی ، اوروپاده ادبیات دخی لاتین لسانی اوزره محرر بولندیغندن ایجادی اوروپاده «اصول اولنه جق درجه لرده تأثیرات ونتایجی موجب اولمامشدر . ـ

اصول طبع — خرستیانلر اسکیدن بری خانه لرنده و کلیسا- لرنده عبادت ایچون حضرت عیسی وحضرت مریم علیهما السلام ایله حواریونك و بعض کلیسا ارکانك رسملرینی استعمال

ايتمكى عادت اتخاذ ايتمشلر ايدى . بو رسملر اولرى طبيعى برر برر ترسيم اولنور ايدى . فقط طالبك چوقلغى مناسبتيله لزومى قدر يتشديرمك ممكن اولماديغندن بعض رسساملر تجارت ايچون رسملرى تخته ويا باقر لوحه لر اوزرينه اويوب قالبلرينى آليرلر ومتعدد نسخه لرينى بز ياخود كاغد اوزرينه باصارلر ايدى . بو رسساملر يواش يواش رسملرك آلتنه كيمك رسمى اولديغنى وبعده ترجمهٔ احواللرندن بعض فقره لرى حك وتحرير ايتمكه باشلامشلردر .

بو كيفيت طبيعى اذهانى بو اصول اوزره كتاب طبع ايتمك جهتنه سوق ايلمش ايسه ده هر كلمه يى آيريجه حك ايتمك وهر صحيفه ايچون برر قالب ياپمق خصوصى تسويه اولنه بيلير مشكلاتدن اولماديغى جهتله پكده رغبت بولهمامشدر . يالكز بو وجه اوزره آره صره قيصه دعالر وحكايه لر طبع اولنور ايدى .

اصول طبعك اساسى اولان حروفات متحركه نك ايجادى شرفى ايسه همان قسطنطينيه نك فتحى سنه سنده اولمق اوزره ژان كوتنبرغ (Jean Guttenberg) نام المانيه لينك عهده سنه دوشمشدر . —

كوتنبرغ — ژان كوتنبرغ (مايه نس) شهرنده مقيم كبار بر فاميلادن ظهور ايتمشدر . وقت مزبورده غربى اوروپانك

هرطرفنده اولديغى كبى ، مايه نس شهرنده دخى زادكان واصناف فرقه لرى بيننده منازعه لرموجود اولوب اشبو منازعه لر اثناسنده كوتنبرغ فامليا سى ثروتنى غائب ايتمشيدى . بوسببدن اوله رق كنج ژان دخى كار وكسب ايچون استراز بورغ شهرينه نقل مسكن ايتمش ايدى .

ژان كوتنبرغ استراز بورغ شهرنده اصول عتيقه اوزره رسم واوفاق رساله لر طبع ونشر ايده رك تعيش ايدر ايدى . رساله طبع ايتمك خصوصنده كى كلفت ومصارف كليه كوتنبرغى حروفات متحركه ايجادينه سوق ايتمشدر . لكن حروفات متحركه واسطه سيله اصول طبعك پك ايلرى يه واره جغنى عقلاً كشف ايلديكى حالده درجهٔ غايه ده اولان فقر وضرورتندن ناشى برخيلى مدت كشفنى اورته يه قويمقدن عاجز قالمشدر .

نهايت كوتنبرغ وطن اصليسى اولان مايه نسه عودت ايده رك شهر مذكورده مقيم فاأوست (Fauste) نام زنكين برساعتجى ايله اورتاق اوله رق برمطبعه كشادينه موفق اولمشدر . فاأوست مطبعه مصارفنى ويرمش وكوتنبرغ اغاجدن حروفات ايله دستكاه اعمال ايلمشدر .

بعده كوتنبرغ آز مدت ايچنده بوزلقده اولان اخشاب حروفات يرينه معدن حروفاتى استعمال ايتمكه باشلامشدر .

ايلك طبع اولنان كتاب لاتينجه اولمق اوزره انجيل شريف مجموعه سيدر (٨٣٣) .

ايشته بو وجهله اصول طبع ايجاد اولنمشدر . فقط موجدى كوتنبرغ معاصرلردن لايق اولديغى التفات ومكافات كورمه‌مشدر . كوتنبرغك اورتاغى فاأوست اصول طبع اسرارينه كسب وقوف ايتدكدن صوكره كوتنبرغده لزوم كورمه‌يوب مرتبلردن شفر (Scheffer) نام بريله بالاتفاق بيچاره موجدى كندى مطبعه سندن طيشارى آتمشدر . كوتنبرغ طرفندن واقع اولان اقامهٔ دعوا دخى فاأوست طرفندن حاكمله‌ره ويديريلن رشوتلردن طولايى ثمره‌سز قالمشدر .

مايه نس اغنياسندن برى تكرار فقر ضرورته دوچار اولمش اولان كوتنبرغك سفالت حالنه مرحمةً بر مقدار اقچه اعطا ايدەرك مستقل بر مطبعه آچديرمش ايسه ده حال عصيانده بولنان مايه نس شهرينى تأديب ايچون شهر مذكور ميتروپوليدى (آدولفك) سوق ايتمش اولديغى عسكر طرفندن شهرك بر طرفى احراق اولنديغى اثناده كوتنبرغك مطبعه‌سى دخى يانمشدر .

والحاصل اصول طبعك موجدى كوتنبرغ دخى بشريت محسنلرينك اكثريسى كبى معاصرلرينه قدر وقيمتنى بيلديرمكه موفق اولمقسزين ضرورت واحتياج ايچنده وفات ايتمشدر (٨٤٣) .

كوتنبرغ وفاأوست مطبعه سنده مرتب خدمتنى ايفا ايدن

عمله اوروپانك هر طرفنه طاغيله رق آز مدت ظرفنده مستقل مطبعه لر كشاد ايلشلردر .

مطبعه لروخدمتلرى — كوتنبرغ طرفندن ايلك مطبعه كشادندن اعتباراً يكرمى سنه يچر يچمز اوروپا ممالكنك قسم اعظمى برر ويا دها زياده شر مطبعه يه مالك ايديلر . مطبعه سكز يوز اوتوز اوچده مايه نسده كشاد اولنديغى حالده ٨٤٠ تاريخنده ويانه ده، ٨٤٣ ده رومه ده، ٨٤٧ ده ميلان ايله ونديكده، ٨٤٨ ده پارسده، ٨٤٩ ده ناپوليده، ٨٥٣ ده انكلتره ايله بلچيقه ده واسپانيه ده مطبعه لر كشاد اولنمشدر . يالكز روسيه ده ٨٦٤، اسوه چيه ده ٨٨١، اسقوچيه ده ٨٨٦ ودولت عليه ده دخى ١١٠٠ تاريخنده ايشلمكه باشلامشدر .

مطبعه لر ابتدالرى لاتين لسانى اوزره تحرير اولنمش اسكى حكما آثارينى طبع ونشر ايتمكه تشبث ايتدكارى حالده مصرفلرينى چيقاره جق قدر مشترى بوله مامشلردر . بعده مطبعه جيلر ملى لسان اوزره يازلمش اويوبجق حكايه لرده طوتلقده بولنمش اولان عادى حكايه و مصالره زياده رغبت اولنديغنى مشاهده ايدنجه لاتين آثاريله « اسقولاستيك » ادبياتنى ترك ايدەرك موجود اولان اثار جديده يى طبع ايتمك ايله برابر كايتلى اكراميه لر وعد ايده رك قلم وانشا اربابنى عمومك بيلديكى لسان

اوزره آثار ادبيه ميدانه چيقارمغه تشويق وترغيب ايتمشلردر ٠

كتابلر اوجوز واوقونمسي قولاى اولديغندن تحصيل معارف برمدت قليله ظرفنده تعميم اولنمشدر ٠ بونك نتيجه سى اوله رق مكتبه كيتمك وتحصيل فنون ايتمك عموم صنوف اهالى ايچون مودهٔ حكمنه كيرديكى كبى ، دارالفنونلر ومكتبلر كشاد ايلمك واهل معارفى تأليفه واهالى بى تحصيله تشويق ايتمك ماده سى دخى حكمدارلرجه برمدت اولسون وظيفهٔ مقدسه بيلنمشدر ٠ بوسايه ده يارم عصر ظرفنده اوروپاى غربى كلياً دكشمشدر . —

انتباه دورى — اوروپا ايچون « انتباه معارف وصنايع » دورى شرقده المنصور وهارون الرشيد دورلرى مقامنده در٠ ايكى حكمدار بربريله محاربه ايتدكارى وقت مظفر اولان مغلوب اولاندن تضمينات حربيه يه بدل اوله رق كتاب ويا رسم آلير ايدى . وقت مز بوره كلنجه يه قدر معلوم اولمايان بركتاب وهيكل بولنديغى تقديرده بيوك شنلكلر اجرا اولنور ايدى . حتى پاپالرك بيله نشر معارف خصوصنده حكمدارلردن كرى قالدقلرى يوق ايدى . پاپا دردنجى (اوژه ن) رومه دارالفنوننى كشاد ايلمش ، بشنجى نيقولا مشهور واتيقان (Vatican) كتبخانه سنى تنظيم ايلديكى كبى آنتيقه جيلكده ارباب اولان برخيلى ذواتى وقتيله ترقى وتمدن طريقنده قطع مسافه ايتمش

اولان ممالكه مأمور ايده رك اوته ده بريده اونوديلوب قالمش اولان اسكى حكما آثارينك تحريسنه مأمور ايتمشدر ٠

فلورانسه ده مديجيلر (Medicis) ٬ ناپوليده « عاليجناب » آلفونس ٬ ميلانده لودو ويك مور (L. Maure) معارف اوغورنده مليونلر صرف ايلمكده ايديلر ٠ بوحال هرنقدر اوروپاى غربينك هرطرفنه سرايت ايتمش ايسه ده ايتاليه قطعه ـ سى بوخصوصده نسبت قبول ايتمز درجه ده ايلرى ايدى ٠ بوحالك سببلرندن برى دخى ذاتاً رومه هيئت قديمه سنك مزارى بولنان ايتاليه قطعه سنك وقت حاضرده مركز مدنيت اولان شرقه قربيتيله مناسبات تجاريه سى ايدى ٠ —

انقلاب افكار — موجود اولان اثار اهالى يه عارضى اولمش اولان اشبو معارف حرصنى تسكين ايچون كافى دكلدى ٠ آريستوت طرفندن چيزلمش اولان دائرهٔ فكريه انتباه معارف دورينه كوره پك طار ايدى ٠ حالبوكه عصر عملاسيله كليسا رؤساسنك قولنجه آريستوت طرفندن بيان اولنان رأيك خارجنه چيقمق وانك افكارينى جرح ايتمك كفر ديمك ايدى ٠ بوسببدن اوله رق وقت مزبوره كلنجه يه قدر اوروپاده نشر اولنان اثار همان جملهً آريستوت آثارينك يلان ياكلش شرح وتفسيرلريله انلره مناسبز تقليدلردن عبارت ايدى ٠ بناء عليه

انتباه وقتنه قدر موده اثار عتيقه ده اولـديغندن اذهان وافكار دائما كرى يه منحصر ايدى واذهانى احوال واقعه نك محاكمه سنه سوق وتحريك ايده جك اسباب موجود اولماديغى كبى ايلرى يه طوغرى عطف نظره دخى جرأت اولنه مايور ايدى . چونكه « علما » عندنده آريستوت كايسادده پاپا مثالى لايخطى عد اولنمقده ايدى .

ترقيات علميه يه ميدان ويرمك ايچون اشبو « اسقولاستيك » باتاغنك كرچكدن باتاق اولديغنى — يعنى آريستوتك لايخطى اولماديغنى اثبات ايلك لازم ايدى . واقعا آريستوتك اثارينى جرح ايدن برقاچ عالم كلمش ايدى . فقط انلر مؤاخذه لرينى عربلرده بولنان آثاره مستنداً تحرير ايتمكده اولدقلرى جهتله ادعالرى عموم عندنده مقبول صايلمايور ايدى . اريستوتى حكماى عتيقه دن برينك اثارينه استناداً جرح ايتمك ايجاب ايده يور ايدى .

بونك اوزرينه فلورانسه ده قوزمه‌مديچى علماادن فيچين (Ficin) نام برايتاليه لى يه افلاطونك اثارينى نقل وترجمه وانلرى لايق وجه اوزره شرح وتفسير ايتديره رك بودرده دوا بولنمسنه سبب اولمشدر .

افلاطونك افكار علميه سى اريستوتك اصول فلسفه سنه موافق دكلدر . حالبوكه افلاطون آريستوتك خواجه سى وسوقراطك الك مشهور طالبى بولنديغندن آريستوتى جرح ايچون

کوزل مأخذ و واسطه اوله بیله‌یور ایدی . واقعا افلاطون دخی لایخطی عد اولنمایور ایدی . فقط مقصد اصلی اولان عقله مستند مباحثات علمیه ایچون میدان ومناسبت آچیله یور ایدی .

مدیچیلرك تشویقی سایه‌سنده (فیچین) کبی یکی علما افلاطونك افکارلریله اصول فلسفه‌سنه و عربلردن النان معلوماته مستنداً آریستوتی وانکله برابر افکار زندانی مقامنده اولان اسقولاستیك ادبیاتنی مؤاخذه ایده‌رك انلری انظار عامه‌دن دوشرمکه موفق اولمشلردر .

ذاتاً « انتباه صنایع و معارف دوری » اثناسنه طوغری ظهور ایدن منازعات روحانیه وکشفیات کلیسا ایله « تحت حمایهٔ مشفقانه‌سنده » بولنان اسقولاستیك اربابی طرفندن بیان اولنان افکارك خلاف حکمت وحقیقت اولدیغنه حکم ایچون کوزل دلائل و یرمشیدی .

بوحالده کیده کیده افکار عامه‌ده نه پاپا ایله کلیسا ارکاننك قدر وحیثیتی ، نه‌ده آریستوت ایله حکمای سائره‌نك اعتباری قالمشدر . هپ « اسکی » اولان « یکی » یه میدان ویره‌رك یواش یواش اورته‌دن قالقمغه باشلامشدر . بناءً علیه صرف معناسز نظریاتدن عبارت اولان اسقولاستیك ادبیاتی دخی اورته‌دن قالقوب ادبیات جدیده‌یه یر و یرمشدر .

انتباه دوری او درجه‌ده هرکسی شاشیرتمش ایدی که پاپالر

بيله قاتوليك كليساسى تملرينك معارف ايله امتزاج ايده‌ميه‌جكنى — يعنى ترقئ فنون ومعارفك مطلقا قاتوليك كليساسنك حيات طمرى مقامنده اولان عتيق تعصبك تسكينه سبب اوله‌جغنى اونوده‌رق بر خيلى مدت معارفى حمايه خصوصنده حكومات جسمانيه ايله رقابت ايتمشلردر • حتى مديچى خاندانندن ظهور ايدن پاپا اونبجى لئون « علوم ومعارفى حمايه ايتمك شرفى پاپالرك وظائفى جمله‌سندندر » دير ايدى •

طبيعى آز مدت صوكره پاپالر بيوك خطالر اختيار اولنديغنى مشاهده ايده‌رك تبديل مسلك ايلمشلردر • حتى مشاهير رؤسادن معدود اولان قاردينال (پول) پاپا اونبجى (لئونه) تقديم ايلديكى بر لايحهٔ مخصوصه‌ده انتشار معارفك قاتوليك كليساسى ايچون مضر اولديغنى بيان ايده‌رك تدابير لازمه‌نك اتخاذينى توصيه ايتمشيدى • فقط نه فائده كه ايش ايشدن چكمشيدى •

پاپالر بو احواله واقف اولدقدن صوكره ادبيات جديده‌ده كليسا ايچون الك بيوك دوشمن كورمشلردر وانلره اعلان حرب ايده‌رك ادبيات عتيقه ايله صنايع نفيسه‌يى التزام ايتمكه باشلامشلردر. بوده شايان تشكردر . زيرا رافائل (Raphaël) وميشل انجلو (M. Angello) ولئوناردو دوينچى (L. de Vinci) كبى ذواتى ميدانه چيقاران بر درجه‌يه قدر پاپالرك اشبو حمايه‌لريدر • —

اصول طبعك نتیجی ـ الحاصل کاغد و اصول طبع کتابلرك چوغالمسنی و اوجوزلنمسنی و ملّی لسان اوزره ادبیات ظهورینی، بونلر ایسه صنوف اهالی بیننده معارف انتشارینی، معارف انتشاری دخی انسانك ذهننی ایلری طوغری حرکتدن منع ایتمکده اولان اسقولاستیك فنوننك اورته‌دن قالقمسنی و افکاری دائما ایلری‌یه ـ یعنی کسب معلوماته سوق ایدن معارف جدیده ایله مدنیت حاضره ظهورینی موجب اولمشلردر. برده اصول طبع معارفك بر ممالك داخلنده قالمایوب هر طرفه طوغری تعمیم و انتشارینه سبب اولمشدرکه نتیجه‌سی اوله‌رق السنه بشقه اولدیغی حالده ادبیات عموم ممالك ایچون بر اولمشدر. ـ

—

— ٣ —

انقلابات تجاریه و مالیه

{ کشفیات دوری }

هندوستان . ایلك کشفیات . هانری ملاح . دیئاز . واسقوده غاما . پورتکیز مستعمراتی . قولومب . کشف آمریقه . آمریقه قطعه‌سی . قولومبك عاقبتی . قورتز . ومکسیقه سفری . فتح مکسیقه کرهٔ ارض اطرافنده برنجی سیاحت . پیزارو . الماغرو فتح پرو . اسپانیه مستعمراتی . کشفیاتك نتایج عمومیه‌سی

هندوستان — طرق و معاملات تجاریه ایله امور مالیه‌جه واقع اولان انقلابات برطاقم قطعات جدیده‌نك کشفندن ، قطعات جدیده‌نك کشفی دخی هندوستانه کیدوب کلمك ایچون بر طریق بحری ارامقدن نشئت ایلمشدر .

هندوستان قطعهٔ جسیمه‌سی کندیسنه مخصوص اولان ثروت وساماندن طولایی ازمنهٔ مجهوله‌دن بری عموم عندنده پك بیوك

شهرت قزانمش و سزوستریس ، سمیرامیس ، کی خسرو ، اسکندر ، تیمور ، وناپولئون کبی جهانکیرلکی التزام ایدن خونریزلرك نظر دقتلرینی جلب ایده وتجاوز وتسلطلرینه دوچار اوله کلمشدر .

جمیع زمانده کافهٔ ملل واقوام عندلرنده روی زمینده هندوستان قدر مبارك و مسعود برقطعه یوق ایدی . زمانمزده بیله هندوستان بر دولت معظمه‌نك ملك مشروعی مقامنده تصدیق اولندیغی حالده بیوکلر شویله طورسون ، ضعیفلر دخی هندوستانی ضبط ایتمك خلیاسندن واز کچه‌مه‌مشلردر وکچه‌میه‌جکلردر — یعنی هندوستان مسئله‌سی دها حل اولنمامشدر .

ازمنهٔ متقدمهٔ مجهوله‌دن عصر حاضره کلنجه‌یه قدر مرور ایدن مدت ظرفنده کافهٔ ملل واقوام بیننده جریان ایدن اخذ واعطاده الك نفیس والك قیمتدار اولان اشیا وامتعهٔ تجاریه هندوستانك محصولیدر . هندوستان تجارتنی درعهده ایدن ملتلر ملل سائره‌یه قارشی نسبتسز درجه اولمق اوزره ثروت صاحبی اولمشلردر .

ازمنهٔ متقدمه‌ده هندوستان تجارتی بر خیلی مدت فنیکه‌لیلرك النده ایدی واووقت بحرسفیدك شرق سواحلی بوسایه‌ده ثروت ومعموریتجه قطعات سائره‌دن چوق ایلری ایدی .

اسکندر کبیر هندوستانه عزیمت ایتمزدن اول هندوستان

امتعه‌سيچون يكى بر مخزن بنا ايتمشيدى (اسكندريه) ووقت مز بوردن اعتباراً بر خيلى مدت هندوستان تجارتى مصر طريقيله واقع اولمشدر .

اقطار شرقيه‌ده خلافت اسلاميه ظهور ايدنجه متعصب اوروپاليلر مسلمانلر ايله هر درلو مناسبات قطع ايدكلرى كبى مناسبات تجاريه‌يى دخى ترك ايتمشلر ايدى . بناء عليه هندوستان امتعه‌سنك انجق جزؤ قليلى قسطنطينيه طريقيله اوروپايه واصل اولمقده ايدى . فقط اهل صليب بر درجه‌يه قدر اوروپانك تعصب جاهلانه‌سنى تسكينه سبب اولديغى كبى ، باخصوص ايتاليه سواحلنده كائن بعض شهرلرك شرق ايله مناسبات تجاريه پيدا ايلمرينه دخى كلى ياردم ايلمشيدى .

ايشته‌وقت مز بوردن اعتباراً بحث ايتديكمز زمانه كلنجه‌يه‌قدر اوروپايه كلن هندوستان تجارتنك قپوسى و بناء عليه اك معمور شهرى ونديك شهرى ايدى . هندوستان امتعه‌سى الدن اله اولمق اوزره بونجه دكزلر ايله قره‌لردن مرور ايده‌رك ونديكه واصل اولمقده ايدى و ونديكليلرك دخى بوخصوصده مهلك رقيبلرى اولماديغندن طولايى امتعهٔ مذكوره‌يى طبيعى غايت فاحش فيئات ايله صاتارلر ايدى .

بعض اوروپا حكومتلرى ونديكك ثروت ومعموريتنه حسد ايده‌رك ونديكه رقابت ايتمكه قيام ايتدكلرى حالده موفق

اوله‌مامشلر ايدی . چونكه ونديكليلر بحر سفيددن بوكبيلری دفع ايچون فنيكه‌ليلره امتثالاً هرنوع شيطنت ارتكاب ايتمكدن چكنمزلر ايدی . ونديكليلرك اشبو مسلكی هركسه رقابت خصوصنده قطع اميد ايتديرمش ايدی . شوقدر واركه بو اميد قرون وسطانك نهايتنه طوغری واقع اولان ترقیٔ افكار ومعارف ايله برابر تكرار حاصل اولمشدر — يعنی هندوستانه كيدوب كلمك ايچون طريق ديكر موجود اولديغی حقنده حاصل اولان ظنيات اشبو اميدك عودتنی موجب اولمشدر . —

ايالك كشفيات — بحر محيط سواحلنده مسكون اوروپا اقوامی بحر مذكورك نهايتسز اولديغنه اسكيدن بری حكم ايتمشلر ايدی . حتی قاتوليك كليساسی بيله پاپازلرك آغزيله ساحلدن بر قاچ كونلك بعد مسافه‌ده دنيانك نهايت بولديغنی — يعنی سما ايله دكزك بر برينه قارشمش اولديغنی — فقط او طرفلرك كشفی تصادف اولنه‌جق موانع عظيمه واحوال مدهشه‌دن ناشی بنی آدم ايچون ممكن اولماديغنی ادعا ايلمكده ايدی .

يوللرينی شاشروب بر مدت بحر محيط اوزرنده قالمش اولان بعض كميجيلر وبالقجيلر بحر مذكور حقنده هركسك دهشت وغرابتنی جالب حوادث غريبهٔ كاذبه نشر ايدرلر ايدی . ذاتاً كميجيلر وقت مزبورده پوصله موجود اولماديغی جهتله ساحلدن

ایریله‌مازلر ایدی • بناء علیه انکینه طوغری آچلمغه جرأت ایدن بولنمایور ایدی • یالکز دانیمارقه ونوروه‌چیه بالقجیلری بالنه اولامقده اولدقلری حالده اسقاندیناویه‌نك شمال غربیسنه طوغری ساحلدن هر نصلسه آچلدقلرندن اوزاقدن اسلاندیه اطه‌سنی مشاهده ایده‌رك مذکور جزیره‌یه قدر کیدوب کلمکه باشلامشلر ایدی • نورمانلر اسلاندیه‌یه قدر واورادن دها ایلری‌یه طوغری کیده‌رك شمالی آمریقه‌نك شرق سواحلنی کورمشلر ایسه‌ده اشبو کشفلرینه نظر اهمیت ایله باقامشلر ایدی •

بوقبیلدن اوله‌رق بعض فرانسزلر وانکلیزلر دخی ساحلدن آیرلقسزین جنوبه طوغری کیده‌رك کینه‌یه قدر اولان آفریقه سواحلنی کشف ایتمشلر وکینه‌ده بولدقلری التون وفیل دیشی مناسبتیله اره‌صره کیدوب کلمشلر ایدی •

قرون وسطانك نهایتنه طوغری شرق ایله اندلسك همتلری سایه‌سنده انتشار ایدن معارف اوروپاده هیئت عالم وبالخصوص ارضك شکل ووضعیتی واحوالی حقنده بعض افکار ظهورینی موجب اولمش ایدی • بعض اوروپا حکماسی آفریقه‌یی طولاشه‌رق ویاخود ارض کروی اولدیغی حالده دائما غربه طوغری حرکت ایده‌رك هندوستانه کیتمك ممکن اولدیغنه احتمال ویرمکده ایدیلر •

فنیکه‌لیلرك افریقه‌یی طولاشدقلری ذاتاً تاریخدن معلوم

ايدى . فقط كميجيلرك انكينه چيقمق خصوصنده كى عجزلرى بونلرك تحقيق وتجربه سنه مانع اولمقده ايدى . عربلر پوصله يى ايجاد ايده رك بوكاده چاره بولمشلردر .

بوحالده كشفيات ايچون ايجاب ايدن اسباب تدارك اولنمشيدى وايش شمدى تشبث وجرأت ايده بيلنه قالمشيدى . پورتكيزلر بوخصوصده هركسدن اول طاورانمشلردر . —

پورتكيزلرك كشفياتى — پورتكيز دولتى اندلس دولت اسلاميه سنك انقراض كليسى اثناسنده اندلس قطعه سنك غرب كوشه سنده ظهور ايده رك لايق وجهله فتوحات حرصنى المزدن - يعنى لزومى قدر توسيع حدود ايتمزدن اول كنديسيله برابر ظهور ايدن اسپانيه دولتى طرفندن ترقى وتوسعدن منع اولنمش وساحل بحرده صيقشمش قالمش اوفاجق بر دولت ايدى . اسپانيوللر اندلس قطعه سنى ضبط خصوصنده پورتكيزلردن اول طاورانمش اولدقلرندن پورتكيزلر فتوحات ارزولريله قبارمش اولان تعصبلرينى كميلر واسطه سيله كيدوب آفريقه سواحلنده تسكين ايتمكه باشلامشلر ايدى - كه بوسايه ده پورتكيز دولتى كوزل دونغا صاحبى اولمش ايدى .

پورتكيزلرك افريقه يه طوغرى تجاوز ايتملرى دين اوغورنده محاربه ديمك اولديغندن قاتوليك كليساسى دخى پورتكيزلرى

بوخصوصده تحسین وتشویق ایتمکده ایدی وحتی پاپا بشنجی مارتین کشف اولنه‌جق قطعاتی پورتکیزلره « احسان » وحین سفرده تلف اوله‌جق عسکرلك کوناهلرینی « اولدن عفو » ایتمش ایدی ٠ بوندن اکلاشلدیغی اوزره پاپالر کشفیاتك کلیسا نفوذینی محو ایده‌جك احوالك بری اوله‌جغنی دها اکلایه‌مامشلر ایدی ٠ —

هانری ملاح — (H. le Navigateur)

پورتکیزلر برنجی تشبثلرنده موفق اولدقلرندن امید و جسارتلرینی ارتدیرمشلردر ٠ سائر افراد اهالی ایله برابر کشفیات حرصنه دوشمش اولان پورتکیز قرالی برنجی ژانك اوغلی هانری جسورانه اجرا ایتدیکی سفرلر ایله الك زیاده یکی دنیانك کشفنه خدمت ایتمشدر ٠

پرنس هانری « ملاح » حین صباوتندن بری کمیجیلکه هوس ایده‌رك دائما کمی اوزرلرنده امرار وقت ایدر ایدی و کمیجیلکده فوق العاده مهارت کسب ایتمشیدی ٠ هانرینك برنجی خلیاسی پدرندن بر ایکی کمی آلوب قطعات مجهوله تحری ایتمك اوزره دکزه آچیلمق ایدی ٠ هانری خیلی مدت اوغراشدقدن صوکره نائل مرام اوله‌رق نره‌یه کیده‌جکنی بیلمکسزین لیسبوندن چیقوب جنوبه طوغری حرکت ایتمشدر (۷۹۷) ٠

هانرى اول امرده (ماديره) اطه سنى كشف ايلمشدر . مذكور اطه ده انسان موجود دكلدى . هانرى جسيم ومرورى ناقابل اولان اورمانلرى احراق ايتدكدن صوكره بحر سفيد اطه لرندن اوزوم وشكر قاميشى كتيروب ديكدير ديكى كبى پورتكيز دن بر قاچ يوز خانه اهالى دخى جلب ايده رك اسكان ايتديرمشدر . ايلريده بونجه اهميت كسب ايدن « اوروپا مستعمراتى » بونكله باشلامشدر .

هانرى ملاح اشبو ايلك موفقيتندن صوكره هيچ راحت اوتور مايوب همان دكز اوزرنده بچيرمش اولديغى قرق سنه لك عمرى اثناسنده خط استوايه قدر اولان افريقه سواحلنى ، آسور ، قانار يه ، يشيل بورون اطه لر ينى كشف وانلرك صورت ضبط ور بطلر ينى تأمين ايلمشدر . —

ديئاز — هانرى ملاحك وفاتيله پوتكيزلرك كشفيات هوسلرى محو اولمامشدر . بالعكس هانر ينك موفقيتلرى وصيت وشهرتى پك چوق حريص شهرت اولانلرك غبطه لر ينى موجب اولمشيدى . بناء عليه بوكبى تشبثاتدن كرى قالنديغى يوق ايدى .

هجرتك سكزيوزالتمش درت سنه سنده بارتلمى ديئاز (B. Di-aze) نام بر پورتكيز قاپتانى آفريقه نك الك جنوب نقطه سى اولان برونه قدر كيده رك فورتنه لردن طولايى طولاشمغه جسارت

ايده مه مش ايسه ده انك افريقه نك جنوب نقطه سى اولديغنى اكلامشدر . ديئاز پورتكيزه عودت ايده رك قراله مشاهداتنى مبين برلايحه تقديم ايتمش ايدى .

لايحه ده ديئاز مذكور برونى « فورتنه لر برونى » تسميه ايتمش ايدى . قرال ايسه « فورتنه لر برونى » تعبيرينى چيزوب اوزرينه «اميدبرونى» يازمشدر — كه هندوستان قطعه سنى كشف ايچون اميد ديمكدر . —

واسقوده غاما — نهايت ٨٧٥ سنه سنده پورتكيز قرالى «بختيار» امانوئلك زمان سلطنتنده مشهور واسقوده غاما (Vasco de Gama) نام پورتكيز قاپتانى معيتنده درت كمى اولديغى حالده اميد برونى مرور ايده رك موزامبيك قطعه سنه واصل اولمشدر. واسقوده غاما دنيانك اوبر اوجى بيلديكى موزامبيك قطعه سنده اسپانيه ده وشمالى افريقه ده بولنان عربلرك همجنس ومذهبلرينه راست كلنجه كمال تعجب وحيرت ايچنده قالمشدر .

واسقوده غاما موزامبيك مسلمانلرى طرفندن فوق العاده حرمت ورعايته مظهر اولدقدن ماعدا كندى افكارينك ممكن اولديغى حالده هندوستان طريقنى اوكرنمك اولديغنى موزامبيك حاكمنه بيان ايتمسى اوزرينه معيتنه برقاچ دفعه هندوستانه كيدوب كلمش اولان قلاغوزلر بيله ويرلمشدر .

واسقوده غاما بوسایه ده یکرمی ایکی کون ظرفنده محیط هندی یی قطع ایده‌رك طوغری کالکته لیمانه یناشمشدر (٨٧٦) .

عرب تجارلری واسقوده غامانك ورودی اوزرینه امتیازلری اولان هندوستان تجارتی پورتکیزلرك النه انتقال ایدر قورقوسیله هندولری واسقوده غاما علیهنه تحریك ایتمشلردر. بناء علیه واسقوده غاما هندوستانده چوق طورمایوب جزئی مال ایله لیسبونه عودت ایلمشدر .

واسقوده غاما واقعا خزینه ایله عودت ایتمه‌مش. فقط اصل مقصد حاصل اولمش ایدی - یعنی هندوستانه کیدوب کلمك ایچون برطریق بولنمشیدی .

پورتکیز قرالی بختیار امانوئل واسقوده غامایی فوق‌العاده تلطیف ایتدکدن صوکره معیتنه یکرمی بیوك سفینهٔ حربیه دن مرکب برفیلو دونتما ویره‌رك تکرار هندوستانه سوق ایلمشدر . —

پورتکیز مستعمراتی — اون اون بش سنه ظرفنده پورتکیزلر یواش یواش هندوستان وجزیرة العرب وافریقه سواحلنده کائن الك مهم تجارت موقعلرینی ضبط واستیلا ومتعدد شعبه‌لر تأسیس ایده‌رك هندوستان تجارتنی کاملا درعهده ایتمشلردر .

پورتکیزلر هندوستان مستملکاتندن بر نیم قرالیت تشکیل ایتمشلر و برنجی دفعه نیم قرال نصب اولنان واسقوده غامه در . پورتکیز مستملکاتی ایسه تجارتجه مهم اولان نقاط مختلفه ده انشا وتجهیز ایدلمش متعدد قلعه لردن عبارت ایدی .

بعض محللرده یرلی اهالی رسماً پورتکیز قرالینك تبعه سی صایلیر و ویرکی ایله مکلف ایدی ، دیکرلرنده ایسه اهالی یالکز دوست ومتفق عد اولنه رق یالکز پورتکیزلر ایله اخذ واعطا ایدرلر ایدی .

پورتکیز نیم قراللرندن ـ یعنی هندوستان والیلرندن الك زیاده شهرت شعار اولان البوکرك (Albuquerque) در . البوکرك برطرفدن پورتکیز مستملکاتنی آوسترالیه وجاپونیه یه قدر توسیع ایتمش ، دیکر طرفدن دخی فتوحاتیله وندیکلیلرك تشویقی اوزرینه پورتکیزلرك علیهنده تشکل ایدن اتفاقلری حکمسز براقمشدر . حتی اشبو اتفاق سلطان سلیمانك تحت حمایه‌سنده ایدی . سلطان سلیمان بحر احمرده بردونمای مخصوصه انشا وتجهیز ایده رك سیدی رئیسك تحت قوماندهسنده اوله‌رق هندوستان صولرینه سوق ایتمش ایسه‌ده برثمرهٔ مفیده کورلمه‌مشدر . بو اتفاقلره سبب اولان کیفیت آلبوکرك طرفندن (سوقوتوره) اطه‌سیله هرمز قلعه سنك استیلالریله باب المندب وهرمز بوغازلرینك سدی وبووجهله اسکیدن بری جاری اولان هندوستان

تجارتنك كليـاً منعى ايدى . بو ايسـه عربلر ايله ونديكليـلرك منافعلرينى كلياً اخلال ايتمكده ايدى .

روايت اولنـديغنه كوره البوكرك اشبو موفقيتلريله دخى قنـاعت ايتمه يوب سلطـان سليمـان حضرتلرينك مداخله سـنه مقـابل كويا نيل مباركك مجراسـنى بحر احمره تبديل ايله مصر قطعه سنى چول حالنده براقق وقدسك مسلمانلرك يد تصرفلرنده بولنمسنه قارشيلق اولمق اوزره مكهٔ مكرمه يى فتح ايتمك تصورنده ايدى .

بونكله برابر البوكرك دخى واسقوده غاما كبى عاقبت منكوباً فقر و ضرورت ايچنـده وفات ايتمشـدر . البوكرك « كبير » و « پورتـكيز مارسى » ناميله معروفدر .

اميد بورنندن جاپونيه يه وجده دكزندن آوستراليه يه قدر ممتد قطعات مختلفه نك سواحليله اطه لرندن و تجارتجه آز چوق اهميتى حائز اولان ليمانلرندن عبارت بولنان پورتـكيز مستملكاتى امور اداره ده مستقل بر والئ عمومى (نيم قرال ـ خديو) نك تحت اداره سنده بولنـديغى جهتله بيوك بر دولت مسـتقله مقامنده ايدى . حتى پورتـكيز قراللرى هندوستان واليسى يدينه و يريلن اشبو اقتـدار فوق العـاده دن خوف ايده رك بونك اوكـنى آلمغه تشبث ايتمشلر در . فقط سوزده تدابير اولمق اوزره بولدقلرى چاره لر

نهایت پورتکیز مستملکاتنك خرابیتنی و بشقه دولتلره انتقالنی موجب اولمشدر .

والیلر کندیلرینه مأمورین و عسکر ایچنده برطاقم بندکان پیدا ایله عصیان ایتمکه وقت بولمسینلر مطالعه‌سی اوزرینه پورتکیز قراللری هندوستان والیسنی و بیوك مأمورینی هر اوچ سنه ده برکره تبدیل ایتمکه باشلامش اولدقلرندن تعیین اولنان والیلر ایله مأمورین سائره محل مأموریتلرنده شعبه لرك حسن اداره سنی دوشونمه‌یوب انفصال وقتندن اول ثروت و سامان جمع ایتمك چاره سنه باقارلر ایدی .

قراللر بعض امتعهٔ نفیسه تجارتنی امتیاز مخصوص اولمق اوزره کندیلرینه حصر ایتمك کبی شانلرینه صیغماز ارتکاب ایله مأمورینه دخی یول کوسترمشلردر . فی الحقیقه پورتکیز مستملکاتنده ارتکاب دخی همان تبدل اخلاق اثناسنده کی رومه ارتکابی درجه سنه وارمشدر . —

قولومب (Colombus) – پورتکیزلره عارض اولمش اولان کشف و تجسس حرصی قومشولری بولنان اسپانیوللره سرایت ایتمش اولوب انلر دخی کشفیات دورینك الك بیوك رجالندن معدود و تاریخده اسکندر قدر مشهور اولان قریستوفور قولومب واسطه‌سیله آمریقه قطعهٔ جسیمه سنی کشف و استیلا ایلمشلردر .

جنوالی قریستوفور قولومب (٨١٣ ـ ٨٨٤) عصرك الك بیوك حكماسندن معدود ایدی . قولومب پاویه دار الفنوننده تحصیل علوم ایتمش ایدی . اثنای تحصیلده قولومب الك زیاده جغرافیه و قوزموغرافیه وهیئت فنلرینه مراق ایدر ایدی .

قولومب تحصیلنی اكمال ایتدكدن صوكره مجرد سیر وسیاحت فكریله كمینك برنده طائفه خدمتنی قبول ایده رك پك چوق ممالك وقطعاتك احوالنی تحقیق ایتمش ونهایت پورتكیز دولتنك پایتختی بولنان لیسبون شهرنده تأهل ایده رك انده برمدت اقامت ایلمش ایدی .

مشهور قاپتانلردن اولان قائم پدرینك حین وفاتنده كندیسنه جغرافیه ایله هیئته متعلق معلومات جدیده یی حاوی كتابلر ایله خریطه لر قالمش اولدیغندن قولومب لایقی وجهله انلری مطالعه ایده رك ذهننده ارضك كروی اولدیغنه اعتقاد حاصل ایلمشدر .

وقت مزبورده پورتكیزلره عارض اولمش اولان كشفیات ارزوسی درجهٔ نهایه ده ایدی . وبوارزو « هندستان خسته لكی » یاد اولنه جق درجه یه كلمش ایدی .

قولومب دخی بوخسته لكه طوتلمش ایدی . فقط قولومب ارضك كروی اولدیغنه قانع اولمش اولدیغندن اسپانیه سواحلندن متصل غربه طوغری حركت ایدلدیكی حالده آسیه نك شرق طرفنده واقع چین ایله هندوستانه كیدیله جكنه قطعیاً احتمال

ويرمكده ايدى . قولومب عقل و فكرينى بو مسئله اوزرينه حصر ايتمش ونهايت بالذات بو سياحته تشبث ايتمكه قرار ويرمشدر .

قولومب اول امرده وطن اصليسى اولان جنويزه بالمراجعه افكار وتصوراتنى جنويزك سناتو مجلسنه بيان ايده رك برقاچ سفينه طلب واسترحام ايلمش ايسه ده سناتو مجلسى قولومبه عقلنه خفت كتيرمش بر بدلا نظريله باقه رق استدعاسنى كمال استهزا ايله رد ايلمشدر .

قولومبك بوخصوصده پورتكيز وانكلتره قراللرينه واقع اولان مراجعتلرندن دخى بر ثمره حاصل اولهمامشدر . بوحالده قولومبك يالكز براميدى قالمش ايدى . اودخى فردينايد قاتوليك ايله ايزابللايه مراجعت ايتمك ماده‌سى ايدى .

قولومب انلرك نزدلرينه دخى عزيمت ايله پلانلرينى تقديم ايلمش والتى يدى سنه قدر اوغراشمش اولديغى حالده ينه برثمره حاصل ايده مه مشدر .

فردينايد ايله ايزابللا وقت مزبورده غرناطه نك محاصره‌- سيله مشغول ايديلر . نهايت غرناطه فتح اولنوب اسپانيه استقلال كسب ايتدكدن صوكره ايزابللا قولومبك لايحه سنى « عصر علماسندن » مركب برقوميسيون مخصوصه حواله

ايتسنه رضا كوسترمشدر . قولومب ايسه مشكلاتك الك يوكارينه اشبو قوميسيون نزدنده تصادف ايتمشدر .

قوميسيون اعضالرينك جمله سى قولومبك افكارينى اعتراض واستهزا ايتمكده ايديلر . فقط هركسك اعتراضى بردكلدى . كيمى دنيا كروى اولديغى حالده « آلت طرفه » ايتمش اولان كمينك باش اشاغى اوله‌رق نصل طوره بيله‌جكنى وبعده « صويوقوشندن » نصل چيقه بيله جكنى سؤال ايدر ايدى ، كيميده قولومب طرفندن درميان اولنان افكار كويا انجيل شريفك احكاميله كليسا اركاننك اقوالنه مخالف اولديغندن بحثله عادتا قولومبك كفرينه حكم ايتمكده ايدى .

قولومب بو دفعه آرتق يأسه كلمش ودردينى افهام ايده بيله‌جك برتاجدار آرامق ايچون سياحته چيقمق اوزره بولنمش ايكن برپاپازك توسط والتماسى اوزرينه قراليچه ايزابللا قولومبك تكليفنى قبول ايتمش واوچ قطعه سفينه ايله يوز يكرمى نفر طائفه ويرمكه راضى اولمشدر .

قولومب ممنوناً ومتشكراً هجرتك سكز يوز يتمش (٨٧٠) سنه سى اغستوسنك اوچنجى كونى اندلسده كائن پالوس ليمانندن حركت ايلمشدر .

الك عادى نفردن قولومبه وارنجه يه قدر سفره كيدنلرك

جمله سی اقربا و بيلدكار يله حلاللشمشلر و وصيت نامه لرينی براقشلردر .

كشف امريقه — قولومب ايله رفيقلری ابتدا جنوبه طوغری حركت ايده رك معلوم اولان ساحل طريقيله قناريه اطه لرينه قدر راحت كيتمشلردر . فقط مذكور اطه لردن صوكره كميلر احوال و وسعتی مجهول اولان بحر محيطه متوجهاً ايلرو يلكه باشلاينجه جمله يه دهشت عارض اولمشدر .

كميلر ايلرو يلدجه طائفه لرده كی تلاش تزايد ايتمشدر . قرق كوندن زياده دائما ايلری يه طوغری كيتمكده اولدقلری حالده حالا بر قره اماره سی يوق ايدی . قره اماره سنك اولماديغی شويله طورسون ، ذاتاً قولومبدن بشقه كيمسه ده عودت اميدی اولسون قالمامشيدی .

كميجيلر ابتدالری سسلرينی چيقارمايورلر ايدی . كميلر ايلرو يلدكچه شكايتلری ايشيدلمكه باشلامشيدی و شكايتلر كيتدكچه آرتمقده ايدی . نهايت شكايتلر عادتا عصيان مرتبه سنی بولمشدر . يالكز قولومب اميد و افكارنده ثابت ايدی و دمير كبی قوی اولان اخلاق و طبيعتی سايه سنده عصيانلرك اوكنی آلير ايدی .

نهايت دكزه چيقدقلرينك التمش بشنجی كونی اقشامی اوكده

كيدن كميدن اوزاقده يانمقده اولان برآتش مشاهده اولنمش وكميجيلرك كافه سی « توپراق ! توپراق ! » اوازه سيله يرلره قپانوب دعالر ايتمكه و بر برينی قوجاقلمغه باشلامشلر در . كميلر ايرتسی كونی كنديلرينی طلوع شمس ايله برابر منظره سی غايت كوزل بر يشيل اطه پيشكاهنده بولمشلر در .

قولومبك يناشديغی اطه باهاما جزائر مجتمعه سندن (سان سالوادور San-Salvador) اطه سی ايدی .

قولومب آميرال اونيفورمه سنی لابس اولديغی حالده برالنده قليج ، ديكرنده سنجاق طوته رق كمال دبدبه ايله قره يه چيقمش وسنجاغی ركز ايده رك جزيره يی اسپانيه قرالينك ملكی اعلان ايلمشدر . فيما بعد كنديسنك دخی اسپانيه قرالينك وكيلی ومرخصی صفتنده طانلمق لازم كله جكنی بيان ايله هركسدن صداقت يمينی طلب ايلمشدر (تشرين اول ٨٧٠)

قولومب كندی نامنی ابدی ايده جك برقطعهٔ جسيمه كشف ايتمش اولديغندن خبر دار اولمايوب حالا كنديسنی آسيه نك شرق سواحلنده ظن ايتمشيدی . آمريقه سكنه سنه « هنديلر » دينلمسنه سبب دخی بو كيفيتدر . حالبوكه قولومبك آسيه طريقنك نصفنی اولسون قطع ايتديكی يوق ايدی .

قولومب برنجی سفرنده باهاما جزائر مجتمعه سندن ماعدا (كوبه) و (هائيتی) اطه لرينی دخی كشف ايتمشيدی .

يرلى اهالى البسه لى ، بياض رنكلى ، صقاللى انسانلرى كورنجه وهلهٔ اولاده قورقشلر ايسه ده بعده انلرك همان مبارك ومسعود بر نوع مخلوق اولديغنه ذاهب اوله رق زياده حرمت و رعايت ايتمكه باشلامشلردر . يرلى اهالى چيرل چيپلاق اولدقلرى حالده قولاقلرنده آلتون كوپه لر وقوللرنده بلازيكلر طاشيرلر ايدى .

يبانيلر اسپانيوللرك التونه اولان حريصانه نظرلرينى كورنجه التون اشيالرينى تكليف ايله برابر غربه طوغرى اشارت ايده رك التونك ايلريده چوق اولديغنى خبر ويررلر ايدى . اسپانيوللر ايسه وحشيلرك كوستردكلرى قطعه نك هندوستان اولديغنه ذاهب اولورلر ايدى .

لكن قولومب شمديلك ايلرى يه طوغرى حركتدن صرف نظر ايده رك هائيتى ياخود « اسپانيوله » (يعنى كوچك اسپانيه) اطه سنده على العجله انشا ايتديرديكى قلعه جكده قرق قدر عسكر براقدقدن صوكره موفقيتنى تبشير ايچون اسپانيه يه عودت ايلمشدر .

قولومبك اسپانيه ده حكومت ايله اهالى طرفندن كورمه دك بر التفات ونمايش قالمامشدر .

قولومبك شهرتى و يكى دنيانك كشفى برسرعت فوق العاده ايله افاقه يايلمشدر وكشف اولنان قطعه يه عودت ايتمكده

اولان قولومبك معيتنده كيتمك اوزره كلن اسپانيول واجنبينك حسابى يوق ايدى · فردیناند وايزابللا بو دفعه قولومبه بيوك آمير اللق رتبه سيله بر فيلو دونتما ويرمشلر در · —

قولومبك عاقبتى — قولومب اسپانيول اطه سنه حين عودتنده نه انشا ايتديرديكى قلعه يى ، نه ده ايچنده براقديغى محافظلرك اثرينى بولمشدر · چونكه بونلر يرلى اهالى يه قارشى ملايمانه معامله ده بولنملرى حقنده قولومب طرفندن ويريلن نصايح وتنبيهاته باقمقسزين ظلم وتجاوزلريله وحشيلرى عصيانه دعوت ايتمشلر ايدى ·

قولومب ايله برابر يكى اوروپادن كلنلر دخى اكثرياً سرسرى طاقمى اولوب آمريقه ده التون طاغلر بولمق افكاريله كلمشلر ايدى · حالبوكه بونلر التون قزانمق ايچون امريقه ده دخى چالشمق لازم اولديغنى كورنجه پك زياده جانلرى صيقيلمش وقولومب حقنده شكاياته باشلامشلر در · حتى ايچلرندن بعضلرى اسپانيه يه عودت ايده رك قولومبك حركات ومعاملاتندن شكايتله حقنده افترا ايدرلر ايدى · فردیناند دخى كويا قولومبك عصيانندن خوف ايده رك مرقومى كرى جلب ايتمكه قرار ويرمشدر ·

قولومبك احوال وحركاتنى تفتيش ايچون كلن مأمور آمريقه يه واصل اولديغى اثناده قولومب آنتيل آطه لرينك

كشفنى تكميل ايده‌رك هنوز كورمه‌مش اولديغى اصل امريقه قطعه‌سنه سفر ايتمك اوزره ايدى .

كان مأمور ايسه قولومبك اداره‌سنى تفتيش ايده‌جكى يرده كاير كاز انى حبس وتوقيف و پرانغه بند ايده‌رك اسپانيه‌يه نقل ايلمشدر .

هر نقدر فردیناند افكار عامه‌نك غليانى اوزرينه بر مدت صوكره قولومبى حسن صورتله قبول وحقنده اظهار اولنان معامله‌دن طولايى بيان تأسف ايلمش ايسه‌ده قولومبه آمريقه واليلكنى اعاده ايتمه‌يوب وقتيله بينلرنده امضا اولنان مقاوله‌نامه‌نك احكامنى بوزمشدر . مقاولهٔ مذكوره موجبنجه قولومب كشف ايده‌جكى قطعاتده قيد حيات ايله واليلك ايده‌جك و واردات عموميه‌نك عشرينى اله‌جق ايدى . —

آمريقه — قولومب شرقى آسيه‌يه كيتمك اوزره يوله چيقديغى حالده تصادفاً آمريقه قطعه‌سنى كشف ايلمشيدى . ديكر طرفدن قولومب درت دفعه آمريقه‌يه سياحت ايده‌رك ايكيسنده دخى اصل آمريقه قطعه‌سنه يناشديغى حالده حالا آمريقه‌نك آمريقه اولديغنى اكلايه‌مامشيدى . آمريقه قطعه‌سى دخى قولومبك اسميله ياد اولنمايوب قولومبدن صوكره آمريقه‌يه سياحت ايله امريقه‌نك احوالدن باحث بر رساله نشر

ایدن فلورانسلی آمریغووسپوچی **Amérigo Vespuci** نك اسمیله تسمیه اولنمشدر ۰

قولومب ایام اخیره‌سنی فقر وضرورت ایچنده و بر گوشهٔ انزواده گچیرمش ووفات ایدر ایکن آمریقه‌دن حین جلبنده قوللرینه وایاقلرینه طاقیلان دمیرلرك کندیسیله برابر دفن اولنمسنی وصیت ایلمشدر (۸۸٤) ۰

قولومبك وفاتیله کشفیات خصوصنده بر تأخر واقع اولمامشدر ۰ اسپانیه حکومتی یکی کشف اولنان قطعاتك ضبط وربطنی تأمین ایچون برطرفدن عسکر ودونتما گوندرمکدن گری طورمادیغی گبی ، دیگر طرفدن کندی منافع ذاتیه‌لری — یعنی کار وکسب ایچون کیدوب یکی دنیالری کشف وتحری ایتمك اوزره تشکل ایدن تجار قومپانیه‌لرینه دخی مساعده ایلمشدر ۰ اشبو قومپانیه‌لرك بولدقلری مال کندیلرینك واراضی دولتنك اوله‌جق ایدی ۰

اسپانیوللر مکسیقه کورفزنده کائن جزایر مجتمعه نك اداره‌سنی تنظیم ایتدکدن صوکره امریقه قطعه سنه بچه‌رلك انك استیلاسنه تشبث ایلمشلردر ۰ باخصوص از مدت ایچنده ثروت وسامان جمع ایلمك گبی ارزوی حریصانه‌لری اسپانیوللری دائما ایلری‌یه طوغری سوق ایتمکده ایدی ۰

هجرتك ۸۹۱ سنه سنده بالبوا (**Balboa**) نام بر اسپانیول

(پاناما) برزخنى مرور ايله محيط كبير ساحلنه واصل اولمش و رسم تشريفات اوزره محيط مذكورك اسپانيه دولتنك ملكى اولديغنى اعلان ايلمشدر ٠

بو وجهله امريقه نك شرقى آسيه اولمايوب اوروپادن دها جسيم برقطعهٔ مستقله اولديغى اكلاشلمش واسپانيه دولتى صاحبسز اولان اشبو قطعهٔ جسيمه يى « امريقه » ناميله ممالكنه رسما الحاق ايلمشدر ٠ —

قورته زومكسيقه سفرى — اسپانيوللر هنديلردن (يعنى امريقه ده بولنان قيرمزى وحشيلردن) ايلريده « مكسيقه » و « پرو » ياد اولنان مدنى ومعمور ايكى قطعه ممالك موجود اولديغنى اكلامشلر ايدى . اسپانيوللر مأمول ايتدكارى التون طاغلرك حوالئ مزبوره ده اولديغنه حكم ايتمش اولدقلرندن بتون فكرلرينى انلرك كشفنه حصر ايلمشلر ايدى ٠

اسپانيه قرالى والمانيه ايمپراطورى بشنجى شارلك زمان سلطنتنده كوبه جزيره‌سى واليسى والاسكز (Valaskez) معيتنده بولنان امراى عسكريه دن قورته ز (Cortèz) ه التى يوز نفر پياده واون التى نفر سوارى ايله اون درت قطعه طاغ طوپندن عبارت برقوهٔ عسكريه ويره رك انى مكسيقه نك تحريسنه مأمور ايلمش ايدى ٠

فردیناند قورته ز جسور ومدبر وفوق العاده حریص شهرت بر آدم ایدی . قورته ز کوبه جزیره سندن حرکتله امریقه ساحلنه یناشمش وعسکرینی کمیلردن چیقاردقدن صوکره طارق بن زیاده امتثالاً کمیلری احراق ایتمشدر . قورته ز بو حرکتیله ایلریده مظفر یتدن بشقه بر جای سلامت اولمادیغنی عسکرینه تفهیم ایلمشدر .

قورته ز خیلی مشکلات ومشقتلردن صوکره مکسیقه یه واصل اولمش وکمال حیرت وتعجب ایله اوروپاده اولدیغی کبی کوزلجه زرع اولنمش ترلالر، معمور شهرلر ومدنی انسانلر کورمشدر .

قورته ز قوهٔ کلیه اولمق اوزره قارشیسنه چیقان مکسیقه عسکرینه دفعاتله غلبه ایتمشدر . مکسیقه لیلر ایچون بیاض رنکلی انسانلر ایله آلات ناریه کورلمه مش وایشیدلمه مش شیلر ایدی . خصوصیله سمایه متعلق سسلردن ـ یعنی کوك کورلمسنه مشابه اولان طوپ صدالرندن طولایی امریقه لیلر اسپانیوللری انساندن عالی بر مخلوق ظن ایده رك انلر ایله محاربه ایتمکه جرأت ایده مه مکده ایدیلر .

مکسیقه حکمداری مونته زومه (Montezouma) اسپانیوللرك ظهور وحدودی تجاوز ایتدکلرینی ایشیدنجه پك چوق هدیه لر ایله قارشیلرینه مرخصلر کونده رك انلری کری

چو یرمکه غیرت ایتمش ایسه ده موفق اوله مامشدر . زیرا قورته‌ز « اسپانیه قرالینك سفیری صفتیله کلمکده اولدیغندن مکسیقه حکمدارینی کورمکسزین عودت ایده میه‌جکنی » بیان ایده‌رك مکسیقه شهری پیشکاهنه قدر کلمشدر .

مکسیقه شهری کول ایچنده کائن بر اطه اوزرنده انشا اولنمش، کوزل وجسیم بر شهر ایدی . شهرك خانه‌لری طاشدن انشا اولندیغی حالده علی‌السویه بیاض رنکه بویانمش ایدی . مزین وجسیم معبدلر، دوائر رسمیه، سرایلر شهره هیبت ویرمکده ایدی . اصول معماریه‌لرینه دخی بر دیه‌جك یوق ایدی . سوقاقلر ایسه کنیش و منتظم ایدی . شهردن قره‌یه چیقمق ایچون حین حاجتده قالدیریلیر کوپریلر یاپلمش ایدی .

مکسیقه حکمداری مونته‌زومه غایت مزین ومصنع بر سدیه اوزرنده شاهانه اوتورمقده اولدیغی حالده قورته‌زی حضورینه قبول ایلمشدر . حکمدارك اطرافی وکلا ورجال ایله احاطه اولنمشیدی .

مونته‌زومه ایشلنمش صرمه‌لی خلعت کیمش وباشنه منتظم طوغ طاقش ایدی .

مکسیقه حکمداری اسپانیوللری نهایت درجه‌ده برحرمت والتفات ایله قبول ایتمش واقامتلری ایچون جسیم برقوناق ویرمشدر .

قورته‌ز احتیاطاً کندیسنه تخصیص اولنان سرایی بر قلعه‌یه تحویل ایلمشدر . —

فتح مکسیقه — کوبه والیسی ولاسکه‌ز قورته‌زك موفقیات فوق العاده‌لریله شهرتندن طولایی تلاش ایده‌رك مرقومی حبس وتوقیف ایچون سکز یوز قدر عسکرایله بندکانندن برینی مأمور ایلمش ایدی . بونی خبر المش اولان قورته‌ز مکسیقه شهرنده عسکرینك برمقدارینی براقدقدن صوکره باقی قالان قوهٔ جزؤیه‌ایله قارشیسنه کلن فرقه‌نك اوزرینه کیده‌رك ناکاه اجرا ایتدیکی هجومده دوشمنی ابتدا پریشان و بعده عسکرینی کندی طرفنه جلب ایتمکه موفق اولمشدر .

قورته‌زك حین غیبوبتنده مکسیقه شهرنده براقیلان عسکر اهالی‌یی مناسبتسز تجاوزلریله ازعاج واسپانیوله‌ده اولدیغی کبی عصیانه تحریك ایده‌رك ارباب عصیان الندن جملهً تلف اولمشلر ایدی . بناء علیه مظفراً عودت ایدن قورته‌ز مکسیقه شهرینی عصیان حالنده بولمشدر .

قورته‌ز هر نصلسه مونته زومه‌یی کندی طرفنه جلب ایتمکه موفق اولوب تسکین عصیان ایچون واسطه اتخاذ ایلمش ایسه‌ده مونته زومه‌نك اشبو حرکتی اهالیده‌کی عصیان وغلیانك کسب شدت ایلمسنی موجب اولمشدر .

اهالی مونته زومه‌یه خائن وطن نظریله باقه‌رق آنی قتل ایتمشلر و برادر زاده‌سی غواته موزینی (Guatemuzin) حکمدار اعلان ایلمشلردر .

قورته‌ز دخی غلیانه کلمش اولان بر ملتله باشه چیقمق مشکل اولدیغنی بیلدیکی جهتله کیجه‌نك برنده اتخاذ ایتمش اولدیغی محکم موقعی ترك ایده‌رك رجعت ایتمکه باشلامشدر . قورته‌زك اشبو رجعتی تاریخده « محنت کیجه‌سی » نامیله معروفدر . قورته‌ز انجق عسکرینك نصفنی فدا ایتدکدن صوکره محل سلامته واصل اوله بیلمشدر .

مکسیقه‌لیلرك مذهبی فنیکه‌لیلرك مذهبنه پك مشابه اولوب انسانی قربان کسمك عادتی بیله جاری ایدی . بناء علیه اسیر دوشمش اولان اسپانیوللر معبدلرده قربان ایدلمشلردر .

بوندن صوکره قورته‌ز اسپانیه مستملکاتنده بولنان سرسریلردن عسکر تحریر ایده‌رك تکرار مکسیقه‌یه کلمش و برمدت محاصره‌دن صوکره شهر مذکوری فتح وغواته موزینی اسیر ایلمشدر .

قورته‌زك عسکری مکسیقه شهرینی یغما ایده‌رك خیلی مال آلمشلر ایسه‌ده انکله قناعت ایتمه‌یوب کویا صاقلنمش اولان خزائنی بولمق ایچون اهالی‌یی بار بارانه اشکنجه‌یه دوچار ایتمکه باشلامشلردر . حتی غواته موزینی بیله یانمقده اولان کمور اوزرینه یاترمشلردر .

روایت اولندیغنه نظراً سسسز و صداسز اوله‌رق کمور اوزرنده یاتمقده و یاتمقده اولان غواته موزن یانی باشنده کندیسی کبی آتش اوزرنده بولنان وزیرینك آه و انین ایله فلکدن شکایت ایتمکده اولدیغنی کورنجه « نه باغره‌یورسك به حریف ! بنده قوقولی کوللر اوزرنده یاتمایورم آ ! » دیمشدر .

مکسیقه و یاخود « یکی اسپانیه » بووجهله فتح و اسپانیه ممالکنه علاوه اولنمشدر (٩٠٠) . —

قورته‌زك عاقبتی — بشنجی شارل متشکراً قورته‌زی مکسیقه والیسی نصب ایلمشدر . فقط قورته‌ز قولومب کبی آخر عمرینی فلاکتلر ایچنده اکمال ایتمشدر .

قورته‌ز دخی حقنده واقع اولان افترادن طولایی عزل اولوب اسپانیه‌یه کلمش و تبرئهٔ ذمت ایلك اوزره شارلك حضورینه چیقمق ایچون پك چوق چالشمش اولدیغی حالده دوشمنلرینك طولابلرندن ناشی موفق اوله‌مادیغندن بر کون قرالك عربه‌سنی تعقیب ایده‌رك جبراً عربه‌نك اوزرینه چیقمشدر .

سؤقصد ظنیله قورقمش اولان بشنجی شارلك تلاش ایله « سن کیمسك ؟ » سؤالنه جواباً قورته‌ز کمال وقار ایله « بن اجدادیکزك سزه براقه بیلدکلری شهرلر قدر سزك ایچون قطعه‌لر فتح ایدن فقیر و صادق بر قولکزم افندم » دیمشدر .

قورته‌ز اصحاب اقتداره و يرلسى اصلا جائز اولمايان اشبو جواب ايله حقنده واقع اولمش اولان عدم توجهى تزييد و تشديد ايتمش اولديغندن فقر و ضرورت ايچنده وفات ايلمشدر . —

كرهٔ ارض اطرافنده برنجى سياحت — بو اثناده برنجى دفعه اوله رق كرهٔ ارض اطرافنده سياحت واقع اولمشدر . عن اصل پورتكيزلى اولوب اسپانيه قرالينك خدمتنده بولنان ماجلان (Magellan) معيتنده بش قطعه سفينه اولديغى حالده جنوبى آمريقه ده كائن « ماجلان » بوغازينى مرور ايده رك محيط آتلاسيدن محيط كبيره داخل اولمش واورادن آسيه نك شرق سواحلنى بولمشدر . بو حواليده ماجلان قضاءً وفات ايتمش ايسه ده ارقداشلرى يوله دوام ايده رك هندوستان و اميد برونى طريقيله اوچ سنه مقدم آچلدقلرى قاديكس اسكله سنه يناشمشلردر (۹۰۰) . —

پيزارو والماغرو — امريقه ده واقع اولوب اسپانيوللرك حرصى وطمعلرينى جالب اولان ايكى قطعهٔ معموره دن برى — يعنى مكسيقه استيلا اولنمش ، ديكرى اولان (پرو) ايسه هنوز كشف اولنمامش ايدى . پرونك كشف وفتحى (پيزار) نام بر سر سرى طرفندن اجرا اولنمشدر .

پیزار (Pysarro) جاهل، غبا فقط فوق العاده جسور بر ادم ایدی • سلطنت وثروت حرصیله امریقه یه کلمش اولدیغی حالده شمدی یه قدر معلوم اولان طرفلرده نائل مرام اوله مادیغندن الماغرو (Almagro) نام دیکر برسرسری ایله بالاتفاق حرصنی تسکین ایده بیله جک حوالی آرامغه تشبث ایتمشدر • پرو قطعه سنك زنکینلکی حقنده کی روایاتك حدی یوق ایدی • بونك ایچون پیزار بر ایکی ارقداش ایله برابر اشبو روایاتك اصلی اولوب اولمادیغنی تحقیق ایچون پاناما برزخنی قطع ایله محیط کبیر ساحلنه کلمش واوراده انشا ایتدیکی قایق اوزرینه راکباً پرو سواحلنه قدر کیتمشیدی •

ممالك مذکوره نك ظاهر احوالندن روایاتك پکده اساسسز اولمادیغنی کورنجه درحال کری عودت ایده رك طوغری اسپانیه یه عزیمت و بشنجی شارلدن فتح ایده جکی ممالکك والیلکنی استحصال ایلدکدن صوکره تکرار آمریقه یه عودت ایلمشدر • —

فتح پرو — پرو ممالکی مکسیقه دن دها معمور ومدنی ایدی • پروده بر قاریش بوش توپراق کورلمه دیکی کبی، اراضی دخی پك کوزل صورتده زرع اولنمشیدی • شهرلرك کثرتی، بنالرینك زینت ومتانتی، معبدلرك، کوپریلرك،

صو كرلرينك جسامتلرى حقيقةً اسپانيوللرى حيرت ايچنده براقشدر .

ممالكك هرطرفنده مرور وعبور ايچون منتظم شوسه يوللر موجود ايدى وممالكك ضبط و ربطى اسپانيه دولتنك ضبط و ربطندن دها مكمل كورينه يور ايدى . فقط پرو اهاليسى مكسيقه ليلر قدر اولسون جنكاور دكلدى .

وقت مزبورده پرو ممالكى سلطنت دعواسيله بر برينه دوشمش اولان ايكى حكمدار زاده سنك چيقار دقلرى داخلى محاربه لره دوچار اولمشيدى . پيزار بوكا واقف اولنجه طرفينك برينى التزام ايله مداخله دن كوزل بر طريق بوله مامشدر .

پيزار برادرلرينك برينه خفياً معاونتنى وعد ايده رك آتاغو آلپا (Ataguálpa) نام ديكرينى ملاقاته دعوت ايلمشدر . آتاغو آلپا پيزارك دعوتنى قبول ايده رك معيتنه اوتوز بيك قدر منتظم عسكر آلوب كلمش ايدى . كنديسى غايت مزين البسه يى لابس اولديغى كبى سديه سى دخى آلتوندن معمول ايدى . معيتى ايسه غايت پارلاق ايدى .

اثناى ملاقاتده پيزارك معيتنده بولنان بر پاپاس اتاغو آلپايى خرستيان مذهبنه جلب ايلمك امليله خرستيان مذهبنك بعض احكامنى نقل وتفسير ايتمكه باشلاينجه آتاغو آلپا « بيان ايتديككز افكار و اوامرى سزه كيم ويره يور » ديه سؤال ايتمشدر .

پاپاس دخی جواباً انجیل شریف نسخه‌سنی کوسترمش اولدیغندن اتاغوالپا انی ابتدا قولاقلرینه کتوروب دیکله‌مش، بعده یورینه طوتوب قوقلامش، نهایت آچوب ایچنه عطف نظر ایلمشدر . فقط « برشی اکلایه‌مادیغندن » کمال استهزا ایله کتابی یره آته‌رق « بز اوامری شوندن اخذ ایده‌یورز » دیه‌رك افتخار ایله سماده پارلامقده اولان شمسه اشارت ایتمشدر .

بونك اوزرینه پیزارك اشارتنه منتظر اولان عسکر پرولیلر اوزرینه بردن هجوم ایده‌رك جمله‌سنی پریشان واتاغوالپایی اسیر ایلمشدر . پرو عسکرینی دخی مغلوب ایدن آلات ناریه وبالخصوص طوپ صدالری ایدی (٩٠٩) .

اتاغوالپا اسارتدن قورتلمق ایچون یوکارجه التون جلب ایده‌رك پیزاره تسلیم ایتمش ایسه‌ده ینه باربارانه قتل اولنمشدر . —

اسپانیه‌نك مستملکاتی — پیزار پرونك استیلاسیله مشغول ایکن رفیقی الماغرو (چیلی) قطعه‌سنی ضبط ایتمش ایدی . فقط ایکی قطعه‌نك حدودی تعیین اولنور ایکن بینلرنده ظهور ایدن منازعه محاربه‌یه منقلب اولوب بیزارك غلبه‌سیله ایشه نتیجه ویرلمشدر . لکن بیزار بونکله برابر موفقیتلریله افتخار ایچون وقت بوله‌مامشدر . چونکه الماغرونك اوغلی طرفندن اهانةً قتل اولنمشدر .

آلماغرو و پيزار وقورته‌زكبی سرسريلرك زواللريله امريقه‌نك كشف واستيلاسی كری قالمامشدر . هر نقدر امريقه انلرك غيرتيله فتح اولنمش ايسه‌ده اصل آمريقه‌يی تحت تصرفه الان اسپانيه دولتی ايدی . اسپانيه دولتنك ايسه بر كره فتح اولنان قطعه‌دن قولايلقله صرف نظر ايتمك عادتی اولماديغی معلومدر .

ديكر قورته‌زلر و پيزارلر كلوب اسپانيه ايچون جنوبی آمريقه‌نك قسم اعظمنی ووسطی آمريقه‌نك كافه‌سنی ضبط ايتدكدن ماعدا دنيانك هر طرفنده دخی بر طاقم جزاير كشف ايده‌رك اسپانيه‌يه الحاق ايلمشلردر . —

كشفياتك نتايج عموميه‌سی — كشفيات حرصی ابتدا پورتكيزلرده ظهور ايدوب بعده اسپانيوللره سرايت ايتديكی كبی، اسپانيوللردن صوكره بحر محيط سواحلنده مسكون سائر ملتلره دخی انتقال ايتمشدر . بناء عليه اشبو حركت عموميه سايه‌سنده ازمدت ظرفنده كرهٔ ارضك نه شكل واحوالده برجسم اولديغی اكلاشلمش ونتيجه‌سی اوله‌رق آمريقه ايله آوسترليه قطعه‌لری « بر جديد » ناميله بر عتيقه علاوه اولنديغی كبی، « كرهٔ ارض » دخی « ربع مسكون » حالندن چيقوب « ثلث مسكون » حالنی بولمشدر .

آمريقه‌نك وسطنده بولنان قطعه‌لر اسپانيوللرك يد ضبطنده

تملك ایسه‌ده پورتکیزلر برازیلیه‌یی انکلیزلر ایله فرانسزلر شمالی آمریقه‌یی کشف و استیلا ایلمشلردر .

اسیه‌نك جنوب طرفنده واقع اطه‌لر ایله آوسترالیه سواحلی دخی بعض دولتلر بیننده تقسیم اولنمشدر .

اوروپالیلر مستملکات بعیده‌لرنده بر طاقم مستعمرات میدانه کتوروب تجارت ایله مشغول اولورلر و مستملکات مذکوره‌نك ضبط و ربطنی تسهیل ایچون ممالك اصلیه سکنه‌سنك فضله‌سیله نفی و تبعید اولنان متهملری اسکان ایدرلر ایدی .

یکی کشف اولنان قطعاتده من القدیم اوراده مسکون اولان وحشی اهالی موجود ایدی . بو اهالی مدنی اولان اوروپالیلردن استفاده ایده‌رك ترقی و معموریت کسب ایده‌جکلری یرده بالعکس اوروپالیلر ایله اختلاط ایدر ایتمز اورته‌دن غائب اولمغه باشلامشلردر . دیکر طرفدن اوروپالیلر دخی یکی کشف اولنان قطعات اهالیسنه مدنیت ثمره‌لرینی طاتدیرمق فکرنده دکللر ایدی . قطعات مذکوره بر طاقم ولایات و نواحی‌یه تقسیم اولنوب اداره‌لری مأمورین مخصوصه یدلرینه تسلیم ایدلمشیدی. فقط اشبو مأمورینك جملهٔ وظائفی بولندقلری قطعه‌دن دولت متبوعه‌لری خزینه‌سنه ممکن مرتبه زیاده اقچه کوندرمکدن عبارت ایدی .

یکی کشف اولنان قطعه‌لرده کالی معدنلر موجود ایدی .

اوروپاليلر اهالئ محليه‌يه انغاريه طريقيله معدن اخراج ايتديررلر ايدی . اهالئ محليه ايسه وحشت ايچنده بيومش اولديغندن نه صورت ظالمانه‌ده اجرا اولنمقده اولان اشبو جبره ، نه‌ده مشغوليت دائمه زحمتنه طيانه بيليرلر ايدی . اوروپاليلر دخی بونلرك طيانوب طيانمادقلرينی وظيفه ايتمه‌دكلرندن بيچاره‌لر بيكلرجه تلف اولورلر ايدی . اشبو احوالك نتيجه‌سی اوله‌رق اوللری مليونلرجه صاييلمقده اولان آمريقه‌ليلردن بر ايكی عصر صوكره انجق بر قاچ بيك نفوس قالمشدر .

چيچك و بوكبی اوروپاده اسكيدن بری موجود اولان علل ساريه اوروپاليلردن قطعات جديده اهاليسنه سرايت ايده‌رك دهشت انكيز بر شدتله انلری محو ايتمكه باشلامشدر .

معدنلر اخراج ايچون اوروپادن كونده‌لكلی زنجيرلر تدارك ايتمك مشكل و پهالی اولديغندن بونلر كار حرصنه دوشمش اولان حكومتلرك ايشلرينه كلمه‌يور ايدی . امريقه وحشيلری ازالمغه باشلاينجه معدنلر دخی قپانمق تهلكه سنه دوچار اولمش ايدی . فقط كويا حسيات مقدسهٔ بشريه‌سنك غليانندن طولايی آمريقه‌ليلری كلياً محودن وقايه اوغورنده خيلی امك صرف ايتمش اولان مشهور لاس قازاس (Las Cazas) ك [*]

[*] لاس قازاس قولومب ايله برابر امريقه‌يه عزيمت ايتمش اولوب اللی سنه قدر امريقه‌ده اقامت ايتمش ومكسيقه‌ده (سيئانه) پسقوپوسی اولمشدر . [؟]

توصیه سی اوزرینه اوروپالیلر معدنلرده امریقه لیلری استخدامدن صرف نظر ایده‌رك انلرك یرینه آفریقه‌ده باربارانه اخذ اولنوب آمریقه‌یه نقل اولنان زنجیلری استخدام ایتمکه باشلامشلردر ٠

اوروپا تجارلری کمیلرینه راکباً آفریقه سواحلنه کیدوب حکمدارلردن تبعه‌لرینی اشترا یاخود تصادف ایتدکلری یرلی اهالی‌یی اسیر ایده‌رك انلری آمریقه‌یه نقل ایدرلر ومال واشیا مقامنده طالبلره صاتارلر ایدی ٠

خصوصیله آفریقه سکنه‌سی آمریقه‌لیلردن زیاده آغیر ایشلره طیانقلی اولدقلری جهتله اخذ واعطانك اك وحشیسی واك آلچغی بولنان اشبو انسان تجارتی کسب وسعت ایتمشدر ٠ انسان تجارتیله مشغول جسیم دونغالر ایله متعدد ومعمور قومپانیه‌لر موجود ایدی ٠

اوروپالیلرك ورودلرندن صوکره آمریقه‌ده اجناس مختلفه بیننده وقوع بولان قان اختلاطندن طولایی بر طاقم یکی جنس انسانلر ظهور ایتمشدر ٠

۱] لاس قازاس دائما امریقه وحشیلری حقنده اجرا اولنان مظالمی تقبیح ایدر ایدی ٠ لاس قازاسك « امریقه‌لیلری محو ایتمك ایچون اك قیصه طریق » عنوانلی اثری یکی اویانمش اولان اوروپاده بیوك تأثیری موجب اولمشیدی ٠

قطعات جديده‌نك كشفى دنياجه بيوك انقلاباتى موجب اولمشدر . اوللرى تجارت قره طريقيله وكاربانلر واسطه‌سيله اجرا اولنور ايدى . طرق تجارت ناموجود وموجودلرده امنيت وسلامت مفقود اولديغندن معاملات تجاريه دخى پك محدود ايدى .

جميع زمانده اقطار غربيه تجارتنك منبعى شرقدر . ازمنهٔ متقدمه‌دن برى اهل شرق هند وچين وآفريقه امتعه‌سنى بحر سفيد سواحلنه (يعنى سوريه ايله مصره) قدر كتيررلر واورادن كميلر واسطه‌سيله اوروپايه كوندررلر ايدى .

قرون وسطاده بو تجارت ونديك ايله جنويز النده قالمش ايدى. فقط شرق امتعه‌سى امنيتسز ومصرفلى اولان قره طريقيله بحر سفيد سواحلنه قدر كلدكدن صوكره كميلر واسطه‌سيله ونديكه نقل اولنور وبعده قطعات سائره‌يه طاغيليرايدى . بر طرفدن امتعهٔ مزبوره‌نك يول مصارفات فوق‌العاده‌سيله متعدد كمركلردن مرور ايتملرندن طولايى پك پهالى اولمسى لازم كلديكى كبى ، تجارتى دخى ونديك وجنويز كبى برايكى شهره منحصر اولديغندن از تجارت ايله قناعت اولنمايوب امتعهٔ مزبوره ايچون طمعلرينك ارتكاب ايده بيلديكى درجه‌لرده فيأت قطع اولنور ايدى .

بودفعه یکی قطعه‌لر، یکی دکزلر، یکی طریقلر کشف اولندیغی جهتله تجارتجه تأثیرات کلیه واقع اولمشدر ۰

امید برونی طریقیله هندوستانه کیدوب کلمك نسبت قبول ایتمز درجه‌ده اهون اولدیغی اکلاشلنجه قره تجارتنك اهمیتی ساقط اولمشدر وطرق تجارت بردن بحره چکمشدر ۰

یکی کشف اولنان قطعه‌لر ثروتك محوری عد ایتدکلری آلتون وکموش معدنلری حاوی اولدقلرندن اوروپالیلر مذکور قطعه‌لره درت ال ایله صارلمشلردر ۰ قطعات مذکوره ایسه دکز آشیری بولدقلرندن کیدوب کلمك ایچون بیوك سفینه‌لر لازم ایدی ۰ بناء علیه قطعات جدیده‌نك کشفیله دونمالرك اهمیتی تزاید ایلمشدر ۰

اوللری بوقدر مهم اولان بحر سفید شمدی تجارت طریقنك خارجنده بر کول مرتبه‌سنده قالمش واهمیت سابقه‌سی محیط اتلاسی‌یه انتقال ایلمشدر ۰ بحر سفید سواحلنده اولوب تجارت واسطه‌سیله قوت ومعموریته نائل اولمش اولان ممالکك تجارتلری بودفعه همان منقطع اولدیغندن ممالك دخی زواله یوز طوتمشلر ومحیط اتلاسی سواحلنده مسکون اولان پورتکیزلر، اسپانیوللر، انکلیزلر، فلمنکلیلر بوسرعت فوق العاده اوزره ترقی ومعموریت کسب ایتمکه باشلامشلردر ۰ قطعات جدیده‌دن اخراج اولنان التون وکموش معدنلر نقودك چوغالمسی

واحتیاجات ضروریه‌نك قیمتلنمسنی موجب اولمش و بودخی هیئت اجتماعیه‌نك اساسلرینی ضارصمشدر .

اوللری ثروت طوپراقدن عبارت ایدی . طوپراق ایسه پدردن اولاده انتقال ایتمکده اولدقدن ماعدا اکثر ممالکده (ماژورا) اصولی موجبنجه بیوك اولاده منحصر اولدیغندن زنکین طوغمامش اولانلر ایچون ثروت صاحبی اولمق احتمالی یوق کبی ایدی . بودفعه پاره‌نك کثرتی سایه‌سنده فابریقه معمولاتی ایله سائر امتعهٔ تجاریه تزاید ایتدیکی جهتله تجارت محور ثروت مقامنی طوتدیغی کبی، ملکك اهمیتی دخی اموال متحرکه‌یه چکمشدر . بناءعلیه مدبر وایشکذار فقیرلره ازدن باشلایوب ثروت صاحبی اولمق ایچون احتمال حاصل اولمشدر .

بو ایسه هیئت اجتماعیه ایچنده موجود اولوب صنوف مختلفه‌یی بر برندن تفریق ایدن موانعی محو ایده‌رك «مساوات» ایچون قپو آچمشدر .

یکی قطعه‌لرك کشفیله انلری ضبط ایدن دولتلرك نفوذلری آرتمشدر . دول مذکوره کرك مستملکات جدیدهٔ خارجیه‌لرینك ثروت وامتعه‌سنی نقل، کرك مستملکات مذکوره‌یی محافظه ایچون جسیم دونغالر انشا ایتمشلر واشبو دونغالردن طولایی همان موقع حربه سوق اولنه‌بیله‌جك قوهٔ حربیه‌لری آرتمشدر .

امتعه زياده‌لشديكى كبى تجارت دخى پك چوق توسع ايتمشدر . مال كليت اوزره دكزدن كميلر واسطه‌سيله نقل اولنمقده ايدى . قره ده ايسه وسائط نقليه مفقود اولديغندن امتعۀ تجاريه‌يى ممالك ايچريلرينه قدر ادخال ايچون مشكلات عظيمه‌يه تصادف ايديله‌يور ايدى . بوكا چاره اولمق اوزره نهرلر تطهير و قنالر انشا اولنوب كميلرله دوناتمش وشوسه يوللر ياپيله‌رق ممالكك اعمار وترقيسى اسبابى تدارك اولنمشدر .

امتعه مبايعه‌سى افكار مبادله‌سى ايچون ميدان آچديغندن بوسايه‌ده معارف وصنايع دخى ترقى ايلمشدر .

بانقه‌لر ، سيغورته قومپانيه‌لرى ، پوليچه‌لر ، قائمه بونلرك نتيجه‌سى ايدى .

اقطار غربيه‌ده پوسته‌لر دخى بواثناده ظهور ايتمشدر . ممالكنه ابتدا پوسته‌يى ادخال ايدن فرانسه قرالى اون برنجى لوئى‌در (٨٤٢) . —

— ه —

انقلابات دينيه

{ ره فورمه }

قاتوليك كليساسنك سوء مسلكى . هومانيستلر . تبدل احوال . اندولژانسلر . پاپالرك مسرفلكى . سن پيه ر كليساسى . تيحل . لوتر . طقسان بش و يوز اون . پاپانك مداخله سى . لوترانيزم . وورمس ديتى . لوترك اختفاسى . داخلى قاريشقلقلر . ره فورمه نك تأسسى . اتحاد ايچون تشبث ونتايجى . ايلك مذهب محاربه لرى . اوسبورغ معاهده سى . مذهب فرقه لرى . خاتمهٔ فصل

قاتوليك كليساسنك سوء مسلكى — قرون وسطاده قاتو-ليك كليساسى ايچنه فساد داخل اولمش وخرستيانلغك اصول وشرائط اساسيه سى خيلى وقتدن برى اونودلمش كيتمش ايدى .

قاتوليك پاپازلرى قاعدةً فقر وضرورت ايله افتخار ووعظ

وعبادت ایله اوقاتنی امرار ایده رك خدمت ومعاونت روحانیه‌لرینه محتاج اولان اهالیٔ صادقه‌یه هر درلو امداد ایتمکدن چکنمه‌مکله مکلف اولدقلری حالده قرون وسطاده نامعقول برمسلکك نتیجه‌سی اوله‌رق انواع ارتکابات وتجاوزات واسطه‌سیله فوق العاده ثروت وسامان جمع ومراتب جسمانیه استحصال ایچون انواع سوء حرکات ارتکاب ایتمشلر ومکلف اولدقلری وظائفی اونوده‌رق ذوق وصفا ایچنده غرق اولوب قالمشلرایدی ٠

وقتیله درجهٔ نهایه‌ده متعصب وجاهل اولان اهالی هیئت روحانیه نك اشبو غیر مشروع وچیرکین حرکاتنه واقف اوله‌مایور ایدی ٠ یالکز مهاجمات صلیبیه اذهان اهالی‌یی بر درجه‌یه آچمش و اهالی او وقتدن بری یواش یواش هیئت روحانیه نك حرکات تجاوزکارانه سنه بر درجه‌یه قدر یان کوزدن باقمغه باشلامش ایدی ٠

بوحالده رؤسای روحانیه ایچون اهالی نظرنده اعتباردن کلیاً دوشمه‌مك اوزره اصلاح اطوار ایلك لازم ایکن بالعکس سالك اولدقلری غیر مشروع مسلکه دوام ایله برابر کلیسا ایچنده « بیوك اختلال » مثللی بر رزالت میدانه چیقاره‌رق اعتبار وحیثیتلرینی کلیاً اخلال ایتمشلر ایدی ٠

اصول طبع معارفك تعمیمنی وعمومك بیلدیکی لسان اوزره ادبیات ظهورینی موجب اولمشیدی ٠ هیئت روحانیه ایله استقو-

لاستيك باتاغنه منسوب اولمايان افراد ملت اذهان وافكارينى آز چوق معلومات جديده ايله تحكيم وتسليح ايده رك اطرافه باقندقلرى حالده احوالى كليساده وعظ ايدن پاپازك هر سوزينى عين كرامت كبى قبول ايتدكلرى اثناده كى هيئتده بولمامشدر ٠

ذاتاً امريقه نك كشفى وكرويت ارضك تحقيق واثباتى اهالينك اعتقادات اساسيه سنى اخلال ايده بيله جك برطاقم شبهه لرى دعوت ايلمكده ايدى ٠ چونكه باشده پاپا اولديغى حالده هيئت روحانيه محيط آتلاسى ساحلندن انكينه طوغرى آچيلوب برايكى يوز ميل كيدلديكى حالده دنيانك نهايتنه ـ يعنى سما ايله ارضك بربرينه بتشوب قاريشدقلرى يره واريله جغنى خبر ويرمكده ايديلر . حالبوكه بو دفعه عربلرك همت ووساطتلريله اوروپايه داخل اولان پوصله سايه سنده ايكى يوز ميل شويله طورسون ، ايكى بيك ميل قطع اولنوب « كرهٔ ارض » دائراً مادار احاطه اولنمشيدى ٠

حقيقةً لايخطى وهرشيئه واقف عد اولنان كليسانك بوكبى خطالرى وجهالتى نه يوز ايله قبول اولنه بيليرايدى ٠ —

هومانيستلر — ايشته مذكور سوء احوالك نتيجهٔ وخيمه سى اوله رق اوروپا اهاليسى مذهبنى ترك ايتمكدن همان برپارمق قالمش ايدى ٠ زيرا اهالى بوخطالرك خرستيان مذهبنك

اساسنده اولمايوب منافع ذاتيه لرينه خدمت ايچون طريق غير مشروع اوزره حركت وكنديسنه اصلا تعلقى اولمايان جهتره وارنجه يه قدر هرشيئه بورننى صوقارق مسكين افكار نشر ايدن هيئت روحانيه ده اولديغنى فرق وتميز ايتمكه مقتدر دكلدى . بناء عليه اهالى دخى بوخصوصده معذور طوتيله بيلير ايدى .

لكن بو مذهبسزلك واقع اولمامشدر . سببى دخى ويقلف (Wicleff) وژان هوس (J.Huss) وساوانارولا (Savanarola) كبى قرون وسطانك نهايتنده ظهور ايدن بر طاقم حكمادر .

حكماى مذكوره كرك هيئت روحانيه مسلك عموميسنك ، كرك رؤساى روحانيه حركات منفرده لرينك خلاف قانون الهى اولديغنى وكليسا ايچنده موجود اولان هر نوع اويغونسزلقلرك خرستيان مذهب اصليسنك احكامى جمله سندن نشئت ايتمه يوب ياجهالتلرندن ناشى احكام مذكوره يه مطابق حركاتدن عاجز بولنان ، ياخود فسق وارتكابلرندن طولايى مذهبك امر ايتديكى مسلكى التزام ايتمه ين رؤساى روحانيه نك يولسز حركاتندن ظهوره كلديكنى علنا بيان وادعا ايتمشلر ايدى . وقتيله اهالى لايخطى بيلدكلرى پاپالر ايله برابر انلره مرتد نظريله باقشلر واحراق بالنار اولنملرينى آلقشلامشلر ايدى .

شمدى ايسه معارف سايه سنده استحصال معلومات ايله

تفرد ایده رك سور یدن آیریلان بعض افراد ـ یعنی مناسترلرك خارجنده اوله رق تحصیل فنونه موفق اولان اهل معارف قاتولیك دولت روحانیه سنك حرکات نامشروعه سنه تماميله واقف اوله رق حکمای مذکوره یه حق ویرمشلر وانلره حقیقت اوغورنده فدای جان ایدن « شهدا » نظریله باقمشلردر . بونلر دخی انلره امتثالا کلیسانك مسلك حاضره سنی اعتراض ومسلك مذکورك کرك نقله ، کرك عقله غیر موافق اولدیغنی بیان ایله خرستیان مذهبنك شرف وحیثیتنی وقایه نامنه اوله رق هیئت روحانیه دن اصلاح نفس ایتمسنی طلب ایلمکه باشلامشلردر .

اشبو معترضلر « هومانیست » (**Humanistes**) یاد اولنمشلردر . هومانیستلر انتباه معارف وصنایع دورینك میدانه چیقاردیغی یونان و رومه وشرق ادبیاتنی تحصیل وانلره استناداً اسقولاستیك صاچمه سنی جرح وتکذیب ایدرلر ایدی .

هومانیستلر یالکز ادبیات ایله دخی قناعت ایتمه یوب کلیسانك ترویج ایتدیکی اعتقادلری علناً جرح ایتمکده ایدیلر .

اسقولاستیك اربابی ایسه کلیسانك معاونتنه بالاستناد هوما-نیستلر علیهنه قیام ایتمشلر ایدی . اسقولاستیك اربابنك قولنجه هومانیستلره خرستیان نظریله باقمق جائز دکلدی . هومانیستلر ایسه کندیلرینه کافر دیین اسقولاستیك اربابنی « اوبسکورانت »[*] یاد ایدرلر ایدی .

[*] *Obscur* دن که جاهل معناسنه کلیر .

هرنقدر اوبسکورانتلر هومانیستلری کفر ایله اتهام ایده‌رك اهالینك نظر اعتبارندن دوشرمکه قیام ایتمشلر ایسه‌ده موفق اوله‌مامشلردر • چونکه تحصیل علوم ایله مشغول اولان کنجلر علی العموم هومانیستلر طرفنی التزام ایتدکلری جهتله هومانیستلرك طرفدارلری کوندن کونه تزاید ایتمکه باشلامشدر •

هومانیستلر تنبل و اکانجلره طالمش اولان هیئت روحانیه ایله اوبسکورانتلره نسبةً خرستیان مذهب اصلیسی اقتضاسندن اولان اعتدال اوزره یشارلر و دائما تحصیل وتألیف ایله اشتغال ایدرلر ایدی •

هومانیستلر دائما سیاحت ایده‌رك اوته‌ده بریده بولنان کتبخانه‌لری معاینه وکندی نقصانلرینی اکمال ایدرلر وهم افکار اولانلر ایله دائما مخابره‌ده بولنه‌رق مبادلهٔ افکاردن کری طورمازلر ایدی •

هومانیستلردن المانیه‌لی ره یخلین (Reïchlin) و فون کوتن (Von Gutten) و فلمنکلی ارازم (Erasme) اوروپاده پك بیوك شهرت قزانمشلر ایدی • —

ره یخلین — عصرك علامه‌لرندن معدود اولان ره یخلین لاتین ویونان و یهودی لسانلریله ادبیاتنی لایق وجهله تحصیل ایتمش ایدی • دومینیکن تارك دنیالری ایمپراطور ماقسیمیلیاندن

مذهبه مضر اولديغى قوليـله يهوديلرك النـده بولنان كتابلرى (كه عرب ادبيات جديده سندن مأخوذ ايدى) احراق ايچون رخصت طلب ايتمشلر ايدى · ايمپراطور موافقت ايتمش ايسه‌ده ايچلرندن هانكيـلرينك مضر اولديغى تفريق ايچون اربابنـه مراجعت اولنمسـنى امر ايتمش ايدى و بو حالده ره‌يخلينـه مراجعت اولنمش ايدى · ره‌يخلين ايسـه بومناسبتله مفصل برلايحه قلمه الوب يهودى كتابلرينك احراقنى شـديداً اعتراض ايتـدكدن ماعدا اساسـاً بر كتاب ياقمقدن مأمول اولنـان فائده كوريله‌ميـه‌جكنى - يعنى بو حركتك كتابى تشـهيردن بشقه برايشه يرايه‌مايه‌جغنى ادعا ايلمشدر ·

بونك اوزرينـه دومينيكنلر ره‌يخلينى كفر ايله اتهام ايده‌رك عليهنه قيام ايتمشلردر · ديكر طرفدن هومانيستلر ايله المانيـه بكارى ره‌يخلينى التزام ايتـدكارى جهتـله هومانيسـتلر ايله اوبسكورانتلر بيننده شديد برمباحثه‌لره ميدان آچلمشدر ·

اوبسـكورانتلر دكل يالكز يهودى لسانك، يونان لسـانك دخى خرسـتيان مذهبنـه مضر اولديغنى ادعا ايلمشـلردر · هومانيسـتلر ايسه اهالينك اعتقادينى اخلال ايدن السنه ايله ادبيات اولمايوب مجرد رؤسـاى روحانيه‌نك نامشروع حركاتى اولديغنى بيـان ايله مقابله ايدرلر ايدى · مبـاحثه‌نك صورت جريانى پاپايه تلاش ويريكندن دوامنى رسماً منع ايلمشدر · ——

فون کوتن — اولریك فون کوتن شوالیه صنفنه منسوب اولوب حین صباوتنده پدری طرفندن جبراً مناستره ویرلدیکی حالده تارك دنیالره اولان نفرتندن طولایی مناستردن فرار ایده‌رك سرسری کبی اوته ده بریده امرار وقت ایتمشدر . بونکله برابر فون کوتن اسکی زمان شوالیه‌سی کبی زماننده وقوع بولان محاربه‌لرك کافه‌سنده طرفینك برنده حاضر بولنور ایدی . فون کوتن اشبو سرسری مشربیله برابر فوق‌العاده عالم ایدی . زیرا حین صباوتندن بری علوم و فنونه مراقی وار ایدی و سیاحتلری اثناسنده اوغرادیغی مملکتلرك کتبخانه لرنده موجود اولان آثاری مطالعه ایدر ایدی .

کوتن هومانیست فرقه‌سنه منسوب ایدی و اوبسکورانتلرك بیوك دوشمنی ایدی . کوتنك اوبسکورانتلر علیهنه نشر ایلدیکی آثار متعدده اولوب ایچلرنده اك مشهور اولان « اوبسکورانتلرك محرراتی » سرلوحه‌سیله نشر اولنان بر طاقم اوراقدر . شوقدر وار که بو اوراق یالکز فون کوتنك آثار قلمیه‌سی اولمایوب انك نظارتی تحتنده اوله‌رق برقاچ کشی طرفندن تنظیم اولنمشیدی .

« اوبسکورانتلرك محرراتی » کویا برقاچ نامدار اوبسکورانت طرفندن قولونیه دار الفنوننده الهیات معلملرندن برینه خطاباً

غايت املاسی وعبارەسی بوزوق برلاتين لسانی اوزره يازلمش مكتوبلر اولوب اوبسكورانتلرك فلسفه وعلوم سائره حقنده كی افكار باطلەلرينی حاوی ايدی ٠

فون كوتن اوبسكورانتلرك اغزيله صورت ظاهرەده كويا اوراق مذكورەده بيان اولنان افكاری ترويج و التزام ايده يور ايدی ٠ فقط حقيقت حالده مكتوبلر غايت كسكين و مصنع استهزادن بشقه برشی دكلدی ٠

اوبسكورانتلر ايسه بو محرراتك استهزا اولديغنی فرق ايدەمەيوب انلری تحسين و انلر حقنده واقع اولان تعريضاتی رد وجرحه قيام ايلمشلر وبونكله عالمه اكلنجه اولمشلردر ٠ پروتستانلغك مؤسسی بولنان لوتر ظهور ايتديكی وقت فون كوتن درحال انك طرفنه چكمشدر ٠ —

ارازم — ازارم روتر داملی برولد زنا اولوب كوچك ياشنده مناستره ويرلديكی حالده فون كوتن كبی تارك دنيالكی ترك ايلمشيدی ٠ ارازم دخی اوبسكورانتلرك دوشمنی ايدی وعمرينی سياحتلر ايچنده كچيرر ايدی ٠ ارازمك اصلی مجهول اولديغی حالده فضل وكمالی جهتيله حكمدارلر كليتلی اكراميەلر واسطەسيله كنديسنی سرايلرينه جلب ايدەرك پرنسلره معلم تعيين ايدرلر ايدی ٠

آثاری ايچنده الڭ زياده رغبت بولمش اولان « مدح جهالت » سرلوحه‌لی برحكايهٔ مضحكه در . حكايه‌ده « جهالت » بيوجك برممالكڭ سلطانی صفتنده تجسم اولنه‌رق كنديسنی مدح و ثنا و عمومی تزيينف ايله مشغول كوستريله‌يور . مدح جهالتده باخصوص رؤسای روحانيه‌نڭ افعال وحركاتی مناسب صورتده اعتراض وتقبيح اولنمش ايدی . —

تبدل احوال — هومانيستلرڭ آثاری اذهان اهالی‌يی انقلابات دينيه ايچون حاضرلمشدر . كليسا ايله قاتوليك پاپاسلرينڭ مسلكی ذاتاً چوقدن بری مؤاخذه اولنمقده ايدی . فقط بوآنه كلنجه‌يه قدر اعتراضه جرأت ايدن ارباب حميت كفر ايله اتهام اولنه‌رق احراق بالنار ايديلير ايدی . بو دفعه ايسه انتشار معارف پاپا ايله كليسانڭ لايخطيلكنی محو ايتمش اولديغندن مسلكلرينی مؤاخذه ايدنلرڭ عددی تزايد ايتمشيدی و بونلر خيلی طرفداره مالك اولدقلرندن پاپاسلرڭ انتقاملرندن يقالرينی قورتاره بيله‌يورلر ايدی .

خصوصيله المانيه‌ده اهالی هيئت روحانيه‌دن پك زياده متشكی ايدی . المانيه‌نڭ ثلثی صنف روحانی النده ايدی . واهالی هرنوع ويركيلر يوكی تحتنده ازلمكده ايدی . المانيه دره بكلری بيله رؤسای روحانيه‌نڭ ثروت وسامانه حسد ايده‌رك

انلری يغمــا ارزوسنده ايديلر . ذاتاً المانيه بكلری ايچون دخی رؤسای روحانيه نك تجاوزاتندن راحت يوق ايدی . —

اندولژانس — بوندن بويله كليسا ايله اهالی ارەسنده برودت حاصل اولمشيدی و بروسيله بولنديغی حالــده اختلال عظيم وقوع بوله جغی ملحوظ ايدی . چوق وقت مرور ايتمكسزين مناسب بروسيله دخی بولنمشــدر . او وســيله ده اندو لژانس (Indulgences) لردر .

اندولژانسلر كنــاهلرينــك عفوينی مبين اولوب اوته كنه و بريكنه مقدار مقطوع اقچه يه مقابل كليســا طرفندن و يريلن عفو نامه لردر .

هر يرده اولديغی كبی ، خرستيان عالمنده دخی خيراته صرف اولنمق اوزره كليســايه پاره و يريلير ايدی . اوتەدن بری پاره و يرنلر مقبوض سند مقــامنده كليسادن پوصله آليرلر ايدی و بو پوصله « اندو لژانس » ناميله معروف ايدی .

پاپالرك ادعالرنجه كليســايه اعطــا اولنــان اقچه مقدارنده اولــمق اوزره اصحــاب خيراتك كوناهلری عفو اولنــه جغندن هركس فضــله اولان اقچه ســنی كنــاهلرندن قورتلق فكريله كليســايه كتوروب و يرر واندو لژانس اخذ ايدر ايدی .

مرور زمان ايله پاپالر هر بر كناه ايچون مقدار معلوم اقچه

تعیین ایده رك بر نوع تعرفه لر تنظیم ایتدکلری کبی ، اندولژانسلر فروختنی کندیلرینه حصر ایلدکلرندن اندولژانسلر دخی پاپالر ایچون کوزل بر ایراد اولی ویرمشدر . اندولژانسلر سند حالندن چیقوب (بونو) مقامنه چکمشدر .

اندولژانسلرك فیئاتی عفو اولنمسی لازم کلن کناهلر نسبتنده اولدیغندن پك مختلف ایدی . قرق پاره لق اندولژانس بولندیغی کبی ، بیك کیسه لك دخی بولنور ایدی . مثلا ایشلنمش بر ایکی کناه ایچون اولور ایسه فیئاتی اهون اولور ایدی . برینك ایشلمش اولدیغی کناهلرینك کافه سیله ایلریده ایشلیه جکی کناهلرینك کافه سیچون اولور ایسه طبیعی فیئاتلیجه اولور ایدی . بوندن ماعدا خیلی زماندن بری اولمش کیتمش ، یاخود ایلریده طوغوب اوله جقلر ایچون دخی اندولژانسلر ویریلیر ایدی !

پاپالرك قولنجه حضرت عیسی (ع) ایله حواریون اوقدر صواب ایشلمشلر ایدی که خرستیان اولمایانلر دخی داخل اولمق شرطیله دنیاده ظهور ایدن وایلریده ظهوری مقرر اولان انسانلرك کناهلرینه مقابل مقدار تفریق اولندیغی حالده ینه صوابلرینك ازالدیغی بیله حس اولنمایه جق ایدی . بناء علیه پاپالر مذهب مؤسسلرینی کناهکار ایتمکسزین صوابلریله عالمك کناهلرینی صاتون اله بیله جکلر ایدی . بوخصوصده کندیلری دخی

کناهکار اولمایه جقلر ایدی . چونکه « لایخطی » ایدیلر !
اندولژانسلر اشبو غریب اعتقادك ثمره سی ایدی . —

پاپالرك مسرفلکی — صنف روحانیده اسکیدن بری موجود اولان مسرفلك انتباه دورنده پاپالره دخی سرایت ایتمشیدی . پاپالر حکمدارلردن کری قالمغی کویا کبر و وقارلرینه صیغدیره مادقلرندن معارف نشر ایتمکه و « انتباه اصولی » اوزره برطاقم ابنیهٔ جسیمه انشا وانلری مشهور رسامرلك آثاریله تزیین ایلمکه باشلامشلر در . پاپالرك امریله مکتبلر ودار الفنونلر و کتبخانه لر کشاد اولنمقده ایدی .

انتباه دورینه مخصوص بر اصول معماری ظهور ایتمش اولدیغندن یکی کشاد اولنان دار الفنونلر و کتبخانه لر ایچون اصول جدیده اوزره بنالر انشا ایتمك لازم ایدی . نادر کتابلر، رسملر، هیکللر جمع اولنوب کتبخانه لر وموزه خانه لر ترتیب اولنمقده ایدی . پاپالرك معیتلرنده متعدد عالملر، رسامر، مؤلفلر، شاعرلر بسلنمکده ایدی . زیرا زعملرنجه مدیحچیلردن ـ یعنی عادی تجارلردن کری قالمق عیسی علیه السلامك « وکیللری » ایچون اصلا جائز دکلدی .

بوندن ماعدا مستملکات روحانیه ده قاریشقلقلرك اکسیك اولدیغی یوق ایدی . کرك بونك ایچون، کرك پاپالرك

الايلر يچون سلاح التنده كلى عسكر بولندير يله يور ايدى ...
والحاصل صرف اولنان اقچه نك حسابى يوق ايدى . بونكله برابر پاپالرك واردات متنوعه سى بونجه مصارفه قارشى باش طوته بيلمكده ايدى . فقط بعض پاپالرك حين جلوسلرنده مليونلرجه التون صرف ايتمك و بر اوفاق چنغراق ايچون بيكلرجه التون احسان ايتمك كبى دليكلرينه كافى پاره بولمق مشكل ايدى .

حالبوكه دولت روحانيه يى اصل مضايقه حالنده براقمش اولان بوكبى اسرافلر دخى اولمايوب پاپا ايكنجى پوليؤس (٨٨١ ـ ٨٩١) ك رومه ده انشاسنه بدأ ايتديركى سن پيه ر (Saint-Piérre) كليساسى ايدى . —

سن پيه ركليساسى — خرستيان عالمنك بيوك مركزلرندن برى اولان استانبولك عثمانليلر طرفندن فتحى اوزرينه خرستيان معبدلرينك الك جسيمى عد اولنان اياصوفيه كليساسى جامع شريفه تحويل اولنمشيدى . پاپالرك ادعاسنجه اياصوفيه يى اونوتديره جق برمعبد انشا ايتمك خرستيانلغك شانى اقتضاسندن ايدى .

بونك ايچون پاپا ايكنجى يوليئوس معبدك تمللرينى آتديروب پاپالغى مدتنجه اتمامنه غيرت ايتمش ايسه ده حين وفاتنده بنا يارى بيله اولمامش ايدى .

خلف اونبجی لئون (٨٩١ ـ ٩٠٠) انشاآت حرصيله مشهور اولان مديچی فامليا سنه منسوب ايدی . او دخی كندی ثروتنی كليسا وار داتنه علاوه ايده‌رك معبدی اكمال ايتمك ايسته‌ديكی حالده بنا ينه بتمه مشدر . بنانك اكمالی ايچون خيلی اقچه دخی لازم ايدی . پاپاده ايسه بر پاره قالمامش ايدی و بو حالده بنانك نا تمام قالمسی محتمل ايدی . —

تچل — اونبجی لئون لازم اولان اقچه‌يی تدارك ايچون اندولژانسلره مراجعت ايتمشدر . متعدد مأمورلر اندولژانس يوكارينی تحميل ايده‌رك غربی اوروپايی طولاشمغه وجاهل اهاليدن هرنوع كوناهلری صاتون المغه باشلامشلردر . حتی اندولژانس صاتمق ايچون جبر استعمال اولنديغی اولور ايدی . بو ايش عادتا رذالت درجه‌سنه وارمشدر و بو خصوصده اك ايلری وارمش اولان ساقسونيه‌يه مأمور تچل (Tetzel) در .

تچل قرا و قصباتی طولاشوب جبراً اندولژانس صاتار والمايانلری جهنم عذابيله تهديد ايدر ايدی . جاهل اهالی دخی چارهسز صوك اقچه‌لرينی ويروب اندولژانس الير ايدی .

روايت اولنوركه شواليه‌لردن بری قيرده تچله راست كله‌رك اجراسی متصور اولان بر كناه ايچون اندولژانس ايسته‌مش وتچلدن انی الدقدن صوكره تچلك اندولژانس حاصلاتيله طولمش اولان صنديغنی قاپوب فرار ايتمشدر .

اهالينك ايلرى كلمش اولان طاقى بو احوالدن آشيرى درجه‌ده شكايت ايتمكده ايدى . پروتستانلغك مؤسسى مشهور مارتين لوتر دخى بونك ايچنده ايدى . —

مارتين لوتر — مارتين لوتر (Martin Luther) (٨٦١ — ٩٢٤) ساقسونيه داخلنده بولنان (ايسله‌بن) شهرنده تولد ايتمش بر رنجبر اوغلى ايدى . لوتر فقر وضرورت ايچنده صباوتنى چكيردكدن صوكره ارفورت دار الفنوننده تحصيل علوم ايتمش و كندى اختياريله ترك دنيا ايده‌رك مناستره قپانمشدر .

لوترك ذهنى دائما اوهام ايچنده بولنور ايدى . اعتقادنجه طبعاً نهايت درجه‌ده منهياته ميال اولان انسان جهنم عذابندن كوچ قورتيله بيلير ايدى . بناء عليه مناسترده كنديسنه تخصيص اولنان قاماره‌يه قپانوب خارج ايله هر درلو مناسبات قطع ايتمشيدى و وجودينى دائما رياضت و طياق ايله تعجيز ايدر ايدى . بونكله برابر فضل وكمالى كنديسنى صاحب شهرت ايتمشيدى .

ساقسونيه قورفورستى عاقل فره‌دريك (F le Sage) پاى تختى بولنان ويتنبرغ شهرنده دار الفنون تأسيس ايلديكى وقت آغوستين تارك دنيا شركتى رئيسنه مراجعتله دار الفنون

ایچون مناسب بر الهیات معلمی ایستەمش ، رئیس دخی لوتری توصیه ایلمش ایدی . لوتر هرنقدر اشبو مأموریتی ابتدا تردد وتأنی ایله قبول ایلمش ایسەده بعده ممنون قالمشدر . لوتر مناستردن چیقدقدن صوکره درسلردن بشقه ویتنبرغ کلیسالرینك برنده وعظ ایله مشغول اولورایدی . لوتر بوسایەده اوهامدن قورتلمش و درایت و فصاحتی سایەسنده کندیسنه پك چوق طلبه پیدا ایلمشدر .

لوتر ابتدا پاپا طرفداری ایدی و لایخطیلکنی تمامیله تصدیق ایدر ایدی . فقط لاجل المصلحه رومه‌یه حین عزیمتنده رومه‌نك و پاپالرك احوالنی کلیاً مأمولنك خلافنده بولدیغندن پك زیاده متأثر اولمش وپاپانك لایخطی اولدیغنه شبهه کتیرمش ایدی . بوشبهه کیتدکجه زیاده لشمشدر .

تچل ساقسونیه‌یه کلوب کمال رذالت اوزره اندولژانسلر صاتمغه باشلایجه خیلی وقتدن بری متردد بولنان لوتر علیانه کلمشدر . —

طقسان بش ویوزاون — لوتر ابتدا وعظ ونصیحت ایله اهالی‌یی اندولژانس اخذندن منع ایتمك ایستەمش ایسەده لایق وجهله موفق اوله‌مادیغندن کوفك برنده اندولژانسلرك علیهنده اولمق اوزره ویتنبرغ کلیساسی قپوسنه طقسان بش بندی

حاوى بر يافته (پروتستو نامه) ياپشديرمشدر . لوتر اندولژانسلرك شريعت مسيحيه احكامنه كلياً مخالف اولديغنى و انلر ايله كناهلرك عفو اولنه مايه جغنى دلائل ايله اثبات ايتمكده ايدى (٨٩٥) .

تچل ايله دومينيكن تارك دنيالرى لوتره جواباً اندولژانسلر لهنده يوز اون بندى حاوى بر رساله نشر ايتمشلر ايسه ده لوترك ادعالرينى لايقيله جرح و تكذيب ايده مه مشلردر . لوتر جوابلرينى ده رد وجرح ايلمشدر .

اصول طبع واهميت ذاتيه سى سايه سنده منازعه از مدت ظرفنده عمومك معلومى اولمشدر .

المانيه اهاليسى ايكى فرقه يه آيرلمشدر . على العموم شمالى المانيه لو ترك ادعالرينى تصديق ولوترى التزام ايتمكده ايدى . جنوبى المانيه ايسه لوترك عليهنده ايدى . لوترك الك بيوك طرفدارى وحاميسى دخى ساقسونيه حكمدارى « عاقل » فره دريك ايدى . —

پاپانك مداخله سى ونتايجى — پاپا لئون ابتدا لوتر ايله تچل منازعه لرينه اوغوستين ودومينيكن شركتلرى بيننده همان دائم اولان منازعه لرك بر نوعى ظن ايله اهميت و يرمه مش ايسه ده ايش بيومكه باشلاينجه ساقسونيه يه بر (لغات) ـ يعنى سفير

ارسال ایله لوتری سکوته مجبور ایتمکه چالشمشدر . فقط لوتر نه تهدیداته ، نه ده نصایحه قولاق و یرمشدر .

لوترك طرفدارلری کیتدکچه تزاید ایتمکده اولدیغی جهتله پاپا تلاش ایده‌رك قاریشقلقلرك اوکنی آلمق ایچون بر بول [*] تنظیم ونشر ایتمشدر . بونامه‌ده پاپا لوترك آثاری کویا مذهبه موافق اولمادیغندن بحثله احراقلرینی امر ولوتری افکارنده اصرار ایلدیکی حالده آفوروز ایله تهدید ایده‌یور ایدی .

بعض المانیه شهرلرنده پاپانك امری موجبنجه حرکت اولنمش ایسه ده دیکرلرنده پاپانك نامه‌سی تحقیر ایدلمشدر . مثلا لایپچیغ شهرنده اهالی طرفندن چامور ایله سوانمشدر . و یتنبرغده ایسه لوتر شهر میداننده عموم اهالی حاضر بولندیغی حالده کویا « حضرت عیسانك خلفی » و « لایخطی » اولان پاپانك نامه‌سنی رسم مخصوص ایله احراق ایتمشدر . لوترك اشبو جرأتی اهالی طرفندن القشلانمشدر (۸۹۸) .

بو ایسه لوتر طرفندن پاپایه اعلان حرب دیمك ایدی . فقط لوتر بونکله برابر قاتولیك کلیساسی خارجنده بر کلیسا تأسیس ایلمك فکرنده دکلدی . لوتر یالکز پاپا ایله کلیسا ارکاننك سوء حرکاتنی بیان وادعا ایتمکده و بوخصوصده ایجاب

[*] *Bulle* — پاپانك نامهٔ مخصوصنه اطلاق اولنور

ایدن تدابیر واصلاحاتی مذاکره ایچون بر اجتماع عمومیٔ روحانینك عقد وکشادینه لزوم قطعی کورمکده ایدی ۰

اجتماع روحانی مجرد پاپانك امر ودعوتیله عقد اولنور ایدی ۰ لوتر بو اجتماعی مصرانه طلب ایتمکده ایدی که بو خصوصده موفق اولدیغی حالده قاتولیك عالمنده حاکم مطلق ولایخطی عد اولنان پاپا شرك طریقنی طوتمش اولان عادی بر تارك دنیا ایله کندیسنی محاکمه ایچون اجتماع عمومی یه مراجعت ایتمش اوله‌جق ایدی ۰ بو ایسه قبول اولنور شی دکلدی ۰ زیرا او حالده پاپالرك خطاده بولنه بیله‌جکلری کندیلری طرفندن تصدیق اولنمش اولور ایدی ۰ واقعا قونستانس اجتماعنك (جلد ٤ صحیفه ۲۱۲) حاکمیت صفتی پاپالر حقنده دخی جاری ایدی ۰ فقط محاکمه اولانلرك ایکیسیده پاپا ایدیلر ۰ —

لوترانیزم — اشبو مهم منازعه اثناسنده ایمپراطور ماقسیملیان وفات ایتمش اولدیغندن یکی ایمپراطور انتخاب اولنیجه‌یه قدر المانیه امور مشترکه‌سنك رؤیتی وکالت طریقیله ساقسونیه قور فورستی « عاقل » فره دریکه احاله اولنمش ایدی . بونك اوزرینه لوترك جسارتی زیاده لشه‌رك اعتراضلرینی بیوتمشدر ۰

بو دفعه لوتر قاتولیك کلیساسی هیئت عمومیه‌سنك انجیل شریفه کلیاً مخالف اولدیغنی ادعا واثبات ایتمش و یالکز انجیل

شريف مندرجاتندن بر حرف بيله طيشارى چيقمايه رق وانلرى اساس طوته رق كليسانك هيئتجه اصلاحنى طلب وتوصيه ايلشدر . بو حالده لوترك دعواسى يالكز كليسانك سوء استعمالاتنى جرح وتزييفدن عبارت دكلدى . قاتوليك كليساسنك تملى دخى تهلكه ايچنده ايدى .

لوترك قولنجه انجيل شريف كلام الله اولديغندن هركس ايچون حركاتنى آنك مندرجاتنه تطبيق ايتمك لازم ايدى وتطبيق ايچون دخى جناب حق طرفندن هركسه احسان بيوريلان عقلدن بشقه برواسطه قبول اولنماملى ايدى ـ يعنى هركس بالذات كلام اللهى مطالعه ايله وجداناً شرح ايده جك وكيمسه نك شرحنى كندى شرحنه ترجيح ايتمه يه جك ايدى .

الده بولنان انجيل نسخه لرى لاتين لسانى اوزره يازلمش ايدى . افراد اهالى ايسه لاتينجه بيلمز ايدى . بناءً عليه لوتر انجيل شريفك هركسك بيلديكى لسان اوزره ترجمه سنى توصيه ايلديكى كبى كنديسى دخى المانجه يه ترجمه ايلشدر . بو حالده ـ يعنى هركس انجيل شريفى واحكام دينيه يى كندى وجدانه كوره شرح ايده جك اولديغى حالده « مفسر رسمى » مقامنده اولان پاپانك اهميتى قالمايه جق ايدى . لوتر دخى پاپاده لزوم كورمه ديكى كبى عموم رتب روحانيه ايله تارك دنيا شركتلرينى قالديرمق فكرنده ايدى .

رؤسای روحانيه نك تأهلدن منع اولنملری و تارك دنيالر حقنده انجيل شريفده بحث اولماديغندن لوتر پاپازلره تأهل ایچون مساعده ايتمش ومناسترلرك قپادلمسنی توصيه ايتمشدر . كنديسی دخی تارك دنيا صفتنی ترك ايله برابر تارك دنيا قيزلرندن برينی تزوج ايلمشدر .

انجيل شريف احكامنجه خرستيانلر ایچون ثروت وسامان جمع والتزام ايتمك ممنوع اولديغنه ابتناءً مناسترلره مخصوص اولان املاكك حكمدارلره كلياً ترك ايتمك لازم اولديغنی بيان ايلمشدر . بو دخی المانيه بكلری طرفندن لوترك تحت حمايه يه آلنمسنه سبب اولان كيفيتلرك باشليجه لرندندر . —

وورمس ديتی ـ بشنجی شارل (Charles-Quint) ايمپراطور انتخاب اولنديغی وقت عادت قديمه يه امتثالاً « ديت » مجلسنی (وورمس) شهرينه جمع ايتمش ايدی . لوتر مسئله‌سی دخی مجلس مذكوره حواله اولنان مسائل ایچنده ايدی .

ايمپراطور شارل لوتره برتأمين نامه ارسال ايده رك مجلسه جلب ايلمشدر . لوتر دخی ژان هوس ايله سائر او مثلیلرك عاقبتلرينه (جلد ٤ صحيفه ۲۱۱) واحباسنك رجالرينه باقمسزين دعوتی قبول ايله همان يوله چيقمشدر .

و يتنبرغدن و و زمسه قدر لوتری استقبال وتماشا ایچون

کان غلبه لکدن ناشی یوللردن چکیلمه مه یور ایدی . لوتر وورمس شهری قپوسنده شهره دخول ایتمه مسنی توصیه ایدر امضاسز بر مکتوب الدیغی حالده « وورمسده طامده کی کیره مید قدر شیطان موجود اولدیغنی بیلسه م ینه عنایت باری یه استناداً کیده جکم » دیه رك شهره داخل اولمشدر .

لوتری کورمك ایچون وورمسه کانلر شهره صیغه مایورلر ایدی . لوتر تماشلردن قورتلمق ایچون دیت مجلسی حضورینه کیدر ایکن جاده دن کیتمه یوب ارقه یوللردن طولاشه رق کیتمشدر .

لوتر دیت دائره سنده ابتدا مشهور قوماندانلردن ژورژ فروندسبرغ (P. Von Frondsberg) ه راست کلمشدر . فروندسبرغ لوتری کورنجه اوموزلرندن اوقشایه رق « لوتر سن او یله تهلکه لی یولدن کیده یورسك که نه بن ، نه ده بشقه بر قوماندان اك بیوك محاربه لرده بیله امثالنی کورمه مشزدر . اکر سن کندینی حقلی بیله یورسك حقیقت نامنه اوله رق التزام ایتدیککك ایشه دوام ایت » دیمشدر .

لوتر تلطیفه دکل ، تکدیره قارشی مقابله ایچون حاضرلنمش ایدی . بناء علیه بو سوزلردن پك چوق متأثر اولمش و مجلس حضورنده کندینی غائب ایده رك نه سویلیه جکنی شاشرمشدر . حتی کندیسنك ادعالرنده ثابت اولوب اولمادیغی حقنده رسماً

ايمپراطور طرفندن واقع اولان سؤاله طوغريدن طوغرىيه جواب ويره مه يوب دوشنمك ايچون بر كونلك مهلت ايستەمشدر .

فقط ايرتسى كونى مجلس حضورينه كلوب اعتقاد وادعالرنده ثابت اولديغنى وانجق انجيل شريف مندرجاتيله افكارى جرح اولنمادقچه اندن واز كچه ميه جكنى جسورانه بيان ايلمشدر . مجلس لوتره قارشى خيلى نصايحده بولنمش ايسه ده بر ثمره كورلمه مشدر .

مجلس اعضاسنك اكثريتى لوترك كفرينه حكم ايده رك احراقنى طلب ايلمش ايسه ده ايمپراطور شارل ويرديكى سوزه رعايةً لوترى صاليويرمشدر . لكن بونكله برابر لوترك مشرك ومرتد، نشرياتنك دخى آثار كفر اولديغنى مبين بر بياننامه اعلان اولنمشدر . —

لوترك اختفاسى — لوتر (وورمس) دن عودت ايدر ايكن اثناى راهده بر اورماندن مرور ايتمكده اولديغى حالده يوزلرى قپالى بر طاقم شواليه لر طرفندن قاچرلمشدر . اشبو كيفيت لوترك دوشمنلرينه حمل اولنوب لوترك اعدام اولنديغنه حكم ايدلمسنه سبب اولمش ايسه ده لوترك اخذ وتوقيفى حاميسى بولنان « عاقل » فره دريكك امريله واقع اولمشيدى .

لوتر بو وجهله فره دریکك شاتولرندن وارتبورغ (Warthbourg) شاتوسنه نقل اولنوب شوالیه قیافتنده اوله رق خفیاً برسنه قدر اقامت ایتمشدر . لوتر مشهور اولان انجیل شریف ترجمه سنی بو اثناده اکمال ایلمشدر .

طرفدارلری لوترك تلف اولدیغنی اعلان ایتمشلر ایدی وهرکس دخی بوکا اینانمش ایدی . یالکز برقاچ خاص احباسی خفیا کلوب کندیسیله کوروشه بیلیرلر ایدی .

لوترك طرفدارلری واحباسی ایچنده الك مشهور اولان ویتنبرغ دار الفنوننده یونان لسانی معلمی بولنان ملانختوندر . ملانختون (Melanchthon) لوتردن دها عالم ودها عاقل ایدی . لکن او قدر حریص شهرت اولمادیغندن لوتره پك چوق رعایت ایدر وهرشیئی انك نامنه اوله رق اجرا ایلر ایدی . رهفورمه نك نشری خصوصنده ملانختونك ابراز ایتدیکی خدمت همان لوترك خدمتنه مقابل اوله بیلیر . —

داخلی قارنشقلقلر — لوتر وملانختون قاتولیك کلیساسی علیهنه آچدقلری محاربه ده کمال اعتدال وحسن تدبیر اوزره حرکت ایدرلر ایدی . لکن لوترك حین غیبوبتنده طرفدارلری پك ایلری وارمشلر در .

لوترك طرفدارلری عموم قاتولیك اصول عبادتنك لغو ینی

طلب وکلیسالردن رسملری اخراج وتارك دنیالری تحقیر ایدرلر ایدی . اشبو حرکاتك نتیجه سی اوله رق بر طاقم قاریشقلقلر واقع اولمش وقان دوکلمشدر . لوتر بونی ایشیدنجه ینه میدانه چیقوب ره فورمه نك مرکزی اولان ویتنبرغ شهرینه کلمش و طرفدارلرینی بو مثللی حرکاتدن منع ایلمشدر .

ره فورمه نك ظهوری اوزرینه المانیه ممالکی خیلی اختلالره دوچار اولمشدر . المانیه نك غرب طرفنده بولنان بعض دره بکلر رؤسای روحانیه علیهنه قیام ایتمشلر ایدی . بونلرك رئیسی بولنان فرانچ فون سیکینکن (Von Sickingen) ذاتاً « اصیل بر شوالیه ایچون کیمسه نك حکمی تحتنه کیرمك یاقشماز » دیه رك کیمسه یه تبعت ایتمز برآدم ایدی . سیکینکن « ملجأ حقانیت » یاد ایله دیکی شاتوسنه تحصن ایدوب طورور ایدی و فی الحقیقه شاتوسی ظلم وتعدیدن قاچان مظلومین ایچون دائما اچیق بولنور ایدی .

سیکینکن هومانیستلردن مشهور فون کوتن ایله برابر ره فورمه یی قبول ایتمش و بو دفعه سائر دره بکلر ایله اتفاق ایده رك رؤسای روحانیه نك املاکنی ضبط ومصادره ومناسترلری سد و یغما ایتمکه باشلامشدر . لکن محاربه لرده قاتولیك بکلرینه مغلوب اوله رق شاتوسنده محاصره اولنمشدر . اثنای محاصره ده کندیسی مجروح اولمش وشاتویی هجوم ایله آلان

دوشمنلری کندیسنی جان چکشمکده ایکن بولمشلردر . دوشمن قوماندانلرینك بجملهسی سیکینکنه حرمةً حین وفاتنده باشلری آچیق اولدیغی حالده دیز چکوب یاتاغی اطرافنده طورمشلر و بعده کمال شعشعهلی بر الای ایله دفن ایتمشلردر . « فون سیکینکن ایله برابر (شوالیهلك) دفن اولنمشدر » دینیر .

زادکانك قیامی بر طرف اولنور اولنماز اندن دها مدهش اولان زراع قیامی واقع اولمشدر . دره بکلرك اسیری بولنان اهالی اوتهدن بری حریت استحصال ایچون دائما قیام ایدوب طوررلر ایدی . فقط عدم اتفاقلری جهتیله عصیانلرندن برشی حاصل اولدیغی یوق ایدی .

بودفعه ترجمه ونشر اولنمش اولان انجیل شریف نسخهلرنده جناب خالق عندنده عمومك مساوی اولدیغی کوسترلمش اولدیغندن اهالی دخی بوکا استناداً صنوف ممتازه علیهنه قیام ایتمشلردر . بعض دره بکلر بیله اهل قیام طرفنه چکمشلر ایدی . صوك شوالیهلردن (دها طوغریسی صوك «دره بکلر»دن) معدود اولان برلیخینکن(Berlichingen) دخی بونلرك ایچنده ایدی .

برلیخینکن قوهٔ جبریهدن بشقه بر قانون طانیماز ایدی ودائما قومشولریله محاربه ایدر، یاخود بیوك جاده اوزرنده کان کچن تجارلری صویار ایدی .

روايت اولنوركه بر كون چاپول ايچون شاتوسندن چيقمش اولان بر ليخينكن اورمانده قورد سوريسنه راست كلنجه « وقتلر خير اولسون آرقه داشلر » ديمشدر .

قيام ايدن زراع صنوف ممتازه حقنده پك بيوك وحشتلر اظهار ايتدكلرى جهتله على العموم صنوف سائره نك نفرتلرينه دوچار اولمشلردر . حتى ابتدا حقلرنده مرحمت وملايمت اظهار ايتمك لازم اولديغنى اعلان ايتمش اولان لوتر بيله اشبو وحشتلر اوزرينه « ارباب عصيانى قودورمش كابى اولديرر كبى اولديرمك لازمدر » ديمشدر . ذاتاً لوترك دره بكلرى التزام ايتمكده اولديغى اولدن مشاهده اولنمقده ايدى . لوترك اثرى اولان (ره فورمه) رؤساى روحانيه يى اورته دن قالديرمش و مأمورين روحانيه يى جسمانى حكمدارلرك امرى تحتنه وضع ايلمشدر .

ارباب عصيان عقد اتفاق ايتمش اولان دره بكلره مقاومت ايده مه يوب بيكلرجه تلف اولمشلر وبونك اوزرينه اهالينك احوال عموميه سى دها زياده وخامت كسب ايتمشدر .

بو اثناده على العموم المانيه نك احوالى پك وخيم ايدى . ايمپراطور بشنجى شارل بر طرفدن سلطان سليمان قانونى نك مجارستان و نمچه اوزرينه تجاوزلرى ، ديكر طرفدن دخى فرانسه يه اعلان ايلديكى حرب ايله مشغول اولوب عموم اهالينك معاونتنه

محتاج اولدیغندن طرفینك برینی التزام ایتمكه جسارت ایده‌مه‌مش والمانیه ایشلرینی یوز اوستی براقمش ایدی . بوندن اكلاشلدیغی اوزره ره فورمه طرفدارلری ابتـدا پك جزؤی اولدقلری حالده پریشـان ایدلمه‌یوب انلره قوت كسب وافكارینی نشر وترویج ایچون وقت ویرلمشدر . سـلطان سلیمان قانونی ایله فرانسـه قرالی برنجی فرانسـوا دخی بوكا سبب اولانلرك باشلیجـه‌لرندن معدوددر . —

ره فورمه‌نك صورت تأسسی — المانیه دكز اولندیغی وجه اوزره قاریشقلقلر ایچنده ایكن اشبو قاریشـقلقلری موجب اولمش اولان لوتر ویتنبرغـده راحت اوتوروب (ملانختون) ایله برابر ره فورمـه‌نك احكام اساسـیه‌سنی تحریر وتنظیم ایله اشـتغال ایتمكده ایدی . انجیل شریف المانجه‌یه نقل وترجمه اولنه‌رق طبع ونشر اولنمشـدر . لوتر مناسب كوردیكی دعالری نقل وترجمه ایده‌رك عبـادتی دخی المان لسـانه تحویل ایله‌دیكی كبی اصـول عبادتجه ده كلّی تعـدیلات اجرا ایلمشدر .

بوندن ماعدا لوتر تارك دنیالكی ، تأهل ممنوعیتنی ، روحانی رتبه‌لری ، كلیسا ومناسـتر املاكنی (یعنی وقفلری) كلیاً رد ایلمشدر .

دره بكلر ره فورمه‌یی مع الممنونیـه قبول ایده‌رك رؤسـای

روحانیه ایله مناسترلره مخصوص اولان اموال واملاکی ضبط ایدرلر ایدی .

لوتر خرستیانلرك « اسرار سبعهٔ اساسیه » لرندن یالکز واپتیز ایله سه‌ن (Géne) (اکمك وشراب) لك ماعداسنی قبول ایتمه‌مشدر .

توبه کارلر کوناهلرینی پاپازه بیان ایتمك مجبوریتندن معاف طوتلمشدر .

متره‌پولیدلك وپسقوپوسلق رتبه‌لری لغو اولنوب کلیسا اموری حکومت جسمانیه‌یه تابع وانك نامیله قائم « انتاندانت » (Intendant) نام برطاقم پاپازلره حواله اولنمشدر .

علی العموم شمالی المانیه بکاری ره‌فورمه‌یی قبول ایتمشلر ایدی وایچلرنده الك ایلری کانلر ساقسونیه قورفورستی « عاقل » فره‌دریك ، سابق توتون تارك دنیا شوالیه‌لری شرکتی رئیسی البره‌خت براندنبورغ ، پومرانیه و مکلنبورغ و برونسویك دوقه‌لری ، هس قونتی واکثر « ایمپراطور شهرلری » (یعنی هامبورغ ، لوبك ، ماغده‌بورغ ، نورنبرغ وسائره) ایدی . بیوجك حکمدارلر ایله دره‌بکلك ایدن رؤسای روحانیه ره‌فورمه‌نك علیهنده متفق ایدیلر (آوستریه و باواریه دوقه‌لری ومانیس وقولونیه میتره‌پولیدلری) . —

اتحاد ايچون تشبث ونتيجه سی — هجرتك (٩٠١)
سنه سنده مظفراً مجارستانه داخل اولمش اولان سلطان سليمان قانونی
اردولری طرفندن نهايت درجه ده تضييق اولنمش اولان ايمپراطور
بشنجی شارل (اسپير) شهرنده «ديت» مجلس عموميسنی اجتماع
و پروتستانلره حريت وجدان وعد ايده‌رك اتفاق عمومينك
استحصالنه غيرت ايتمش ايسه ده بر ثمرهٔ مفيده حاصل اوله‌مامشدر.
زيرا ره فورمه طرفدارلرينه حريت وجدان ويرلديكی حالده
افكار واعتقادلرينی نشر وترويج ايچون مساعده اولنمامشيدی .

مذكور ديتده حاضر بولنان لوتر طرفدارلری اشبو قرار
ايمپراطوری حقنده رسماً (پروتستو) ايتمشلر واو وقتدن بری
ره فورمه‌يی قبول ايدنلره « پروتستان » – يعنی پروتستو
ايديجيلر اسمی ويرلمشدر . بو اسم حالا باقی قالمشدر .

ايمپراطور بر سنه صوكره آوسبورغده بر ديت دها كشاد
ايلمشيدی . پروتستانلر آوسبورغ ديتنه لوتر ايله ملانختون
طرفندن تنظيم اولنمش مفصل بر اعتقادنامه تقديم ايلمشلردر .

ايمپراطور ايله قاتوليكلر مذكور اعتقادنامه‌يی تقبيح ايده‌رك
پروتستان مذهبنی كلياً منع ايلمشلر ووقت معين ظرفنده پروتستانلغی
ترك ايله قاتوليك كليساسنه عودت ايتمه‌ينلرك دين ودولت دوشمنی
صفتنده بيلنه‌جكلری اعلان اولنمشدر . بونك اوزرينه پروتستان

رؤساسی دخی (اشمالقالدن) شهرنده اجتماع ايده‌رك بينلرنده حين اقتضاده ره فورمه‌يی سلاح بدست اوله‌رق محافظه ايچون اتفاق ايتمشلردر .

اون سنه صوكره قاتوليكلر ايله پروتستانلرك اره‌لرينی بولمق ايچون (ره غنسبورغ) شهرنده برديت دها آچيلمش وملانختونك غيرت ومهارتی اوزرينه طرفين بعض فداكارلقلرده بولنه‌رق همان اتفاق حصوله كلمش ايسه‌ده شرائط ومقاولاتی نه لوتر قبول، نه‌ده پاپا تصديق ايلمشلردر . ارتق اره‌لرينی بولمق ايچون برامید قالمامشدر و بوندن صوكره قاتوليكلر ايله پروتستانلر بربرينه قارشی دين دوشمنلری كسلمشلردر . —

ايلك مذهب محاربه‌لری — نهايت ايمپراطور شارل امور خارجيه‌يی ممكن مرتبه تسويه ايتدكدن صوكره امور داخليه‌نك اصلاحنه تشبث ايده‌بيلمشدر . ذاتاً اواثناده پاپا اوچنجی پول (تريده‌نت) شهرنده بيوك بر اجتماع روحانی عقد ايده‌رك پروتستانلغه قارشی اتخاذ اولنمق اوزره تدابير مؤثره دوشنمكده ايدی .

پاپا ايله ايمپراطور متفق ايديلر . بناءعليه فورتنه ياقلاشمقده وقان دوكلمك اوزره ايدی — يعنی نتايجی مجهول بر محاربهٔ عظيمه ايچون قپو آچلمقده ايدی . لوتر دخی بواحوالدن پك زياده

مضطرب اولوب متأثراً وفات ایلمشدر . لوتر ویتنبرغده مدفوندر (٩٢٤) .

ابتدا شارل فرصتی فوت ایتدیکی کبی بو دفعه خیلی قوته مالك اولان پروتستان بکلری دخی شارلك خارجی محاربه‌لر ایله اوغراشمسی کبی برفرصتی فوت ایده‌رك برایش کوره‌مه‌مشلردر . پروتستانلرك باشلیجه رئیسلری بولنان ساقسونیه قورفورستی و عاقل فره‌دریکك برادری و خلفی بولنان ژان «ثابت» (J. le Constant) ایله هس قونتی فیلیب «عالیجناب» (Ph. le Magnanime) بربریله منازعه ایتمکدن خالی دکللر ایدی . پروتستانلرك بطائتی سایه‌سنده شارل اسپانیه‌دن ، فلمنکدن و ایتالیه‌دن قوهٔ کافیهٔ عسکریه جلب ایده بیلمشدر . فضله اوله‌رق محاربه‌نك ابتداسنده پروتستانلرك الك نامدار قوماندانلرندن معدود اولان ساقسونیه دوقه‌سی موریس اهانةً شارل طرفنه چکمشدر .

پروتستانلر باواریه وشوابیه‌ده ایمپراطور ایله جنك ایتمکده ایکن موریس ساقسونیه اوزرینه هجوم ایده‌رك ژان ثابتك ممالکنی استیلا ایتمکه باشلامشدر .

بونك اوزرینه ژان ثابت دخی متفقلری ترك ایده‌رك کندی بکلکنی محافظه ایچون ساقسونیه‌یه عودت ایلمشدر . بناء علیه ایمپراطور شارل پروتستانلری برر برر پریشان ایده بیلمشدر .

محاربه‌نك الك بيوكى ساقسونيه‌ده كائن مولبرغ (Muhlberg) شهرى پيشگاهنده وقوع بولەرق پروتستان اردوسنك كلياً طاغلمسيله ختام بولمشدر و « قورفورست » ژان دخى اسير دوشمشدر (٩٢٥) .

ايمپراطور شارل ژان « ثابتك » مماليكيله رتبه‌لرينى و « قورفورست » صفتنى (موريسه) اعطا ايلمش ايسه‌ده سائر پروتستانلر حقنده التفات كارانه حركتده بولنمشدر . ذاتاً موريس ساقسونيه خاندانى افرادندن وژان ثابتك اقرباسندن بولنديغى جهتله بونك دخى اوقدر اهميتى يوق ايدى [*] .

شارل مظفراً پروتستانلغك محل ظهورى اولان ويتنبرغ شهرينه داخل اولمقده ايكن معيتنده بولنان پسقوپوسلرك برى لوترك مزاردن اخراج ايله احراق ايدلمسنى توصيه ايلمش اولديغندن ايمپراطور جواباً « اوليلر ايله محاربه ايتمك عادتم دكل ، اوكندى حاكمنى بولمشدر » ديمش و بوكبى حركاتى كلياً منع ايلمشدر .

ايمپراطورك اشبو موفقيتلرى اوزرينه عموم پروتستان بكلرى خوف وتلاشه دوچار اولەرق عفولرينى استرحام ايلمشلردر . « عاليجناب » فيليب دامادى موريسك توسطى اوزرينه ايمپراطور

[*] ژان فاميلياسى « ارنست طالى » و موريس فاميلياسى دخى « البرت » طالى ناملريله مشهوردر .

طرفندن عفو اولنمش ایسه ده بعده خلاف وعد اولمق اوزره تحت توقیفه آلنمشدر .

آرتق ایمپراطور شارله مقاومت ایده جك المانیه ده کیمسه قالمامش کبی ایدی و شارل کرچکدن شارلمان و اوتونلر دورلرنده کی استقلال اداره یی استحصال ایتمك اسبابنی دوشونمکده ایدی . فقط المانیه ایشلری ایمپراطورك ظن وتخمین ایله‌دیکی درجه دکلدی . —

اوسبورغ معاهده سی — ایمپراطورك استقلالی یالکز پروتستان بکلری ایچون تهلکه‌لی اولمایوب علی العموم المانیه بکلری حقنده مضر ایدی . برده المانیه اهالیسی شارلك کتیردیکی اجنبی عسکرندن پك زیاده صیقلمقده ایدی . ایلك اول ایمپراطور علیهنه قیام ایدن ایمپراطوردن اوقدر احسان کورمش اولان ساقسونیه قورفورستی موریس ایدی .

موریس عصیان ایچون قائم پدری عالیجناب فیلیپك توقیفنی وسیله اتخاذ ایتمشدر . موریس خفیاً فرانسه قرالی ایکنجی هانری ایله اتفاق ایده رك تره نت (یاخود تریده نت) اجتماع روحانیسی مذاکراتنك صورت جریاننه نظارت ایتمك ایچون (تیرول) ه کیتمش اولان ایمپراطور اوزرینه ناکاه هجوم ایتمش اولدیغندن ایمپراطور کوچ حال ایله اسارتدن قورتیله بیلمشدر .

ايمپراطورك وقت مزبورده حاضر عسكرى يوق ايدى . بناءً عليه پروتستانلر ايله ابتدا متاركه و اوچ سنه صوكره آوسبورغده معاهدهٔ قطعيه عقد ايلمشدر (۹۳۳) .

آوسبورغ معاهده سى موجبنجه حريت وجدان اعلان اولنمش اولديغندن پروتستانلق رسماً بر مذهب مقامنده قبول اولنمشدر .

معاهدهٔ مذكوره موجبنجه پروتستان بولنمق جنايتدن معدود دكل ايديسه ده هركس تابع اولديغى حكمدارك بولنديغى مذهبى قبول ايتمكه مجبور ايدى و « الناس على دين ملوكهم » معناسنده اولان (Cujus regio ejus religio) قولى اساس اتخاذ اولنمشدر . يعنى بربك تبديل مذهب ايتديكى حالده تبعه سى دخى انكله برابر تبديل مذهب ايتمكه مجبور ايدى . قاتوليكلر تبديل مذهب ايدن رئيس روحانى بولنديغى حصه‌ده آنك مأموريت ايله رتبه سندن و باخصوص لنلرندن محروم براقلمسنى طلب ايتمكده ايديسه لرده پروتستانلر اورئيسك تحت اداره سنده بولنان ناحيه نك پروتستان ممالكنه الحاق اولنمسى ايجاب ايدر ادعاسيله راضى اولمادقلرندن بوماده آتيده حل اولنمق اوزره براقلمشدر .

ايلريده ظهور ايدن اوتوز سنه محاربه سى اثناسنده پروتستانلغك المانيه ده مصدق بر مذهب مرتبه سنده بقاسى

بردها تهلکه‌یه دوچار اولمش ایسه‌ده قاتولیك بولنان فرانسه‌نك معاونتی سایه‌سنده « وستفالیه » معاهده‌سیله بقاسی تأمین ایدلمشدر (۱۰۲٦) . —

مذهب فرقه‌لرینك اسباب ظهوری — اوللری ادبیات عموم اهالی ایچون مجهول بر لسان اوزره محرر بولندیغی کبی کتابلر دخی نادر و پهالی اولدیغندن تدارکی مشکل ایدی و طلبه فنون و معارفی انجق مناسترلر ایله مدرسه‌لرده کرسی اطرافنده طوپلانوب خواجه اغزندن اوکرنه بیلیر ایدی . اصول طبع کتابلرك چوغالمسنی وعمومك بیلدیکی السنهٔ ملیه اوزره ادبیات ظهورینی موجب اولمش اولدیغندن کرسی ایله خواجه‌لرك اهمیتی ازالمشدر - یعنی اهالی کندی کندینه تحصیل فنون ایچون اقتدار کسب ایتمشدر .

اوللری معلمسز تحصیل محال ایدی . خواجه‌لر ایسه علی العموم مناسترلردن و تارك دنیا کروهندن اولدقلری جهتله حسب المسلك درسلرنده کلیسانك منافع عمومیه‌سنی هرشیدن اقدم طوتارلر وطلبه‌نك افکارینی ایسته‌دکلری قالبه دوکرلر ایدی . بو سببدن اوله‌رق قاتولیك عالمنده دخی امثالسز بر اتحاد وار ایدی .

حالبوکه اصول طبعك ایجادندن صوکره هرکس کندی

كندينه خواجه اولمش و طبع و مشربنك خوشلنديغى طرفه فكر وذهننى حصر ايده رك كنديسى ايچون قوى تملر اوزرينه يرلشمش افكار مستقله استحصال ايده بيلمشدر ٠

امور مذهبيه ده ره فورمه نك ظهورى علوم و فنونه متعلق اموروده اصول طبعك ايجادى مقامنده در ٠

انقلابات دورينه كلنجه يه قدر اوروپاده افراد اهالى هيچ برشى ايله ذهنلرينى مشغول ايتمزلر ايدى ٠ اهالى متعصب اولديغندن مذهبدن بشقه برشى دوشنمز ايدى ٠ حال بوكه امور دينيه يه ده برافكار مستقله حاصل ايلمك جائز دكلدى ٠

هر نه قدر قاتوليك كليساسنك اساسى كويا انجيل شريفه مستند ايديسه ده حقيقت حالده هرشى كويا حضرت عيسانك وكيلى بولنان « لا يخطى » پاپا ايله مأمورلرى طرفندن كيف مايشاء اجرا اولنمقده اولديغندن افراد اهالى ايچون كليسا واسطه سيله پاپانك امرينى اخذ ايتمكدن بشقه بروظيفهٔ فكريه قالمايور ايدى ٠ ديكر طرفدن امر مذكورى جرح و اعتراض جائز اولماديغندن اهالى ايچون عقل وفكرك استعمالنده دخى لزوم كورلمه يور ايدى وبناء عليه افكارى ترقى يه سوق ايدن اسباب همان كلياً مفقود ديمك ايدى ٠

ره فورمه باشليجه پاپانك اشبو عقل كتخدالغى عليهنده عصيان مقامنه كچمشدر ٠

اخيراً كليسانك احوالى پك چيركين رنك كسب ايتمشيدى و بو احوال انجيل شريفك مندرجاتنه كلياً مخالف ايدى . نه چاره كه انجيل شريفك شرح وتفسيرى يالكز پاپالره منحصر اولديغندن كليسانك حركاتنى انجيل شريف احكامنه تطبيق ومطابق اولمايان جهتلرى اعتراض ايلك كيمسه نك حدى دكلدى . قاتوليك كليساسى داخلنده بونجه اويغونسزلقلر ظهوره كلمكده اولديغى حالده اتحاده خلل كلمه‌سى بوندن نشئت ايلمش ايدى .

لوترك قيامى الك زياده پاپانك اشبو امتيازى عليهنده ايدى . لوترك قولنجه انجيل شريف دستور العمل طوتلمق اوزره انسانلره ويرلمش بر قانون الهى اولديغندن هركس ايچون پاپا كبى بر « عادى مخلوقك » قولنه كوركورينه تبعيت ايتمكسزين حركات وسكناتنى بيلديكى كبى ، دستور مذكورك احكامنه تطبيق ايتمك لازم ايدى . انجيل شريف اهالى ايچون مجهول برلسان اوزره تحرير اولنمش اولديغندن لوترآنك هركسك بيلديكى لسان اوزره ترجمه ايدلمسنى توصيه ايلمشدر .

اصول طبعك ظهوريله هركس كندى كنديسنه خواجه اولمق ايچون قابليت كسب ايتديكى كبى ، بو دفعه انجيل شريفك السنهٔ مليه يه ترجمه اولنمسنك نتيجه سى اوله رق هركس پاپاس كسيلى ويرمشدر . ره فورمه نك اصل اساسى وروحى ايشته بو ماده در .

اشبو اساسك باشليجه ايكى شيئ موجب اوله بيله جكى وهلهٔ اولاده كسديريله بيلير : برى ترقى افكار در ، ديكرى دخى امور دينيه ده تفرقه ظهورى در ۰

افكار و معلومات عموميه خصوصنده كليسايى وكيل مطلق بيله رك عقل و فكرك استعمالندن صرف نظر ايتمش اولان اهالى بو دفعه الك مكتوم اولان حقايق حكميه يه واسرار دينيه يه وارنجه يه قدر هرشيئ كندى عقل قاصرانه سيله حل و كشف ايتمكه مأمور اولمش ايدى ۰ ترقئ افكار بوندن نشئت ايتمشدر ۰

لوترك افكارنجه هركس انجيل شريفى كندى كندينه مطالعه ايده رك بيلديكى كبى شرح وتفسير ايتمليدى ۰ هركسك قوهٔ فكريه سيله مشربى بر اولماديغندن بو حالده برمسئلهٔ دينيه حقنده متعدد ومختلف افكارحاصل اولمسى طبيعى ايدى ۰ بو ايسه هر حالده ملتى تفرقه يه دوشيره جكندن هيچ بر وجهله محسناتدن عد اولنه مازايدى ۰ حتى اشبو تفرقه دها لوترك حياتنده واقع اولوب سفك دمايى موجب اولمشيدى ۰

پروتستانلر باشليجه درت بيوك فرقه يه آيرلمشلردر ۰ بو فرقه لر ايسه شمدى يه قدر بحث اولنان (لوترانلر) ويا (پروتستانلر) دن بشقه « پوريتانلر » (Puritains) (اسم ديكرى ره‌فورماتلر)، « انكليقانلر » (Anglicains)، « انا باپتيستلر » (Annabaptistes) دن عبارتدر ۰ —

چوینكلی — « پوریتانلر » ابتدا اسویچره ده ظهور ایتمشلر ومذهب مذكوری تأسیس ایدن اسویچره لی چوینكلی (Zwingli) ایله فرانسه لی قالوین (Calvin) در . لوترك معاصری بولنان چوینكلی مسلكنی انجیل شریفك احكامیله برنجی خرستیانلرك حركاتنه تطبیق یولنده لوتردن ایلری كیتمشدر .

چوینكلی مأمورین روحانیه دن كلیساده وعظ ایدن عادی پاپازدن بشقه كیمسه یی براقامشدر . رتبه لر ، صفتلر ، سلطنت وتشریفات منع اولنمش وكلیسالردن رسملر ، موملر ، چالغیلر اخراج ایدلمشیدی .

اسویچره لیلرك برقسمی چوینكلینك مذهبنی قبول ایتمش ایسه ده اسویچره نك نواحیٔ اصلیه سی بولنان اسویچ ، اوری ، اونتر و الدن وچوغ ناحیه لری قاتولیك مذهبنده قالدقلری جهتله بینلرنده محاربه لر واقع اولمشدر . چوینكلی محاربه نك ابتداسنده واقع اولان قاپللا (Capella) محاربه سنده تلف اولمش وطرفدارلری مغلوب اولمشلردر . فقط بونكله برابر نشر ایتدیكی مذهب ینه باقی قالمشدر . —

قالوین — فرانسه لی قالوین وطننده افكارینی ترویجه موفق اولمادیغندن كلوب جنوه شهرنده برمذهب تأسیس

ايتمشدر . قالوينٖ هر شيئك تقدير الهى يه باغلى اولديغنى - يعنى هيچ كيمسه نك طرف باريدن كنديسيچون چيزيلن خطك خارجنه چيقامايه جغنى ادعا ايدر ايدى . سائر جهتجه چوينكلى ايله قالوينك مذهبلرى بيننده همان بر فرق يوق ايدى .

كنديلرى هركسدن اول حريت وجدانه محتاج اولدقلرندن قاتوليكلره عبرت كوسترمك ايچون اولسون حريت وجدانى ترويج ايده جكلرى يرده يكى ظهور ايدن مذهب فرقه لرى حريت وجدان حقنده وحشيانه تعصب اظهار ايدرلر ايدى . مثلا قالوين « تقدير » مسئله سنده كنديسيله هم افكار اولمايان ميشل سروه (Servet) نام مشهور بر عالمى احراق بالنار ايتديرمشدر .

بر مدت صوكره قالوين ايله چوينكلى نك طرفدارلرى برلشمش ومذهبلرى « پوريتانيزم » (ياخود پره سبيتريانيزم) (Presbytérianisme) ناميله اسقوچيه ده برلشمشدر . فرانسه ده بولنان قالوين طرفدارلرى هوغونتلر (Huguenots) ناميله معروفدر . —

آنكليقانيزم — « آنكليقانيزم » قاتوليك مذهبنه الڭ يقين بر مذهبدر و بينلرنده كى فرق انكليزلرك پاپايى طانيمايوب قرالى آمر وحاكم طانيملرى ، تارك دنيالكك انكلتره ده منعى ، انجيل

شريفك ترجمه سيله آيينك انكليزجه اجراسندن عبارتدر . كليسانك هيئت قديمه سى و مراتبى كلياً باقيدر . —

انا باپتيزم — رەفورمه دورنده ظهور ايدن مذهب فرقه‌لرى ايچنده هيئت اجتماعيه نك اساسنى الڭ زياده اخلال ايدن انا باپتيستلر در .

انا باپتيستلر چوجقلرڭ واپتيزلرينى كافى كورمه‌يه‌رك انسانلرى بيوديكدن صوكره تكرار واپتيز ايدرلر ايدى واسملرى دخى بوندن نشئت ايتمش ايدى . انا باپتيستلر مسائل دينيه ده قالوينيستلردن ايلرى اولدقلرى كبى ، اموال واملاككڭ عموم بينده مساوات اوزره تقسيمنى دخى ترويج ايدرلر ايدى . انا باپتيستلر وستفاليه‌ده ظهور ايتمشلردر . مركزلرى مونستر شهرى ايدى .

مونسترده انا باپتيستلر بينده كويا ايكى « پيغمبر » ظهور ايتمشدر . اشبو « پيغمبر » لرڭ بيرى هارلم‌ فرانجيله‌ جيلرندن ژان ماتيسه‌ ن (Mathissen) ، ديكرى دخى ليدن قوندره جيلرندن ژان بوكلسون (Bockelson) در .

ماتيسه‌ ن — ژان ماتيسه‌ ن مونستر حكومتنى ضبط ايده‌رك انجيل شريفدن ماعدا عموم كتابلرى احراق واموال واملاككى عموم اهالى بينده مساوات اوزره تقسيم ايلمشدر . دوشمن

عسكرى مونستري محاصره ايتديكى اثناده ماتيسه نك « الله دوشمنى النه تسليم ايده يور » قوليله معيتنه آلديغى اوتوز قدر عسكر ايله قلعه قپوسنك خارجنه چيقارق دوشمن اوزرينه يورىمش ايسه ده ايلك كلن قورشوندن تلف اولمشدر ٠—

بوكاسون — ماتيسه نك مقامنه كچمش اولان بوكاسون ياخود (ژان ده ليد) بنى اسرائيلك اون ايكى سبطنه قارشيلق اولمق اوزره انا پاپتيستلرى اون ايكى فرقه يه تقسيم وهر برفرقه ايچون برر حاكم تعيين ايلمشدر ٠ بوكاسون تعدد زوجات اصولنى قبول ايلمش وباشنه تاج كيمشدر . مونستر ده انا پاپتيستلر هر نقدر شجيعانه مقاومت ايتمشلر ايسه ده نهايت شهرى دوشمن النه تسليم ايتمكه مجبور اولمشدر ٠ بوكاسون انا پاپتيستلرك ايلرى كلنلريله برابر صلب اولنمشدر (٩١٣) ٠—

خاتمهٔ فصل — الحاصل قسطنطينيه نك عثمانليلر طرفندن فتحنى تعاقب ايدن بر ايكى عصر ظرفنده اوروپا ظاهراً ومعناً طانلمايه جق صورتده دكشمشدر ٠

باروتك واسلحهٔ ناريه نك ايجادى سايه سنده حكمدارلر نفوذلرينى نهايت درجه يه قدر توسيع ايتمشلر واولرى ادارهٔ داخليه وبقاى اسايشه سكته ويرمكده اولان دره بكلرى اورته دن قالديرمشلردر ٠ بناء عليه حكمدارلر داخلى اسايش

استحصال اولندقدن صوکره نظرلرینی خارجه چویرمشلر و بوندن « محاربات دولیه » ظهوره کلمشدر ٠

محاربات دولیه ایله برابر ازمنهٔ جدیده یه مخصوص مسائل عظیمه نك بری اولان « اوروپا موازنه سی » مسئله سی تولد ایتمشدر ٠

دیکر طرفدن اسلحهٔ ناریه ومحاربات خارجیه جهتیله حکمدارلر صرفیات فوق العاده یه مجبور اوله رق ویرکیلری ارتدیرمشلر و بونکله اهالینك شکایاتنی تشدید ایده رك حکومات مشروطه نك برکون اول ظهوره کلمسنه سبب اولمشلر در ٠

کاغد واصول طبعك ایجادی سایه سنده اوروپاده نشر معارف وترقی افکار واقع اولمشدر ٠ بو ایسه اذهان اهالی یی اسقولاستیك باتاغندن قورتاردیغی کبی ، کلیسانك عقلاً ونقلاً منساسبتسز اولان بیوندیریغندن دخی خلاص ایده رك رهفورمه یی میدانه کتیرمشدر ٠ رهفورمه ـ که افکاری قاتولیك مذهبی کبی بر طار دائره ایچنده حبس ایتمه یوب بالعکس تحقیقات وتجسساته ـ یعنی کسب معارفه سوق وتحریك ایتمشدر ٠

نشر معارف و بناء علیه اذهانه عارض اولمش اولان تحقیقات هوسی انسانلری کشفیاته سوق ایلمش ، کشفیات دخی امور تجاریه ومالیه جه بیوك تبدلاتی موجب اولمشدر ٠

بوندن ماعدا نشر معارف بر طاقم ارباب معارفی میدانه

کتیرمش اولدیغندن علوم و فنون ایچون یکی بر چیغر آچلمشدر .

انتشار معارفك نتایج عظیمه‌لرندن بریده ملل مختلفه مدنیتنك توحیدی ماده‌سیدر . اوروپایی مسکن اتخاذایدن بونجه اقوام مدنیتجه برملت اولی و یرمشدر .

ایشته اوروپا بو وجهله یکیلنه‌رك از مدت ظرفنده عقله حیرت و یره‌جك صورتده ترقی‌ایتمش و امثالی کورلمه‌مش صورتده معمور اولمشدر . —

—

یکرمی اوچنجی فصل

قرون اخری ابتداسنده دول اوروپا احوالی

اسپانیه و پورتکیز ـ فرانسه ـ المانیه ـ ایتالیه ـ اسقاندیناویه ـ روسیه ـ لهستان

— ٥ —

اسپانیه و پورتکیز

(٨٣١ — ٨٩٠)

احوال عمومیه . آراغونیه . قاستیلیه . فتح غرناطه. اسپانیه دولتی . پورتکیز

احوال عمومیه — قرون وسطانك نهایتنه طوغری اسپانیه قطعه سنده بر قاچ حکومت مستقله ظهور ایتمش ایدی . بو حکومتلر دوشمن عمومیلری اولان اندلس عربلرینه قارشی متفق ومتحد بولندقلری جهتله اسپانیه قطعه سنه خارج کوزیله بر

دولت مستقله نظریله باقیله بیلیر . فقط احوال داخلیه یه عطف نظر اولندیغی تقدیرده ایش بشقه بر حالده کورونیر .

وقت مزبورده پیرینه شبه جزیره‌سنده تشکل ایدن قاستیلیه، آراغونیه ، ناوار و پورتکیز دولتلری اساساً دین اوغورنده محاربه ایتمك ایچون اوته‌دن بریدن طوپلانمه متعصب سرسریلر طرفندن تأسیس ایدلمشیدی . اشبو کچوك حکومتلرك برنجی افکارلری دین دوشمنلری بیلدکاری مسلمانلر ایله محاربه ایتمکدن عبارت ایدی . بناء علیه اسپانیوللر اوروپانك غرب کوشه‌سنده یالکز صلیب محاربه‌لریله مشغول واحوال عالمدن بیخبراولدقلری حالده امرار وقت ایتمکده اولوب اقوام سائره‌دن هرخصوصده کری قالمشلر ایدی .

ازمنهٔ متأخره‌نك ابتداسنده اسپانیه احوالنك شارلمان عصرنده‌کی سائر اوروپا احوالندن پکده فرقلری یوق ایدی . داخل ممالکده هیچ بر انتظام کورلمه‌یور ایدی و اهالیده امثالسز تعصب موجود ایدی . ممالکك ریاست امورلرنده صورت ظاهره‌ده قرال ایله حین اقتضاده اجتماع ایدن ملت مجلسلری ـ یعنی قورتس (Cortes) لر موجود ایدی و مذکور مجلسلرك حقوق و امتیازاتی همان محدود دکلدی . فقط زادکان (یعنی غراندلر) ورهبان صنفلریله بلدیه مبعوثاتندن عبارت اولان اشبو ملت مجلسی دولتك منافع و امورندن

بیخبر اولوب حین اجتماعده یالکز کندی امتیازات مخصوصه‌لرینی توسیعه چالیشیرلر ایدی .

داخلده اسایش کلیاً مفقود ایدی . دره بکلرك تجاوزاتی ایچون برحد یوق ایدی . حکمدارلر ایسه محافظهٔ آسایشدن عاجز ایدیلر . حتی بونك اوزرینه اسپانیه‌ده المانیه‌نك مشهور « هانزه » اتفاقی وخفی محکمه‌لری کبی برطاقم اتفاقلر بیله ظهور ایتمشیدی . مثلا قاستیلیه وآراغونیه شهرلری بیننده عقد اولنان « اتفاق مقدس » (Santa-Junta) پك مهم ایدی وخیلی قوهٔ عسکریه‌یه مالك ایدی .

والحاصل اسپانیه‌لیلر اوروپالیلردن اوقدر کری قالمشلر ایدی که حالا ارقه‌لرندن یتشه‌مه‌مشلردر . —

آراغونیه — آراغونیه قطعه‌سی هجرتك طقسان ایکیسنده (وه‌ستغوتلر)ك الندن عربلر طرفندن فتح اولنمش اولدیغی حالده اوچنجی عصر هجرتده ناوار قرالیتی طرفندن استرداد ایدلمش ایدی . بشنجی عصرده ناوار قرالی بیوك سانشو حین وفاتنده ممالکی درت اوغلی بیننده تقسیم ایده‌رك اراغونیه‌یی (رامیر) قاستیلیه‌یی (فردیناند) و ناواری دخی (غارسیه) نام اوغللرینه اعطا ایده‌رك بر ر مستقل قرالیت تشکیل ایتمشدر (٤١٣) .

ناوارك زیر حکمندن دخی قوتیلوب کسب استقلال ایتمش اولان اراغونیه اندلس دولتنك انقراض کلیسی اثناسنده کیتدکجه توسیع حدود ایتمکده ایدی .

اراغونیه قرالیتی قرال ایکنجی ژان (۸۳٦ — ۸۵۷) دورنده پك بیوك اعتبار قزانمشدر . ایکنجی ژان ناوار قرالیچه‌سنی تزوج ایده‌رك ناوار قطعه‌سنی آراغونیه‌یه الحاق ایلدیکی کبی ، دیکر طرفدن حدود جنوبیه‌ده دخی عربلردن خیلی مملکتلر ضبط ایتمشدر . حین وفاتنده آراغونیه تختنه ایکنجی اوغلی فردیناند « قاتولیك » جلوس ایتمشدر . —

قاستیلیه — اسپانیه قطعه‌سی عربلر طرفندن فتح اولندیغی وقت بعض غوت بکلری عرب اردولری اوکندن فرار ایده‌رك آستوریه طاغلرینه التجا ایتمشلر و اوراده تحصن ایده‌رك اندلس دولتنك اك پارلاق زماننده دخی استقلاللرینی محافظه ایده بیلمشلردر .

هجرتك ٤٠٩ سنه‌سنده قرطبه دولت امویه‌سی یرنده برطاقم طوائف ملوك ظهور ایتمسیله عربلره عارض اولمش اولان ضعفیت و دیکر طرفدن اوروپالیلرك شارلمان دورندن اعتباراً چیقاروب ارقه‌سنی کسمه‌دکاری دین محاربه‌لری سایه‌لرنده آستوریه طاغلرینه تحصن ایدن خرستیانلر یواش یواش تجاوزه

باشلایه رق ابتدا اوویه‌دو (Oviėdo) و بعده لئون (Léon) ونهایت قاستیلیه قرالیتی نامل‌ریله بر دولت مستقله تشکیل ایتمشلر ایدی .

یدنجی عصرده قاستیلیه قرالیتی اندلسك قسم اعظمنی فتح ایده‌رك بیوك بر دولت شكلنه كیرمش ایدی . ابتدا قاستیلیه لئون قرالیتنه تابع بر قونتلق ایدی . لئون قرالی شیشمان سانشو « واسالی » بولنان قاستیلیه قونتی فردیناندە مدیون اولوب [*] تأدیه‌ دیندن عاجز قالنجه قاستیلیه‌نك مستقل اولمسنه راضی اولمشدر . بر مدت صوكره قاستیلیه ارث طریقیله ناوار قرالی بیوك سانشو (۳۷۹-۴۱۳) یه انتقال ایتمش ایسه‌ده بوخصوصدن طولایی ناوار ایله لئون بیننده ظهور ایدن محاربه‌ده پاپازلرك توسطیله لئون قرالنك انشته‌سی وسانشونك ایكنجی اوغلی فردیناندە ویرلمك و «قاستیلیه قرالیتی» نامیله بر دولت تشکیل ایلمك اوزره صلح عقد اولنمشدر (۴۲۳). مرقوم فردیناند قائم پدری اوچنجی بر مودك وفاتی اوزرینه لئون قرالیتنی دخی ضبط ایده‌رك ایكی قطعه‌یی برلشدیرمشدر (۴۵۰).

عربلرك قورقوسی ازالدیجه قاستیلیه داخلنده هیئت دولتك عدم انتظامندن طولایی بیوك قاریشقلقلر واقع اولمش ایدی . هر بر دره بكك وهر بر شهرك حقوق وامتیازاتی بشقه ایدی . اشبو امتیازلر فوئه روس (Fuėros) نامیله

[*] شاهین ایله اتدن طولایی

معروفدر . فوئه روسلر دولتك اتحاد وانتظامنه خلل ویرمکده اولوب قرالك هیچ حکمی قالمامشیدی .

قرال ایکنجی ژانك (٧٦٤ ـ ٨٣١) حین جلوسنده زادکان قراللغی تصدیق ایچون شو یولده شرائط درمیان ایلمشلر ایدی .

« منفرداً سزك قدر حکم وحیثیته مالك ومجتمعاً سزدن دها «ذی اقتدار اولان بز ـ که اسپانیه کشی زاده‌لری یز ـ « فوئه روسلرمزه تجاوز ایتمه‌مك شرطیله سزی قرال نصب « وتعیین ایده‌یورز واکر بو شرطی قبول ایتمزسه‌کز بزدخی سزی «قبول ایتمه‌یز (Sinon, non) » .

ایکنجی ژانك اوغلی وخلفی دردنجی هانری (٨٣١-٨٥٢) زماننده او یغونسزلقلر دها زیاده شدت کسب ایتمشدر . زادکان صنفی برکره اغاجدن هانرینك صورتنی اعمال ایده‌رك آنی البسهٔ رسمیه وتاج وعصا ایله دوناتدقدن صوکره شهر میداننده تخت اوزرینه یرلشدیرمشلر و بعده هانرینك قصور وقباحتلرینی مبین بر اتهام نامه قرائت اولندقدن صوکره صورتك باشندن تاجنی والندن عصاسنی المشلر وکندیسنی تختندن چاموره دوشرمشلردر.

زادکان اشبو حرکت غریبه دن صوکره قرالی مخلوع عد ایده‌رك برادرینه بیعت ایتمشلردر . بونك اوزرینه ظهور ایدن داخلی محاربه خیلی مدت دوام ایتمشدر .

زادکان صنفی نهایت الامر هانرینك قراللغی تصدیقه راضی اولمشلر ایسه ده هانری دخی مقابلةً کندی اولادینی براقوب همشیره سی ایزابللایی ولی عهد تعیین ایلمشدر . ایزابللا آراغونیه قرالی فردیناند قاتولیکی زوجلکه قبول ایتمش اولدیغندن هانرینك وفاتیله ایکی قرالیت برلشوب « اسپانیه » دولتنه اساس وضع اولنمشدر (٨٥٨) . —

فتح غرناطه واسپانیه دولتی — فردیناند قاتولیك ایکی یوزلی ، الججق طبیعتلی ، ناموسسز برادم ایدیسه ده فوق العاده غیور بر حکمدار ایدی . ایزابللایه کلنجه او دخی مدبره وعاقله ایدی . فقط ایکیسنده ایلك اول کوزه ایلیشن اخلاق وطبیعت حرص شهرت ونهایت درجه ده بر تعصب دینی ایدی .

فردیناند ایله ایزابللا اسپانیه نك برلشمسنی اهم امور عد ایده رك عربلرك علیهنده محاربه یه قیام ایتمشلردر . اندلس دولتنك مرکب اولدیغی قطعاتدن وقت مزبورده یالکز (بنی احمرك) تحت اداره لرنده بولنان غرناطه بر درجه یه قدر مستقل ایدی . فقط اوده هر طرفدن قاستیلیه مستملکاتیله احاطه اولنوب فنا حالده تضییق اولندقدن ماعدا « لن » اصولی اوزره قاستیلیه قرالیتنه باغلی ایدی .

غرناطه یالکز جبل طارق واسطه سیله افریقه ایله مخابره ایتمکده ایدیسه ده فریادلرینه کیمسه قولاق آصمایور ایدی .

نهایت فردیناند وایزابللا جبل طارقی دخی ضبط ایده رك غرناطه نك امداد امیدینی دخی قطع ایتمشلر در . بناءً علیه محاصره اولنان غرناطه نك بیكی متجاوز قوله ایله تحکیم اولنمش استحکاماتی شهری انجق طقوز ماه مدافعه ایده بیلمشدر .

وقت مزبورده غرناطه شهرینك اسکی حالی قالمامش ایدی واهالیسی ایکی یوز بیکی متجاوز دکلدی . فضله اوله رق غرناطه داخلنده بنی احمر خاندانی بیننده منازعه ومحاربه موجود ایدی . حتی فردیناند ایله ایزابللایی غرناطه پیشکاهنه دعوت ایدن حکمدار مشروع علیهنه قیام ایتمش اولان عبدالله الصغیر ایدی [*] .

غرناطه محاصره سی وایزابللا ایله فردیناند طرفندن فتحی کویا عربلر ایله خرستیانلر بیننده وقوع بولان اوچ بیك یدی یوز محاربه نك اك صوکره کی ایدی (٨٧٠) .

غرناطه یی غائب ایدن امیر اخیری عبدالله تسلیم ایتمش اولدیغی شهردن حین عزیمتنده اغلامغه باشلامشیدی . بونك اوزرینه والده سی عایشه دخی « آغلا اولادم آغلا ارکك کبی ممالکی محافظه ایتمکه مقتدر اولمایانلر هیچ اولماز ایسه قادین کبی اغلاملیدرلر » دیمشدر . بوسوزه لایق اولان بالکز عبدالله الصغیر دکلدی . اندلسلیلرك جمله سی اوکا شایان اولمشیدی .

[*] جلد رابع صحیفه ١٤١

امیر عبد الله غرناطه یی بعض مهم شرائط ایله تسلیم ایتمشیدی . شرائط موجبنجه اهل اسلام مذهبلرینی وملیتلرینی وحتی داخلی اداره‌لرینی محافظه ایده‌جکلر و کندیلرندن اسلام حکومتنه ویردکلری ویرکیدن زیاده ویرکی النمایه‌جق ایدی .

فقط فردیناند قاتولیك سوز ومعاهده طانیمز برآدم دکلدی . فردینانده‌ك یلانلریله حیله‌لرندن پاپا بیله عاجز قالمش ایدی . حتی فردیناند بونی بیوك برهنر عد ایدر ایدی و کندیسنك قحبه‌لکله افتخار ایتدیکی فرانسه قرالی اون ایکنجی لوئی حقنده سویله‌دیکی سوزدن دخی اکلاشیله بیلیر .

لوئی فردیناند طرفندن اتفاقه دعوت اولندیغی وقت «ایکی دفعه بنی علناً الداتمش اولان برآدمك سوزینه بن نصل امنیت ایده بیله‌یم » دیمش اولدیغندن فردیناند قاتولیك دخی بونی ایشیدنجه « یلان سویله‌یور سرخوش حریف . بن اونی دکل ایکی دفعه ، تمام اون دفعه آلداتدم » دیمشدر ! بناء علیه عربلر ایله عقد اولنان معاهده‌نك هیچ حکمی یوق دیمك ایدی .

فردیناند مسلمانلری مذهبلرینی تبدیل و اصول ، عادات لسان والبسه‌لرینی ترك ایچون جبر وتضییق ایدر ایدی .

خرستیانلغی قبول ایتمه‌ین مسلمانلر احراق بالنار ایدیلیر ایدی . بوسببدن اوله‌رق از وقت ایچنده اسپانیه‌ده برمسلمان قالمامشدر . امور مذهبیه‌یه نظارت ایتمك اوزره فردیناند طرفندن تشکیل

اولنان محکمۀ مخصوصه اسپانیه ده مسلمانلرك اثرینی براقامغی التزام ایتمش ایدی .

اشبو محکمه اون سکز سنه ظرفنده یکرمی درت بیکی متجاوز اندلسلیلر حقنده اعدام حکمنی ویرمشدر .

اسپانیه ده محو ایدیلن یالکز عربلر اولمایوب یهودیلر دخی عربلرك اوغرادقلری معاملۀ وحشیانه یه دوچار اولمشلردر . تلف ایدیلنلردن بشقه سکز یوز بیك قدر یهودی اسپانیه یی ترك ایله ممالك اجنبیه یه هجرت والتجا ایلمشلردر . [*]

عربلر سکز عصر قدر اسپانیه ده اقامت ایتمشلر و اسپانیه یی ترك ایتدکلری وقت انی دنیانك اك مدنی واك معمور بر قطعه سی اوله رق ترك ایتمشلردر . بوحالده اسپانیه ده عربلرك معاملرینه قائم اولان اسپانیوللرك طریق مدنیتده برنجی اوله رق کیتملری ملحوظ ایدی . فقط اسپانیوللر اویله شیلردن استفاده ایده بیلیر برملت دکلدی . اسپانیوللرك تعصبی عربلرك النده کی کتابلره بیله امان ویردیرمه مشدر . اسپانیوللر عربلردن قالمش اولان کتبخانه لری بیله تشریفات مخصوصه ایله احراق ایدلر ایدی .

فردیناند قاتولیك سائر حکمدارلره امتثالاً دره بکلرك نفوذینی کسر ایتمکه تشبث ایتمشدر . عربلر ایله محاربه ایچون تجهیز

[*] بونلرك قسم اعظمی دولت علیۀ عثمانیه یه التجا ایلمشلردر .

ایتمش اولدیغی عساکری غرناطه‌نك فتحندن صوکره دره بکلرك علیهنه استعمال ایلمشدر . فردینانك کوزی حقوق وامتیازات ایله طویمایور ایدی . پاپا ایله ارهسی ایی اولدیغی جهتله فردیناند اسپانیه پسقوپوسلرینك کندیسنه تابع اولملری ایچون پاپادن مساعده استحصال ایلدیکی کبی اندولژانس صاتمق ایچون دخی رخصت آلمشدر .

فردیناند ناوار وناپولی قرالیتنی ضبط ایلدیکی کبی زمانده اسپانیوللر امریقه‌یی کشف وافریقه ده قاناریه اطه‌لریله اوران قطعه‌سنی استیلا ایلمشلردر .

ایزابللانك وفاتی اوزرینه قاستیلیه ایله آراغونیه‌نه بربرندن تفریق اولنمق تهلکه‌سنه دوچار اولمش ایکن فردینانك غیرتی سایه‌سنده اشبو تهلکه برطرف اولمشدر .

فردیناند ایله ایزابللادن « دیوانه ژانه » (Jeanne la Folle) نامیله معروف اولان برقیز دنیایه کلمش ایدی . ژان المانیه ایمپراطوری واوستریه حکمداری ماقسیملیانك اوغلی ارشیدوق « کوزل » فیلیبه وارمش اولوب والده‌سنك وفاتی اوزرینه زوجنی قاستیلیه تختنه اجلاس ایتمکه غیرت ایتمش ایسه‌ده پدری مانع اولمشدر . کوزل فیلیب دها کنج ایکن وفات ایتمش و وارث اوله‌رق دونقارلوس اسمنده برچوجق براقمشدر .

اورو پا موازنه سنی اخلال ایدن مشهور ایمپراطور بشنجی شارل ایشته دیوانه ژانه نك اوغلی بولنان دون قارلوسدر . —

پورتکیز — پورتکیز دولتی دخی اندلس دولتنك انقراضی اثناسنده ظهور ایتمش وابتدالری پورتو یاخود قاله (Porto, Calle) نامنده قاستیلیه حدودی داخلنده و (منهو) و (دورو) نهرلرینك اره سنده کائن اوفاق بر قونتلقدن عبارت ایدی .

قاستیلیه قرالی التنجی آلفونس پورتوقاله قونتلغنی «لن» اصولی اوزره بورغونديه خاندانه منسوب هانری اسمنده بر سرسری یه احسان ایلمش ایدی . هانرینك اوغلی برنجی آلفونس قونتلغنی توسیع ایله اعلان استقلال ایلمشدر . پورتکیز قرالی برنجی ژان (۷٦۳ ـ ۸۱۱) کندی اوزرینه هجوم ایلمش اولان قاستیلیه قرالنه صورت قطعیه ده غالب کله رك پورتکیز قطعه سنك استقلالنی تأمین ایلمشدر . ژان اوغللری بولنان الفونس (Al.l'Africain) ایله پرنس هانری «ملاح» سایه لرنده پورتکیز قرالیتی افریقه ده خیلی مستملکات صاحبی اولمشدر . الفونسك اوغلی ایکنجی ژان (J.leParfait) ایله خلفی «بختیار» اما نوئل دورلرنده پورتکیز هندوستانی کشف ایتمش و برنجی مرتبه ده بر دولت بحریه اولمشدر . دیاز، واسقوده

غاما، آلبوکرک بو اثناده ظهور ایتمشلر ایدی . فقط امانوئل زوجه سی ایزابللانك اصراری اوزرینه پورتکیزه التجا ایتمش اولان عربلر ایله یهودیلره قارشی ارتکاب ایتمش اولدیغی معامله ایله لکه دار اولمشدر . امانوئل بونلركماللرینی غصب ایتدکدن صوکره وحشی صورتده ممالکندن اخراج ایلمشدر .

پورتکیز قراللرینك ایچنده اك زیاده شهرت قازانان امانوئلك خلفی ایکنجی ژاندر (۸۵۹ ـ ۸۸۳) . ژان دره بکلرك نفوذینی کلیاً محو ایتمش و (قورتس) ـ یعنی ملت مجلسنك حقوق وامتیازاتنی کری اله رق مجلس مذکوری هیچ حکمنده براقشدر . دیکر طرفدن ژان اسپانیه دن مطرود عرب وموسوی علماسیله اهل صنعتنی جلب ایده رك پورتکیزك اعمارینه غیرت ایتمشدر . ژان دورنده لیسبون شهری دنیا تجارتنك مرکزی ایدی .

ژانك اوروپا حکمدارلری نزدنده پك بیوك اعتباری وار ایدی وهرکس کندی حرکاتنی ژانك مسلکنه تقلید ایتمك ایستر ایدی . ژان کویا بولنماز بر حکمدار ایدی وحقنده « ژان عموم حکمدارلره اداره و سلطنت فننی کوسترمشدر . » دینلیر ایدی . مشهور ایزابللا ژانك وفاتی خبرینی آلنجه « انسان اولمشدر » (L'homme est mort) دیمشدر .

امانوئل وژان دورلرنده پورتکیزلر افریقه سواحلیله اوقیانوسیه یه حکم ایتمکده ایدیلر . بر مدت صوکره پورتکیز

خاندان قرالیسندن کیمسه صاغ قالمادیغندن پورتکیز تاجی اسپانیه
قرالی ایکنجی فیلیبه تکلیف اولنمش و بو وجهله پورتکیز
قطعه‌سی آلتمش سنه قدر اسپانیه‌نك ولایتی مقامنده اوله‌رق
اداره اولنمش ایسه‌ده بعده تکرار استقلال کسب ایلمشدر ٠ —

—

فرانسه

(٨٣١ ـ ٨٧٢)

یوز سنه محاربه سنك نتایجی ٠ اون برنجی لوئی ٠
لوئی ودره بکلر ٠ بورغوندیه ٠ انه ده بوژو

یوزسنه محاربه سنك نتایجی — یوز سنه محاربه لری فرانسه یی محو اولمق درجه سنه کتورمش ایدی ٠ فقط فرانسه ملتی بقاسنك کرچکدن تهلکه یه دوچار اولمسی کبی فلاکت عظیمه اوزرینه انتباه بوله رق فوق العاده متانت و ثبات اظهار ایتمش ودوشمن تجاوزاتنی کمال شان ایله دفع ایلمش اولدیغندن محاربات مذکوره نك نتیجه سی اوله رق فرانسه کرك کندی اهالیسی ، کرك اجنبیلر نظرنده دها زیاده بیومشدر ٠

متعدد دره بکلره تبعیت ایتمکده بولنان فرانسه اهالیسی بو دره بکلرك یوز سنه محاربه سی اثناسنده مناوبةً دوشمن طرفنه

پچوب فرانسه علیهنه سلاح استعمال ایتدکارینی کورمش وبوسایه‌ده متبوع مفخملکه شایان - یعنی فرانسه‌یی وطن عزیز بیله‌رك فرانسه منافعنی هرشیدن مقدس طوتان قرالدن بشقه برکیمسه اولمادیغنی ایجه تجربه ایتمش ایدی . بناءً علیه اهالی درت ال ایله قراله صارلمش ومحلی حکومتلردن - یعنی دره‌بکلردن یوز چویرمشدر .

دیکر طرفدن فرانسه قرالی یدنجی شارل محاربه اثناسنده عساکر دائمه وجاندارمه الایلری تنظیم ایلدیکی کبی طوپ وتفنك کبی مکمل اسلحه دخی تدارك ایلمشیدی .

محاربه اثناسنده پك چوق فرانسه بکلری انکلیزلر ایله اتفاق ایده‌رك فرانسه علیهنده حرب ایتمشلر ایدی . نظام وقانون وقراللغك شانی اقتضاسندن اوله‌رق بونلرك تأدیبی لازم ایدی . فقط دره‌بکلرك بعضلرینی تأدیبه قالقشلدیغی حالده عمومك وجدانلری لکه‌دن خالی اولمادیغندن دیکرلرینك دخی اتفاق ارایه‌جقلری شبهه‌سز ایدی و متفق اولان دره‌بکلره قارشی طورمق باخصوص اسکی تجربه‌لر میدانده ایکن بیوك بر جرأت دیمك ایدی .

« مظفر » شارل ایسه معلم عسکریله مکمل اسلحه‌سنه وباخصوص فرانسه افکار عامه‌سنك کندی طرفنده بولندیغنه

استناداً دره بكارك عليهنه قيامه جرأت ايلمشدر · دره بكار حقيقةً بينلرنده اتفاق ايتمشلر ايسه ده اشبو اتفاقدن بر ثمره حاصل اوله مامشدر · زيرا هر يرده اهالى دره بكارى ترك ايده رك قرالك زير حمايه سنه التجا ايتمشلر در ·

وقتيله قراللرى ادارهٔ ممالكدن كلياً عاجز براقان دره بك شاتولرى طوپ طانه لرينه اصلا مقاومت ايده مه ديككندن آز مدت ظرفنده قرال لازم كلنلرى تأديب وتربيه وممالكك اسايش داخليسنى اعاده ايلمشدر · الك زياده ذى تهمت اولان دره بكلرك كيمى اصلمش ، كيمى قتل ، كيميده فرانسه دن طرد اولنوب بكلكلرى مصادره اولنمشدر ·

يدنجى شارل يالكز بر كشى يى لايق وجهله تأديبدن عاجز قالمشيدى · او دخى مخدومى وولى عهدى بولنان دوفن لوئى (اونبرنجى لوئى) ايدى · —

اون برنجى لوئى — مظفر شارلك تأديب ايتمكدن عاجز قالديغى اوغلى وولى عهدى « دوفن » لوئى بريرده راحت اوتوره بيلير برمخلوق دكلدى · لوئى پدرينك نائل اولمقده اولديغى موفقياتك يارين كنديسنك اداره سنى درعهده ايده جكى فرانسه نك سلامتى ديمك اولديغنى پك اعلا بيلير ايدى · فقط طبيعت ومشربى اقتضاسندن اوله رق راحت طوره مادیغندن

و پدری کندیسنه اوغراشمق ایچون بر ایش حواله ایتمه دیکندن دائما پدرینک دوشمنلریله برابر پدری علیهنده کیزلی انتریقه‌لر چویرر ایدی .

شارل لوئی نک طولابلرندن عاجز قالدیغی جهتله نهایت انی یانندن تبعید ایدەرك لنلرنده اقامته مأمور ایتمش ولوئی طقوز سنه قدر لنلرنده قالمشدر .

لوئی نفیده دخی راحت اوتورمایوب اوته کنی بریکنی پدری علیهنه سوق وتحریك ایدوب طورر ایدی و بلکه مقصدینك نه اولدیغنی کندیسی دخی لایقیله بیلمز ایدی .

دره بکلر ایسه استقلاللرینی حقیقةً تهلکه ایچنده کورنجه انتریقه پرور لوئی یه درت ال ایله صارلمشلر ایدی .

یوز سنه محاربه‌لرینك نتایج مستقله‌سی اوله‌رق قراللرك نائل اولدقلری توجه عامه برآز کسب برودت ایدنجه یه قدر دره بکلر قراله قارشی هردرلو مقاومتدن عاجز ایدیلر . حال بوکه شارل طوتدیغی مسلکده دوام ایتدیکی حالده فرانسه‌ده دره بکلك کلیاً محو اوله جق ایدی . شارل دورنده دره بکلکك محو ایدلسنه مانع اولان دوفن لوئی بعده اون برنجی لوئی نامیله فرانسه تخت قرالیسنه جلوس ایتدیکی وقت مدت سلطنتنی او دره بکلرك نفوذ واستقلاللرینی محو ایچون تخصیص ایلمشدر .

شارلك صوكره لوئی يی تأديب ايتمكه قرار ويرەرك انی تحت توقيفده اولمق اوزره پارسه كتيرمك ايچون اوزرينه قوهٔ كافيه سوق ايتمش ايسه ده لوئی پدرينك نيتنه واقف اولەرق پدرينك الك بيوك دوشمنی بولنان بورغونديه دوقه سی نزدينه فرار ايتمشدر .

لوئی اوللری پدری عليهنده خفياً ترتيب ايتديكی طولابلری بودفعه علناً چويرمكه باشلامشدر . حتی برروايته نظراً شارل كدرندن كنديني تلف ايتمشدر . —

لوئی ودره بكلر — دوفن لوئی اون برنجی لوئی نامیله پدرينك تختنه جلوس ايتمشدر (۸۳۹ ـ ۸٦۱) . لوئينك جلوسنی فرانسه بكلری غائب ايتمش اولدقلری نفوذ وامتيازاتی اعاده ايچون فرصت عد ايدەرك سونمكده ايديلر . فقط چوق وقت كچمكسزين فنا حالده الداندقلرينی مشاهده ايتمشلردر .

لوئی دره بكلرك افكار وآمالنه پدرندن زياده واقف اولديغی جهتله انلرك حصوله كلسنه ممانعت ايتمك خصوصنده دخی پدرندن زياده مهارت وغيرت ومتانت اظهار ايدەرك دره بكلری بسبتون حكومتدن محروم براقمغی قورمشدر .

بو وجهله دره بكلری كوجنديرمش اولان لوئی ديكر

طرفدن کلیسا ومناستر لرك ایرادلرینی ضبط ایده رك کلیسایی دخی کندی علیهنه قالدیرمشدر . بوحالده لوئی هیچ اولمز ایسه اهالینك قلوبنی جلب ایده رك معاونتنی تأمین ایده جکی یرده ویرکیلری نسبتسز درجه ده تزیید ایله اهالیبی دخی کندی علیهنه تحریك ایلمشدر .

نتیجۀ احوالده عموم لوئینك علیهنه هجوم ایتمش ولوئینك حالی وخامت کسب ایلمشدر .

وقت مزبورده فرانسه ده برقاچ بیوك دره بکلکلر موجود اولوب ایچلرنده الك مقتدر اولانلر (بورغوندیه) و (بره تان) و (نورماندیه) و (بوربون) دوقه لقلری ایدی . لوئینك الك مهلك دوشمنلری دخی بورغوندیه دوقه سی « جسور » شارل (Ch. le Téméraire) ایله بره تان دوقه سی بولنان کندی برادری دوق ده به رری (de Berry) ایدی .

اولوقت بورغوندیه دوقه لری بورغوندیه قطعه سندن ماعدا لوره ن وفلمنك وبلجیقه قطعه لرینه مالك ایدیلر . بوندن ماعدا بورغوندیه دوقه لری برطرفدن صهریت، دیکر طرفدن دخی اسکیدن بری بینلرنده موجود اولان اتفاقدن طولایی حین حاجتده انکلتره نك معاونتنه دخی کووه نه بیلیرلر ایدی .

بورغونديه دوقه سی جسور شارل نهايت درجه ده حريص شهرت وسلطنت برادم اولوب آلپه طاغلرندن شمال دكزينه قدر ممتد بر دولت تأسيس ايده رك قراللق تاجنی كيمك ارزوسنده ايدی .

ايشته بش يوزه قريب اولان فرانسه دره بكی جسور شارل ايله دوق (ده برى) نك تحت قومانده لرنده اوله رق لوئی اوزرينه قيام ايتمشلردر . جسور شارلك دعوتی اوزرينه انكلتره قرالی بيله فرانسه يه مرور ايچون تداركاته تشبث ايتمشيدی .

اشبو تهلكه يه قارشی لوئی اصلا تلاش ايتمه يوب يالكز غيرت وانتريقه لرينی تزييد ايلمشدر . لوئی دره بكلر اتفاقنك بوزلمسی مشكل برشی اولماديغنی بيلديكی جهتله آز مدت ايچنده مذكور اتفاقی طاغتمغه موفق اولمشدر . كيمه لن ، كيمه رتبه ، كيمه عطيه لر احسان ايتمش ، كيمه دخی قازانه جغنی وعد ايده رك ديكر عليهنه تحريك ، كيمی دخی سلاح ايله تأديب ، ياخود زهر واسطه سيله برطرف ايلمشدر . ازجمله لوئی دوشمنلری ايچنده اك مهلك بيلديكی برادرينی زهرلتمشدر .

لوئی بورغونديه دوقه سيله برقاچ دفعه حربه طوتشديغی حالده متفقلرينك كثرتی جهتيله برشيئه موفق اولديغی يوق ايدی . بونك اوزرينه خفياً امداد واقچه وعدايده رك بورغونديه

دوقه‌سنك تحت اداره‌سنده بولنان قطعات اهالیسنی عصیانه تشویق ودیكر طرفدن اسوچره‌لیلری عاصیلره امداد ایچون تحریك ایدر ایدی ۰ لوئی جسورشارلی بویولده مشغول ایتدكدن صوكره متفقلری بولنان بره‌تان ونورماندیه و بور بون دوقه‌لرینی تربیه ایتمكه موفق اولمش واطاعتلرینی تأمین ایلمشدر ۰ —

ژان د' ارمانیاق — مشهور آرمانیاق (d'Armagnac) قونتی بشنجی ژان دخی لوئینك بو دفعه تربیه وتأدیب ایلدیكی دره بكلر ایچنده ایدی ۰ ژان كندی همشیره‌سنی تزوج ایتمش وجبراً پاپازه نكاحلرینی تقدیس ایتدیرمش ایدی ۰ ژان یدنجی شارل دورنده اعدام جزاسیله محكوم اولدیغی حالده فرار ایده‌رك یقاسنی قورتامش ایدی ۰

لوئی ابتدا ژانه لنلریله رتبه‌لرینی اعاده ایلمشدر ۰ اصلا شایان اولمادیغی اشبو لطفه قارشی ژان دخی دائما لوئینك دوشمنلریله برابر بولنه‌رق عمرینی كفران النعملكله اكمال ایلمشدر ۰

قرالك امری اوزرینه برقاچ متعصب دره بك ژان اوزرینه هجوم ایده‌رك انی (لقتور) شهرنده محاصره ایلشلردر ۰ لقتور شهرینك ضبطی اوزرینه ژان قتل اولندیغی كبی اهالی دخی قتل

عامه دوچار ایدلمشدر . لقتور شهری اهالیسندن یالکز اوچ اركك ایله درت قادین قورتلمشدر . —

بورغوندیه — بورغوندیه دوقه‌سی «جسور» شارل کویا لوئینك فرانسه ادارهٔ داخلیه‌سنك تنظیمیله مشغول بولندیغنی فرصت اتخاذ ایده‌رك بر طاقم تشبثات مجنونانه‌یه قیام ایتمشیدی که ذاتاً لوئینك مقصدی شارلی بو یولده اغفال ایلمكدن بشقه بر شی دکلدی . لوئی بودفعه صورت ظاهره‌ده شارل ایله دوستانه کچنمکده ایدی . فقط اقچه واسطه‌سیله اوته کینی بریکنی شارل علیهنه تحریك ایدر ایدی . بو خصوصده اك زیاده لوئینك ایشنه یارایان اسویچره طاغلیلری ایدی . حتی شارل نهایت اسویچره‌لیلر ایله وقوع بولان محاربه‌نك برنده تلف اولمشدر .

بورغوندیه دوقه‌سی شارلك ماریه اسمنده بر قیزندن ماعدا ذریتی یوق ایدی . بناءعلیه شارلك وفاتیله بورغوندیه تاجی آچیقده قالمشدر . لوئی ایسه یکرمی یاشنده بولنان ماریه‌یی سکز یاشنده بولنان دوفن شارله تزوج ایده‌رك بورغوندیه‌یی ضبط ایتمك ایستمش ایسه‌ده موفق اولمادیغندن بورغوندیه مستملكاتنك بر قسمنی قوهٔ جبریه ایله استیلا

ایلمش و قصورندن صرف نظر ایتمشدر [*] .

لوئی نك اواخر سلطنتی — جسور شارل وفاتندن صوکره فرانسه ده لوئی یه مقاومته جرأت ایده بیله جك کیمسه قالمامش اولدیغندن فرانسه نك داخلی آسایشی اعاده اولنمشدر . ارتق فرانسه ده اسکی دره بکلك هیئتی تخریب ایدلمش ایدی وبر دها باش قالدیرلمسنه همان احتمال قالمامشیدی .

لوئی فرانسه نك امنیت وآسایشنی درجهٔ مطلوبه یه کتیر دیکی کبی طرق و پوسته لر دخی کشاد ایلدیکندن فرانسه کمال راحتله تجارت وزراعت یولنی طوتمش واز مدت ظرفنده اعمار اولنمشدر .

لوئی نك تأميناتنه کیمسه امنیت ایتمه دیکی کبی ، لوئی دخی کیمسه یه امنیت ایتمز ایدی . بناء علیه آز چوق نامدار اولان امرایی یاننه اوغراتماز ایدی . کندیسی جمعیت وسلطنت وصفا کبی اکلنجه لر ایله اکلنه مز ایدی و مستحکم قلعه دن عبارت اولان پلسی (Plessy) شاتوسنده تحصن ایدوب طورر ایدی .

اخر عمرنده اون برنجی لوئی یه بر نوع وهم کلمش اولدیغندن

[*] بعده ماریه آوستریه حکمداری ماقسیمیلیانه وارەرق فلمنك و بلجیقه یی دخی هابسبورغ فاملیاسنك مستملکاتنه الحاقی ایتدیرمشدر . ماقسیمیلیان کوزل فیلیپك پدری ومشهور بشنجی شارلك بیوك پدر یدر .

دائما معيتندن اكسك ايتمه ديكى متعدد منجملر ايله وقت كچيرر ايدى و پك زياده اولمكدن قورقار ايدى .

لوئى وفات ايتمزدن اول اون ياشنده بولنسان مخدومى دوفن شارلى (سكزنجى شارل) يانــه جلب ايده رك خيلى نصيحتلر ويرمشدر . نصيحتلرينك بريده كويا « انسانلرى الداتمغه مقتدر اولميانلر دائما اجراى حكومتدن عاجز قاليرلر » ايمش .

مؤرخلرك برى لوئى يى شو وجهله تعريف ايتمشدر . لوئى نك كرك سوء اخلاقى ، كرك فضائلى نامنى ابقا ايچون كافيدر . فقط هر جهتى مقياسه آلنديغى حالده كنديسنك تام برحكمدار اولديغنى تسليم ايتمه مك مشكلدر » . —

آنه ده بوژو — لوئى نك وفاتى اوزرينه دوفن شارل سكزنجى شارل ناميله فرانسه تختنه جلوس ايلمشدر . دوفن شارل بلوغه ايرنجه يه قدر قرال خاندانى افرادندن برقاچ كشيدن مركب برهيئت وكالت نصب اولنمش ايسه ده شارلك همشيره سى آنه ده بوژو (A. deBeaujeu) حكومتى ضبط ايتمش و وكيلره باقميزين لوئى نك مسلكنده دوام ايده رك فرانسه يى پك كوزل اداره ايلمشدر . آنه نك زمان اداره سى تواريخده « مادام حكومتى » [*] ناميله معروفدر .

(*) *Le gouvernement de Madame*

هیئت وکالت اعضالری لوئی دورنده حکومتلرینی غائب ایتمش اولان دره بکلر ایله اتفاق ایتدکدن صوکره المانیه ایمپراطوری ماقسیمیلیان [*] ایله انکلتره قرالی اوچنجی ریشاردك معاونتلرینی استحصاله موفق اولمشلر ایدی . فقط پرنسس ده بو ژو جملهسنی تأدیب ایدهرك تهلکهیی بر طرف ایچون چارهلر بولمشدر .

آنه ده بو ژو انکلتره تاجنی دعوا ایتمکده بولنان هانری ریشموندە (یعنی هانری تودوره) مقدار کافی اقچه ایله عسکر ویرەرك آنی ریشارد اوزرینه سوق ایتمش وهانری دخی ریشاردك الندن انکلتره تاجنی ضبط ایلمشدر . دیکر طرفدن ایمپراطور ایله دخی فرانسهنك شاننه الویریشلی بر معاهده عقد ایلمشدر .

ایکی مهلك دوشمن بر طرف ایدلدکدن صوکره پرنسس ده بو ژو آزمدت ظرفنده عاصی دره بکلری لایق وجهله تأدیب ایلمشدر . حتی برەتان دوقەلغی ایله سائر پك چوق دره بکلکلری فرانسه قراللرینك مستملکات مستقلهلرینه الحاق ایلمشدر .

پرنسسك پولتیقهسی لوئینك پولتیقهسنه تقلید دیمك ایدی . فقط اصلدن تقلید دها زیاده مقبول ایدی · لوئینك وقتیله

[*] جسور شارلك قیزی ماریەنك زوجی

قیزی انه‌ده بو ژو حقنده « قادینلرك ایچنده الك از احمق اولان » دیمش اولدیغی دخی مشهوردر .

بو سببدن اوله‌رق سکزنجی شارل همشیره‌سی الندن فرانسه‌نك اداره‌سنی الدیغی اثناده (٨٦٩) فرانسه‌یی هر وقتکندن زیاده قوتلی و معموریت و سعادت ایچنده بولمشدر . غیوراولان فرانسه قراللری فرانسه داخلنده اوغراشه‌جق کیمسه‌یی بوله‌مایجه نظرلرینی خارجه چویرمشلردر که بوندن « محاربات دولیه » ظهور ایتمشدر . —

—

— ٧ —

المانیه

(٨٩٧ - ٨١٨)

المانیه‌نك قاریشـقلغی . اوچنجی فره‌دریك . ماقسیملیان وتشبثاتی

المانیه‌نك قاریشقلغی — قرون وسطی تاریخنده کورلدیکی اوزره المانیه‌ده مقدس رومه ایمپراطورلغی هابسبورغ فاملیاسنده تقرر ایتمش ایدی . هابسبورغلر ایسه بر طرفدن عثمانلیلرك تجاوزلرینه مقابله ، دیکر طرفدن دخی کندی خاندانه مخصوص اولان مستملکاتی توسیع ایله مشغول اولوب المانیه امور داخلیه سنه اصلا باقدقلری یوق ایدی . المانیه بکلری ایمپراطورلرك بومشغولیتلرینی فرصت اتخاذ ایده‌رك انلره هیچ اطاعت ایتمه‌یور ایدی .

المانیه‌ده فاصلهٔ سلطنت زماننده کوریلن احوال وخیمه بودفعه تکرار عودت ایتمش وممالکك آسایشی کرکی کبی اخلال اولنمشیدی . فاصلهٔ سلطنت اثناسنده اولدیغی کبی بعض حمیتکار بکلر بینلرنده اتفاق ایده‌رك ایمپراطور طرفندن ترك اولنان المانیه‌نك آسایشنی وقایه وامنیتنی اعاده ایتمکه تشبث ایتمشلردر .

اشبو اتفاقلر ایچنده الك مشهور اولان شوابیه بکلرینك اتفاقیدر . اتفاق مذکور قطاع طریق یولنه سلوك ایتمش اولان دره بکلرندن یوز قرق کشینك شاتولرینی تخریب ایتمشدر . بیوك دره بکلر بریله محاربه ایتدکلری کبی کچوك بکلرك لنلرینی دخی بلا سبب ضبط ایتمکده ایدیلر . بتمش قدر المانیه شهری دره بکلرك تجاوزلرندن حقوق ومنافعنی محافظه ایچون بینلرنده اتفاق ایتمش اولدقلرندن دره بکلر دخی بونی تهدید مقامنده تلقی ایده‌رك علیهلرینه قیام ایتمشلردر . نتیجه‌سی اوله‌رق وقانلی محاربه‌لر واقع اولمشدر . ایمپراطور ایسه بو ایشلره مداخله‌دن چکینه‌یور ایدی . —

اوچنجی فره‌دریك — بالاده ذکر اولنان احوال اثناسنده المانیه تخت ایمپراطوریسنده اوچنجی فره‌دریك (٨١٨ ـ ٨٧١) جالس اولوب اللی اوچ سنه‌دن عبارت اولان سلطنتی اثناسنده نه عثمانلیلر طرفندن استانبولك فتحنه

اهميت ويرلمش ، نه ده المانيه ايشلرينه باقلمشدر . يالكز مجارستان ايله بوهميه قطعه‌لرينك وارث مشروعلری اللرندن غصب ايله آوستريه‌يه الحاق ايچون تشبثلر ايچنده وقت كچيرلمشدر . بونكله برابر فره‌دريك بوخصوصده دخی همان برشيئه موفق اوله‌مامشدر . زيرا نهايت‌الامر بوهميه لهستانی قرالنك اوغلی ولاديسلاسه و مجارستانی دخی مشهور ژان هونيادك اوغلی قوروينه قاپديرمشدر . ماتياس قوروين بر اره‌لق ايمپراطور الندن و يانه‌يی بيله ضبط ايلمشدر . فقط شيوهٔ قدر هابسبورغ فاملياسنك بردن بره پارلامسنه ينه فره‌دريكی واسطه ايلمشدر .

فره‌دريك بورغونديه دوقه‌سی « جسور » شارلك قيزی ماريه‌يی اوغلی ماقسيمليانه تزويج ايده‌رك المانيه‌نك غرب طرفنده بورغونديه و بلجيقه وفلمنك قطعه‌لرينك بر قسملرندن عبارت اولان مهم مستملكات استحصال ايده بيلشدركه بونكله هابسبورغ فاملياسی المانيه‌نك خارجله اولان مناسباتی قطع ايتمش واوروپا موازنه‌سنی اخلال ايلمشدر . —

ماقسيمليان وتشبثاتی — فره‌دريكك خلفی ماقسيمليان (٨٧١ – ٨٩٧) پدرينه اصلا بكزه‌مه‌يوب پك غيور وجسور ومعلوماتلی بر ايمپراطور ايدی . ماقسيمليان المانيه تختنه جلوس

ایدر ایمز وورمس شهرنده « دیت » مجلسنی جمع ایده رك امنیت وآسایشك اعاده سی اسبابنك تدارکنه باقشدر ٠

اشبو دیت مجلسی مذاکراتنك نتیجه‌سی اوله‌رق « شامبر ایمپیریال » (**Chambre Imperiale**) نامیله بر مجلس عالی تشکل ایتمشدر ٠ مجلس مذکور اعضالری لاینعزل ایدی ومجلس دائمی صورتده اجتماع ایده‌رك عموم المانیه ایشلریله مشغول اوله‌جق ایدی ٠ مجلس مذکور اعضالری قورفوستلرك انتخاب ایتدکلری نامزدلر ایچندن ایمپراطور طرفندن نصب اولنورلر ایدی ٠

بونکله برابر آلمانیه رسماً اون دائره‌یه تقسیم اولنوب هر بری اسایشی محافظه ایچون کافی مقدارده قوهٔ عسکریه‌یه مالك بر طاقم دیرکتورلرك تحت اداره‌سنه ویریلمشدر (۸۹۰) ٠

ماقسیملیان فرانسه قرالی اون برنجی لوئی‌یه امتثالاً پوسته‌لر احداث وطرق انشا ایلمشدر ٠ فقط المانیه‌نك احوالی اودرجه‌ده قاریشق ایدی که اشبو تدابیردن بیله مأمول اولندیغی مرتبه‌ده فائده حاصل اوله‌مامشدر ٠

برده ماقسیملیان هرشیئی بالذات کورمك ایستر وهرنوع تدابیر اتخاذینه تشبث ایدر ایدی ٠ لکن کندیسنده ثبات اولمادیغندن دونکی تدبیر و تشبثی بوکون اونودر و یاخود اوصانوب ترك ایدر ایدی ٠

ماقسیملیانده بر اقچه بولنماز ایدی . حتی بوسببدن اولەرق کندیسنه دخی « پارەسز » لقبی ویرلمش ایدی .

ماقسیملیان اوغلی کوزل فیلیبه اسپانیه قرالی فردیناند قاتولیك ایله ایزابللانك قیزی « دیوانه » ژانه‌یی تزویج ایده‌رك ژانه ایله برابر اوغلی ایچون اسپانیه وناپولی قرالیتلرینی استحصال ایتمشدر .

بالاده اکلاشلدیغی اوزره اوروپاده کافهٔ ممالك استقلال اداره واعادهٔ اسایش یولنده ترقی ایتمکده اولدیغی حالده المانیه بوحرکته اشترا کدن عاجز ایدی . آتیده دخی المانیه قطعه‌سنك عصر حاضره کلنجه‌یه قدر هر خصوصده دول سائره‌دن کری قالدیغی کوریله‌جکدر . —

—

— ۸ —

ایتالیه

(۸۳۱ — ۹۰۵)

احوال عمومیه . وندیك . فلورانسه . رومه پرنسلکی . ایکی فرقه . ساوونارولە . ماشیاوەلی

ایتالیه نك احوال عمومیه سی — المانیه کبی تفرقه و قاریشقلق حالنه دوچار اولوب عصر حاضره کلنجه یه قدر باشنی قالدیرمقدن عاجز قالمش اوروپاده برممالك دها وار ایدی که اوده ایتالیه در .

ایتالیه نك احوال عمومیه سی المانیه نك احوالندن دها فنا ایدی . المانیه هیچ اولمازسه بر دولت مستقله دن معدود ایدی و عموم المانیه نك رئیس رسمیسی اوله رق ایمپراطور وار ایدی . ایتالیه ده ایسه اویله برشی اولمایوب دائما بر بریله اوغراشمقده و قومشولری طرفندن تضییق اولندقلری حالده اجنبیلری مداخله یه دعوت ایتمکده بولنان متعدد واوفاق و حمیت ملیه دن بی بهره کوچوجك جمعیتلردن عبارت ایدی .

فقط بونکله برابر ایتالیه قطعه‌سی قرون جدیده ابتداسنده اوروپانك الڭ معمور والڭ مدنی برقطعه‌سی ایدی . اهل صلیب ایتالیه ایچون شرق تجارتنك قپوسنی آچدیغی کبی ، قسطنطینیه‌نك فتحی دخی شرق معارفنك ایتالیه‌یه نقلنی موجب اولمش ایدی .

تجارت ثروتی و معارف دخی او ثروتك حسن استعمالنی موجب اوله‌رق ایتالیه آز مدت ایچنده ترقی و معموریت یولنده پك زیاده ایلری کیتمش ایدی . عصرك الڭ بیوك حکماسی ، الڭ بیوك شعراسی ، الڭ بیوك اهل هنری ، الڭ بیوك آثاری ایتالیه‌ده ظهور ایتمشیدی . ایتالیه مکاتب و فابریقه‌لر ایله طولمش ایدی و « انتباه » دوری همان ایتالیه‌یه مخصوص کبی کورینه‌یور ایدی .

نه فائده‌که ایتالیه‌ده منتظم برهیئت سیاسیه یوق ایدی — یعنی ممالکك امنیت و آسایشنی وقایه و ضبط و ربطنی تأمین ایده‌جك برقوت موجود دکلدی .

ایتالیه‌ده ترقیات ایله برابر اهالی‌یه حمیتسزلك و قورقاقلق کلمشیدی . ذوق وصفایه طالمش اولان اهالی وطنلرینك استقلاللریله کندی حریتلرینی اونوتمشلر ایدی . بونلری محافظه ایده‌جك اهالیده حمیت و حب وطن اولمادیغندن اهالیده‌کی ثروت و معموریتك دخی انجق خارجدن حریص شهرت و مال

اولانلرك نظر دقتلرینی جلب ایتمكدن بشقه برایشه یارادیغی یوق ایدی .

یالكز استانبولك عثمانلیلر طرفندن فتحی و بعده ایتالیه ساحلنك هجوملرینه اوغرامسی حوادث مدهشه‌سی اوزرینه ایتالیانلر اتفاقه یوز طوتمشلر و پاپالر دخی اشبو اتحادك حصوله كلسنه خیلی سعی ایتمشلر ایسه‌ده ایتالیانلر اتحادلرینی دخی برشیئه بكزه‌تمكسزین ینه بوزوشمشلردر .

ایتالیه‌ده بولنان حكومتلرك ایچنده اك ذی اقتدار اولانلر پاپالقدن صوكره وندیك و فلورانس و میلان و ناپولی ایدیلر . —

وندیك — وقت مزبورده وندیك دكل یالكز ایتالیه‌ده، عموم اوروپاده بیله اك منتظم وحیثیتلی حكومتلردن معدود ایدی .

وندیك ادریاتیك سواحلندن ماعدا همان علی العموم بحر سفید اطه‌لرینه دخی مالك ایدی . اوچ بیكی متجاوز سفینه ایله اوتوز بیكی متجاوز عساكر دائمه‌یه قومانده ایتمكده بولنان وندیك هركس ایله یوز یوزه كله بیلیر ایدی . فقط بوقدر قوته مالك اولدیغی حالده باخصوص ایتالیه داخلنده كوردیكی ایشلرده بوقوتی استعمال ایتمه‌یوب هب قان دوكمكسزین - یعنی بر طاقم دسیسه‌لر ایله تصوراتنی اجرا ایدر ایدی وهركس وندیكك قوهٔ

عسكريه سيله ماليه سندن زياده ونديك حكومت جمهوريه سنك دسايس شيطانيه سندن قورقار ايدى .

ونديك جمهوريتى كندى عصرنده عصر حاضرك انكلتره سى مقامنده اولوب كندى منافع ماديه سندن بشقه برشيئه قولاق ويرماز ايدى . ايش منافع شخصيه يه كلنجه نه دين، ناموس، حيا، وقار و حيثيته باقار، نه ده انصاف و مرحمت بيلير ايدى . ونديك پولتيقه سنك محورى «كار و منفعت» ايدى .

قسطنطينيه نك فتحى خبرى اوزرينه عموم ايتاليانلرك متفقاً حركت ايچون بر برينه قارشى تعهدات اجرا ايتدكلرى وقت ونديك دخى اتحاد نامه يى امضالمش ايدى . بونكله برابر ونديك برسنه صوكره فاتح سلطان محمد خان حضرتلريله معاهده عقد ايلمشدر .

بو وقعه ايتاليه ده جمله نك معلومى اولوب هركس ونديكى تعييب ايتمكله باشلاديغندن ونديكليلر بلا تردد «ابتداى امرده ونديكلى يز، اندن صوكره خرستيانز» (*) ديمشلردر .

هر نقدر على العجله ونديك دولت عليه ايله بر معاهدهٔ دوستانه عقد ايتمش ايسه ده اشبو معاهده دن بر ثمره حاصل اوله مامشدر . چونكه ونديك مستملكاتى عقد اولنان معاهده لرك

(*) *Siamus Veneciani poi Christiani*

حكمنى ابقا ايده‌جك صورتده دكلدى . روم ايلى ايله اناطولى يى فتح ايتمش اولان دولت عثمانيه اشبو ايكى قطعه سواحلنك آسايشنى تأمين ايچون اره‌لرنده واقع دكزى دخى تسخير ايتمكه مجبور ايدى . دكز ايچنده بولنان بونجه اطه‌لر ايسه ونديكليلرك النده ايدى . بناء عليه بينلرنده اتفاق وحسن مناسبات محال ايدى .

ونديك ايله دولت عليه بيننده فى الواقع چوق وقت چكمه‌دن محاربه آچيلوب كمال شدت اوزره خيلى وقت دوام ايتمشدر . هر نقدر بو محاربه‌ده ونديك مستملكاتنك قسم اعظمنى غائب ايتمش ايسه‌ده ينه دولت عليه‌نك الك مهلك دوشمنلرندن معدود ايدى . مقدس رومه ايمپراطورلغنك بيله عثمانليلرك عندنده ونديكك اعتبارى قدر اعتبارى يوق ايدى .

ونديك بر جمهوريت اعيان ايدى وحكومتى هر نقدر عادل ومنصف دكل ايديسه‌ده منتظم ، ضبط وربطه مقتدر ، قدر واعتبارينى صايديرر بر حكومت ايدى . رسماً رياست اموره دوج (دوقه) وار ايدى . فقط حكم ونفوذ دوقه‌نك النده اولمايوب اسملرى « آلتون كتابده » محرر كشى زاده‌لردن مركب اولان بر مجلس اعيان النده وصوكره‌لرى مجلس مذكور طرفندن منتخب « اونلر مجلسى » (*) عهده‌سنده اولديغى حالده نهايت

(*) *Conseil des dix*

اوچ انکیزیتور (*) النه انتقال ایتمشیدی ۰ دوج یالکز انکیزیتورلر طرفندن ویریلن حکمك اجراسیله مکلف ایدی ۰

انکیزیتورلرك اقتداری نامحدود ایدی ۰ ایسته‌دکاری حالده قوانین موجوده‌نك احکامنی موقتاً فسخ ایدوب زمانك اقتضاسنه کوره قانونلر تنظیم، وطن ایچون مضر بیلدکلری اشخاصی بلا محاکمه اعدام، خانه‌لری تحری، دولت خزینه‌سندن ایسته‌دکاری قدر اقچه اخذ ایده بیلیرلر ایدی وهر بر حرکاتنده مستقل اولوب کیمسه‌نك اوکنده مسئول دکللر ایدی ۰

انکیزیتورلر افراد اهالینك الك کیزلی اولان افکار وتصورات مخصوصه‌لرینه والك زیاده خارج کوزندن بعید اولان احوال بیتیه‌لرینه وارنجه‌یه قدر هر شیئه واقف اولمق ایسترلر ایدی ۰ بونك ایچون متعدد جاسوسلر بسلنیر ایدی و بو کیفیت بعضاً غایت چرکین احوالی موجب اولور ایدی ۰

مع فیه وندیکلیلر انکیزیتورلرك اداره‌سندن متشکی دکللر ایدی وحتی بو اداره اجنبیلرك غبطه‌لرینی موجب اولمقده ایدی ۰ چونکه وندیکده بو سایه‌ده سائر ایتالیه حکومتلرنده مفقود اولان امنیت وآسایش برکمال ایدی ۰

حکومت حاضره علیهنده اطالهٔ لسان ایدنلر ایکی دفعه

(*) Inquisitor

اخطـار نامه واسطه سيله تهديد اولندقدن صوكره اوچنجيسنده خفياً توقيف اولنوب اعدام اولنورلر ايدی ٠

ونديك خيلی قوهٔ عسكريه بسلر ايدی . فقط عسكری كوكلليلر دن ـ يعنی « قوندوتيه ر » لردن (جـلد ٤ صحيفه ٣١٩) عبـارت ايدی . قوندوتيه رلرك بری مظفريات واسـطه سـيله شهرت كسب ايتديكی وعسكر ايله اهالينك توجهنه نائل اولديغی حالده مطلقا حكومت طرفنـدن برچاره بولنوب برطرف بولنور ايدی ٠

يالكز اونجی عصره طوغری ونديك زواله يوز طوتمشدر . بر طرفدن مستملكات بحريه سی دولت عليـه طرفنـدن ضبط اولنديغی كبی ، ديكر طرفدن دخی قطعـات جديده نك كشـفی اوزرينه طرق تجارت دكشلديكندن ونديكك تجارتی و بناء عليه قوت وحيثيتی دخی زائل اولمشدر ٠ —

فلورانسه — توسقانيه داخلنده كائن فلورانسه « كوئلف » و « هيبلين » فرقه لری ايله منـازعه لری اثناسـنده اك زياده متضرر اولمش برشهر ايدی ٠ قرون وسطانك نهايتنه طوغری اشبو ايكی فرقه برلشوب بر نوع ده موقراسيه جمهوريتی تشكيل ايتمشلر ايدی ٠

اصول اداره يه كلنجـه قوهٔ قانونيـه ايكی منتخب مجلس ،

قوهٔ اجرائیه دخی التی نفر مأمور مخصوص اللرنده ایدی . اشبو مأمورلر قرعه ایله انتخاب اولندقلری کبی مدت مأموریتلری ده ایکی ماه ایدی . مجلس اعضالری دخی قرعه ایله انتخاب اولنورلر ایدی .

قرون جدیده ابتداسنده فلورانسه ده معتبر بانکیرلردن مدیچی فامیلیاسی پک بیوك نفوذه نائل اوله رق ابتدا کویا جمهور رئیسلری و بعده دوقه لر صفتیله فلورانسه یی اداره ایتمشلردر . مدیچیلرك زمان اداره سی بر دور مخصوص اولوب دور مذکور فلورانسه ایچون شان واقبال دوریدر . « انتباه معارف وصنایع » مدیچیلرك سعی و غیرتیله ظهوره کلمش ایدی . وفلورانسه زمانلرنده منبع فنون ومعارف وصنایع مقامنده ایدی . مدیچیلر شرقده وغربده ظهور ایدن اصحاب علمی وارباب هنری فلورانسه یه جلب ایده رك انلری تلطیف واحسانلر ایچنه غرق ایدرلر ایدی . فلورانسه ده مدیچیلر طرفندن جمهوریت اصولی قالدیریلوب دوقه لق تأسیس اولندیغی وقت ممالك ایچنده فساد واختلال ظهور ایده رك انقراض بولمش وحکم ونفوذینی کلیاً ضایع ایتمشدر . —

رومه پرنسلکی — پاپالرك تحت ادارهٔ مخصوصه لرنده بولنان رومه پرنسلکنك احوالی جمیع زمانده پك قاریشق

ايدى . دنيا سلطنتنى در عهده ايتمك ارزوى حريصانه سيله دنيانك الك خفى كوشه لرينه بيله كوز ديكوب ال اوزاتمقده بولنان پاپالر بورونلرينك ديبنده اولوب حسن اداره سيله مكلف اولدقلرى رومه پرنسلكنك احوال وخيمه سندن كويا بى خبر ايديلر .

يالكز پاپا التنجى علكساندر (بورجيا) زماننده رومه پرنسلكنك آسايشنى اخلال ايتمكده بولنان دره بكلر بر طرف اولنوب بر درجه يه قدر امنيت اعاده اولنمشدر . فقط بو خصوصده دخى پاپانك افكارى انجق بر طرف ايتديكى دره بكلرك لنلرندن اوغلى چزار بورجيا [*] ايچون بر دوقه لق تشكيل ايتمكدن عبارت ايدى .

چزار بورجيا مستعد ، جسور ، غايت حريص شهرت بر آدم اولوب « يا قيصر ياهيچ » [**] ادعاسيله كنديسنه بر امارت استحصال ايچون قيام ايتمش و بو خصوصده هم كنديسى پك بيوك جنايتلر اجرا ايلمش ، همده پدرينه اجرا ايتديرمشدر . چزار بورجيا حيرتى موجب سعى و غيرتيله مقصدينى همان حصوله كتيرمك اوزه ايكن پدرى وفات ايده رك تشبثى نتيجه سز قالمشدر .

(*) *Caisar Borgia*
(**) *Aut Caisar, aut nihil*

ایتالیه نك قطعات سائره سندن ناپولی قرالیتی آراغونیه‌یه تابع ایدی ومیلان (که ساوا دوقه لغی نامنی آلمشدر) کما فی السابق اسفورزا فاملیاسنك تحت اداره سنده ایدی . —

ایکی فرقه — اشبو قاریشقلق دورنده ایتالیه اهالیسی ایچنده ایکی نوع آقندی وار ایدی . بر طرف متعصب اولوب زمانك اخلاق بوزوقلغی علیهنه قیام ایتمش واورته لغك فسادینی انجیل شریفك احکامنه تطبیق حرکات ایله قالدیرمق فکرینه دوشمش ایدی . دیکری دخی محب وطنلردن عبارت اولوب هرنه وجهله اولور ایسه اولسون ایتالیه‌یی تفرقه حالندن واجنبی مداخله سندن قورتاروب بر دولت مستقله هیئتنه قویمغه سعی ایتمکده ایدی . (ساوونارولا) ایله (ماشیاوه‌لی) اشبو ایکی فرقه ایله افکارینك بررصورت مجسمه لریدر . —

ساوونارولا — ژه‌روم ساوونارولا [*] (٨٣٠ - ٨٧٦) فلورانسه ده دومینیکن مناسترینك رئیسی اولوب وقت مزبورده ایتالیه هیئت اجتماعیه سنه عارض اولمش اولان فساد اخلاق وذوق وصفا علیهنده غایت شدتلی وعظلرده بولنور ایدی . ساوونارولا باخصوص کلیسا هیئتنك خرستیان مذهب اصلیسنه اصلا مطابق اولمایان مسلککنی مؤاخذه ایدر وفوق

(*) *Savonarola*

العاده بر فصاحت و بلاغته مالك اولدیغی جهتله وعظ ونصایحنك اهالی یه پك بیوك تأثیری اولور ایدی ․

ساوونارولا فرانسزلرك ایتالیه یه كله‌جكلرندن اصلا بر بحث اولمادیغی بر وقتده فرانسه قرالنك كلوب ایتالیه‌یی ضبط ایده‌جكنی خبر ویرمش اولدیغندن اهالی كندیسنه اهل حال نظریله باقار ایدی و بو سببدن اوله‌رق كندیسی دائما پاپانك و رؤسای روحانیه‌نك علیهنده نهایت درجه‌ده شدتلی وعظلرده بولندیغی حالده پاپا علكساندر تأدیبنه جرأت ایده‌مه‌یور ایدی ․ حتی پاپا ساوونارولایه قاردینال كلاهنی وعد ایده‌رك سكوته مجبور ایتمك ایسته‌دیكی حالده ساوونارولا كمال استهزا ایله قاردینال رتبه‌سنی رد ایلمشدر ․

ساوونارولانك وعظ و تشویقی اوزرینه فلورانسه اهالیسی دوقه‌لری بولنان (پیه‌رمدیچی) علیهنه قیام ایتمش و مرقومی فلو-رانسه‌دن طرد ایده‌رك جمهوریت اعلان ایلمشدر ․ بناء علیه فلورانسه‌نك اداره‌سی دخی ساوونارولانك یدنده قالمشدر ․

ساوونارولا اهالینك اخلاقنی اصلاح ایتمكه قیام ایتمش اولوب علوم و فنون و صنایع نفیسه‌یی مخل اداب و اخلاق بیلدیكی جهتله انلری دخی قالدیرمغه غیرت ایتمشدر ․

ساوونارولا اهالی‌یی اكلنجه‌دن منع ایتمش وحكومت مأمور-لری خانه‌لری تحری ایده‌رك ایچلرنده بولدقلری كتابلری، رسملری،

موزيقه آلتلريني، سلطنته متعلق اشيای سائره‌يی اخراج ايله جمله‌سنی شهر ميدا ننده رسماً احراق ايدرلر ايدی.

لكن فلورانسه اهاليسی بر مدت صوكره ساوونارولانك ادارهٔ ظالمانه‌سندن اوصانه‌رق انی بر طرف ايچون چاره ارامغه باشلامشدر. بواثناده فلورانسه‌ده بولنان دومينيكين وفرانسيسكن تارك دنيالری آره‌لرنده منازعه‌لر ظهور ايده‌رك بينلرنده‌كی دعوايی فصل ايچون آتش ايچنه آتلامغه قرار ويرمشلر ايدی [*]. فقط تعيين اولنان كونده آتشه آتلايه‌جق اولان تارك دنيالر آتش اوكنه كانجه كيمك ابتدا آتلايه‌جغی حقنده بر درلو قرار ويره‌مه‌يوب منازعه چيقارمشلر و اقشامه قدر سبرجيلری بكلتدكدن صوكره طاغلمشلردر. بونك اوزرينه اهالی دخی غليانه كله‌رك بو منازعه‌لرك ظهورينه سبب اولان ساوونارولا اوزرينه قيام ايله آنی حبسه آتمشلردر. پاپا دخی بو دفعه ساوونارولايی كفرايله اتهام ايتمكه جرأت ايده‌بيلمشدر وساوونارولا (ژان‌هوس) كبی احراق بالنار ايدلمشدر (٨٧٦). —

ماشياوه‌لی [**] (٨٤٧ ـ ٩٠٥) — ماشياولی ايسه بشقه عيارده بر انسان ايدی. ماشياوه‌لی عقللی و درايتلی برذات اولوب اثار مشهوره سنده بولنديغی عصری پك كوزل صورتده

[*] كويا حقلی بولنان آتشده يانميه‌جق ايدی

(**) *Macchiavelli*

ترسيم ايلمشدر . ماشياوه‌لى محب وطن ايدى وايتاليه‌نك اتحاد واستقلالنى هرشيدن مقدس بيلير ايدى . اثارنده كوريلن بعض وحشى فكرلرايله نصيحتلرك غيرت وحميت مليه‌سندن نشئت ايتديكى كورلمكده‌در .

ماشياوه‌لى معاصرلرنده ناموس ، حيا ، صداقت ، حقانيت ، انصافدن اثر كورمه‌يوب جمله‌نك منافع ذاتيه‌لرينى التزام ايتديكنى كورنجه اهالينك اشبو حالنى « پرنس » عنوانيله نشر ايتديكى كتابده بيان ايتمشدر . ماشياوه‌لى مذكور كتابى حكمدارلر ايچون دستور اولمق اوزره تنظيم ايتمشدر .

ماشياوه‌لينك قولنجه حكمدارلرك باشليجه وظائفى اداره‌سنى درعهده ايتدكارى ممالكك بقاسى ، سلامتى ، معموريتى اولديغندن اشبو مقاصد عاليه‌يى استحصال ايچون ايجاب ايتديكى حالده اهانت ، دنائت ، يلان ، زهر وقتلدن دخى چكنمه‌مك لازم كلير .

ماشياوه‌لينك كندى معاصرلرندن اك زياده بكنديكى چزار بورجيا و پدرى پاپا علكساندر ايدى .

ماشياوه‌لينك اثارى وقتيله بيوك تأثيرى موجب اولمش و « ماشياوه‌ليزم » تعبيرى زمانمزده دخى مستعمل بولنمشدر . ——

—

— ۹ —

اسقاندیناویه

(۸۳۱ ـ ۱۰۳۳)

دانیمارقه بیوندیریغی ٠ کوستاوواز ٠ وازاسلاله‌سی ٠
احوال اخیره

دانیمارقه بیوندیریغی — دانیمارقه واسوه‌چیه ونوروه‌چیه ممالکنک «قالمار اتحادی» ایله برلشدکاری بالاده کورلمش ایدی[*] فقط اسوه‌چیه‌لیلرك بر مدت صوکره دانیمارقه‌نك «هکه مونیه» سندن ـ یعنی قومانده‌سندن و باخصوص سوء اداره‌سندن راحتسز اوله‌رق دفعاتله عصیان ایتمشلردر ٠

دانیمارقه قراللرندن ایکنجی خرستیان (۸۹۱ ـ ۹۰۱) بر طرفدن عصیانلرك ارقه‌سنی آلوب اوچ قطعه‌نك اتحادینی تأمین ، دیکر طرفدن دخی اداره امورده استقلال کسب ایچون

[*] جلد ٤ صحیفه ۲۲۵

قیام ایده‌رك اهالی حقنده پك چوق ظلم وتعدی اظهار ایتمش ایدی . اشبو خرستیان تاریخده «شمال نرونی» (*) اسمیله معروفدر .

اسوه‌چیه‌لیلر تکرار خرستیانه قارشی عصیان ایتمشلر ایسه‌ده خرستیان مظفر اوله‌رق اسوه‌چیه رؤساسنی اهانةً اخذ وتوقیف وبلا محاکمه اعدام ایتدیرمشدر . بونلر طقسان بش کشی اولوب جمله‌سی اسوه‌چیه‌نك اك قدیم خاندانی افرادی ایدی . بو وقعه دخی تاریخده «استوقهولم قان حمامی» نامیله شهرت بولمشدر .

رؤسای مذکوره‌نك اعدامی اسوه‌چیه‌لیلری دهشت ایچنده براقمش ایسه‌ده اسوه‌چیه‌لیلره اشبو دهشت ایله برابر دانیمارقه‌لیلره قارشی ضبط و تسکینی ناقابل بر نفرت و اخذ انتقام ارزوسی عارض اولمشدر . خرستیان دخی اسوه‌چیه‌لیلرك بو افکارلرینه واقف اولدیغندن اسوه چیه‌ده قوهٔ کلیهٔ عسکریه طوته‌رق قطعهٔ مزبوره‌یی پنچهٔ ظالمانه‌سی آلتنده ازوب محو ایتمکی کوزینه آلدیرمشدر . طرفیندن اظهار اولنان شدت وعداوت کیتدکجه آرتمقده ایدی . نهایت اسوه‌چیه‌لیلر دانیمارقه‌دن انتقاملرینی اله‌جق و کندیلرینه اعادهٔ

(*) *Neron de Nord*

استقلال ايده‌جك بر ذاته نائل اولمشلردر . او ذات دخى كوستاووازا ايدى . [*]

كوستاو وازا — كوستاو وازا اسكى اسوه‌چيه قرال خاندانه منسوب اولوب هر نقدر دانيمارقه‌ليلرك عليهنده وقوع بولان عصيانلره مداخله ايتديكى يوق ايديسه‌ده دانيمارقه قرالى خرستيان اسوه‌چيه‌ده عاصيلره رياست ايده بيله‌جك كيمسه‌يى براقامق فكرنده بولنديغى جهتله كوستاوى دخى توقيف ايله دانيمارقه‌يه اعزام ايتمشيدى .

بو معامله‌دن طولايى غليانه كلمش اولان كوستاو دانيمارقه‌دن فرار ايتمكه موفق اولمش و اسوه‌چيه‌يه مرور ايتمشدر . دانيمارقه‌ليلر كوستاوك فرارندن فوق العاده تلاش ايده‌رك دردست ايدلمسى ايچون پك چوق سعى ايتدكارى حالده موفق اوله‌مامشلردر . كوستاو تبديل قيافتله اوته‌ده بريده طولاشه‌رق دانيمارقه‌ليلرك الندن يقاسنى قورتارمش و اسوه‌چيه اهاليسنه عصيان ايچون تعليمات مخصوصه ويرمشدر .

روايت اولنوركه كوستاو وازا رنجبر قيافتنده اولديغى حالده بر مدت نيلسون (Nilson) نام بر كويلينك خانه‌سنده اقامت ايتمشدر . بركون كوستاوك تحريسنه مأمور اولان بر بلوك دانيمارقه عسكرى كوستاوك نيلسونك خانه‌سنده اختفا ايتمكده

(*) *Gustave Vasa*

اولدیغنی خبر آله‌رق مذکور خانه‌یی باصمش و کوستاو بونك اوزرینه شاشیره‌رق تسلیم اولمغه یوز طوتمش ایکن نیلسونك زوجه‌سی کمال حدتله کلوب اکسه‌سنه بر توقات آتدقدن صوکره « بدلا حریف . نه قورقیورسك ؟ هیچ سن عسکر کورمدکمی ؟ چابك ایشنی بترده کل . قوجه‌مه یمك کتوره‌جکسك » دیمش و کوستاودخی سسنی چیقارمقسزین چیقوب کیتمش اولدیغندن دانیمارقه‌لیلر کوستاوك کوستاو اولدیغنی اصلا خاطرلرینه بیله کتیرمکسزین خانه‌یی ترك ایتمشلردر .

کوستاو عصیان چیقارمق ایچون طاغلق اولان (دالیقارلیه) ناحیه‌سنه کیتمك ارزوسنده بولندیغی حالده یوللر دانیمارقه‌لیلر طرفندن سد اولنمش اولدیغندن بر چاره بوله‌مایور ایدی . نهایت نیلسون کوستاوی عربه‌یه یوکلتوب پازاره کتورمکده اولدیغی قوری اوتك ایچنه صاقلایوب بیك مخاطره ایله محل مقصوده ایصال ایلمشدر . برکره عربه کوپریدن مرور ایدر ایکن کوپری باشنده بولنان دانیمارقه عسکری عربه‌یی معاینه ایتمشلر واوتك ایچنده کیمسه بولنمسون افکاریله برقاچ دفعه حربه‌لرینی صوقشلردر . فقط کوستاو ایاغندن یاره‌لندیکی حالده سسنی چیقارمادیغی کبی نیلسون دخی عربه‌نك آلتندن آقمغه باشلامش اولان قان شبهه‌یی دعوت ایتمسین افکاریله عربه بارکیرینك ایاغنی بچاقله جرح ایلمشدر .

كوستاو وازا بوكبى پك چوق تهلكه لرى آتلاتدقدن صوكره محل مقصوده واصل اوله رق طاغ معدنلرنده ايشله مكده بولنان رنجبرلردن برقاچ يوز نفر كوكللى طوپلايوب عصيان ايتمش و برقاچ آى ظرفنده عصيان عموم اسوه چيه قطعه سنه سرايت ايتديكندن كوستاوك معيتنه خيلى قوهٔ عسكريه بركشدر . نتيجه سى اوله رق كوستاو دفعاتله دانيمارقه عسكرينه غلبه ايتدكدن صوكره استوقهولم شهرينى محاصره ايتمشدر .

بو اثناده دانيمارقه پاى تختى بولنان قوپنهاغده اختلال وقوع بولوب دانيمارقه اعيانى « شمال نرونى » خلع ايله آنك برينه عميسى فره دريكى قرال انتخاب ايتمشلردر . بونك اوزرينه استوقهولم شهرى دخى كوستاوه قپوسنى آچمش و كوستاو اسوه چيه قرالى اعلان اولنمشدر (٩٠١) .

كوستاو وازا ممالكك اخلال اولنمش اولان ضبط وربطنى اعاده وآسايش واستقلالنى تأمين ايچون كافى عسكر بسلمكه محتاج ايدى . اسوه چيه قطعه سى ايسه اوقدر معمور اولماديغندن وارداتى جزئى ايدى وكوستاو ويركى يى آرتديرمقدن چكينير ايدى . بناء عليه كوستاو هيئت روحانيه نك پروتستولرينه باقمقسزين اسوه چيه يه پروتستان مذهبنى داخل ايده رك اهالى يه همان جبراً قبول ايتديرمشدر — يعنى كوستاو مناسترلرى قپامش واموال واملاكنى خزينه يه آلمشدر (٩٠٥) .

کوستاو کمال راحتله اوتوزیدی سنه (۹۰۱ — ۹۳۸) سلطنت ایتدکدن صوکره سن شیخوختنده وفات ایلمشدر . . .

وازا سلاله‌سی — کوستاو وازانك وفاتی اوزرینه ابتدا بیوك اوغلی اون دردنجی اریخ (Erich) و بعده ایکنجی اوغلی ژان قرال اعلان اولنمشدر .

ژان لهستان پرنسسنی تزوج ایتمش اولدیغندن اوغلی سکیز-موند والده‌سنك مذهبی اولان قاتولیك مذهبنی قبول ایتمش ایدی . سکیزموند لهستان قرالی انتخاب اولندقدن صوکره پدری وفات ایده‌رك اسوه‌چیه تاجی دخی کندیسنه انتقال ایتمشدر . فقط اسوه‌چیه بکلری سکیزموند‌ه قاتولیك مذهبنك ترکنی شرط قویمشلر ایدی . سکیزموند دخی مذکور شرطی قبول ایتمه-دیکندن اسوه‌چیه‌لیلر کوستاو وازانك اوچنجی اوغلی شارله (طقوزنجی) بیعت ایتمشلردر .

سکیزموند طقوزنجی شارله قارشی اعلان حرب ایلمش ایسه ده محاربه شارلك مظفریتیله ختام بولمشدر .

اسوه‌چیه ممالکی طقوزنجی شارل و باخصوص اوغلی مشهور کوستاو آدولف دورلرنده اوروپا نظرنده پك بیوك حیثیت قزانمشدر .

کوستاو ادولف (G. Adolphe) (۹۸۹ — ۱۰۱۰)

لهستاندن بحر بالتیك ، روسلردن دخی فین کورفزی سواحلنی ضبط ایلمشدر .

کوستاوآدولف «اوتوزسنه» محارباتی اثناسنده المانیه ایشلرینه مداخله ایده‌رك قهرمانانه محاربه‌لر ایتمش واسوه‌چیه عسکرینك شهرتنی آفاقه اعلان ایتدکدن صوکره میدان حربده مقتولاً وفات ایتمشدر .

کوستاو آدولفدن صوکره اسوه‌چیه تاجنی کیمش اولان قیزی خریستینه (Christina) عصر فضلاسندن معدود ایدی وارباب هنر وصنایع حقنده اظهار ایلدیکی حمایهٔ مخصوصه ایله شهرتشعار اولمشدر . یکرمی اوچ سنه قدر کمال شان ایله حکومت ایتدکدن صوکره اسوه‌چیه تختنی اقربالرندن پرنس شارله ترك ایده‌رك باقی قالان عمرینی سیاحتلر ایچنده کچیرمشدر (۱۰۳۳) . —

احوال اخیره — اوننجی شارل نامیله اسوه‌چیه تختنه جلوس ایدن شارل ایله برابر اسوه‌چیه حکومتی دوپون (Deux-Ponts) خاندانه انتقال ایده‌رك اشبو سلاله‌دن هب شارل اسمنده اوله‌رق اوچ نفر حکمدار کلمش (اوننجی ، اون برنجی ، اون ایکنجی شارل) واوچیده هیچ راحت طورمایوب مدت سلطنتلرینی روسیه ولهستان والمانیه ایله محاربه‌لر ایچنده

بکچیرمشلردر . بونلرڭ زماننده اسوه‌چیه قرالیتی دول معظمه‌دن معدود ایدی . فقط اون ایکنجی شارل روسیه ایمپراطوری پترو (دلی پترو) یه مغلوب ودولت علیه‌یه التجا ایتمکه مجبور اولمش و بعده سلطنتی دخی غائب ایتمشدر .

دو پون سلاله‌سندن صوکره اسوه‌چیه قرالیتی هولشتاین (Holstein) سلاله‌سنه انتقال ایتمش وبوسلاله دورنده اسوه‌چیه زوال بوله‌رق خیلی مستملکاتنی ضایع ایتمشدر . نهایت اشبوسلاله حکمدارلرندن اون اوچنجی شارل دز یتسز اولدیغندن عصر حاضر ابتداسنده فرانسه جنراللرندن برنادوتی (Bernadotte) ولی عهد تعیین ایلمش و برنادوت سلاله‌سی اسوه‌چیه‌ده حالا سلطنت ایتمکده بولنمشدر .

ناپولئون علیهنده اتفاق ایدن اوروپا حکمدارلری نوروه‌چیه قطعه‌سنی دانیمارقه‌نڭ اللندن الوب اسوه‌چیه‌یه ویرمشلردر واسوه‌چیه ایله نوروه‌چیه حالا برنادوت سلاله‌سنڭ تحت اداره‌سنده اوله‌رق ایکی متفق قرالیتدر .

دانیمارقه‌ده « شمال نرونی » خرستیانڭ خلعندن اعتباراً قرال دره‌بکلر طرفندن انتخاب اولنمقده ایدی . بو اثناده دانیمارقه هانزه هیئت متفقه‌سنی طاغتمش (٩١٥) و پروتستانلغی قبول ایلمشدر .

قرالڭ انتخابی قضیه‌سی دانیمارقه‌ده بیوك اویغونسزلقلری

وداخلی محار به‌لری موجب اولمقده اولدیغندن ممالك مذكوره بوندن پك چوق متضرر اولمشدر .

نهایت دانیمارقه اعیانی بو اویغونسزلقلره نهایت ویرمك ایچون قرال تاجنك ارث طریقیله پدردن اولاده انتقال ایتمسنه قرار ویرمشلردر (۱۰۳۶) .

دانیمارقه تاجی حالا (۸۲۶) سنه‌سنده انی ضبط ایدن اولدنبورغ (Oldenbourg) سلاله‌سنده‌در . —

—

— ١٠ —

روسیه

روسیه دولتنك ظهوری • اوچنجی ایوان • مدهش
ایوان • داخلی قاریشقلقلر • رومانوف سلاله‌سی

روسیه دولتنك ظهوری — قرون وسطاده [*]

كورلدیكی اوزره نورمانلردن (وارياغ) یاخود (روس) طائفه‌سی اوروپای شرقیده جریان ایدن بعض نهرلرك بویلرنده مسكون اولان اسلاو اقوامنی تحت اطاعته اله‌رق برقاچ امارت تشكیل ایتمش ایدی •

علی العموم جرمان اقوامی كبی نورمانلرك برقسمی بولنان روسلر دخی امارتلری امیرك حین وفاتنده اولادلری بیننده تقسیم ایده كلدكلرندن ممالك كیتدكجه پارچه لنمش وخارجی دوشمنلره قارشی اقتدارسز قالمشدر •

[*] جلد ٤ صحیفه ٢٢٦

هجرتك (٦١٨) سنه سنده اخفاد جنكيزدن بايدو خان قوهٔ كليه ايله روسيه يه طوغرى تجاوز ايده رك روسيه يى ابتدا قان و كول ايچنده براقش و بوندن صوكره «قيپچاق»، ياخود «آلتون اردو» ناميله تشكيل ايتديكى دولته بند ايتمشدر ٠

روسيه قطعه سى رسماً «آلتون اردو» يه الحاق اولنمش ايسه ده امارتلرك امور داخليه سنه اصلا مداخله ايدلمه مشدر ٠ اميرلر ياخود «كناز» لر حال سابق اوزره براقلمشدر ٠ شو قدركه بونلر رسماً امارته اجازتنامه اخذ ايچون اردونك مركزى بولنسان «سراى» شهرينه [*] كيده رك كرك خانه، كرك امراسنه ذى قيمت هديه لر تقديم وهر سنه مكلف اولدقلرى ويركيلرى كتوروب عبوديتلرينى تجديد ايدرلر ايدى ٠

تاتار خانلرى روسيه كنازلرينك ويركى يى آز ويرمك ايچون نفوسك مقدارينى كتم ايتدكلرينى كورنجه ويركينك تحصيلنى طرف خاندن نصب اولنور مأمورين مخصوصه يه حواله ايلمشلردر ٠ اشبو مأمورلر ويركينك حين تحصيلنده پك چوق تعدياتده بولندقلرى كبى، ذاتاً تاتار سواريسى دخى راحت طورمايوب اره صره روسيه داخلنه طوغرى چاپول ايده رك قرا و قصباتى يغما واهالى يى اسير ايدرلر ايدى ٠

[*] سراى شهرى وولغا نهرينك «آختوبا» قولى ساحلنده كائن ايدى

تاتارلرك تجاوزاتندن قورتلمق ایچون قطعات جنوبیه دن فرار ایدن اهالی بیوك اورمانلر ایله مستور وطریق عامدن دور بولنان وولغا نهرینك منبعلرینه طوغری التجا ایده‌رك اوراده ظهور ایتمش اولان (مسقوا) امارتنی تقویه ایدرلر ایدی .

«التون اردو» ابتدا مسقوا امارتنك قوت واقتدارندن خبردار دکلدی . صوکره‌لری خبر آلنجه اندن دخی ویرکی طلب ایتمشدر . مسقوا کنازلری ویرکی یی ویردکدن ماعدا ازمدت ایچنده تاتار خانلرینك الك خلوصکار بندکانی صره سنه کچمشلردر . خانلر دخی بونلرك «صداقتلرینه» مکافاةً بعض امتیازات مخصوصه اعطا ایده‌رك انلری سائر روس کنازلرندن ایلری طوتارلر ایدی .

کرك روس اعیانی ، کرك عوامی مسقوا کنازلرینك مسلکلرندن متنفر اولوب انلره عدو کسلمشلر ایدیسه ده مسقوا کنازلری تاتارلردن الدقلری امداد سایه سنده دوشمنلرینه غلبه ایده‌رك کیتدکجه توسیع حدود ایتمکده ایدی .

وقت مزبورده یالکز مسقوا امارتی داخلنده اسایش وادارهٔ داخلیه برکمال اولدیغی جهتله سائر امارتلر اهالیسی اساساً متنفر اولمغله برابر مسقوانك تحت اطاعتنه کیرمکدن دخی چکنمزلر ایدی .

فقط داخلی قاریشقلقلردن و برمدت صوکره تیمورلنكك

تجاوزندن طولایی قیپچاق دولتی انقراضه یوز طوتدیغی وقت ایلك اول ار دونك بیوندریغی تحتندن قورتیلان و تاتار دولتنك انقراضنی تکمیل ایدن مسقوا امارتی ایدی ٠

ایشته بوندن اکلاشلدیغی اوزره جنکیز خان و تیمورلنك تاتارلری دخی مسقوا امارتنك امارات سائره یه غلبه ایله بیوك بر دولت تشکیل ایتمسنه سبب اولانلردن معدوددر ٠ —

اوچنجی ایوان — مسقواده حکومت ایدن کنازلرك یدنجیسی بولنان اوچنجی ایوان (٨٤٠ ـ ٨٨٣) دورنده مسقوا امارتی بردولت هیئتنه کیرمشدر . ایوان (نوغورود)جمهوریتنی و(تودر) امارتنی مسقوایه الحاق ایتمش ، التون اردویه اولان تابعیتندن قورتلمش وصوك قسطنطینیه قیصرینك برادر زاده‌سی بولنان صوفیه یی تزوج ایده‌رك کویا قیصرلق تاجنی قزانمشدر٠

نووغورود شهری اوته دن بری روسیه نك اك مشهور شهرلرندن معدود اولدیغی کبی ، قرون وسطانك (ایکنجی نصفنده المانیه ده تشکل ایدن « هانزه » اتفاقنه [*] داخل اوله‌رق بوسایه‌ده ترقی ایتمش ومعموریت کسب ایلمش و روسیه نك بتون شمال طرفنی تحت اطاعته المش ایدی . ایوان نووغورودك فتحیله مسقوانك حدودینی بحر ابیضه قدر توسیع ایلمشدر (٨٥٥) ٠

[*] جلد ٤ صحیفه ٢٠٦

ايوانك جدى (ديميترى دونسكوى) قيپچاق خانى (ممای) خانه (قوليقووا) محاربه سنده غلبه ايتمش ايكن ده سقوا امارتى ينه ويركى ويرمكدن قورتيله مامش ايدى . ايوان قيپچاقدن ايريلوب مستقل حكومت تشكيل ايتمش اولان قريم ايله عقد اتفاق ايتدكدن صوكره مسقواده بولنان خانك سفيرلرينى قوغمشدر . قيپچاق خانى احمدخان قوهٔ كليه ايله مسقوا اوزرينه حركت ايتمش ايسه ده قريم خانى منكلى كراى دخى شمالدن حركت ايتمش اولان ايوان ايله برلشمك اوزره سفره چيقديغندن احمدخان دخى محاربه ايتمكه جسارت ايده مه مشدر . برمدت صوكره منكلى كراى ايله ايوان بالاتفاق اردولر سوق ايده رك التون اردونك پاى تختى بولنان سراى شهرينى فتح و تخريب ايلمشلردر . مسقوا دخى بووجهله كسب استقلال ايلمشدر (٨٥٨) .

اشبو منكلى كراى فاتح سلطان محمد خاندن اجازتنامه الوب قريم ممالكنه خان نصب اولنان منكلى كرايدر .

صوفيه پولئوغك تزوجى وقعه سنه كانجه او دخى مهم وقوعاتدن معدوددر .

استانبولك فتحى اوزرينه قسطنطينك برادرى توماس پالئولوغ موره يه چكلمش ايكن عساكر عثمانيه موره يى دخى ضبط ايدنجه ايتاليه يه التجا ايتمش ايدى . پاپا ايكنجى پول مسقوا قطعه سنى كنديسنه بند ايتمك فكريله توماسك قيزى

صوفیه‌یی ایوانه تکلیف ایتمشدر . پاپانك افکاری صوفیه واسطه‌سیله مسقوفلری قاتولیك مذهبنه دعوت ایتمك ایدی .

ایوان پاپانك تکلیفنی قبول ایتمشدر . فقط قاتولیك مذهبنی قبول ایده‌جکی یرده بالعکس صوفیه‌نك اسکی مذهبنه عودت ایلسنه سبب اولمشدر .

کویا مسقوا غراندوقه‌لری صوفیه واسطه‌سیله قسطنطینیه قیصرلغنه حق قزانمش اولدقلرندن وقت مزبوردن بری کوزلرینی شرقه دیکمشلردر . بفضله اوله‌رق صوفیه واسطه‌سیله مسقوا امارتی ممالك غربیه ایله مناسبات پیدا ایتمش و بو وجهله روسیه‌یه غرب اصول مدنیه‌سی داخل اولمشدر .

صوفیه‌نك داخلی اداره‌سنجه دخی کلی تأثیری اولمشدر .

صوفیه غایت پارلاق اولان قسطنطینیه سراینده بیومش اولدیغندن روسیه حکمدارلرینك یشایشلرینی بکنمز ایدی وممالك اجنبیه‌دن اوسته‌لر جلب ایده‌رك مزین سرایلر انشا ایتدیرمشدر . صوفیه واسطه‌سیله روسیه سراینه فوق العاده برسلطنت ودبدبه داخل اولمشدر .

روسیه امراسی حکمدارلر ایله لاابالیانه کوروشیرلر ایدی . بو ایسه صوفیه‌نك کبر وعظمتنه طوقندیغندن بر طاقم اصول تشریفات تنظیم ونشر ایتدیره‌رك اهالی ایله حکمدار بیننه سد

چکدیرمشدر . بناء علیه روسیه زادکانی (یعنی بویارلر) صوفیه‌یی هیچ سومزلر ایدی .

صوفیه نك تشویقیله ایوان روسیه ایچون قوانین تنظیم وسکه ضرب ایتدیرمش وامارتك آرمه‌سنی د کشدیرمشدر . ایوان دولت ایچون آرمه اولمق اوزره قیصرلرك ایکی باشلی قره قوشی قبول ایلمشدر . —

مدهش ایوان — اوچنجی ایوانك وفاتی اوزرینه مسقوا « بیوك دوقه‌لغی » اوغلی اوچنجی واسیل (۸۸۳ ـ ۹۱۱) ه انتقال ایتمشدر . اوچنجی ایوانك ادارهٔ ظالمانه‌سندن صیقلمش اولان « بویارلر » واسیل زماننده امتیازاتنی اعاده ایتمکده قیام ایتمشلر ایسه ده صوفیه‌نك اوغلی بولنان واسیل باباسندن زیاده سلطنت واستبداده مائل اولدیغندن بویارلری وحشیانه تأدیب ایلمشدر . فقط واسیلك وفاتیله حکومت حال صباوتده بولنان دردنجی ایوان (۹۱۱ ـ ۹۶۲) ه کچنجه بویارلر ایسته‌دکلرینه نائل اولمشلردر . بویارلر حکومتی کلیاً ضبط ایتمشلر و کنج ایوان ایله والده‌سنی اداره‌یه مداخله‌دن منع ایتمشلردر . حتی ایوان لایق وجهله تربیه بیله کورمه‌مشدر .

حکومتی ضبط ایتمش اولان بویارلر بر قاچ فرقه‌یه ایریلوب بربریله مجادله‌یه باشلادقلرندن بر ایش کورمکده موفق اوله‌مامشلردر .

الك صوكره پرنس شو یسكی جمله یه غالب كله رك ایسته دیكی یولده ممالكی اداره ایتمكه باشلامشدر . كرك شو یسكی ، كرك سائر بو یارلر دردنجی ایوانی هیچ حكمنده طوتارلر ایدی وحتی بعضاً حقارت ایتمكدن بیله چكنمزلر ایدی . ایوان ایسه طبعاً ذكی ومتأثر بولندیغندن بو معامله دن طولایی پك زیاده مضطرب ایدی .

نهایت اون اوچ یاشنده بولنان ایوان (شو یسكی) دن بو یله بر معامله كورنجه غلیانه كله رك انی همان كوزینك اوكنده بند كانه پاره لتمشدر . ایوانك بو حركتی جمله یی حیرت ودهشت ایچنده براقشدر .

« مدهش ایوان » عنوانیله معروف اولوب تاریخده متانت افكار ومظالم وحشیانه ایله بیوك فقط چیركین برنام براقش اولان دردنجی ایوان بو وجهله ادارهٔ اموره بدأ ایلمشدر .

مدهش ایوان اول امرده باشنه قراللق تاجی كیوب كندینی « چار » [*] اعلان ایلمشدر .

سنهٔ مذكوره ده مسقواده بیوك بر یانغین وقوع بولمش ایدی . بو یارلر بر كلاه قاپمق ایچون حریقك ظهورندن طولایی ایوانك مقربلرندن (پرنس غلینسكی) یی اتهام ایله كارندن جانی یانمش اولان اهالی عصیان ایلمشدر . ایوان سیلاح ایله قانلر آقیده رق عصیانی تسكین ایلمشدر .

[*] چار قیصرك اصلی بولنان «چزار» (Caisar) ك غلطیدر .

بو وجهله هم بو یارلره، همده اهالی‌یه کوجنمش اولان مدهش ایوان کیمسه‌یه امان و یرمه‌مکه قرار و یرمشدر . ذاتاً طبع و مشربی نهایت درجه‌ده سفك دمایه مائل ایدی . وقوعات دخی استعدادك طبیعت ثانیه اولمسنه سبب اولمشدر . ایوانك اظهار وارتکاب ایتدیکی وحشیانه حرکاتك ودوکدیکی قانك حسابی یوقدر . اره‌ده بونجه عصرلر مرور ایتمش ایکن روسیه اهالیسی « مدهش ایوانك » نامندن حالا قورقارلر .

ایوان کیمسه‌یه امنیت ایتمز ایدی ووکلایی آز مدت ظرفنده تبدیل ایدر ایدی . انفصال ایدنلر ایچون یالکز نفی اولنمق « بیوك لطف » دن معدود ایدی و بو کبی لطفه اوغرایانلر پك نادردر . انفصال ایدن وکلا ومأمورینك قسم اعظمی اشکنجه و بعده اعدام ایدیلیر ایدی . اعدامك دخی بو قدر انواعی رومه‌ده بیله کورلمه‌مش ایدی . حتی زوجه‌لری دخی بو معامله‌یه قربان اوله کلدکلرندن عددی سکزه بالغ اولمشدر .

مدهش ایوان حقنده مورخك بری شو یله بر سوز سو یله‌مشدر :

« فرانسه قرالی اون برنجی لوئی ایله انکلتره قرالی سکزنجی
« هانری یی برلشدیروب ایکیسندن بر وجود یاپمق ممکن اولسه
« ایدی بر مدهش ایوان چیقمش اولور ایدی » .

اون برنجی لوئی ایله سکزنجی هانری اوروپاده ظهور ایدن حکمدارلرك الك مستبد والك ظالملرندن معدوددرلر .

مدهش ایوانك دورنده روسیه پك بیوك فتوحاته نائل اوله‌رق وسعتجه دنیانك الك برنجی دولتی اولمشدر .

ابتدای امرده روسیه داخلنده بولنان امارتلر قالدیرلمش وحدود بحر بالتیکه قدر توسیع ایدلمشدر . اندن صوکره « التون اردو » نك انقاضندن تشکل ایدن (قزان) و (آسترخان) خانلقلری ونهایت (سیبریه) قطعهٔ وسیعه‌سی استیلا اولنمشدر .

بو یارلرك اداره‌سی اثناسنده نوغورود شهری استقلالنی اعاده ایتمك ایچون امیده دوشه‌رك اوته‌دن بریده متفق ارامغه باشلامش ایدی . ایوان بالذات نووغوروده کلوب کوزینك اوکنده بیکلرجه آدم تلف ایتدیرمشدر . نووغورودك بوندن صوکره نه اهالیسی قالمش ، نه‌ده اهمیتی .

قزان خانلغی یکی تشکل ایتمش اولدیغی حالده داخلی قاریشقلقلرندن طولایی پك ضعیف ایدی . امرا ایکی فرقه اولوب بری قریم خانلرینك پولتیقه‌لرینه مائل ایدی ، دیکری دخی روسیه پولتیقه‌سنی کوزه دیر ایدی .

قریم خانزاده‌لرندن بولنان (صفا کرای) لك وفاتی اوزرینه مسقوفلر قزان خانلغی بنده‌لری بولنان (شیخ علی خانه) ویرمشلر ایدی . فقط انك اقتدارسزلغی تبین ایدنجه قریم طرفدارلری

نغای امراسندن (آی دیکر خانی) اجلاس ایلمشلردر . بونك اوزرینه مدهش ایوان اعلان حرب ایدەرك قزانی محاصره ایتمشدر .

قزانلیلر قهرمانانه مقاومت ایلمشلر ایسەده شهری محافظه ایدەمەمشلردر . ایوان قزان شهرندە بر مسلمان بر اقامشدر (٩٣٠) .

دون قزاقلرینك سردارلرندن (یرماق) سبیریەیه چاپول ایتدیکی وقت اورالرك صاحبسز اولدیغنی کورنجه همان فتحنه قیام ایتمشدر . یرماق آمور وادیسنه قدر اولان ممالکی استیلا ایتدکدن صوکره انی دردنجی ایوانه تقدیم ایدەرك عرض عبودیت ایلمشدر (٩٦٠) .

ایوانك حین وفاتندە روسیه دولتی بالتیك دکزندن محیط کبیره قدر وبحرخزردن بحر ابیضه قدر ممتد ایدی . —

داخلی قاریشقلقلر — دردنجی ایواندن صوکره بر مدت اوغلی فئودور (٩٦٢ — ٩٧٦) حکومت ایتمش ایسەده ذریتسز اولدیغندن وفاتیله روسیەده (روریك) سلالەسی منقطع اولمشدر (٩٧٦) .

بویارلر فئودورك وفاتی اوزرینه قزان تاتارلرندن دونمه (بوریس غودونوف (B. Godonow) اسمندە بر ذاتی چار

اعلان ایتمشلردر . بوریس (٩٧٦ _ ٩٨٣) مدبر وعاقل اولوب زماننده روسیه فنون ومعارفجه خیلی ترقی ایتمشدر . فقط اوغلی ایکنجی فئو دورك زمان سلطنتنده (غریغوری اوتره پیف) (Otrépiew) نامنده بر تارك دنیا کندیسنك دردنجی ایوانك قتل اولنان اوغلی دیمیتری اولدیغنی اعلان ایله خروج ایتمشدر . مرقوم لهستان قرالینك معاونتنی استحصال ایله موفق اولمش ولهستانده تحریر ایتدیکی عسکر واسطه سیله مسقوایی ضبط ایده رك کندیسنی چار اعلان ایتدیرمشدر .

« ساخته دیمیتری » نامیله تاریخده مشهور اولان اشبو ذات کندیسنی سلطنته نائل ایتمش اولان قزاقلر ایله لهلیلره استناداً مسقوفلره حقارت ایتمکه باشلادیغندن اهالی عصیان ایده رك کندیسنی قتل ایتمش و بویارلردن واسیلی شویسکی (V. Chouïsky) یی چار انتخاب ایلمش ایسه ده دیمیترینك زوجه سی ماریه منیشك (Mnichek) لهستان عسکری واسطه سیله مسقوایی خیلی مدت راحتسز ایلمشدر . بو محاربه لرده قزاقلر دخی دیمیتری ایله زوجه سی ماریه طرفنی التزام ایدرلر ایدی . فقط قزاقلرك مقصدلری محاربه یه مداخله ایله مسقوا ممالکنی غارت ایتمکدن عبارت ایدی . —

رومانوف سلالهسی — مسقواده قاریشقلقلر کیتدکجه تزاید ایده رك ممالكك ضبط و ربطی قالمامشدر . حتی مسقوا

بر آره‌لق لهستان قرالی (ولادیسلاو وازا) طرفندن ضبط واداره اولنمشدر .

نهایت (نیجنی نووغورود) شهرنده زادکاندن پرنس پوژارسکی (Pojarsky) ایله اهالیدن مینین (Minin) عصیان چیقاروب باشلرینه غلبه لك طوپلامشلر ومسقوا اوزرینه کلوب انی لهلیلردن استرداد ایتمشلردر . بونك اوزرینه روسلر برخیلی مدت اوغراشدقدن صوکره (میخائیل رومانوف) نام بر بویار زاده‌یی چار اعلان ایلمشلردر (٩٩٤) .

میخائیل رومانوف « مدهش » ایوانك برنجی زوجه‌سی (آناستاسیه) نك برادری اولوب مسقواده پك بیوك نفوذ صاحبی اولدیغی ایچون احتیاطاً بوریس غودونوف طرفندن تارك دنیا سلکنه جبراً داخل ایدلمش و وقتمزبورده مسقوایه کلوب ینه اسکی نفوذینی اعاده ایتمش اولان میترو پولید (فیلارت) ك اوغلی ایدی . الیوم روسیه ده حکومت ایدن خاندان اشبو رومانوف سلاله سنه منسوبدر .

فی مابعد روسیه تاجی رومانوف سلاله سنده تقرر ایتمش ایسه ده ایلك رومانوفلر دورنده روسیه بزم یکیچریلرمز ایله رومه پره توریلری) نوعندن اولان (استره لج) (Streletz) عسکرینك تجاوزاتندن طولایی برخیلی مدت — یعنی بیوك پترو (دلی پترو) یه کلنجه‌یه قدر کندیسنی طوپلایه مامشدر . —

پلانتاجنه سلاله سی

(ادوارد ثالث)

(ادوارد قره پرنس) — (ریشارد ثانی)

(لئونل دوق قلارنس) — (فیلیپین) — (روژه مورتیمه ر) — (آنه مورتیمه ر)
م

(ژان دوق لانقاستر) — (هانری رابع بولینبر وق) — (هانری خامس) — (هانری سادس)
(غلوچستر)
(بون دوق)

(زوجه سی مارغریت ده فرانس) — (ادموند تودور) — (هانری سابع)
(زوجی تودور)

(ادوارد رابع) — (الیزابت)
(ادوارد خامس)

(بونلر دن تودور سلاله سی ظهور ایتمشدر)

(ادموند لانغله ی دوق یورق) — (ریشارد یورق) — (ریشارد یورق ایکنجی)
م

(دوق قلارنس) — (قونت وارویك)
(ریشارد ثالث یورق)

(تودور سلاله‌سی)

- (یدنجی هانری) (تودور)
  - (هانری ثامن) (تودور)
    - (ادوارد)
    - (ماریه تودور)
    - (بیوك الیزابت)
  - (مارغریت) | (زوجی اسقوچیه) (قرالی ژاق)
    - (ژاق خامس) (استوارت) | (زوجه‌سی ماریه) (ده گیز)
      - (ماریه استوارت) — (انکلتره قرالی) (برنجی ژاق) (استوارت)

یکرمی دردنجی فصل

انکلتره انقلاباتی

ایکی کول محاربه سی ـ تودورلر ـ استوارتلر
وانکلتره‌نك بیوك اختلالی ـ انکلتره مدنیتی

(۸۳۱ — ۱۰۶۶)

— ۱ —

ایکی کول محاربه سی

یوز سنه محاربه‌سنك نتایجی ۰ ریشارد یورق
ومارغاریت ۰ اوچنجی ریشارد ۰ تودور سلاله‌سی
محاربه‌نك نتایجی

(۸۳۸ — ۸۶۳)

یوزسنه‌محاربه‌سنك نتایجی — یوز سنه محاربه‌لری
فرانسه‌ده حمیت ملیه‌یی اویاندرمش وفرانسه افکار عامه‌سنی قرال

طرفنه جلب ایتمش ایدی . فرانسه اهالیسی نظرنده فرانسه قراللرینك قدر واعتباری آرتمش وفرانسه دره بكلری بالعكس نظردن دوشمشلر ایدی . انكلتره‌ده ایسه اهالی بالعكس حكومتك علیهنه قیام ایتمشدر .

انكلتره قراللرینك فرانسه‌یی ضبط ایچون ایتدكلری تشبثات صورت ظاهره‌ده امور طبیعیه‌دن معدود اوله بیلیر ایدی . چونكه انكلتره‌ده جاری اولان اصول موجبنجه اوچنجی ادواردك فرانسه تاجنه حقی وار ایدی . وباخصوص اوچنجی ادوارد وقره پرنس و بشنجی هانرینك غایت پارلاق مظفریاتلرندن صوكره انكلتره اهالیسی فرانسه ممالكنه آرتق انكلتره‌نك ملك مشروعی نظریله باقغه باشلامش ایدی .

دیكر طرفدن او قدر قان دوكلمش وجان تلف ایدلمش وآقچه صرف اولنمش ایدی كه انكلتره‌نك فرانسه‌ده اساساً هیچ برحقی اولمسه بیله یكیدن حق قزانمق ایچون كافی ایدی .

بونجه فداكارلقلر واسطه‌سیله استحصال اولنان موفقیتلر قرال آلتنجی هانرینك زمان سلطنتنده كلیاً غائب ایدلمش ایدی .

انكلتره ملتی حقیقت حالده بونی غائب ایتدیران یالكز قرال آلتنجی هانرینك عدم اقتداری وسوء اداره‌سی و وزراسنك حمیتسزلكلری اولمایوب فرانسه‌ده ممالكك حیات واستقلالنك تهلكه‌یه دوچار اولمسی اوزرینه اویانمش اولان حمیت وطنپرانهٔ

ملیه نك غلیانی اولدیغنی فرق وتمیز ایده‌مه‌یور ایدی وهب اویغونسزلقلری حکومتك اهلیتسزلکنه حمل ایده‌یور ایدی ٠

شمدی یه قدر (لانقاستر) فاملیاسنك هانری بولینبروق واسطه‌سیله وغیر مشروع طریقیله حکومتی ضبط ایلمش اولدیغنی [*] خاطرینه بیله کتیرمه‌مش اولان انکلتره اهالیسی بو دفعه یأس وتلاش ایچنده انیده‌سویله‌مکه باشلامشدر ٠

لانقاستر دوقه‌سنك اوغلی هانری بولینبروق قرال ایکنجی ریشاردی خلع ایده‌رك انکلتره تختنه جلوس ایتمش ایدی ٠ هانری پولینبروقك اشبو حرکتی ایکی جهتله حقسز ایدی :

برکره حکومت مشروعهٔ متبوعه‌سی علیهنه عصیان ایده‌رك حکمدار مشروع اللدن جبراً اداره‌یی ضبط ایتمش ایدی . دیکر طرفدن دخی ریشاردك خلعی ایجاب ایتسه بیله انکلتره تاجی قانوناً ینه هانری‌یه انتقال ایده‌جك دکلدی ٠

خلع اولنان ریشارد قره پرنسك اوغلی واوچنجی ادواردك طورونی ایدی ٠ ادواردك ایسه درت مخدومی اولوب بیوکی ادوارد — یعنی « قره پرنس » ولی عهدی ایدی ٠ لئونل دوق ده قلارنس (Leonnel de Clarence) ایکنجیسی، ژان دوق لانقاستر (Jean, duc deLancaster) اوچنجیسی، ادموند دوق یورق (Edmond, duc d’York) دخی دردنجیسی ایدی ٠

[*] جلد ٤ صحیفه ۱۹۲

قره پرنس پدرندن اول وفات ایتدیكندن حكومت دخی ادواردن صوكره قره پرنسك اوغلی ریشارده انتقال ایتمش ایدی . ریشارد ذریتسز وفات ایتدیكی حالده حكومت طبیعی قلارنس دوقه سنه كچه جك ایدی . حالبوكه ریشاردك خلعندن صوكره حكومت قلارنس دوقه سنه كچمه یوب لانقاستر دوقه سنك اوغلی هانری بولینبروق طرفندن غصب اولنمشیدی .

قلارنس دوقه سنك اركك اولادی اولمایوب یالكز (فیلیپین) اسمنده بر قیزی وار ایدی . ایكنجی ریشارد دخی مزبوره نك دوق ده مورتیمه ر (Mortimer) دن طوغورمش اولدیغی اوغلی (روژه ر مورتیمه ر) ی اصولی وجهله ولی عهد اعلان ایلمش ایدی . فقط روژه ر (آنه) اسمنده بر قیزندن بشقه ذریت براقمقسزین وفات ایتمشدر . قاعدةً ولی عهد بولنان آنه دخی یورق دوقه سی ادموندك اوغلی ریشارد طرفندن تزوج ایدلمش ایدی .

ایشته بو وجهله ادواردك دردنجی اوغلی بولنان یورق دوقه سنك ذریتی اوچنجی مخدومنك ذریتی طورر ایكن قانوناً انكلتره تاجنه حق قزانمشیدی . لانقاستر دوقه سنك اوغلی هانری بولینبروق روژه ر مورتیمه رك وفاتندن صوكره عصیان ایده رك ریشاردی خلع ایتمش وانه مورتیمه ری حكومتدن محروم براقمشیدی .

انكلتره ملتى اشبو حقسزلغى كويا يالكز بو دفعه مشاهده ايلمشيدى .

بو اثناده انكليزلر فرانسه ده كى موقعلرينى برر برر غائب ايده رك مغلوباً رجعت ايتمكده و فرانسزلر ايلريلمكده ايديلر . آلتنجى هانرى مختل الشعور اولدقدن ماعدا والده سى طرفندن دخى فرانسه خاندانه منسوب ايدى . يعنى والده سى فرانسه پرنسسى ايدى [*] . فضله اوله رق زوجه سى اولوب وقت مزبورده ادارهٔ اموره الك زياده نفوذ صاحبى بولنان (مارغاريت د' آنژو) دخى فرانسز ايدى . بو جهتله انكليزلرك پك زياده كوجلرينه كيتمكده ايدى . —

ريشارد يورق و مارغاريت — احوال بو مركزده ايكن ادواردك طورونى ريشارد يورق آلتنجى هانرينك عليهنه قيام ايده رك ابتدا هانرينك خاص بندكانندن دوق سوفولق (Suffolk) اتهام و اعدام ايتمش و طوپلاديغى عسكره استناداً پارلمنتويه كنديسنى عقلنه خفت كتيرمش اولان هانرى يه وصى اعلان ايتديرمشدر .

بر مدت صوكره هانرى كنديسنه كله رك اداره يى ريشاردك الندن آلمش و ريشاردى لونده دن تبعيد ايلمشدر . فقط ريشارد تكرار عسكر طوپلايوب قرال اوزرينه كلمش و نورت

[*] قاترين د' انژو

هامپتون جوارنده وقوع بولان محاربه ده مظفر اوله‌رق کندیسنی جبراً ولی عهد اعلان ایتدیرمشدر (۸۳۸) .

قرالیچه مارغاریت د' انژو هانرینك مشروع ولی عهدی بولنان اوغلنك حقوق مغصوبه‌سنی محافظه ایتمك دعواسیله عسکر جمع ایده‌رك یورق طرفدارلریله قانلی محاربه‌یه طوتشمش و بو محاربه « ال و بیاض کول محاربه‌سی » نامیله یکرمی بش سنه‌دن زیاده کمال شدت و وحشت اوزره دوام ایتمشدر .

« آل » و « بیاض » کول اسمی محارب اولان ایکی خاندانك آرمه‌لرنده مرسوم اولان کوللرك رنکلرندن نشئت ایتمشدر .

آرمه طبیعی بر اولوب فرق آرمه ایچنده‌کی کولك رنکنده ایدی . یورق فاملیاسنك آرمه سنده بیاض و لانقاستر فاملیاسنك آرمه سنده دخی آل کول مرسوم ایدی .

مارغاریت دائما فرانسه ایله متفق بولنان اسقوچیه‌لیلره مراجعت ایده‌رك اسقوچیه ده یکرمی بیك قدر عسکر جمع و تحریر ایلمش و یورق دوقه‌سی علیهنه قیام ایتمشدر . واقع اولان محاربه‌لرده ریشارد یورقك اردوسی پریشان و کندیسی دخی تلف اولمشدر .

مارغاریت ریشاردك سر مقطوعنی یورق قپوسنك اوزرنده بولنان سنجاق دیرکنه چکدیرمشدر .

بو محاربه‌ده طرفین پك چوق وحشی حرکتده بولنمشلردر .

ریشار دك اون یدی یاشنده بولنان كچوك مخدومی اسیر دوشدیكی حالده حیاتنی استرحام ایچون مارغاریت اردوسنك اركانندن لورد قلیفوردك (Clifford) ایاقلرینه قپاندیغی حالده استرحامنه قولاق ویرلمه‌یوب بار بارانه قتل اولنمشدر ٠

یورق طرفدارلری دخی لانقاستر خاندانی طرفدارلرینه بو خصوصده مقابله ایتمكه باشلادقلری جهتله انسانی دهشت ایچنده براقه‌جق احوال مؤلمه واقع اولمشدر ٠

اشبو محاربانك حین تدقیقنده انسان كندیسنك مهاجرت دورنده اولمایوب حقوق وحریتپرور انكلتره‌ده بولندیغنی و بو برینه قارشی معاملات وحشیانه اظهار ایچون رقابت ایدنلرك آسیه وافریقه اقوام وحشیه‌سی اولمایوب بر وطن اولادی اولدیغنی كوچ تسلیم ایده‌بیله‌جكدر ٠ —

ادوارد ومارغاریت — ریشارد یورق برینه بیوك اوغلی ادوارد كچمشدر ٠ لانقاستر فاملیاسنك اظهار ایتدیكی وحشتلر اوزرینه غلیانه كلمش اولان لوندره اهالیسی ادواردی قرال اعلان ایتمش وقراللغنی پارلمنتویه تصدیق ایتدیرمشدر ٠

ادوارد ایله مارغاریت بیننده تووتونده (Towton) غایت شدتلی بر محاربه وقوع بوله‌رق ادواردك مظفریت كامله‌سیله ختام بولمشدر ٠ یالكز مارغاریت اردوسی یكرمی سكز بیك تلفات ویرمشدر (٨٣٩) ٠

بونکله برابر مارغاریت ینه قطع امید ایتمه‌مش واسقوچیه‌یه و بعده فرانسه‌یه عزیمتله عسکر تحریر ایتمکه باشلامشدر .

والحاصل محاربه‌نك آرقه‌سی بردرلو کسیله‌مش و پك چوق قان دوکلمشدر . ایکی كول محاربه‌لری اثناسنده یالکز قرال خاندانی افرادندن تلف اولانلرك مقداری سکسان نفری تجاوز ایتمشدر .

قرال التنجی هانری برقاچ دفعه مخلوعاً (تووه‌ر) قلعه‌سنده حبس اولندیغی حالده مارغاریتك نهایتسز اولان غیرتی سایه‌سنده تکرار اخراج اولنه‌رق انکلتره تختنه « یرلشدیرلمشدر » .

مارغاریت اوته‌ده بریده تحریر ایتدیکی عسکره بالذات قومانده ایدر و محاربه‌نك اك مهلك نقطه‌سنده بولنور ایدی . حتی محاربه‌لرك برنده مغلوب اولوب تعقیب ایدن دشمندن کوچوك اوغلی ایله برابر فرار ایدر ایکن براورمان ایچنده حیدودلر اوزرینه اوغرامش وانلر طرفندن توقیف اولنمشدر .

حیدودلر مارغاریتك اوزرنده بولدقلری خیلیجه ذی قیمت اشیایی بینلرنده تقسیم ایله مشغول ایکن مارغاریت اوغلنی قوجاغنه آلوب فرار ایتمش اولدیغندن آرقه‌سندن یتشن حیدود ذاتاً مارغاریتك کیم اولدیغنی بیلمه‌دیکی جهتله قتل ایچون النی قالدیرمشدر . مارغاریت ایسه کمال وقار و عظمت ایله النده‌کی چوجوغی ایته‌رك « دوستم ایشته سکا متبوع معظمك اولان

قرالك اوغلی وانكلتره نك ولی عهد مشروعی . بن اولدیغم حالده چوجوغك حمایه كه محتاج اولدیغنی اونوتمه » دیمشدر .

بوندن طولایی دهشت ایچنده قالمش اولان حیدودلر مارغاریتی محل سلامته قدر كتورمشلر در .

مارغاریت فرانسه قرالی اون برنجی لوئیدن جزؤی امداد آله رق ینه انكلتره یه كلمش ایسه ده تكرار مغلوب اولمش وادوارده النه اسیر دوشمشدر . التنجی هانری دخی (تووه‌ر) حبسخانه‌سنده مسموماً وفات ایتمشدر .

مارغاریت ایسه اون برنجی لوئی طرفندن قورتاریلوب بقیهٔ عمرینی فرانسه ده كچیرمشدر . —

اوچنجی ریشارد — بوندن بویله ایكی كول محاربه‌سی صورت ظاهره ده یورق فاملیاسنك (یعنی بیاض كولك) غلبه‌سیله ختام بولمشدر . فقط كویا حكومتی عهده سنده تأمین ایتمش اولان یورق فاملیاسی بیننده بر طاقم منازعه لر ظهور ایتدیكندن احوال ینه وخامت كسب ایتمشدر .

دردنجی ادوارد وفات ایتدیكی وقت كچوك یاشلرنده ایكی نفر مخدوم براقمش وانلر ایچون كندی برادری ریشارد یورقی وصی تعیین ایلمش ایدی .

اشبو ریشارد یورق تاریخده الك فنا نام براقمش غدارلردن معدود در .

ريشارد اول امرده وصيسى بولنديغى صبيلرى (توور) قلعه سنده حبس ايتمش و برمدت صوكره كويا كنديلكندن بوغوب اياق يولنه آتمشدر . ريشارد بو وجهله تخت قرالى يه جلوس ايتمش ايسه ده اشبو حركتندن طولايى متنفر اولمش اولان ملت شكايته باشلامش اولديغندن ريشارد دخى اهالى يى تهديد ايچون ارتكاب ايتمه دك برظلم و وحشت براقامشدر .

ريشارك قيافتى دخى اخلاق وطبيعتى قدر چيركين ايدى .

ريشارك جنايتكارانه اداره سى اوزرينه لانقاستر فرقه سنه اعادهٔ سلطنت ايچون تكرار اميد كلهرك فرانسه ده اقامت ايتمكده اولوب قادين طرفندن لانقاستر فاميلياسنه منسوب اولان هانرى تودورى (Tudor) ياخود هانرى ريشموندى (Richmond) انكلتره يه دعوت ايتمشلردر . هانرى تودور دخى دعوتى كمال خواهشله قبول ايدهرك وقت مزبورده فرانسه حكومتنى درعهده ايتمش اولان مشهور (آنه ده بوژو)[*]سايه سنده برمقدار عسكر تحرير ايتدكدن صوكره انكلتره جزيره سنه مرور ايتمش و ليچستر جوارنده واقع اولان محاربه ده مظفر اولهرق انكلتره تاجنى ضبط ايتمشدر . ريشارد اشبو محاربه ده مأمولك خارجنده اولهرق شجاعت اظهار ايتمش وميدان حربده مقتوللر ايچنده قالمشدر . —

[*] صحيفه ١٤٣

تودور سلاله‌سی — هانری ایله برابر انكلتره‌ده تودور سلاله‌سی یرلشمشدر (٨٦٣ ـ ٩٨١) . اوچنجی ریشارددن صوكره انكلتره تاجی قاعدةً ادواردك قیزی الیزابته انتقال ایده‌جك ایدی . یدنجی هانری تودور الیزابتی تزوج ایده‌رك لانقاستر و یورق فرقه‌لرینی برلشدیرمشدر .

ابتدا یورق طرفدارلری بر ایكی دفعه یدنجی هانری علیهنه عصیان ایتمشلر ایسه‌ده عصیانلرینه كیمسه اهمیت ویرمه‌مشدر . ذاتاً یورق خاندانندن صاغ اوله‌رق بر الیزابت، برده دوق قلارنسك اوغلی قونت (وارویق Warwik) دن بشقه كیمسه یوق ایدی . پلانتاجنه خاندانك صوك غنچه‌سی بولنان قونت وارویق دخی یدنجی هانرینك امریله اعدام ایتدیرلمشدر .

فقط انكلیزلر بونكله برابر هانرینك اداره‌سندن پكده متشكی دكلدر ایدی . اهالی یالكز راحت طلبنده ایدی . هانری ایسه راحت وآسایش ویردكدن ماعدا انكلتره ایچون منفعتلی تجارت معاهده‌لری عقد ایتمش وتجارت وزراعت وصنایعی حمایه ایده‌رك انكلتره‌یی معموریت یولنه سوق ایلمشدر . شو قدر وار كه هانری پك خسیس و پاره جمع ایچون حریص اولدیغندن اهالیدن چوق ویركی آلیر و بعضاً مأموریتلری فروخت ایدر ایدی .

حتی — « اكر سن چوق اقچه صرف ایده یور ایسه‌ك دیمك كه زنكین سك ، ویركی ویره جكسك . یوق صرفیاتده بولنمایور ایسك صاقلایورسك دیمكدر ، ینه ویر » یدنجی هانری دورندن قالمش برقول مشهوردر . هانری‌نك اقچه‌یه احتیاجی اولمادیغندن پارلمنتونك جمعنه دخی لزوم كورلمه یور ایدی . —

آل و بیاض كول محاربه‌لرینك نتایجی — ال و بیاض كول محاربه‌لری انكلتره‌ده زادكان صنفنی همان حكمسز براقشدر . محاربه اثناسنده كرك میدان حربده ، كرك اشافود اوزرنده تلف اولانلرك مقداری نامحدود اولدیغی كبی ، دونكی غالب بوكون مغلوب اوله كلدیكندن انكلتره بكاری ایچون هر هانكی طرف التزام اولنور ایسه اولنسون ینه بكلكلریله رتبه‌لرینی غائب ایتمك تهلكه‌سی زائل اولمایور ایدی . لوردلك بری بركون رأس اموره بولنان فرقه‌یی التزام ایتدیكی حالده یارین او برطرف مغلوباً ادارهٔ اموری خصمنه تسلیم ایتدیكی وقت كندیسی « خائن وطن » صفتیله اعدام اولنور ایدی . هیچ برطرفی التزام ایتمه‌دیكی حالده بیله نجات یوق ایدی . چونكه امنیتسز و دوشمن طرفداری وخائن وطن تهمتلریله حكومت حاضره طرفندن اتهام اولنه رق ینه اعدام اولنور ایدی .

بناء علیه ال و بیاض كول محاربه‌لری اثناسنده انكلتره هیئت اجتماعیه‌سنك اساسی اخلال اولنمشدر .

اهالی دخی محاربانك امتدادندن و باخصوص شدتندن اوصانمش اولوب اسکی متغلبلری بولنان دره بکلر ایله بالاتفاق حکومت حاضره طرفندن کان لم یکن حکمنده طوتیلان امتیازات فرمان کبیرینك احکامنه رعایت ایتدیرمکه غیرت ایتمك شویله طورسون ، بالعکس راحت وآسایشك اعاده‌سی ایچون دها چوق فداکارلقلرده بولنمغه راضی ایدی .

قراللره گلنجه مذکور محاربه اثناسنده فوق العاده قوت کسب ایتمشلر ایدی . بر طرفدن قارشیلرنده بولنان قوت ازالدیغی کبی ، دیکر طرفدن دخی کندیلری غصب ومصادره‌لر واسطه‌سیله املاك مخصوصه‌لرینی و بناء علیه وارداتلرینی تزیید ایتمش اولدقلرندن قوهٔ عسکریه‌لرینی دخی آرتدیره بیلمشلر ایدی . بعض مؤرخلره باقیلیر ایسه یالکز در دنجی ادوارد دورنده انکلتره اراضیسنك خمسی ضبط ومصادره طریقیله قراللرك لنلرینه علاوه اولنمشدر .

اشبو احوالك نتیجه‌سی اولمق اوزره یدنجی هانری فرمان کبیر ایله پارلمنتویی هیچ مرتبه‌سنده طوته‌رق انکلتره‌یی بر استقلال ظالمانه اوزره اداره ایتمکه باشلامشدر .

والحاصل هریرده واقع اولدیغی کبی ، ازمنهٔ جدیده‌ده انکلتره‌ده دخی حکمدارلرك استقلاللریله احداث اولنمشدر . فقط ادارهٔ مستبده باخصوص انکلتره‌ده چوق مدت دوام ایتمه‌مشدر .

— ١٢ —

تودورلر دوری

(٩٨١ — ٨٦٣)

سكزنجی هانری . آنكليقانيزم . هانرينك مظالمی
التنجی ادوارد . ماريه تودور . بيوك اليزابت .
انكلتره‌نك معموريتی . ماريه استوارت . نامغلوب
آرماده . انكلتره‌نك شانی

سكزنجی هانری — يدنجی هانرينك اوغلی وخلفی سكزنجی هانری ظريف ونازك بر پرنس اولديغندن انكلتره اهاليسنك توجه ومحبتنه مظهر اولمشيدی . فقط قرال اولدقدن صوكره تبديل حركت ايده‌رك (نرون) و (قاليغولا) لری اكديرر بر ظالم اولی وير مشدر .

سكزنجی هانری يدنجی هانرينك ايكنجی مخدومی بولنديغندن رياست اموره كله‌جكی مأمول دكلدی . بناء عليه هانری دخی صنف روحانی‌يه داخل اولمق فكريله علوم

وفنون تحصیلنه حصر اوقات ایتمش ایدی . فقط برادرینك وفاتی اوزرینه هانری ولی عهد اعلان اولندیغندن طبیعی صفت روحانیه‌یی ترك ایتمشدر . فقط تحصیلدن كری طورمامشدر .

مدرسه‌لری پاپاز بولندقلری جهتیله هانری تحصیلدن فوق العاده تعصب ایله پاپا طرفدارلغنی قزانمشدر . حتی هانری لوترك حین ظهورنده علیهنده بر رساله نشر ایتمش و بو سببدن اوله‌رق پاپا طرفندن كندیسنه « دین محافظی » (Defenseur de foi) لقبی احسان اولنمشدر كه اشبو لقب حالا انكلتره حكمدارلری طرفندن استعمال اولنمقده‌در .

لوتر طرفندن هانری‌یه پك زیاده تحقیر آمیز بر جواب ویرلدیكندن هانری اهل رهفورمه‌یه كین وعداوت باغلامش ایدی . لكن بونكله برابر انكلتره‌یه رهفورمه‌یی ادخال ایدن ینه سكزنجی هانریدر . —

انكلتره‌ده رهفورمك صورت ظهوری — هانرینك زوجه‌سی بولنان فردیناند قاتولیكك قیزی قاترینه ابتدالری هانرینك بیوك برادری (آرتور) ك زوجه‌سی بولندیغی حالده آرتورك وفاتندن صوكره هانری طرفندن تزوج اولنمش ایدی .

قاترینه سناً هانریندن بیوك اولدیغی كبی ، وقتندن اول دخی اختیارلدیغندن هانرینك محبتنی غائب ایتمشیدی . بوندن ماعدا

قاترینه هانریدن زیاده متعصب اولوب هانرینك كویا خفیف اولان مشربندن شكایت ایدەرك آنی دائما تعجیز ایدر وهر نوع اكلنجه سنه مانع اولور ایدی . هانری دخی قاترینەدن نهایت درجەدە اوصانەرق آیرلمق ایچون بر چاره آرامغه باشلامشدر .

قاتولیك كلیساسی عندنده بیوك برادرك وفاتندن صوكره زوجەسنك كوچك برادری طرفندن تزوجی پكده مقبول برشی اولمادیغی كبی ، دیكر طرفدن هانری دخی قاترینەنك كندیسنك پك یقین اقربالرندن بولندیغنی بهانه ایتمشدر .

هانری پاپادن قاترینەیی تطلیق ایچون رخصت ایستەمشدر .

پاپا ایسه قاترینەنك همشیره زادەسی بولنان مشهور ایمپراطور بشنجی شارلدن احترازاً هانرینك طلبنه موافقت ایتمەمش اولدیغندن هانری مسئلهٔ مذكوره‌نك حلنی دارالفنونلره حواله ایتمشدر .

دارالفنونلر ایسه هانرینك التونلری سایەسنده كندیسنه موافق جواب ویرمشلر وبونك اوزرینه هانری قاترینەیی تبعید ایله « فرایلنلر » (یعنی سرایلیلر) دن آنه بولەین (Boleyn) ی تزوج ایلمشدر .

بر مدت صوكره بوسببدن ناشی پاپا طرفندن تهدید اولنمقده

اولان هانری پارلمنتونك موافقتیله انكلتره كلیساسنك فی مابعد پاپایه تابع اولمایوب « انكلیقان » (Anglican) كلیساسی نامیله مستقل بر كلیسا اولدیغنی و كندیسنك دخی انكلیقان كلیساسنك رئیسی طانلمسی اقتضا ایده جكنی اعلان ایلمشدر ٠

پاپا هانری یی آفوروز ایتمش ایسه ده انكلتره ده مشهور ویقلف [*] زماندن بری اهالی نظرنده پاپانك اعتباری ازالمش اولدیغندن آفوروزك پكده تأثیری اولمامشدر ٠

هانری دخی بوكا مغروراً آفوروزه قارشی مناسترلرك تعطیلی واموال واملاكارینك مصادره‌سیله جواب ویرمشدر ٠

بالادن اكلاشلدیغی اوزره انكلتره كلیساسی « انكلیقان كلیساسی » نامیله كسب استقلال ایتمشدر ٠ انكلیزلر لوترك یاخود قالوینك مذهبنی رسماً قبول وتصدیق ایتمه‌مشلر ایسه ده پاپایی ، تارك دنیالكی ، رؤسای روحانیه ایچون تأهل ممنوعیتنی قبول ایتمه‌دكلری كبی ، انجیل شریفك انكلیزجه ترجمه‌سنی وآیینك ینه انكلیزجه اجراسنی قبول ایلشلردر ٠ فقط دیكر طرفدن هیئت روحانیه ـ یعنی رتب روحانیه ایله اصول عبادتك قسم اعظمی باقی قالمشدر ٠ —

[*] جلد ٤ صحیفه ٣٢٥ .

هانری‌نك مظالمی — هانری یکی اصوله رعایت ایتمه‌ین افرادی بار بارانه اعدام ایدر ایدی واعدام اولنانلر یالکز قاتولیکلر اولمایوب قرالك ریاست روحانیه‌سنی تصدیق ایتمه‌ین پروتستانلر دخی انلردن تفریق ایدلمز ایدی . هانری بودفعه اسپانیه انکیزیسیونه معادل بر انکیزیسیون محکمه‌سی تشکیل ایلمشدر .

هانری مدت عمرنده التی دفعه تأهل ایتمش وقرالیچه‌لرك هیچ بری عمر طبیعی ایله مزاره کیرمه‌مشدر .

ایکی قرالیچه، ایکی قاردینال، اوچ مترو پولید، اون سکز پسقوپوس، التی‌یوز سائر رؤسای روحانیه، ایکی دوقتور (علما)، اون ایکی دوق، یکرمی طقوز بارون، اوچ یوز اوتوز بش سائر کشی زاده، یوز اون کبار قادینی ... والحاصل جمعاً یتمش ایکی بیك (۷۲۰۰۰) نفوس هانری‌نك امریله بر بر سیاستکاه اوزرنده اعدام ایدلمش و بونلرك اموال واملاکی مصادره اولنمشدر .

هانری بونکله دخی قناعت ایتمه‌یوب پاره جمع ایچون الك الچق چاره‌لره بیله مراجعت ایدر ایدی . پارلمنتونك رخصتی اولمادیغی حالده ویرکیلری آرتدیرر سکه‌نك عیارینی دکشدیرر، قالبزنلك ایدر ایدی .

النان جزای نقدینك حسابی یوق ایدی . بونکله برابر

هانرینك سفاهتی او درجه ده ایدی که کندیسی نهایت بورجلره باتمش ودائنلرینه اقچه ویرمه مك ایچون اعلان افلاس ایلمشدر . انکلتره پارلمنتوسی دخی قورقوسندن قرالك اشبو عقلی عقلسز ارتکابلرینی تصدیق وقانون مرتبه سنه اعلا ایده جك درجه لره قدر تنزل ایدر ایدی !

ذکر اولنان قتال عمومی اثناسنده « هومانیستلر » دن معدود اولان ایکی بیوك عالم دخی هانرینك امریله تلف ایدلمشدر . بری قاردینال فیشر (Fisher)، دیکری دخی توماس موروس (Th. Morus) در . —

التنجی ادوارد — هانرینك وفاتیله خیلی قاریشقلقلر واقع اولمشدر . هانرینك اوغلی وخلفی التنجی ادوارد پك ضعیف ونحیف اولوب چوقلق امور دولت ایله اشتغال ایتمز ایدی واداره ٔ ممالکی عمیسی دوق سومرسته (Sommerset) ترك ایلمشیدی. برمدت صوکره نورتومبرلاند (Northumberland) دوقه سی سومرستك اداره سندن اهالینك عدم خشنودیسنه استناداً عصیان ایده رك حکومتی الندن ضبط ایتمش وانك یرینه قائم اولمشدر .

التنجی ادوارد انجق التی سنه حکومت ایتمشدر . —

ماریه تودور — ادوارده خلف اولان همشیره سی ماریه

تودور قاترينه‌نك قيزى اولديغى جهتيله والده‌سى كبى متعصبه و پاپا طرفدارى ايدى . بناء عليه انكلتره تختنه جلوس ايدر ايتمز رسماً قاتوليك مذهبنى اعاده ايتمش و پروتستانلر حقنده ظلم وشدت اوزره حركت ايده‌رك پك چوقلرينى تلف ايتديرمشدر .

ماريه تودور اسپانيه قرالى ايكنجى فيليبى زوجلكه قبول ايتمش اولديغندن فرانسه اشبو كيفيتك كندى منافعنه الويرميه‌جكى ادعاسيله انكلتره‌يه اعلان حرب ايتمشدر . بو محاربه اثناسنده انكليزلر قاله قلعه‌سنى دخى غائب ايده‌رك فرانسه‌دن كلياً ال چكمشلردر .

ماريه دخى انجق بش سنه حكومت ايتمشدر . —

بيوك اليزابت — ماريه تودورك وفاتندن صوكره انكلتره تختنه آنه بوله‌ينك قيزى اليزابت جلوس ايتمشدر .

اليزابت (٩٣٦ ـ ٩٨١) والده سنك اعدامندن صوكره پدرى طرفندن همان سرايدن طرد اولنوب عمرينى يالكزلق واحتياج ايچنده كچيرمش ايدى .

پدرينك وفاتندن صوكره دخى اليزابتك حالى دكشمه‌مشدر . هله همشيره‌سى ماريه تودور دورنده حياتى بيله تهلكه‌دن خالى دكلدى . اليزابت رەفورمه طرفدارى بولنديغندن ماريه بونى وسيله اتخاذ ايده‌رك اليزابتى اعدام ايتمكه قرار ويرمشيدى .

فقـط ماريه نك زوجى ايكنجى فيليب بونك اجراسـنه مانع اولمشدر .

ماريه دن زياده پروتسـتانلر حقنده ظلم و وحشت اظهـار ايتمكده بولنان فيليب ثانينك اليزابتك اعدامنه مانع اولمسى مجرد ماريه نك ذريتسز اولماسندن نشـئت ايتمشدر . ماريه نك حين وفاتنده انكلتره تاجى يا اليزابته وياخود اقرباسندن ماريه استوارته (Stuart) انتقال ايده جك ايدى .

ماريه استوارت هر نقدر قاتوليك و پاپا طرفدارى ايديسه ده فرانسه ولىعهدى دوفن فرانسوا (ايكنجى فرانسوا) نك زوجه‌سى بولنـديغى جهتله ماريه استوارتك جلوسـيله انكلتره ايله فرانسه نك مادةً برلشملرى محتمل ايدى . فيليب ايسـه انكلتره ايله فرانسه نك اتحادلرينه انكلتره نك بر « هره تيـك » (يعنى مرتد) النده قالمسـنى ترجيح ايتمكده ايدى . حالبوكه فيليب « پروتستانلر ايله مسكون ممالكه چول ترجيح اولنور » قوليله كندى ممالكنده بولنـان پروتسـتانلرى محو ايتمكده ايدى .

اليزابت خلقةً پك مستعد وزكى ايدى ومنفا يالكزلغى كتاب مطـالعه سيله گچيرمش اولديغندن عصر علماسندن معدود اوله بيله جك قدر علمه مالك ايدى . بناء عليـه همان حبسخانه دن چيقوب انكلتره تختنه جلوس ايتديكى وقت هيچ شاشـيرمايوب خيلى مدتدن برى رأس امور ده بولنه رق تجربه صاحبى اولمش

كبی ، مهارت ودرايت اظهار ايله اطرافده كيلره حيرت ويره رك اداره‌ٔ امور ممالكه باشلامشدر .

اسپانيه قرالی ايكنجی فيليب كنديسنك زوجلكه قبول ايتمسنی اليزابته تكليف ايتمش ايسه ده اليزابت تكليفنی كمال استهزا ايله رد ايتمشدر .

اليزابت زوج كيم اولورسه اولسون حريت حركتنه خلل ويرر قورقوسيله ذاتاً ازدواجدن كلياً صرف نظر ايتمش ايدی .

اليزابت انكلتره ده انكليقان مذهبنك تمليجه برلشمسنه غيرت ايتديكی كبی ، ممالك اجنبيه ايشلرينه دخی مداخله ايده رك معاونت معنويه‌سيله هريرده پروتستانلری التزام ايدر ايدی فقط مداخله‌سنی حرباً مداخله‌سنی موجب اوله‌جق درجه‌يه كتورمز ايدی .

اليزابتك هر خصوصده اظهار ايتمكده اولديغی مهارتی كنديسنه معاون و بندكان انتخاب ايتمك خصوصنده دخی كوسترمشدر . مشهور ويليامس سسيل (Cecil) اليزابته قرق سنه مدتله باش وكيللك ، قونت ليچستر (Leicester) دخی اونلجه‌يه قدر قراليچه‌يه مستشارلق ايتمشلردر . فقط بونكله برابر اليزابت وكلاسنه و بندكانه ذره قدر حدلرينی تجاوز ايتديرمز ايدی . اليزابت حقنده اهاليده شكايت مثالی برشی

ایشـیدلمه‌مشدر . الیزابت هر کسدن نصیحت ایستر و هر کسك رأینی تماميله استماع ایدر . فقط نتیجهٔ قراری بالذات کندیسی ویرر ایدی . —

انكلتره‌نك معموریتی واسبابی — الیزابتـك زمان سـلطنتنده انكلتره ممالکی فوق العاده معمور اولمش وانكلتره‌نك دنیاجه اولان نفوذ وحیثیتی دورمز بورده باشلامشدر .

الیزابت دورنده اوروپا قطعه‌سی (سن بارتلمی کیجه‌لری)، (انکیزیسیونلر)، (اوتودافه‌لر) ایچنده اولوب فیلیپلر، تیلیلروسائرلر واسطه‌سیله سـیللرجه بیکناهلر قانی آقیدلمقده ایدی . الیزابتك تحت اداره‌ســنده بولنان انكلتره ایسه فلمنك وفرانسه واسپانیه‌دن ـ یعنی قاتولیك کلیساسـنك و حشـتلرندن فرار ایدن اهل هنر ومعارف ایچون قپولرینی کشاد ایتمش ایدی . برطرفدن قاتولیك وحشـتلری اوزرینه اوروپا معناً و مادةً خراب اولمقـده ایدی، دیکر طرفدن انكلتره الیزابتـك ادارهٔ عاقلانه‌سی سایه‌سـنده هرخصوصده ترقی ومعموریت کسب ایتمـکده ایدی .

انكلتره ده خارجـدن کلن ارباب هنر ایله سرمایه داران طرفدن متعدد فابریقـه‌لر کشاد و تجارت قومپانیه لری تشـکیل اولنمش وانكلتره اطه‌سی صنایع و تجارتجه عالم ایله رقابت ایتمـکه باشلامشدر .

تجارت قومپانیه‌لریله برابر سـیغورته قومپانیه‌لری و بانقه‌لر

دخى ظهور ايتمشـدر . فقط بو خصوصده اك مشهور وذكره شايان اولان لونده بورسـه (Bourse) سـيدر . اليزابت بورسـه‌نك اهميتنه واقف اوله‌رق آنى كمال شـعشعه ايله بالذات كشـاد ايلمش و كنـدى صرافى بولنـان توماس غره شـامك (Gresham) نظارتى تحتنه وضع ايلمشدر (٩٤٩) .

اليزابت زماننده انكلتره دونماسى (قوربيشر) ، (داويس) ، (ودراق) كبى قاپتـانلرك تحت قوماندەلرنده اوله‌رق جهـان صورلرينى قطع ايتمكده و انكلتره ايچون هر طرفـده مستملكات فتح ايلمكده ايدى .

اسـپانيه قرالى ايكنجى فيليب انكلتره ايله قطع مناسـبات ايده‌رك اليزابت عليهنده انتريقـه‌لر چويرمكدن كرى طورديغى يوق ايدى . اليزابت دخى مقـابلةً سريع سـفينه‌لردن مركب بردونماى مخصوص انشا ايتـديره‌رك امريقه‌دن مال ونقـد ايله مالا مال اولديغى حالده اسـپانيه‌يه كلن فيليبـك كميـلرينى اخذ ايتـديرر ايدى . بووجهله اليزابتك كميلرى بش سـنه ظرفنـده اسـپانيوللرك اللندن يكرمى بش مليون آلتون قيمتنـده مال ضبط ايتمشلردر .

انكلتره بوسايه‌ده بيوك دونمايه مالك اوله‌رق اشبو دونما واسطه‌سـيله آز مدت ظرفنـده شمالى امريقه ايله هندوسـتانده مستملكات مهمه صاحبى اولمشـدر . شمـديكى امريقه جماهير

متفقه‌سی وقت مزبورده انکلیزلرك تأسیس ایتدکاری شعبه‌لردن نشئت ایتمشدر .

الیزابت سرایلرنده لزومسز سلطنت و شعشعه سومه‌دیکی کبی ، علی العموم صرفیات خصوصنده دخی کمال درجه‌ده اعتدال اوزره حرکت ایدر ایدی . بناءعلیه الیزابت پاره‌یه محتاج اولمادیغندن چوقلق پارلمنتویی جمع ایتمز ایدی . ذاتاً الیزابتك اداره‌سی مستبد دنیله جك درجه‌ده مستقل ایدی وبر نوع « تیرانلق » دن معدود اوله بیلیر ایدی . فقط الیزابتك استبدادی خلیفه هارون الرشید ایله روسیه امپراطوری ودلی پترو واری براستبداد ایدی . یالکز الیزابتك کندی‌وارث مشروعی بولنان ماریه استوارت (Stuart) حقنده اظهار ایلدیکی وحشیانه معامله نامنی تاریخده خیلی لکه‌دار ایلمشدر . —

ماریه استوارت — ماریه استوارت پدری بولنان اسقوچیه قرالی بشنجی ژاقك حین وفاتنده پك کوچوك قالمشیدی . ژاقك وفاتندن صوکره اسقوچیه تاجی ماریه‌یه انتقال ایتمش ایسه‌ده کوچوکلکی جهتیله ممالکك اداره‌سی والده‌سنه حواله اولنمش وکندیسی والده‌سی طرفندن فرانسه‌یه کوندرلمشیدی . ماریه بو وجهله فرانسه سراینده‌بیومش وپك کوزل تربیه کورمشیدی .

ماریه علوم وفنون ایله برابر السنهٔ مختلفه تحصیل ایده‌رك

درت لسان اوزره تكلم ايدر وحتى شعر يازار ايدى . ماريه نك حسن جمالى ايسه اوروپاده علم اولمش ايدى .

ماريه استوارت فرانسه قرالى ايكنجى فرانسوا طرفندن تزوج ايدلمش ايدى . فقط برسنه صوكره اون سكز ياشنده بولنان ماريه طول قالمش واشبو كدرينى اشتغال ادارهٔ امور واسطه‌سيله تسكين ايلمك فكريله همان كندى ممالكى بولنان اسقوچيه‌يه عزيمت ايتمشيدى .

ماريه‌نك بختيار كونلرينى كچيرمش اولديغى فرانسه ممالكيله غايت پارلاق واكلنجه‌لى اولان فرانسه سراينى ترك ايچون خيلى زحمت چكمشيدى . كمى‌يه راكباً قاله اسكله‌سندن دكزه آچلديغى وقت كويا باشنه كله‌جك اولان فلاكتى حس ايدرك ايكى ساعت قدر كوكرته‌دن ايرلمايوب كوز ياشلرينى دوكه‌رك فرانسه ساحليله مكرراً وداعلشمشدر .

اسقوچيه‌نك آغير هواسى و وحشى اراضيسى وغبا انسانلرى ماريه‌جه پك زياده سوء تأثيرى موجب اولمشدر . ماريه استوارت قاتوليك مذهبنده بيومش ايدى . اسقوچيه‌ليلر ايسه والده‌سنك اداره‌سى اثناسنده «قالوينيزم» مذهبنى قبول ايتمشلر ايدى . [*]

[*] قالوينك مذهبى اسقوچيه‌ده قنوقس (Knox) نام بر واعظ طرفندن نشر اولنمش ايدى . قنوقس قالويندن دها ايلرى كيتمش ايدى وقنوقس طرفندن تعديل اولنان قالوينيزم اسقوچيه‌ده (پره سبيتريانيزم) ناميله معروفدر . اسقوچيه‌ده رهفورمه هركسدن مقدم زادكان صنفى طرفندن قبول اولنمشدر .

ماريه فرانسه نك معاونتنه استناداً پروتستانلر ايله زادكانى تحت اطاعته آلمغه قيام ايتمش ايسه ده اسقوچيه بكلرى اليزابتدن امداد اله رق ماريه يه غلبه ايتمشلردر ٠

ماريه استوارت ماريه تودورلك وفاتى اوزرينه انكلتره تاجنك كنديسنه انتقال ايتمسى لازم كاير ادعاسيله اليزابتك قراللغنه قارشى پروتستو ايتمش وكنديسنى انكلتره قراليچه سى اعلان ايلمشيدى . فقط اليزابتك ذريتى اولماديغى جهتله انكلتره تاجنك قاعدةً اليزابتدن صوكره ينه كنديسنه انتقال ايده جكنى اكلامش وبناء عليه بر مدت صوكره هر نقدر اليزابت ايله بارشمق ايسته مش وحتى اليزابتك تعيين ايده جكى زوجى قبول ايده جكنى وعد ايتمش ايسه ده اليزابتدن مقابله كورمه ديكندن ماريه دخى بارشمقدن قطع اميد ايلمشدر . كويا اليزابت ماريه نك مشهور اولان كوزللكنى چكه مز ايدى ٠

ماريه اسقوچيه ده خيلى قصورلر ايله خفيفلكارده بولنه رق اهالى يى كنديسنه ايصنديره مامشدر ٠

ماريه ابتدا لورد دارنله ى (Darnley) ايله عقد ازدواج ايتمش اولديغى حالده بر مدت صوكره انى ترك ايده رك اعدام ايتديرمشدر ٠ بعده لورد دارنله نك قتلنده ذى مدخل عد اولنان قونت بوتوه لى (Bothwel) زوج انتخاب ايده رك اهالينك عصيان ايتمسنه سبب اولمشدر ٠

ماریه مقدار کافی عسکر ایله عاصیلره قارشی بالذات کیتمش اولدیغی حالده مغلوباً میدان حربده اسیر دوشمشدر . فقط بر مدت صوکره اسارتدن فرار ایده رك الیزابتك تحت حمایه سنه التجا ایتمشدر .

عقل و درایتی و باخصوص حسن جمالی سایه سنده ارککلره حکم ایتمکه آلشمش اولان ماریه الیزابتك محبتنی دخی جلب ایتمك امیدیله انکلتره یه کلمش ایدی . لکن ماریه ارککلره تأثیر ایدن حسن جمالك قادینلرجه عکس تأثیری موجب اولدیغنی بیلمه دیکندن بو حرکتی اختیار ایتمش ایدی . الیزابت کندی حمایه سنه التجا ایدن ماریه یی حضورینه بیله قبول ایتمه مش و درحال تحت توقیفه آلدیروب (دارنله ی) ك قتلیله اتهام ایده رك محاکمه سیچون بر محکمهٔ فوق العاده تشکیل ایتمشدر .

محکمه ماریه یی اتهام ایچون کافی سندلر بوله مادیغندن محاکمه سندن برشی حاصل اولمامش ایسه ده الیزابت ماریه یی قلعه بند ایده رك اون سکز سنه حبسخانه ده طوتمشدر .

وقت مزبورده انکلتره ده خیلی قاتولیکلر موجود اولوب جمله سی الیزابتی خلع و یرینه ماریه استوارتی قرالیچه اعلان ایچون فرصت و وسیله ارامقده و بو خصوصده هر درلو فدا-کارلق اظهاره مهیا بولنمقده ایدیلر . ماریه نك کنجلکنه

وکوزلکنه مرحمت ایده رك اشبو قاتولیك غیرتکشلرینه التحاق ایدنلرك دخی حسابی یوق ایدی .

اسپانیه قرالی فیلیب دخی الیزابتك علیهنده تشکل ایدن قومیته لری آقچه ایله بسلمکده ایدی . بناء علیه کرك ماریه یی حبسخانه دن قورتارمق ، کرك الیزابتی قتل ایتمك ایچون خیلی تشبثلر واقع اولمشدر .

نهایت الیزابت قرق سنه لك ندیمی بولنان لورد (لیچستر) ك دخی ماریه ایله کیزلی مخابره ایتمکده بولندیغنی حس ایدنجه ماریه صاغ اولدقجه بومثللی احوال وحرکاته نهایت ویرمك ممکن اوله مایه جغنی اکلایه رق اون سکز سنه صوکره ماریه یی تکرار محکمه حضورینه جلب ایتمش وحقنده اعدام حکمنی ویردیروب انی علی العجله اجرا ایلمشدر (٩٦٥) .

ماریه قهرمانانه اولمشدر . حاضر بولنان بندکانیله برر برر وداعلاشمش وهر برینی برر هدیه ایله تلطیف ایلمشدر . بعده دوکونه مخصوص بیاض البسه سنی لابس اولدیغی حالده کمال وقار ومهابتله سیاستکاه اوزرینه چیقمش وبندکانه خطاباً « عزیز فرانسه یه سلام سویله یکز . قاتولیك مذهبنده اولدیغم حالده بر فرانسه لی ویا بر اسقوچیه لی یه یاقشه جق صورتده اولومی قبول ایتدیکمی خبر ویریکز » دیدکدن صوکره باشنی جلادك

بالتهسی التنه قویمشدر • جلاد بیله رقت قلبدن کوز یاشلرینی ضبط ایدهمهمشدر • —

نامغلوب آرمادا — الیزابتك حركاتیله موفقیاتی اسپانیه قرالی ایکنجی فیلیبك کوزلرینه چوب کبی باتمقده ایدی • فیلیب اون سکز یکرمی سنهدن بری خفیاً الیزابت ایله محاربه ایتمکده اولدیغی حالده هیچ برشیئه موفق اولدیغی یوق ایدی • الیزابتك علیهنده قوریلان دولابلر دائما کندی علیهنده دونمکده والیزابت ایچون قازیلان قویولره کندیسی دوشمکده ایدی • بناء علیه فیلیب ماریهنك اعدامندن صوکره ماسقهسنی آتوب رسماً انکلترهیه اعلان حرب ایتمش والیزابت ایله انکلترهیی «لایق وجهله تأدیبه» قرار ویرمشدر • بونك ایچون بش سنه تدارکات فوق العادهده بولنهرق نهایت وقت مزبورهده کانجهیه قدر امثالی کورلهمش بر دونمایی دکزه چیقارمشدر •

دونما یوز اوتوز بش بیوك فرقتیندن مركب اولوب اوزرنده سکز بیك کمیجی ایله اون طقوز بیك منتظم عسکر موجود ایدی واوتوز اوچ بیك عسکر ایله نقلیه سفائنندن عبارت بر دونما دخی انکلترهیه یناشمق ایچون فلمنك سواحلنده امره منتظر ایدی • مظفریتلری اعلان ایچون دونما اوزرینه

مخصوص شاعرلر بيله آلنمشيدی ومذكور دونغمايه « نامغلوب آرماده » (Invincible Armade) اسمی ويرلمشيدی .

هركسك نظرنده انكلتره‌نك كونلری صايلمش ايدی .

بو اثناده انكلتره‌ده‌كی تلاش تعريف قبول ايدر درجه‌ده دكلدی . فقط بونجه تلاش ايچنده يأس اثری كورلمه‌يور ايدی .

اجنبيلرك طغيانی تهلكه‌سی انكليزلرك حميت وطن‌پرورانه‌لرينی تحريك ايلمش اولوب پروتستانلر ايله قاتوليكلر بينلرنده موجود اولان عداوتی شمديلك ترك ايده‌رك بر اتفاق برادرانه اوزره اسباب مدافعه تدارك ايتمكده ايديلر .

دونغمايه دونغما ايله مقابله ايتمك لازم اولديغندن اليزابت بر دونغما تجهيز ايلمشدر .

لكن دونغما انشا ايدن يالكز اليزابت دكلدی . واقع اولان اعانه‌لرك حد وحسابی يوق ايدی . مثلا يالكز لوندره شهری مكمل اوتوز سكز قطعه حرب سفينه‌سی اعانه ايتمشدر . انكلتره‌نك قوهٔ بحريه‌سی نهايت الامر يوز طقسان بيوك واوفاق سفينه ايله اون بش بيك نفر كميجی‌يه بالغ اولمشدر .

انكلتره دونغماسی « آرماده » ايله قطعی محاربه‌يه طوتشماز وانی دائما اطرافدن راحتسز ايدر ايدی . كيجه‌لری انكليز

کمیلرندن اوفاق صندالر اینوب قرانلق سایه‌سنده اسپانیه دونماسی ایچنه داخل اولورلر وآنی طوتشدیررلر ایدی .

اسپانیوللرك بیوك کمیلری پك اغیر حرکت ایتمکده ایدی . حالبوکه انکلیزلرك خفیف وسریع کمیلری هر بر هواده ایسته دکلری مانوره‌لری اجرا ایدرلر ایدی . هوا دخی انکلیزلرك امدادلرینه کلمش ایدی .

اسپانیه دونماسی کرك انکلیزلرك هجوملرندن ، کرك شدید فورتنه‌لردن طولایی نه فلمنکدن عسکر اله بیلمش ، نه‌ده بر ایش کوره بیلمشدر . مانش دکزینه داخل اولدیغی حالده فورتنه‌دن ناشی بر پرده طوره‌مایوب شمال دکزینه کیتمش و بوحالده بریتانیه جزایرینی شمالدن طولاشوب ایرلانده دکزینه دخول وانکلتره‌یه غربدن هجوم ایتمك اوزره شماله طوغری حرکت ایتدیکی حالده شدتلی روزکارانی اسقوچیه ونوروه‌چیه سواحلنه اوغراته‌رق قسم اعظمنی غرق ایتمشدر . بقیه‌سی دخی انکلتره دونماسی طرفندن اخذ اولنمشدر .

حاصل کلام « نا مغلوب آرماده » پك فنا صورتده مغلوب اوله‌رق قریق دوکوك قرق سکز سفینه‌دن مرکب اولدیغی حالده لیسبون لیمانه عودت ایتمشدر . —

انکلتره نك شانی — فیلیب آرماده‌یی انشا و تجهیز

ایچون یوز یکرمی ملیون آلتون صرف ایتمشیدی وفیلیبك یکرمی اوچ سنه‌لك امکی ایکی هفته ظرفنده محو اولوب کیتمش ایدی. فیلیب بر مدت صوکره بر آرماده دها تجهیز ایتمش ایسه ده اوده برنجی آرماده‌دن زیاده ایش کوره‌مه‌مشدر .

بو مظفریت عظیمه ایله انکلیزلر ایچون بر موفقیات دوری آچلمشدر . آرتق تجاوز صره‌سی انکلیزلره کچمشیدی . انکلتره دونغاسی کمال امنیت وجرأت اوزره دنیا صولرنده طولاشه‌رق اسپانیه‌نك مستملکات خارجیه‌سندن بکندیکنی ضبط ایدر ، بعضلرندن تضمینات حربیه آلیر ، یاخود اسپانیه سواحلنده کائن شهرلری یغما وترسانه‌لری تخریب ایدر ایدی .

انکلتره بو وجهله بیوك بر تهلکه‌دن قورتلمشدر . اسپانیه قرالی دنیانك نصفنه حکم ایتمکده اولدیغندن انکلتره‌نك مقاومت ایده بیله‌جکنی اصلا مأمول دکلدی .

انکلتره مقاومت ایتدکدن ماعدا غایت شانلی مظفریتلره دخی نائل اولمشیدی .

بو ایسه انکلتره‌یی کرك کندی اهالیسی ، کرك عموم اوروپا نظرنده بیوتمشدر – که بو دخی بر ملتك مادی ومعنوی ترقیسنك الفباسی مقامنده‌در .

انکلتره فابریقه‌لری وتجارت وصنایع شرکتلری وبانقه‌لر

وبورسه سایه‌سنده مادةً اعمار اولنوب سعادت حال کسب ایتدیکی کبی ، معارف وادبیاتجه دخی اوروپایی بر ایکی عصر کری براقشدر ٠

مدنیت حاضره‌نك ایلك مخبر ومبشرلرندن معدود اولان شکسپیر (Shakspear) وبقون (Bacon) الیزابت دوری رجالندندر ٠ —

— ١٣ —

استوارتلر وانكلترهنك بيوك اختلالى

(٩٨١ — ١٠٦٦)

باروت قوميته سى . برنجى شارل . سوء اداره سى . اوزون پارلمنتونك اجتماعى . استرافورد . پارلمنتونك عصيانى . قراللك قرارى . ايكى فرقه . انكلتره جمهوريتى . مونتروز . قروموهللك تيرانلغى . رهستوراسيون . كليوم دئاورانژ

باروت قوميته سى — اليزابتك وفاتيله انكلترهده تودور سلاله سى منقطع اولمشدر . استوارتلر تودور سلاله سنه منسوب اولدقلرى جهتله اليزابت حين وفاتنده ماريه استوارتك اوغلى ژاقى كنديسنه خلف تعيين ايلمشدر . ژاق (٩٨١ — ١٠٠٣) ذاتاً اسقوچيه قرالى ايدى . بناء عليه ژاقك انكلتره تختنه جلوسيله قان دوكلمكسزين انكلتره ايله اسقوچيه برلشمشلردر .

خیلی وقتدن بری تضییق تحتنده بولنان انکلتره قاتولیکلری انکلتره تاجنك قاتولیك بولنان استوارتلره انتقال ایده جکنی امید ایتدکلری جهتله دیشلرینی صیقوب صبر و تحمل ایلمکده ایدیلر. نهایت منتظر اولدقلری دقیقه کلوب ژاق استوارت انکلتره تاجنی کیمشدر . فقط بونکله برابر قاتولیکلرك امیدلری حصوله کلمه مشدر . چونکه ژاق قاتولیکلری التزام ایده جکی یرده بالعکس کندیسنی انکلیقان کلیساسنك محافظی اعلان ایلمشدر . بونك اوزرینه قاتولیکلر یأسه کلهرك دولت وملتدن انتقام آلمغه قرار ویرمشلردر .

انکلتره پارلمنتوسنك رسم کشادی کونی عموم ممالکك اعیان واشرافی بولنان « لوردلر » ایله اهالینك الك ایلری کلنلرندن عبارت اولان « مبعوثلر » دن ماعدا مجلسده قرال وعموم خاندانی افرادی و وکلاسی و بندکانی ومأمورینی عادت اوزره حاضر بولنورلر .

قاتولیکلردن مرکب بر قومیته پارلمنتو مجلسنك التنده بولنان مخزنی باروت واریللریله طولدیره رق مجلسك کشادی کونی نطق رسمی اثناسنده ـ یعنی عمومك حاضر بولندیغی اثناده ـ پارلمنتویی برهوا ایتمکی تصور ایتمشلردر . فقط تصورلری قبل الاجرا میدانه چیقارلمشدر .

قاتولیك بولنان لوردلرك بری پارلمنتونك کشادندن برکون

اول « جانی محافظه ایتمك ایسته دیکی حالده پارلمنتونك حین کشادنده مجلسده حاضر بولنمامسی » حقنده امضاسز بر اخطار نامه آلمش اولوب لورد دخی مذکور اخطار نامه یی قراله تقدیم ایلمشدر . بونك اوزرینه قرال پارلمنتو دائره سنك تفتیش و معاینه ایدلمسنی امر ایتمشدر . قومیته نك تصوری بو وجهله میدانه چیقارلمشدر . بو وقعهٔ مدهشه « باروت قومیته سی » (Comité des Poudres) نامیله مشهور در (٩٨٣)

بونك اوزرینه انکلتره ده پك چوق قاتولیك اعدام اولنمش و علی العموم قاتولیکلر دولت مأموریتندن اخراج ایدلمشدر . قاتولیکلره لونده ده اسکان بیله منع اولنمشیدی .

ژاقدن قاتولیکلر الداندقلری کبی ، انکلیقان اولمایان سائره فورمه اهالی دخی امیدلرنده آلدانمشلردر .

ژاق اسقوچیه ده بیومش ایدی . اسقوچیه ده ایسه اهالی (قالوینیستلر) و (پوریتانلر) وسائره دن عبارت ایدی . قاتولیکلرك اثری اولان « باروت قومیته سی » وقعه سندن صوکره ژاق انکلیقان اولمایانلری دخی قاتولیکلر ایله برابر تضییق ایتمکه باشلامشدر . حتی ژاق اسقوچیه ده جبراً انکلیقان مذهبنی نشر ایتمکه تشبث ایتمشدر .

بونکله برابر ژاقك درجه سز اسرافی واستبدادی اوزرینه عموم اهالی کندیسندن دلکیر اولمشیدی . وفاتی وقوع

بولمايوب ايش بومنوال اوزره برمدت دها دوام ايتمش اولسه ايدی براختلال ظهور ايده‌جكنه شبهه يوق ايدی . —

برنجی شارل وسوء اداره — ژاقك اوغلی وخلفی برنجی شارل (۱۰۰۳ ـ ۱۰۲۷) پرنسلكنده پك اديب و تربيه‌لی بر دلی قانلی اولديغی حالده قرال تاجنی كيركيز اخلاق واطوارينی كلياً دكشديرمشدر .

شارل پدرندن توارث ايلديكی مرتكب و رذيل دوق بوكينغام (Buckingham) نام برسرسرينك نفوذی تحتنده اولوب پك چيركين حركاتده بولنمش واهالينك حقوقنی اياقلرينك آلتنه آلمشدر .

بوكينغام اوتوز ياشنی تجاوز ايتمه مش عادی برشواليه اولديغی حالده شارلك پدری طرفندن سرايه آلنوب ايكی سنه ظرفنده بوكينغام دوقه لغی صفتنه و بيوك اميرال ومابين مشيری مسندلرينه قدر چيقارلمشيدی . شارل ايسه بوكينغام ايچون برمسند ورتبه بوله مامشدر . بوكينغام ايكنجی قرال مقامنده اولوب هر ايسته ديكنی اجرا ايدر ايدی .

بوكينغام ماليه ناظری مشهوربقونی(Bacon) شريك ارتكاب اتخاذايده‌رك انكلتره خزينه‌سنی صويار ايدی . شوواركه قرال دخی ارتكابدن حصه آلمقده اولديغندن او دخی بونلر ايله برابر ايدی ديمكدر .

بوکینغام وقتیله قرال ژاق طرفندن شارل ایچون اسپانیه پرنسسنی نشانلامق مأموریتیله اسپانیه یه کوندرلدیکی وقت سرایده نابجا حرکاتیله ازدواجك عقدینه مانع اولدیغی کبی، بو سببدن اوله رق اسپانیه یه اعلان حرب اولنمسنی موجب اولمش ایدی . بر مدت صوکره ینه شارل ایچون فرانسه قرالی دردنجی هانری نك قیزینی آلمق ایچون مأمور اولدیغی حالده فرانسه قرالیچه سنه عرض محبت ایده رك سرایدن طرد اولنمش و بونك ایچون فرانسه یه اعلان حرب ایتدیرمشیدی .

اهالی بوکینغامی ایسته مه یور ایدی . پارلمنتو دخی اجتماع ایدر ایتمز اول امرده بوکینغامك تبعید واعدامنی طلب ایتدیکی ایچون بر ایکی دفعه درحال شارل طرفندن تعطیل ایدلمشیدی . نهایت شارلی تهدید وانکلتره یی شرندن تخلیص ایچون بوکینغام (فلتون Felton) نام بر فدائی طرفندن قتل اولنمش ایسه ده شارل اتخاذ ایتدیکی مسلکده ینه دوام ایتمشدر .

شارل فلمنك امورینه مداخله ایده رك فرانسه واسپانیه ایله بوزوشمش ایدی . محاربه وسلطنت فوق العاده ایچون اقچه یه محتاج اولوب قانون اساسی موجبنجه پارلمنتونك مساعده سی اولمادقجه اهالیدن فضله براقچه تحصیل ایتمك جائز اولمادیغندن شارل برقاچ دفعه پارلمنتویی اجتماعه دعوت ایلمشیدی . فقط پارلمنتو ویرکیلری تصدیق ایتمزدن مقدم لازم کلن اصلاحات ایله بعض

مأمورلرك عزلنی طلب ایتمكی عادت اتخاذ ایلمش اولدیغندن شارل دخی پارلمنتویی تعطیل ایدر ایدی .

بوكینغامك قتلندن صوكره شارل قونت استرافورد (Strafford) ایله پریمات لاود (Laud) ك نفوذی تحتنده بولنور ایدی .

استرافورد پك جسور وجیتلی بر ذات ایدیسه ده حكومت مستبده طرفداری اولدیغندن دائما اهالی یه ویرلمش اولان حقوق وامتیازاتك كان لم یكن حكمنده طوتلمسنی ومناسب كوردیكی صورتده حركت ایتمسنی قراله توصیه ایدر ایدی . استرافورد باخصوص پارلمنتوده بر طاقم اقتدارسز آدملرك مهام اموردن بحث ایتدكلرینه قیزار ایدی وبناء علیه پارلمنتونك الغاسنی طلب ایدر ایدی . قرال دخی استرافوردك نصیحتی اوزرینه پارلمنتویی تعطیل ایدوب بر دها جمع ایتمه مش ایدی .

استرافوردك امریله « یلدیز قاره سی » (Chambre Etoilée) و « عالی قومیسیون » (Haute Commission)ناملریله ایكی بیوك دیوان مخصوص تشكیل اولنوب آز چوق مهم اولان ایشلرك رؤیتی انلره حواله اولنمشدر .

مرور زمان ایله قاره ایله قومیسیون انكیزیسیون محكمه لری مرتبه سنی بولمشلردر . قاره لر هركسی بلاسبب حبس وتوقیف وبلا

محاکمه اعـدام ایده بیلیرلر ایدی ۰ ییلدیز قاره سی جسمانی قومیسیون دخی روحانی ایشلره باقارلر ایدی ۰

اشبو احوالدن طولایی اهالیـده شکایت کیتدکجه آرتمقده اولدیغی حالده بو شـکایاتك اوکنی آلمق ایچون بر شـیئه تشبث اولندیغی یوق ایدی ۰

اهالینك شکایاتی محقانه سی ارتدقچه حکومت بونلری تسکین ایتمك ایچون چاره لر دوشنه جکی یرده بالعکس دها بیوك مظـالم اختیار ایدر ایدی ۰ بلکه حکومتك افکاری مظالم وحشیانه ایله جمله یی سکوته مجبور ایتمك ایدی ۰

دوقتور لیغتون (Leighton) نشر ایتدیکی کوچوك بر رساله دن طولایی جلاد النه تسلیم اولنمشـیدی ۰ بیچاره ابتدا دکنکلر ایله دوکلمش ، بعده قولاقلری یارلمش ، بورنی اورته دن یاریلوب یناقلرینه میخلانمش و علنا بوکبی ادبسزلکلر اجرا ایدلدکدن صوکره عذابلرینه نهایت ویرلمش ـ یعنی اعدام اولنمشـدر ۰

بوکبی معـامله لره دوچار اولانلر پك چوق ایدی وجمله سی اشکنجه لره مردانه تحمل ایدرلر ایدی ۰ قوهٔ جبریه حریت وحمیت عنـاصرینی ازه یور ایدی ۰ فقط مغـلوب ایتمکدن عاجز ایدی ۰ اشکنجه اثناسنده آووقات پرین (Prynne) حاضر بولنان اهالی یه شو یولده افادهٔ کلام ایلمشدر :

« همشهریلر . اکر بن کندی حریت شخصیه م ایچون

اوغراشمش اولیدم طبیعی شمدی بو محلده بنی کوره مز ایدیکز . بن وسائر رفیقلرم ملتك حریتی ایچون فدای جانه قدر یورودك . اکر حریتی استحصال ایتمکه موفق اولورسه کز انی صیقی طوتکز . چونکه انسز سعادت وسلامت متصور دکلدر » .

اهالینك الك ایلری کلمش اولان طاقمی کروه کروه انکلتره یی ترك ایده رك امریقه یه هجرت ایتمکه باشلامشلر ایدی . هجرت کسب وسعت ایده رك بعض ناحیه لر همان اهالیسز قالدیغی جهتله حکومت دخی تلاش ایده رك هجرتی کلیاً منع ایلمشدر . اشبو حکومت قرارینك اعلان اولندیغی کونی تامیز نهری اوزرنده امریقه یه متوجهاً حرکت ایتمکه مهیا سکز قطعه مهاجر سفینه سی موجود ایدی . حکومت مأمورلری مهاجرلری کمیلردن اخراج ایتمشلردر .

بر مدت صوکره انکلتره ده اختلال چیقارمش اولان مشهور قروموه ل اشبو اخراج اولنانلرك ایچنده ایدی .

اهالینك هجرتدن منع اولنمسی کوزل بر تدبیر دکلدی . حکومتك ظلم وتعدیسنی چکه مه مکده اولان حریتپروران وطن ومسکنلرینی واجدادلرینك مدفنلرینی ترك ایده رك نفسلرینی امریقه یه آتیورلر ایدی . بونلری منع ایتمك یأسه دوچار ایتمك دیمك ایدی . بو دخی عصیانه تشویق وتحریك ایتمك دیمکدن

بشقه برشی دكلدی . بناء علیه عصیان دخی چوق وقت كچمكسزین ظهور ایتمشدر . —

پارلمنتونك اجتماعی — ابتدا حكومت علیهنه قیام ایدن اسقوچیه پوریتانلریله ایرلانده قاتولیكاری ایدی . قرال عاصیلره قارشی سوق اولنه جق عسكره لازم اولان مصارفی استحصال ایچون پارلمنتویی دعوت ایتمكه مجبور اولوب پارلمنتو ایسه برنجی اجتماعندن اعتباراً قرالك و وكلاسنك مسلكلرینی مؤاخذه ایتمكه باشلامشدر .

پارلمنتو ابتدای امرده (استرافورد) ایله (لاود) ی اهانت ایله اتهام ایده رك اعداملرینی طلب ایتمشدر .

شارلك حالی پك مشكل ایدی . یا ایسته دیكی اقچه دن صرف نظر ایده رك پارلمنتویی طاغیده جق و بحرانی آرتدیره جق ایدی ، یاخود الك صادق ایكی بنده سنی فدا ایده جك ایدی . قرال دخی ایكنجی شقی ترجیح ایلمشدر . —

استرافورد — استرافوردك حین محاكه سنده اظهار ایتدیكی حمیت و متانت اولكی قصورلرینی كلیاً اونوتدیرمش و كندیسنك عادی بر ادم اولمادیغنی اثبات ایتمشدر .

محاكه سنه مأمور اولان حاكملرك كافه سی كندیسنك دوشمنلری ایدی و هر حالده اعدامنه حكم و یرلمسی حقنده

تعلیمات المشلر ایدی . هر نقدر محکمه هیئتی استرافوردك طلب ایتدیکی شاهدلری دعوت واوراقی قرائت ایتمه‌مش ایسه‌ده ینه استرافوردی اتهام ایتمکدن عاجز قالمشدر .

اشبو حرکات نامشروعه‌یه قاشی استرافورد کویا پروتستو ایتمکه تنزل ایتمه‌مشدر . یالکز سیاستکاه اوزرینه چیقدیغی وقت اهالی‌یه خطاباً :

« دولت وملتم ایچون هر درلو سلامت وموفقیات تمنی ایدرم . صاغ اولدقچه سعادتی اوغورنده چالیشیر ایدم . مزار کنارنده بولندیغم حالده برنجی ارزوم ینه آنك سلامتندن بشقه برشی دکلدر . بونکله برابر حاضر بولنانلره بیان ایدرم‌که اصلاحاته بر بی کناهك قربان ایدلمسیله بدأ اولنمق مناسب برحرکت دکلدر . بورادن عودت ایدر ایکن وجدانکزه بالمراجعه اشبو ماده‌نك مطالعه‌سنی جمله‌کزه توصیه ایدرم » دیمش و بعده جلاده خطاباً « بیورك » امرینی ویرمشدر . —

پارلمنتونك عصیانی وقرالك فراری — اشبو فداکارلغی اختیار ایتدکدن صوکره قرال ینه تردده دوچار اولوب پارلمنتونك طلب ایتمکده بولندیغی بعض اصلاحاتی تأخیر ایلمش اولدیغندن بحران دها زیاده‌لشمشدر . نهایت پارلمنتو لوندره اهالیسنك معاونتنه استناداً حکومتی ضبط ایتمشدر . تلاشه دوشمش

اولان قرال مجلسك تعطیلنی امر ایتمش ایسه ده کیمسه امرینه اطاعت ایتمه مشدر .

بر کون یأسه کلمش اولان قرال الك معتبر بش نفر مجلس اعضاسنك توقیفنی طلب ایتمش وفقط کیمسه طلبنی اجرا ایتمکه جسارت ایتمه دیکندن قرال بالذات کندیسی مجلسه کیتمشدر . فقط مجلس ارقداشلرینی قراله دخی ویرمه مشدر .

قرال شارل فی‌مابعد لوندره ده اقامت ایتمسنك تهلکه دن خالی اولمادیغنی درك ایده رك لوندره‌یی ترك ایتمش و یورق شهرینه نقل حکومت ایلمشدر (١٠٢٠) .

پارلمنتو ایسه قرالك فرارندن طولایی اصلا فتور کتورمیه رك لوندره ده قالمش ورؤیت اموره دوام ایتمشدر .

مذکور پارلمنتو بو وجهله استقلال کسب ایده رك طقوز سنه قدر انکلتره‌یه حکم ایلمش (١٠١٨ ـ ١٠٢٧) اولدیغندن تاریخده « اوزون پارلمنتو » (Long Parlement) یاد اولنمشدر . —

ایکی فرقه — قرال شارل یورق شهرنده عسکر جمع ایتمکه تشبث ایتدیکندن پارلمنتو دخی تدارکاته باشلامشدر . عموم انکلتره اهالیسی یواش یواش ایکی فرقه‌یه آیرلمشدر . زادکان قرال طرفنی ، بورژوالر دخی پارلمنتویی التزام ایدرلر ایدی . قرال طرفدارلری

« شـواليه » ياخود « قواليـه‌ر » (Cavaliers) و پارلمنتـو طرفدارلری دخی « طو پارلاق باشلیلر » (Tetes-Rondes) [*] تسمیه اولنمشلردر .

ابتدا غلبه شارل طرفنده ایدی . چونکه معیتنده‌کی عسکر وقتیـله حرب کورمش و مهـارت کسب ایتمش افراددن مرکب ایدی . حالبوکه پارلمنتو عسـکری رنجبر و زراعدن عبارت ایدی .

شارل ابتدا قطعی حرکاته جسـارت ایده‌مه‌یوب پارلمنتـو عسکرینه حربه آلشمق ایچون وقت و یرمشدر . باخصوص برمدت صوکره (اولیویه قروموه‌ل) پارلمنتو عسکرینك قوماندەسنی درعهده ایدنجه غلبه کلیاً پارلمنتو طرفنه کچمشدر . —

قروموه‌ل — اولیـو یه قرو موه ل (Cromwell) اوزون پارلمنتـونك حین اجتماعنـده مجلس عوام اعضالغنه انتخـاب اولنمشـیدی . قروموه‌لك قیـافتی تناسبسز و چیرکین اولدیغی کبی ، نطقنـده دخی فصـاحت و بلاغت یوق ایدی [**] . فقط حقیقت حالده قروموه‌ل پك مسـتعد ومعند بر ادم ایدی .

بو مثللی ذواتك حریص شهرت اولدقلری دخی مجربدر .

[*] یعنی قالین قفالیلر معناسنده

[**] که بو ایکی کیفیت باخصوص پارلمنتوده برینك نفوذ صاحبی اولمسـنه قطعی موانعدن معدوددر .

قرال ایله پارلمنتونك اره‌لری بوز یلوب محاربه ظهور ایتدیکی وقت قروموه‌ل کندی کندینه برکوکالیلر فرقه‌سی تشکیل ایده‌رك محاربه‌یه کیتمش ایدی .

قروموه‌ل شوالیه‌لرك مهارتلرینه تعصب شوقنی قارشی قویه‌جق فکریله عسکرینی متعصب پوریتانلردن انتخاب ایتمشیدی . محاربه اولمادیغی کونلرده قروموه‌لك فرقه‌سی انجیل شریفك تلاوتی وعبادت ایله مشغول اولور ایدی .

یورق جوارنده وقوع بولان بیوك محاربه قروموه‌لك تدابیری وفرقه‌سنك فداکارلغی سایه‌سنده پارلمنتو عسکری طرفندن قزانلمش وقروموه‌ل اشبو مظفریتله هرکسك حسن نظرینی جلب ایلمشدر .

بونك اوزرینه قروموه‌ل عموم قوماندان نصب اولنه‌رق برمدت صوکره شارل ایله (نسبی Naseby) جوارنده وقوع بولان محاربه ده مظفر اولمش و شارل اردوسنی کلیاً پریشان ایلمشدر .

شارل تبدیل قیافت ایله اسقوچیه‌یه فرار ایتمکه موفق اولمش ایسه‌ده اسقوچیه‌لیلر طرفندن تحت توقیفه النه‌رق درت یوز بیك انکلیز لیراسنه مقابل انکلتره پارلمنتوسنه تسلیم اولنمشدر .

شارل لونده‌ده برمحکمهٔ فوق العاده حضورنده محاکمه

اولنه‌رق اعدامنه حكم ويرلمش وسرايى پيشكاهنده اعدام ايدلمشدر (١٠٣٧) .

شارل صوك دقيقه‌ده پادشاهه ياقيشير بر قهرمانلق ابراز ايلمشدر . شارل كويا فتورسز اوله‌رق سياستكاه اوزرينه چيقمش و

« شكايت ايتمكدن الله بنى صاقلاسين . قونت استرافورد
« حقنده حقسز اوله‌رق ويريلن حكمى تصديق ايتديكم ايچون
« عدالت الهيه اقتضاسندن اوله‌رق بن دخى بويله برحقسز حكمك
« قربانى اوله‌يورم وطوغريسى شايانم »

ديمشدر . —

انكلتره جمهوريتى — بالاده بيان اولنان وقعهٔ مؤلمه‌دن صوكره انكلتره‌ده جمهوريت اعلان اولنديغى كبى ، قروموه‌ل دخى « لورد پروتقتور » (Lord Protector) ناميله رئيس جمهور انتخاب اولنمشدر . حقيقت حالده ايسه كويا جمهور رئيسى بولنان (لورد پروتقتور) قرالدن زياده استقلاله مالك ايدى .

پروتقتور انتخاب اولندقدن صوكره قروموه‌ل ممالكك تسكيننه تشبث ايده‌رك بو خصوصده اظهار ايلديكى شدت وحشيانه سيله نامنى لكه‌دار ايلمشدر .

ايرلانده قطعه‌سى حال عصيانده اولوب آنى تحت اطاعته

آلمق ایچون اللی بیك نفری متجاوز فرقه ایله مذکور جزیره یه مرور ایتمش و فتح ایتدیکی شهرلرده قتل عام اجرا ایلمشدر . محاصره دن صوکره بر شهر النديغی تقدیرده ارباب قیام ایله برابر مملکتك سائر اهالیسی دخی قلیجدن کچیریلیرلر ایدی . نه کلیسالره التجا ایدنلره امان ویرلمش ، نه ده قیرلره کندیلرینی اتانلر براقلمشدر. ایرلانده قطعه سی مذکور قتال عمومینك نتایجندن حالا قورتلمامشدر دنیلسه مبالغه دن صایلماز . —

مونتروز — اسقوچیه لیلر اعلان جمهوریتدن و پارلمنتونك سائر حرکاتندن خشنود اولمایوب شارلك اوغلنی (ایکنجی شارل) نامیله قرال اعلان ایلمشلر ایدی . فقط شارل انجق شرائط موضوعه یی قبول ایتدکدن صوکره اسقوچیه یه کلوب جلوس ایده بیله جك ایدی . شرائط مذکوره ایسه پك آغیر اولدیغندن شارل قبول ایده جکنی وعد ایتمزدن اول اسقوچیه ده اهالی کندیسنی التزام ایتمکده اولدیغی جهتله ضبطی قولای اولور مطالعه سیله برمقدار عسکر ایله بندکانندن جسور قونت مونتروز (Montrose) ی اسقوچیه یه سوق ایلمشدر . لکن اسقوچیه پوریتانلری مونتروزی اسیر ایده رك بار بارانه اعدام ایتمشلر در .

میدان حربده دردست ایدیلن مونتروزی محاکمه ایچون فوق العاده بر محکمه تشکیل اولنوب واقع اولان حکم موجبنجه

مونتروز اوتوز زراع ارتفاعنده بر دیرك اوزرینه اصلدقدن صوکره پارچه پارچه ایدیلوب باشی ادیمبورغ قلعه سنك برجنه، قوللری (پەرت) و (استرلینغ) شهرلرینك قپولرینه، ایاقلری دخی غلاز غوف وآبردین شهرلرینك قولرینه آصیله جق ایدی .

اشبو حکم و یرلدیکی وقت قونت مونتروز طالعیله افتخار و یالکز اشبو قرار « مشروعی » عموم اسقوچیه مملکتلرنده اعلان ایچون کافی اعضاره مالك اولمادیغنه تأسف ایتمکده اولدیغنی بیان ایتمشدر .

صلب اولنمزدن اول مونتروزك بوینه کندیسنك بو دفعه اهالی یه خطاباً نشر ایلدیکی بیانامه ایله ترجمهٔ حالنی مشعر بر یافته طاقشلر ایدی . بونك اوزرینه مونتروز دخی تبسم ایده رك « دوشمنلرم قرالك احسان ایلدیکی (دیز باغی) نشانندن زیاده عندمده معتبر بر نشان افتخار ایله سینه می تزیین ایده یورلر » دیمشدر .

بو احوال اهالی نظرنده طبیعی حسن تأثیری موجب اولمایور ایدی و بناء علیه احوال حاضره نك تملی قوی دکلدی . --

قروموه للك تیرانلغی — ابتدا قروموه ل پارلمنتو ایله خوش چکنمکده ایدی . فقط بر مدت صوکره اره‌لرنده برودت

حاصل اولوب پارلمنتو قروموهلك هر طلبلرينه مخالفت كوسترمكه باشلاديغندن بر كون قروموهل اوچ يوز نفر عسكر ايله كلوب مجلس اعضالرينى پارلمنتو اوطه‌سندن طرد واخراج ايتمش و پارلمنتو قپوسنى قپايوب اوزرينه « كرايه ويريله‌يور » يافته‌سنى ياپشديروب بو وجهله « اوزون پارلمنتويه » نهايت ويرمشدر (١٠٢٧) . از مدت صوكره اسقوچيه وايرلانده دخى تسكين اولنمشدر .

كسب استقلال ايتمش اولان قروموهل فلمنكه اعلان حرب ايده‌رك مظفر اولمشدر . محاربه‌يه سببب اولان « بحريه نظامنامه‌سى » ايدى . اشبو نظامنامه موجبنجه اجنبى بانديره‌سى تحتنده بولنان سفينه‌لر انكلتره ممالكنه انجق منسوب اولدقلرى ممالكه مخصوص اولان امتعه‌يى كتيره بيله‌جكلر ايدى . امتعهٔ سائره ايسه مطلق انكلتره كميلرى اوزرنده كلملى ايدى .

اشبو تدبيرك فلمنكليلرك تجارتلرينه بيوك سكته ويره‌جكى ملحوظ بولنديغندن فلمنك جمهوريتى مذكور نظامنامه‌يى قبول ايتمه‌مشيدى . فقط واقع محاربه‌لرده انكلتره دونغاسى فلمنك دونغاسنه غلبه ايتمش وفضله اوله‌رق انكليزلر قره‌ده دونكركك شهرينى استيلا ايتمشلردر . دونكركك فتحى قاله‌نك تركنه بدل اوله بيله‌جكى كبى ، فلمنك دونغاسنه غلبه ايله دخى اليزابت دورنده قزانيلان انكلتره دونغاسنك شان وشهرتى اعاده اولنمشدر .

قروموه‌ل داخل ممالكده اسایشی اعاده ایتمش ایدی . ذاتاً قروموه‌لدن هركس قورققده ایدی . فقط كندیسنی كیمسه سومه‌یور ایدی . بناء علیه قروموه‌ل قراللق تاجنه كوز دیكدیكی ایچون جمهوریت طرفدارلری بولنان خاص بندكانی طرفندن ترك اولندیغی وقت كندیسنی دوشمنلر ایچنده كورمشدر .

قروموه‌ل بو حالده ینه اصلا فتور كتیرمه‌یوب تشبثاتنه دوام ایتمشدر . علیهنده متعدد قومیته‌لر تشكیل اولنوب سوء قصدلر واقع اولمش ایسه‌ده قروموه‌له بر ضررلری طوقنمامشدر . چونكه قروموه‌ل جاسوسلر واسطه‌سیله قومیته‌لری وقتیله كشف ایدر ایدی واكثریاً كویا اصلا خبری یوق كبی طاورانه‌رق الداتیر ایدی . دوشمنلری همان كندیسنك بر قوهٔ شیطانیه‌یه مالك اولدیغنی ادعا ایدرلر ایدی . لكن بو حالدن ناشی كندیسنه وهم كله‌رك نه بر یرده اوتوروب یاتار ، نه راحت یمك یر ، نه‌ده سربست اوله‌رق كزه بیلیر ایدی . بناء علیه كندیسنه فوق العاده بر ضعیفت عارض اوله‌رق متأثراً وفات ایتمشدر (١٠٣٦) .

ره‌ستوراسیون — قروموه‌لك وفاتندن صوكره طرفدارلری اوغلی ریشاردی لورد پروتقتور اعلان ایتمشلر ایسه‌ده ریشارد قروموه‌ل حریص سلطنت بر ادم اولمادیغی كبی ، احوال دخی

نهايت درجه‌ده وخامت كسب ايتمكده اولديغندن استعفا ايده‌رك رأس اموردن چكلمشدر .

بونك اوزرينه قروموه‌لك جنراللرندن اختيار مونق (Monk) اهالينك داخلى قار يشقلقلردن اوصانوب راحت طلب ايتمكده اولديغنه استناداً عصيان ايده‌رك لوندره‌يه كلمش و جمع و تشكيل ايتديكى پارلمنتويه شارلك اوغلى ايكنجى شارلى قرال اعلان ايتديرمشدر (١٠٣٨).

بوندن بويله انكلتره اختلالى استوارت سلاله‌سنك اعاده‌سيله[*] ختام بولمشدر .

اهالى ابتدا يكى قرالى مع الممنونيه قبول ايتمش ايسه‌ده برمدت صوكره سؤ اداره‌سندن و قاتوليك مذهبنه اولان ميلندن طولايى عداوت كوسترمكه باشلامشدر .

ايكنجى شارل دورنده پارلمنتو ايله حكومت بيننده اولان منازعه‌لر تكرار ظهور ايتمشدر . ذاتاً وقت مزبورده انكلتره اهاليسى ايكى فرقه اولوب برى احوال حاضره طرفدارى ايدى كه « تورى » (Tory) تسميه اولنور، ديكرى دخى حريت و اصلاحات طرفدارى ايدى كه انك اسمى دخى « ويغ » (Whigs) ايدى . اشبو فرقه‌لر ايله اسملرى حالا باقيدر .

[*] يعنى رەستوراسيون Restauration ايله

ایکنجی شارل دورنده (ویغ) فرقه‌سنك غیرتی سایه‌سنده مشهور «هابیاس قورپوس» (Habeas-Corpus) فرمانی استحصال اولنمشدر. هابیاس قورپوسده «فرمان کبیر» [*] ایله سائر انکلتره ملتنه ویریلن حقوق تصدیق اولنمشدر. «هابیاس قورپوس» انکلتره قانون اساسیسنك ایچ قلعه‌سی مقامنده‌در.

ایکنجی شارلدن صوکره برادری ایکنجی ژاق حکمدار اولمشدر. ژاق قاتولیك ایدی و معاصری بولنان فرانسه قرالی اون دردنجی لوئینك سوزندن چیقماز ایدی. ژاق انکلتره‌ده قاتولیك مذهبنی اعاده ایتمکه قیام ایده‌رك انکلتره افکار عامه‌سنك غلیاننی موجب اولمشدر. ژاق کویا شکایت ایتمکده بولنان ملتی اخافه ایچون پك چوق ظلم و تجاوزده بولنمش اولوب بو ایسه مأمولنك عکسی اولان ثمره‌لر ویرمشدر. —

کلیوم د٬اورانژ — ایکنجی ژاق ذریتسز اولوب وفات ایتدیکی حالده قاعدةً انکلتره تاجنك بیوك قیزی ماریه‌یه — یعنی ماریه‌نك زوجی کلیوم د٬ اورانژه (G. d'Orange) انتقال ایتمسی لازم کله‌جك ایدی و بونك ایچون انکلیزلر مظالم واقعه‌یه قارشی صبر و تحمل ایتمکده ایدیلر. کلیوم فلمنك جمهوریتی رئیسی و عموم پروتستانلرك حامیسی و سرداری مقامنده ایدی. فقط مأمولك

[*] Grande Charte جلد ٤ صحیفه ١٨١

خارجنده اوله‌رق ژاقك بر مخدومی دنیایه كلمش اولدیغندن اهالی یأسه كله‌رك (ویغ) فرقه‌سنك تشویقیله كلیومی انكلتره یه دعوت ایتمشدر .

كلیوم ایله ماریه مع الممنونیه اهالینك دعوتنی قبول ایله معیتلرنده برمقدار عسكر اولدیغی حالده انكلتره یه چیقمشلردر . هركس ژاقی ترك ایده‌رك كلیوم طرفنه چكمكه باشلادیغی جهتله ژاق دخی تلاش و مقاومتدن صرف نظر ایده‌رك دولت مهرینی تامیز نهرینه آتدقدن صوكره تبدیل قیافتله فرانسه یه قاچمشدر (١٠٦٦) .

كلیوم رسماً جلوس ایتمش و « حقوق لایحه سی » (Bill des Droits) امضالمشدر . انكلتره اهالیسی اشبو حقوق لایحه سی واسطه سیله « هابیاس قورپوس »ك و یردیكی حقوقدن زیاده حقوقه نائل اولمشدر .

پارلمنتونك هر سنه وقت معینده اجتماع ایتمسی ، قرال طرفندن وقت آسایشده عسكر بسلنمه‌مسی ، پارلمنتونك تصدیقی ومساعده‌سی اولمادیجه ویركی طرح وتخصیص ایدلمه‌مسی لایحهٔ مذكوره‌نك مواد مندرجه سندن ایدی .

كلیوم د'اورانژ ایله برابر انكلتره‌ده حكومت مشروطه اصولی

تماميله يرلشمشدر و ايشته بو وجهله انكلتره موقت اوله رق اوروپايه عارض اولمش اولان استبداد دورندن هركسدن اول قورتلمشدر . —

—

انكلتره مدنيتی

انكليز لسانی • انقلابات سياسيه نك مدنيته تأثيری • ادبا و مؤلفين (شكسپير • بقون • توماس موروس • ميلتون • نيوتون • لوق) ده يتيشنلر • قواكرلر

انكليز لسانی — اوروپا ممالكنك كافه سنده انتشار معارف السنۀ مليه نك علوم وفنونه متعلق اثار يازيله جق حاله كلمسی ايله باشلامشدر . انكلتره لسانی ايسه اوروپا السنۀ مليه سی ايچنده ايلك اول « فن لسانی » اولمش اولديغندن كسب معارف خصوصنده دخی انكلتره هركسدن اول طاورانمشدر .

دها قرون وسطانك ابتداسنده بيوك آلفره د[*] انكليزجه اولمق اوزره فنون وادبياته متعلق آثار براقشيدی . حال بوكه وقت مزبورده اوروپانك هر طرفنده ملی لسان آثار ادبيه

[*] جلد ٣ صحيفه ٣٤٣

ایچون یوق حكمنده ایدی . بناء علیه قوهٔ جبریه ایله انكلتره یی استیلا ایدن « فاتح » كایوم ایله بالارث انكلتره تختنه جلوس ایدن هانری د' انژونك انكلیز لسانی براقوب فرانسه لسانی دوائر رسمیه ده استعمال اتملری انكلیزلرك نهایت درجه ده كوجلرینه كیتمشدر .

ذاتاً (انكلوساقسونلر) (نورمانلر) ایله فرانسزلرك انكلتره ده حكومت ایتملرینه بر تغلب نظریله باقدقلری جهتله بونلرك انكلیز لسانی ترك ایتدكلرینه مقابلةً كندیلری دخی فرانسه لسانه خصومت باغلامق ایله برابر انكلیز لسانك كسب انتظام ایتمسنه غیرت ایلمشلردر . بوسایه ده انكلیز لسانی دخی ادبا طرفندن لاتین لسانه ترجیح اولنه جق بر حاله كلمشدر .

لسان میدانه كلنجه (بقون) و (ویقلف) كبی مؤلفین سایه سنده ملی لسان اوزره یازلمش آثار فنیه وادبیه دخی حصوله كلمشدر و بوندن بویله انكلتره هر خصوصده اولدیغی كبی انتشار معارف خصوصنده دخی بالجمله ممالكی كری براقشدر . —

انقلابات سیاسیه نك مدنیته تأثیری — ترقیٔ فنون ومعارفجه الك پارلاق اولان دور الیزابت دوریدر . دور مذكورده معارف ایله السنهٔ ملیه تحصیلی قادینلر ایچون دخی موده اولمش

اولدیغندن كبار فامیلیالر سالونلرده اكثریا لاتین وروم وانكلیز آثار ادبیه سندن بحث ایدرلر ایدی .

لكن بیوك اختلال واستوارتلر دوری اثناسنده داخلی قاریشقلقلردن طولایی ترقیٔ معارفجه طورغونلق كلمشدر . الیزابت دورنده شكسپیر سایه سنده تیاترو پك زیاده اهمیت كسب ایتمش وصنوف ممتازه ایچون همان حوایج ضروریه حكمنه كیرمشیدی . فقط « اوزون پارلمنتو » دورنده ریاست اموردە بولنان پوریتانلر الیزابتك او قدر وظیفه ایدندیكی تیاترو اویونلرینه وارنجه یه قدر بالجمله لعبیاتی منع ایلمش اولدقلرندن بوندن طولایی اهالی او قدر صیقلمشدر كه ایكنجی شارلك جلوسی اوزرینه واقع اولان مساعده دن صوكره بسبتون كندینی لعبیاته ویره رك افراط درجه سنی بولمشدر .

استوارتلر دورنده قرال سرایی فرانسه سراینه تقلیداً ترتیب اولنمش اولدیغندن هر نوع رذالت وچیركینلكلری ایله اهالی ایچون سوء امثال اولمش وبو وجهله جمعیت ایچنه سوء اخلاق دخولنه واسطه كسلمشدر . بناء علیه انكلتره ده عرضسزلك وحیاسزلك از مدت ایچنده كندیلرینی كوسترمشلردر .

پوریتانلر طرفندن تخریب اولنان تیاترولر مجدداً انشا اولنمش ایدی . فقط نه چاره كه شكسپیر زماننده اولدیغی كبی (صحنه)

ده جدی و عبرت آمیز لعبیات او یناتمایوب چیرکین و مخل اخلاق وآداب تماشالر ویریلیر ایدی ٠

تیاترولرده اویونجیلر طرفندن اظهار اولنان حیاسزلق اول مرتبه یه وارمش ایدی که اهل ادب اولان قادینلر شویله طورسون ، کندیلرینی بیلیر ارککلر دخی تیاترو او یونلرینه دوام ایتمکه تأدب ایدرلر ایدی ٠ بناء علیه برطاقم ادبا دخی جمعیت ایله برابر غلیانه کله‌رك آثارنده اشبو احوالی تعریض و تزییف و نمونهٔ ادبیات اولمق اوزره برطاقم کوزل آثار تحریر ایتمکه باشلامشلردر . —

ادبا و مؤلفین — قرون اخری ابتداسنده انکلتره ده ظهور ایدن ادبا و حکما ایچنده اك مشهور اولانلر شکسپیر ، بقون ، توماس موروس ، میلتون ، نیوتون ، لوق وسائره در ٠ —

شکسپیر (٩٤٢ ـ ٩٩٤) شکسپیر (Shakspear)

استافورد شهرنده دنیایه کلمش معتبر بر تجارك اوغلیدر ٠ شکسپیر حین صباوتنده برآز یاراماز و حایلازجه مشربلی بولندیغندن ابوینی خیلی راحتسز ایتمش ورضالری خلافنده اولمق اوزره پك کنج ایکن تأهل ایلمشدر ٠

شکسپیر برقاچ اولاد باباسی اولدقدن صوکره زوجه سنی واولادلرینی ترك ایده‌رك لوندره‌یه کیدوب آقتور ـ یعنی اویونجی صفتیله تیاترونك برینه داخل اولمش و برقاچ سنه تیاتروده بولنوب

تیاترو فنیله کسب الفت ایتدکدن صوکره کندیسی دخی تیاترو ترتیب و تألیف ایتمکه باشلامشدر .

شکسپیرك اثاری اهالی طرفندن پك زیاده آلقشلانمش وشهرتی قرالیچه الیزابته قدر عکس ایده‌رك کندیسی ایچون سرای قپوسنك آچلمسنی موجب اولمشدر .

ایشته شکسپیر بو وجهله الیزابتك توجه واحسانلرینه نائل اوله‌رق حمایهٔ مخصوصه‌سی سایه‌سنده نامنی ابدی ایدن آثار مشهوره‌سنی تألیف ایلمشدر .

شکسپیرك آثاری متعدد ومتنوع اولوب آره‌لرنده بونجه زمان کچمش ایکن همان جمله‌سی رغبت وقیمتدن دوشمه‌مش وهیچ بر ادیب شمدی یه قدر شکسپیرك شاننی کولکه‌ده براقامشدر .

شکسپیرك شهرت فوق العاده‌سی انسان قلبنك الك مکتوم اولان احوالنی وانسانك متخلق ومستعد اولدیغی اخلاقی کمال مهارت اوزره کشف وترسیم ایلمك خصوصنده‌کی هنر وصنعتدن ایلری کلمشدر .

اثاری ایچنده الك مشهور ومقبول اولانلر « هاملت » ، (Hamlet) ، « ماقبث » (Macbeth) « اوتللو » ، (Otello) « قرال لیر » (Lear) ، « رومه‌ئو وجولیه‌ته » (Roméo et Juliètte) وسائره‌در . اثارینك برقسمی دخی وقوعات تاریخیه‌دن مأخوذ درامل‌ردر . بونلرك ایچنده الك مشهور اولانلر ایسه

« قرال اوچنجی ریشارد » و « قرال دردنجی هانری » در . —

بقون (٩٣٩ ـ ١٠٠٤) — شکسپیرك معاصری بولنان بقون (Bacon) فلسفهٔ جدیده نك مؤسسی عد اولنمقده‌در .

فرانسوا بقون الیزابتك عدلیه ناظری نیقولا بقونك اوغلی اولوب کوچوکلکنده کوزل تربیه کورمش و علوم موجوده‌یی تحصیل ایلمشدر . اخلاقی جهتیله الیزابتك توجهنی قزانه‌مامش ایسه ده خلفی ژاق زماننده عدلیه و مالیه نظارتلرنده بولنوب باره‌لق عموم اداره‌یی درعهده ایلمشدر . لکن کندیسنده نهایت درجه‌ده اولان شهرت و سلطنت حرصی نامنك تاریخده لکه‌دار اولمسنه سبب اولمشدر .

قرالیچه‌نك حسن توجهنی قزانمق ایچون ولی نعمتی بولنان (لورد اسکس Essex) ی اتهام ایتمش اولدیغی کبی ، ژاق دورنده دخی معهود بوکینغامك میدانه چیقمسنه واسطه اولمشدر . فضله اوله‌رق رشوت آلوب دولت مأموریتلری صاتمق کبی بیوك ارتکابلر تبین ایتدیکندن مسندندن اخراج ولنمش و صفت ورتبه‌لری آلنمشدر . بقون علی العموم علوم و فنونه و بالخصوص فلسفه‌یه متعلق اولان آثار مشهوره‌سنی زمان عزلتده تألیف ایلمشدر .

آثارینك ایچنده تاریخده الك مشهور اولان (Instauratio Magna) عنوانلی برفلسفه اثریدرکه علوم وفنونك کافه سندن بحث ایدر . بقونك قولنجه فلسفه نك وقت مز بورده کی اهمیتسزلکی ارباب فنك اوهــام قبیلندن اولان مجردات ایله اوغراشملرندن ایلری کلمش ایدی . بقونك افکارنجه علم فلسفه یه کندی اعتبارومزیتنی اعاده ایچون احکامنی تجربه‌لرایله تقویه ایتمك لازم ایدی . بناء علیه بقون بیان ایتدیکی افکاری تجربه‌لر ایله اثبات ایدر ایدی . ازجمله فنون طبیعیه بوسایه‌ده ترقی بولمشدر .

بقونك فلسـفه سی (Ph^{ie} Exsperimentale) یاخـود (Ph^{ie} Inductive) نامیله معروفدر و بو اصول فلسفه آریستوتك اصولنی جارحدر . بناء علیـه ابتدا متعصبلر ایله حال حاضر طرفدارلری بقونك آثاری علیهنده قیامت قوپارمشلردر . —

توماس موروس (٨٥٨ـ٩١٣) — توماس موروس (Th. Morus) قرال سکزنجی هـانری دورنده بیوك مسـندلر احراز ایتمش وجمله‌سـنده غیرت واسـتقامتله شهرت قزانمشدر . سکزنجی هـانرینك تبدیل مذهبدن صوکره ارتکاب ایتدیکی مسلك نامشروعی زماننده موروس قرالك بعض حرکاتنی اعتراض ایتمکه جرأت ایتمش اولدیغندن اعدام اولنمشدر .

موروس مشهور علمادن اولوب فلسفه‌ده افلاطون طرفداری

ایدی . افلاطونك تصور ایتدیکی جمهوریتـه نظیره اولمق اوزره « الڭ کوزل اصول اداره » عنوانیله تألیف ایلمش اولدیغی بر اثر زماننده پك چوق قیل وقالی موجب اولمشدر . بو اثرده موروس اوتوپیه (Utopia) اسمنده بر اطه اوزرنده مسکون واشتراك اموال اصولی اوزره متشـکل بر جمعیت بشریه تصور ایدەرك آنی عموم جمعیتلر ایچون نمونه کوسترمك ایستەمشدر .

موروسك مذکور اثرله نشر ایتدیکی افکار معاصرینه اوقدر وحشی کلمشدرکه « اوتوپیه » قابل اجرا اولمایان خلیالر ایچون علم اولمشدر وحالا اوروپاده اویولده استعمال ایدلمکده بولنمشدر .

مشهور (ژان ژاق روسو) مدنیته متعلق اولان اثری ایچون (موروس) ڭ مذکور اثرینی مأخذ اتخاذ ایلمشدر . —

میلتون (٩٨٦ ـ ١٠٥٢) — میلتون (Milton)

کمبریج دارالفنوننده اکمال تحصیل ایتدکدن صوکره ایتالیه یه عزیمت ایدەرك یونان وروما حکماسنك آثارینی مطالعه ایتمشدر . کرك معلوماتی، کرك طبیعت شعریەسی کندیسـنك پك آز مدت ایچنده ترقی ایتمسنه واسطه اولمشدر .

میلتون قرونوەلك حمایهٔ مخصوصەسی تحتنده بولنور ایدی . فقط استوارتلرك عودتندن صوکره ادباره دوشوب بقیهٔ عمرینی فقر وضرورت ایچنده بکیرمشدر .

آثارينك ايچنده اڭ مشهور اولان « غائب ايديلن جنت » (Paradi-Perdu) در . ميلتون بو اثرى سن شيخوختنده تأليف ايتمشدر . اووقت كوزلرينه عما كلمش اولديغندن ميلتون كنديسى سويلر و قيزلرينه يازديرر ايدى .

« غائب ايديلن جنت » اوروپاده آثار مشهوره دن معدوددر . —

نيوتون (١٠٢٠ ـ ١١٠٥) — نيوتون (Newton)

كمبريج دارالفنوننده تحصيل علوم ايتمش و بعد التحصيل مذكور مكتبده برخيلى مدت رياضيات معلمى‌كنده بولنمشدر .

نيوتون حكمت و هيئت فنلرينه اڭ زياده خدمت ايدنلردندر . فن حكمتده ضيا بحثنك قسم اعظمى نيوتون سايه‌سنده كسب اهميت ايتمشدر . آزجمله تحليل ضيا برنجى دفعه اوله‌رق نيوتون طرفندن كوسترلمشدر . فن هيئتده ايسه قوهٔ جاذبه و موازنهٔ عالم مسئلهٔ مهمه‌سى برنجى دفعه اوله‌رق نيوتون طرفندن تعريف و بيان اولنمشدر .

روايت اولنديغنه كوره نيوتون بغچه‌سنده بر الما اغاجنك آلتنده كتاب مطالعه‌سيله مشغول ايكن باشنه بر الما دوشوب باشنى انجتمشدر . بونك اوزرينه نيوتون المانك يانه ياخود يوقارى‌يه دوشمه‌يوب نيچون اشاغى‌يه دوشديكى و « اشاغى »

ديديكمزك نه ديمك اولديغى حقنده فكرينى حصر ايده رك بر خيلى مدت تفكرايچنده كنديني غائب ايتمش و نهايت قوهٔ جاذبه يى كشف ايلمشدر .

نيوتون معاصرلردن پك بيوك حرمت كورمشدر . فرانسه وانكلتره (آقاده ميه) لرى كنديسنى فخرى اعضا انتخاب ايتدكارى كبى قرال كايوم دخى ضربخانه ناظرى تعيين ايلمشدر . —

لوق (١٠١٠ ـ ١٠٨٢) — لوق مشهور فلسفيوندن معدوددر ومشهور (وولتر) لوقك اثارينى سائر فلسفيونك آثارينه ترجيح ايدر ايدى .

لوق « عقل بشرى » عنوانلى اثرنده انسانك اساساً ـ يعنى خلقةً هيچ بر افكاره مالك اولماديغنى وافكار ومعلوماتك تجربه و تحقيقات اثرى اولديغنى جالب دقت بر صورتده تعريف و بيان ايلمشدر . لوق دينسزلكله اتهام اولنمشدر . —

ده ئيستلر — وقت مزبورده انكلتره ده ده ئيستلر (Deistes) يعنى « الهيون » ناميله بر جمعيت علما ظهور ايتمشيدى . بونلر مرور زمان ايله مشهور لوقك آثارى سايه سنده « ده ئيزم » ى « آته ئيزم » ـ يعنى دينسزلكه چويرمشلردر .

قواكرلر — وقت مزبورده انكلتره ده ظهور ايدن مذهب

فرقه‌لرينك ايچنده الك زياده شايان ذكر اولان قواكرلر (Kwaker) فرقه‌سيدر . قواكرلر كليسادن هر نوع تزييناتى قالديردقلرى كبى ، كليسالر ايله پاپازلره دخى لزوم كورميه‌رك انلرى دخى اخراج ايتمشلردر .

قواكرلر ايام مخصوصه‌ده راست كلدكلرى يرده اجتماع ايدرلر ومجلس رسماً كشاد اولنديغى حالده هركس اوكنه باقه‌رق سكوت ايچنده ذكر ايدر ايدى . ايچلرندن برينه الهام كلوب وعظ ايدر ايسه ايدر ، ايتمه‌ديكى حالده دخى جمله‌سى سكوت ايچنده خانه‌لرينه عودت ايدرلر ايدى . —

—

یکرمی بشنجی فصل

محاربات دولیه ایله موازنهٔ اوروپا مسائلنک ظهوری

[ایتالیه محاربه لری — برنجی فرانسوا و بشنجی شارل]

(۸۳۱ — ۱۰۲۶)

—

— ۱۵ —

ایتالیه محاربه لری

(موازنه نک فرانسه طرفندن اخلالی)

محاربات دولیه نک صورت ظهوری . سکزنجی شارلک قیامی وخطالری . ایتالیه سفری . تبدل احوال . اوروپا موازنه سی مسئله سی . اون ایکنجی لوئی . میلان مسئله سی . لوئی وفردیناند قاتولیک . پاپا ایکنجی یولیئوس

(۸۶۱ — ۸۹۷)

محاربات دولیه نک صورت ظهوری — اوروپا موازنه سی مسئله سنک ظهورینه سبب اولمش اولان محاربات دولیه

باروت وآلات ناريه نك موجب اولديغی انقلابات سياسيه نك نتيجه سی ايدی .

اولری اوروپا حكمدارلری دائما دائرهٔ حقوقی تجاوزه مائل اولان دره بكلر طرفندن اخلال ايديلن داخلی آسايشك وقايه‌سيله مشغول اولوب خارجه طوغری عطف نظر ايتمك ايچون وقت بوله مازلر ايدی .

جنويز جمهوريتی دوشمنلری طرفندن تضييق اولنديغی وقت فرانسه قرالی اون برنجی لوئی نك حمايه سی تحتنه التجا ايتمش ايدی . لوئی جنويزليلرك تابعيتلرينی قبول ايتمه دكدن ماعدا « جنويزليلر بكا تسليم اوله‌جقلر ايدی ، بن ايسه آنلره جهنم يولنی كوستردم » ديمشدر .

فقط دره بكلر برطرف ايديلوب ومملكت امنيت وآسايشی اعاده اولنوب قوهٔ كليهٔ عسكريه يه مالك اولان حكمدارلر ايچون داخل مملكتده برمشغوليت قالماينجه نظرلری طبيعی اوله‌رق خارجه عطف اولنمشدر .

دره بكلك اصولی ابتدا فرانسه ده انتظام كسب ايتديكی كبی ، دره بكلك اصولندن ايلك اول قورتيلان دخی فرانسه ايدی .

اون برنجی لوئی فرانسه‌ده دره‌بكلك كوكنی كسمش ايدی وبوخصوصده لوئی طرفندن اونودلمش برشی قالديسه او دخی

قیزی طرفندن اکمال ایدلمشیدی . فرانسه قراللری داخلی امور یله مشغول ایکن خارجده تسویه اولنه جق فرانسه‌نك اموری اولوب اولمادیغنی خاطرلرینه بیله کتیرمه مشلر ایدی . فقط امور داخلیه تسویه اولنور اولنماز فرانسه‌نك کویا تسویه یه محتاج برسوری امور خارجیه سی ظهور ایدی ویرمشدر . بوندن برطاقم تشبثات خارجیه ونتیجه سی اوله‌رق محاربات دولیه ظهور ایتمشدر . —

سکزنجی شارلك قیامی وخطالری — وقتیله [*] فرانسه قرالی (سن لوئی) نك برادری بولنان (شارل د' آنژو) پاپانك وساطتیله (ناپولی) ویاخود « سیجیلیتین » قرالیتنی ضبط ایتمش ایدی . فقط شارل د'انژونك ادارهٔ ظالمانه‌سندن دلگیر اولمش اولان ناپولی اهالیسی عصیان ایده‌رك شارلی ممالکارندن طرد ایتمشلر ایدی . برمدت صوکره آراغونیه قرالی بشنجی آلفونس دخی ناپولی یی شارلك طورونی الندن اخذ ایلمش ایدی (٨٣٠) .

ایشته فرانسه قرالی سکزنجی شارل ذاتاً ناپولینك وقتیله غصب طریقیله آلنمش اولدیغنه واره‌ده بونجه زمان کچدیکنه باقمقسزین ناپولی یی آراغونیه فامیلیاسی الندن اخذ ایتمکه قیام ایلمشدر .

[*] جلد ٣ صحیفه ٣٣٠

شارلك پدری لوئی فرانسه حدودنده واقع اولوب فرانسه‌يه الحاقی اصلا كافتی موجب اولمايه‌جق اولان جنويزی رد ايتمش ايكن اوغلی ايتاليه‌نك او بر اوجنده اولوب ضبطی مشكل و محافظه‌سی محال اولان ناپولينك فتحنه قيام ايلمكده ايدی .

اشبو حركتده بولنان شارل تاريخه اصلا قولاق و يرمه‌يور ايدی و ايتاليانلرك متلون اولان طبيعتلريله پاپالرك پولتيقه‌سنه واقف دكلدی . چونكه شمدی يه قدر ايتاليه‌ده قوی بر حكومت ظهور ايتمه‌ديكی كبی ، ايتاليه قطعه‌سی دفعاتله قوی بر حكومت النه كچديكی حالده دخی آز مدت ظرفنده كری النمش ايدی . لونغو باردلرك دوچار اولدقلری احوال « مقدس رومه ايمپراطورلرينك » دخی باشلرينه كلمشيدی . نره‌ده قالدی كه ناپولينك فرانسه طرفندن اداره‌سی قابل اولسون .

سكزنجی شارلك قصوری يالكز بوندن عبارت دكلدی . مقصدی محاربه ايله توسيع حدود ممالك و كسب شهرت و شان اولديغی حالده ناپولی يه كيتمكه حاجت يوق ايدی . انكلتره قرالی يدنجی هانری تودور ، والمانيه ايمپراطوری ماقسيمليان ، واسپانيه قرالی فردينانده قاتوليك (بره تان) قطعه‌سنك فرانسه‌يه الحاقنی وسيله اتخاذ ايده‌رك فرانسه اوزرينه هجوم ايتمك ايچون حدود باشلرنده تداركاته باشلامشلر ايدی . شارل انلر ايله ايسته‌ديكی قدر حرب ايده بيلير ايدی و انلر ايله

حرب ایتمك دخی ناموسی ووظیفه‌سی و حمیتی اقتضاسندن ایدی .

لکن شارلك افکاری بشقه ایدی . قولای و پارلاق مظفریتلر ایله شهرت قزانمق وکویا خرستیانلق اوغورنده بیوك بیوك تشبثات ایله عالمك حیرت و تحسیننه مظهر اولمق آرزو اولنه‌یور ایدی . او مظفریتلر ایسه ایتالیه‌ده استحصال اولنه‌بیله‌جکی کبی ، او مثللی تشبثلره دخی یالکز ایتالیه‌دن قیام اولنه بیلیر ایدی .

کیمسه‌یه امنیت ایتمز اولان اون برنجی لوئی اوغلنی سرایندن اوزاق طوتمش اولدیغندن شارل لایق و جهله تربیه‌دن محروم قالمش ایدی . شارلك ذهنی اسکی زمان شوالیه‌لرینك قهرمانلقلرندن بحث ایدر بر طاقم خیالی رومانلر ایله طولمش ایدی وکندیسی رومانلرده کوردیکی قهرمانلرك حرکات موهومه‌لرینه تقلیداً حرکت ایتمك ایستر ایدی .

شارل ایتالیه‌یی ضبط وتسکین ایلدکدن صوکره (اوترانت) بوغازینی — انشا ایده‌جکی مکمل بر دونغا اوزرنده — مرور ایده‌رك موره یونانیلرینی کویا عثمانلی اداره‌سی تحتندن قورتاره‌جق ایدی . بعده روم ایلی واناطولی قطعه‌لریله برابر استانبولی ونهایت قدس شریفی فتح ایده‌رك « لاتین ایمپراطورلغی » ایله « قدس

قراليتنى » اعاده ايليه‌جك ايدى . والحاصل شارلك دها كوره‌جكى بيوك بيوك ايشلرك حد وحسابى يوق ايدى !

شارل ايتاليه‌يه عزيمت ايتمك اوزره ايكن انكلتره قرالى يدنجى هانرى عسكر ايله قاله‌يه كلوب فرانسه اوزرينه تجاوز ايلمكده ايدى . فضله اوله‌رق هانرينك متفقلرى بولنان ايمپراطور ماقسيمليان شرقدن ، فرديناند قاتوليك دخى غربدن فرانسه اوزرينه حركت ايچون سوز ويرمشلر ايدى .

بو احوال شارلى تشبثات مجنونانه‌سندن منع ايچون كافى اولدقدن ماعدا فرانسه‌نك بقاسى وسلامتى دخى تهلكه‌يه دوچار ايتمشيدى . بونكله برابرينه شارلك ذهننده ايتاليه سفرندن بشقه برشى يوق ايدى .

بوحالده شارل انكلتره قرالى هانرى‌يه قرق مليون فرانق قدر تضمينات اعطا ايده‌رك عقد متاركه ايتمش و بعده فرانسه‌نك شرق طرفنده واقع (آرتوا) و (فرانش قونته) و (شاروله) بكلكلرينى ايمپراطور ماقسيمليانه واسپانيه‌يه متصل (سرىدان) و (روسيليون) بكلكلرينى دخى فرديناند قاتوليكه‌ويره‌رك كويا انلرك بيطرفلغنى استحصال ايلمشدر .

ما قسيمليانه ويريلن اوچ تونلق اون برنجى لوئى طرفندن سلطنتى مدتنجه اظهار اولنان بونجه همت وغيرتك ثمره‌سى

اولديغی كبی، لوئی يالكز روسيليون ايچون برميليون فرانق اعطا ايلمش ايدی ٠

شارل استحصالی واداره‌سی مشكل اولان ناپولينك ضبطنه مساعده ايچون فرانسه‌نك خطوط مدافعهٔ طبيعيه‌سی بولنان (يورا) و (پيرينه) خط مدافعه‌لرينی هيچ مثابه‌سنده براقه‌يور ايدی ٠ —

ايتاليه سفری — ايشته بويله بر دليلكدن صوكره سكزنجی شارل معيتنده اللی بيكی متجاوز منتظم عسكر بولنديغی حالده آلپه طاغلرينی مرور ايلمشدر (٨٧٢) ٠

فرانسزلر ايتاليه‌ده جدی مقاومت كورمه‌مشلردر ٠ ميلان دوقه‌سی لودويك مور (L. le Maure) پاپا آلتنجی علكساندر ايله فلورانسه حكومتنه قارشی محارب بولنديغندن خيلی وقتدن بری شارلی ايتاليه‌يه دعوت ايتمكده ايدی ٠ بناء عليه ميلان ايله برابر لومبارديه و ساردينيه‌نك قسم اعظمی محاربه‌سز اولمق اوزره شارله تابع اولمشدر ٠

وقت مذكوره كلنجه‌يه قدر پاپا ايله ناپولينك متفقلری بولنان فلورانسه دوقه‌سی (پيه‌ترو مديچی) خوف وتلاشندن سكزنجی شارلی حدود باشنده استقبال ايده‌رك دخالت ايلمش وامنيتنی جلب ايچون برقاچ مهم فلورانسه قلعه‌سنی تسليم ايلمشدر ٠ فلورانسه

اهاليسی حكمدارك اشبو حركتندن طولايی غليانه كله‌رك (مديچی) خاندانی فلورانسه‌دن طرد ايلمشدر . لكن فرانسزلره لايق وجهله مقاومت اولنه‌مامشدر .

پاپانك دوشمنلری بولنان بر قاچ (قونقلاو) مجلسی اعضاسنك دعوتی اوزرينه فرانسزلر رومه‌يه كلنجه پاپا التنجی علكساندر (بورجيا) مستحكم (سنت آنژ) سراينه قپانمش . فقط بر مدت صوكره پاپا رومه اهاليسی طرفندن كمال درجه‌ده القشلر ايله قبول اولنان شارل ايله مخابراته كيريشديكندن بر درجه‌يه قدر بينلرنده ائتلاف حاصل اولمشدر .

نفس ناپوليده بيله شارل مهم بر مقاومت كورمه‌مشدر . چونكه ناپولی عسكری ايلك تصادفده فرار ايلمشدر .

شارل ايتاليه حدودينی تجاوز ايلديكی وقت ناپوليده حكومت ايتمكده بولنان برنجی فرديناند وفات ايلمش اولديغندن تاجی اوغلی آلفونسه انتقال ايتمش ايدی . فقط آلفونس قورقوسندن ترك تخت ايده‌رك حكومتی برادری فرديناندە تسليم ايلمشيدی .

ايكنجی فرديناند ايسه جسور وحميتلی بر پرنس اولوب فرانسزلره مقاومت ايلمك اوزره حدود باشنه عزيمت ايتديكی حالده عسكرك اهانتی اوزرينه پای تختنه عودت ايدر ايكن

ناپولى دخى كنديسنه شهر قپوسنى آچمشدر . اورته‌ده قالمش اولان بيچاره قرال نهايت سيجيليه‌يه التجا ايلمشدر .

بناء عليه شارل ناپولى‌يه دخى قان دوكمكسزين داخل اولمشدر . ناپولى اهاليسى شارلك دخولى مناسبتيله شهرى دوناتمشلر وشنلكلر اجرا ايلمشلردر . —

تبدل احوال — شارل طرفندن غايت اهون اوله‌رق قزانيلان موفقيات ناپولينك فتحيله ختام بولمشدر . شارل رومه‌ده گويا پاپانك بيطرفلغنى تأمين ايچون اوغلى چزار بورجيا ايله بروقتدن برى پاپا نزدنده اسير بولنان سلطان ايكنجى بايزيد خانك برادرى وفاتح حضرتلرينك مخدومى سلطان جم حضرتلرينى رهن مقامنده اخذ ايلمش ايدى . چزار بورجيا حقنده رهن دنيله بيلير ايسه‌ده سلطان جمك اخذى لذنياتى بشقه ايدى . ذاتاً سلطان جم والده‌سى طرفندن شارلك خانداننه منسوب ايدى .

شارل ايتاليه‌نك فتحندن صوكره شرقك دخى فتحنه تشبث ايده‌جگندن سلطان جم دولت عليه داخلنده بر فساد واختلال چيقارمق ايچون آلت مقامنده استعمال ايلك اوزره اخذ اولنمش ايدى . فقط شارل نه چزار بورجيادن ، نه‌ده سلطان جمدن بر فائده كورمشدر . چزار اوچ درت كون صوكره فرار

ايتمش وسلطان جم دخی پاپا طرفندن مسموماً تسليم اولنديغی جهتله چوق يشامقسزين وفات ايتمشدر .

ايتاليه‌يه كلن فرانسه عسكری قانلی محاربه‌لر وشانلی مظفريتلر مأمول ايتمكده ايدی . حال بوكه جزئی اولسون مقاومت بيله كورمه‌دكلرندن عادتا جانلری صيقلمش ايدی .

ايتاليانلر فرانسزلرك نظرلرنده نهايت درجه‌ده حيثيتسز واليچق كورينه‌رك هر نوع حقارتلرينه دوچار اولمقده ايديلر . ايتاليانلر يكده قسقانج ملتدن معدود دكل ايسه‌لرده فرانسزلرك معروف اولان خفيف مشربلری ايتاليانلری دخی نهايت درجه‌ده راحتسز ايتمكده ايدی . بناء عليه علی العموم ايتاليانلر « غاليه بار بارلرينی » دعوتدن پك زياده پشيمان اوله‌رق ايتاليه‌نك حال سابقنه ارجاعی ايچون كنديلرندن اصلا مأمول اولنمايان فدا كارلقلر اظهاره مهيا ايديلر وايتاليانلرك شكاياتی پاپانك وساطتيله اوروپا حكمدارلرينه تبليغ اولنمشدر . —

اوروپا موازنه‌سی مسئله‌سی — بو عصرده اوروپا موازنه‌سی مسئله‌سی برنجی دفعه اوله‌رق ظهوره كلمشدر .

انكلتره قرالی سكزنجی هانری والمانيه ايمپراطوری ماقسيمليان واسپانيه قرالی فرديناند قاتوليك شارلك مظفريتلرينه حسد ايده‌رك كويا « ايتاليه‌نك فرانسه طرفندن ضبطی اوروپا موازنه‌سنك

اخلالنی موجبدر » ادعاسیله شارلك علیهنه اتفاق عقد ایلمشلردر . پاپا و وندیك جمهوریتی وحتی ابتدا فرانسزلری ایتالیه‌یه دعوت ایدن میلان دوقه‌سی دخی شارل علیهنده تشکل ایدن هیئت متفقه‌یه داخل اولمشلردر .

متفقلر بیننده ویریلن قرار موجبنجه ایتالیانلر آپنین وآلپه بوغازلرینی طوته‌رق شارلك فرانسه‌یه عودتنی منع ایده‌جکلر وبو صره‌ده سائر متفقلر دخی فرانسه اوزرینه اوچ طرفدن هجوم ایلیه‌جکلر ایدی .

شارل وندیك جمهوریتی نزدنده سفیری بولنان مورخ معروف فیلیپ ده‌قومین (De Comines) طرفندن اشبو احوال مهمه‌یی مبین بر مکتوب اخذ ایتدیکندن کمال درجه‌ده تلاش ایده‌رك ناپولیده بر مقدار عسکر براقدقدن صوکره علی العجله رجعته باشلامشدر .

فرانسزلر ایتالیه‌یه عزیمت ایدرلر ایکن آرادقلری محاربه‌لری حین رجعتده بولمشلردر . (آپنین) و (پیه مونت) بوغازلرینك کافه‌سی قوهٔ کافیه ایله مسدود ایدی . لکن هیچ برنده ایتالیانلر فرانسزلرك شدتلی هجوملرینه طیانه‌مادقلرندن شارل سالماً فرانسه‌یه عودت ایتمکه موفق اولمشدر . بناء علیه متفقلر دخی فرانسه اوزرینه هجوملرندن صرف نظر ایتمکه مجبور اولمشلردر .

شارل ایتالیه‌دن عودت ایتدکدن صوکره چوق یشامامش و یکرمی سکز یاشنده اولدیغی حالده بلا ذریت وفات ایلمشدر (٨٧٦) .

سکزنجی شارلك وفاتیله فرانسه تاجی والوا خانداننك «اورلیان» (d' Orléans) طالنه انتقال ایلمشدر . —

اون ایکنجی لوئی — اون ایکنجی لوئی نامیله فرانسه قرالی اعلان اولنان اورلیان دوقه‌سی لوئی (٨٧٦ ـ ٨٩٣) اوللری ذوق و صفاسنه مجبور برآدم اولدیغی حالده جلوس ایدر ایتمز تبدیل اخلاق واطوار ایده‌رك اهالینك محبتنی قزانمشدر .

لوئی سرایده سلفی زماننده حد اعتدالی آشمش اولان سلطنت وسفاهتی قالدیرمش وویرکیلری تعدیل ایلمشدر . حتی « جلوس هدیه‌سی » نامیله معروف اولان رسم کلیاً عفو اولنمشدر . اشبو رسم قرالك جلوسی اوزرینه کافهٔ رجال وامرا ایله اصحاب مسند وامتیاز طرفندن هدیه مقامنده اوله‌رق قراله تقدیم اولنان مقدار معین اقچه‌دن عبارت اولدیغی حالده هرکس خلوص وحلول ایچون انی تزیید ایده کلدیکندن جمله‌نك موازنهٔ مالیه‌لرینی اخلال ایتمکده ایدی . —

میلان مسئله‌سی — لوئی‌نك طبع ومشربی صلح واسایشه میال اولدیغی حالده سلفی شارله امتثالاً ایتالیه‌نك فتحنه قیام

ايلمكدن كنديني الەمامش و ياخود دها طوغريسى بعض حريص شهرت وزراسنك تشويقلرينه قارشى طوره‌مامشدر .

سكزنجى شارلك كويا ناپولى يه حقى وار ايدى . لوئى ايسه ناپولى ايله برابر ميلان دوقه لغنى دخى دعوا ايلمكده ايدى . زيرا لوئى والده سى طرفندن ميلانك مشروع وزمانيله اسفورزا خاندانى طرفندن مخلوع [*] دوقه لرى بولنان ويسقونتى (Visconti) فامليا سنه منسوب ايدى .

لوئى ميلان دوقه لغنى ضبط ايتمك فكريله الپه طاغلرينى مرور ايلمش (٨٧٧) وشدتلى مقاومت كورمكسزين ميلانى فتح ايتمشدر . ميلان دوقه سى (لور دوويك مور) اسيراً فرانسه يه اعزام اولنه رق لوئى طرفندن كنديسنه تخصيص اولنان لوش (Loche) شاتوسنده اون ايكى سنه محبوس قالدقدن صوكره تخليهٔ سبيلى خبرندن نشئت ايدن مسروريتك شدتندن فجأةً وفات ايلمشدر . —

لوئى وفردىناند قتوليك — ميلانك قولايجه فتحندن صوكره لوئى نك كوزلرى ناپولى اوزرينه دونمشدر . شو قدركه سلفى شارل مثللى تهلكه يه دوچار اولمامق ايچون فردىناند قاتوليك ايله مخابره يه كيريشه رك ناپولى يى بينلرنده تقسيم ايلمك شرطيله كويا معاونتنى استحصال ايتمكه موفق اولمشدر . لوئى

[*] جلد ٤ صحيفه ٢٢٠

ناپولی يه متوجهاً حركت ايدنجه فرديناند قاتوليك دخی كندی خاندانه منسوب اولان فره دريكه امداد كونده‌ره‌يورم قوليله ناپولی يه بر فرقه عسكر سوق ايلمشدر . اسپانيه عسكری ناپولی قلعه‌سنه داخل اولور اولماز هما‌ن سلاحلرينی فره دريك عليهنه چويرمشلر وشهری ضبط ايتمشلردر .

فره دريك دخی اشبو اهانتی كورنجه كبار دوشمنی خائنه ترجيح ايده‌رك لوئی يه ناپولينك قپوسنی آچمش وكنديسی بالذات لوئی يه تسليم اولمشدر .

فرديناند قاتوليك ابتدا فره دريكی الداتديغی كبی ، بو دفعه لوئی يی دخی الداتمشدر . فرديناندك دسايسی اوزرينه فرانسه ايله اسپانيه بيننده محاربه ظهور ايتمش ومحاربه ايتاليه ده دوام ايده‌رك اسپانيوللرك مظفريتلريله ختام بولمشدر — يعنی ناپولی قراليتی فرديناند قاتوليك طرفندن ضبط اولنمشدر . —

پاپا ايكنجی يوليئوس — بو اثناده پاپا التنجی علكساندر وفات ايده‌رك يرينه ايكنجی يوليئوس (ژول) انتخاب اولنمشدر . پاپا يوليئوس دولت روحانيه‌نك احوال ماليه‌سنی تسويه ايلدكدن صوكره حال عصيانده بولنان رومه دره بكلرينی تحت اطاعته آلمشدر .

رومه مستملكاتندن معدود اولان بر قاچ شهر وقت مزبورده

وندیك طرفندن ضبط اولنمشیدی . پاپا مذکور شهرلرك استردا-
دینی مشکلجه بر کیفیت بیلدیکی جهتله توسط ایده‌رك بروقتدن
بری قطع مناسبات ایتمش اولان اون ایکنجی لوئی ایله ایمپراطور
ماقسیملیانك آره‌لرینی بولمش وانلرك اتفاقلرینی استحصال ایلدکدن
صوکره وندیکه اعلان حرب ایتلمشدر . محاربهٔ مذکوره‌نك
برنجی بابی طبیعی وندیکك پاپا طرفندن آفوروز ایدلمسی ایدی .

وندیك اشبو محاربه‌ده فوق العاده ثبات وحمیت ابراز
ایلمشدر . ابتدا وندیك بر خیلی مدت بالذات لوئی ایله ماقسیملیا-
نك تحت قوماندهلرنده بولنان المانلر ایله فرانسزلره مقاومت
ایلمش وبعده طاقتی کسلنجه قرا وقصباتی احراق ایده‌رك
وندیکه — یعنی دکزه چکلمشدر . نهایت وندیکلیلر متفقلر بیننده
نزاع اکه‌رك کندیلرینی تهلکه‌دن قورتارمشلردر .

پاپا یولیئوس حمیت وطنپرورانه اصحابندن اولوب وندیکدن
برکره مطلوبنی استحصال ایدر ایتمز لوئی ایله ماقسیملیانك ایتالیه‌دن
اخراجنه تشبث ایتمش وابتدا ماقسیملیانی قاچیرمشدر . بوندن
صوکره پاپا دونکی دوشمنی اولان وندیك ایله کیزلی اتفاق ایده‌رك
سعی وغیرتنی فرانسزلرك علیهنه حصر ایتمشدر . ذاتاً پاپانك
افکار وآمالی ایتالیه‌دن بر هیئت منتظمهٔ سیاسیه تشکیل ایلمك
و بو وجهله انی خارجك تجاوزاتندن قورتارمق ایدی .

اون ایکنجی لوئی بردن بره پاپایه قارشی حرب ایتمکه

جسارت ایده‌مه‌یوب فرانسه رؤسای روحانیه‌سنی (تور) شهرینه جمع ایده‌رك پاپا ایله محاربه ایتمك جائز اولوب اولمادیغنی سؤال ایلمشدر . فرانسه پسقوپوسلری دخی « فرانسه قرالینك اعلان ایده‌جکی محاربه عیسی علیه السلامك (کویا) وکیلی بولنان « لایخطی » پاپایه قارشی اولمایوب قرالك دوشمنلریله برلکده اولان « رومه پرنسی یولیئوسه » قارشی اولدیغندن بونك مذهبه طوقنور جهتی یوقدر » دیمشلردر !

بو جواب اوزرینه لوئی اردوسنی رومه اوزرینه سوق ایتمشدر . اختیار یولیئوس بالذات عسکرك قومانده‌سنی درعهده ایده‌رك فرانسزلره قارشی قهرمانانه مدافعه ایتمشدر .

اشبو محاربه اثناسنده لوئی بیوك بر قصورده بولنه‌رق احوالك رنکنی دکشدیرمشدر . شمدی یه قدر فرانسه رؤسای روحانیه‌سنك دیدکلری کبی محاربه صورت ظاهره‌ده رومه حکمدار جسمانیسیله فرانسه قرالی بیننده اولدیغی حالده لوئی پیزه شهرنده پاپانك دوشمنلری بولنان بعض پسقوپوسلری جمع و پاپانك سوء مسلکندن شکایت ایده‌رك خلعنه قیام ایتمش اولدیغندن منازعه مذهب رنکنی آله‌رق طبیعی پاپانك غلبه‌سیله ختام بولمشدر . بو دفعه منازعه حضرت عیسانك لایخطی وکیلیله « چوبانی بولندیغی سوری‌نك » برفردی بیننده قالمشدر .

پاپا یولیئوس لوئی ایله پیزه‌ده اجتماع ایدن پسقوپوسلری

آفوروز ايتدكدن صوكره كنديسى دخى ديكر بر مجلس روحانى جمع ايده‌رك كندى حركاتنى تصديق ايتديرمش وفردينا‌ند قاتوليكى وماقسيمليانى وانكلتره قرالى سكزنجى هانرى يى فرانسه اوزرينه سوق وتحريك ايتمكه موفق اولمشدر ٠

ايتاليه ده بولنان فرانسز عسكرى ونديكليلر ايله اسويچره ليلره مغلوب اولديغى كبى ، فرانسه قطعه سى دخى تكرار اوج آتش آره سنده قالمشدر ٠ بونك اوزرينه اون ايكنجى لوئى غايت آغير شرائط اوزره تجاوز ايدن اوچ حكمدارك هر بريله آيرى آيرى صلح عقد ايده‌رك فرانسه يى بيوك فلاكتدن قورتارمش و بو صره ده كنديسى دخى وفات ايلمشدر (٨٩٣) ٠

ايتاليه يى وياخود هيچ اولمازسه ميلانى ضبط ايتمك ايچون فرانسه نك يكرمى سنه دن برى صرف ايده كلديكى امك بووجهله محو اولمش و فرانسه ايتاليه ده بيكلرجه اولادى ايچون مزاردن بشقه برشى قزانه مامشدر ٠ —

—

— ١٦ —

برنجی فرانسوا وایمپراطور بشنجی شارل

فرانسوا . مارینیان محاربه‌سی و نتایجی . ایمپراطور بشنجی شارل . اسپانیه احوالی . تاج طالبلری . شارل و فرانسوا . متفقلری . محاربه‌نك ایلك هنگامی . پاویه محاربه‌سی . فرانسوانك اسارتی . اتفاق مقدس . فذلکهٔ احوال . شارلك اواخر سلطنتی

(٨٩٣ ـ ٩٣٤)

فرانسوا — اون ایکنجی لوئی‌نك خلفی برنجی فرانسوا (٨٩٣ ـ ٩٢٥) گنج و گوزل و جسور و نهایت درجه‌ده حریص شهرت وشان بر پرنس ایدی . فقط عقلی و باخصوص درایتی بونسبتده دکلدی .

مشربی اگلنجه‌یه مائل اولوب بوش وقتنی « تورنیرلر » ایله

ضیافتلرده کچیرر ایدی و اخص آمالی مکمل بر شوالیه اولمق ایدی . کبر و عظمتنك دخی نهایتی یوق ایدی .

فرانسوانك سلطنت و صفاسی فرانسه‌نك موازنهٔ مالیه‌سنی آز مدت ایچنده اخلال ایتدیکندن ویرکیلرك تزییدینه لزوم کورنمشیدی .

بونکله برابر فرانسوانك اداره‌سی مستبدانه ایدی . اهالیده شکایات پك چوق ایدیسه‌ده فرانسه ملتنك اون برنجی لوئی دن بری قراللرك تجاوزلرینه قارشی طوره بیله‌جك حالی قالمامش ایدی . فرانسوا کبر و عظمتیله برابر فرقنه وارمقسزین اکثریاً خلوصکار بندکانه اسیر اولور و انلرك سوزیله حرکت ایدر ایدی .—

ماریینیان محاربه‌سی ونتائجی — فرانسوا جلوس ایدر ایتمز اسکی تجربه‌لره قولاق ویرمه‌یوب همان میلانك استردادینه قیام ایتمشدر .

فرانسوا الّی بیك قدر منتظم عسکر ایله ایتالیه‌یه کچمش ایدی . میلان دوقه‌سی اسفوزرا فرانسوایه قارشی کندی عسکرندن ماعدا اوتوز بیك قدر اسویچره کوکللیلرینی سوق ایتمش ایدی . بینلرنده ماریینیانده (Marignan) « قهرمانلر محاربه‌سی » (B. ^lle^ des Géants) نامیله معروف اولان بیوك بر محاربه وقوع بوله‌رق فرانسوانك غلبه‌سیله ختام بولمشدر .

مارینیان محاربه‌سنه گلنجه‌یه قدر اسویچره‌لیلر میدان حربده نامغلوب صاییلیرلر ایدی . محاربه ایکی کون دوام ایده‌رك ایلك کونی اسویچره لیلر غالب کلمش ایکن ایرتسی کونی محاربه‌نك اك زیاده شدت کسب ایتدیکی صره ده فرانسوانك متفقلری بولنان ونديكليلر امداده یتشدکلرندن اسویچره لیلر پریشان اولمقسزین میدان حربی ترك ایده‌رك طاغلرینه چکلمشلردر .

فرانسوا اشبو محاربه‌ده بالذات عسکرك اوك صره لرنده بولنه‌رق فوق العاده شجاعت ابراز ایلمش وفرانسه شوالیه‌لرینك ایکیت باشیلری بولنان مشهور بایار (Bayard) طرفندن شوالیه اعلان اولنمشدر .

اشبو محاربهٔ عظیمه‌نك نتیجه‌سی اوله‌رق میلان دوقه‌لغی کاملاً فرانسه طرفندن ضبط اولنمش و عموم ایتالیه‌نك استقلالی تهلکه ایچنده قالمشدر .

اشبو مظفریت عظیمه‌نك نتیجه‌سی اوله‌رق اسویچره‌لیلر ایله (« صلح مؤبد » (La Paix Perpetuelle) نامیله معروف اولان مصالحه و پاپا ایله فرانسه‌یه مساعد بر « قونقوردات » عقد اولنمشدر .

« صلح مؤبد » موجبنجه فرانسه قراللری فی مابعد اسویچره‌ده ایسته‌دکلری قدر کوکللی عسکر تحریر ایده بیله‌جکلر ایدی و فرانسه پسقوپوسلری قونقوردات موجبنجه طوغریدن

طوغری یه پاپایه تابع اولمایوب قراله تابع اوله جقلر ایدی .

فرانسوا مظفراً و مغروراً اوروپای غربی یه حکم ایتمك خلیالریله مشغول ایکن ناکاه غایت مهلك بر دوشمنه راست کله‌رك کندیسنی تشبثاتدن واز کچمکه مجبور کورمشدر . اشبو دوشمن دخی بشنجی شارلدر .—

بشنجی شارل
- دیوانه ژانه
  - فردیناند قاتولیك
    - ۱ قاستیلیه قرالیتی
    - ۲ آراغونیه قرالیتی
  - ایزابللا
    - ۳ ناوار قرالیتی
    - ٤ ناپولی قرالیتی
    - ۵ امریقه مستملکاتی
- کوزل فیلیب
  - ماقسیملیان
    - اوچنجی
      - ٦ اوستریه
    - فره دریك
      - ۷ المانیه
  - ماریه
    - بورغوندیه دوقه‌سی جسورشارل
      - ۸ بورغوندیه
      - ۹ بلجیقه
      - ۱۰ فلنك

بشنجی شارل — بورغوندیه دوقه‌سی جسور شارلك قیزی ماریه اون برنجی لوئی طرفندن ممالکنك بر قسمی ضبط اولندیغی وقت المانیه ایمپراطوری و اوستریه حکمداری بولنان اوچنجی فره دریکك زیر حمایه‌سنه التجا ایتمشیدی . فردریك ماریه‌یی اوغلی وولی عهدی ماقسیملیانه تزویج ایلمش اولدیغندن

اشـبو ازدواجدن حاصل اولان « کـوزل فیلیب » پدریله والده‌سنك میراثلرینی یه‌جك ایدی .

دیکر طرفـدن آراغونیه وناوار قرالی فردینـاند قاتولیك قاستیلیه قرالیچه‌سـی ایزابللایی تزوج ایده‌رك اسـپانیه‌یی برلشدیرمشیدی .

فردیناند ایله ایزابللا یالکز (ژانه) اسمنده بر قیزدن بشـقه ذریت براقامشلر ایدی . ژانه دخی مذکورقرالیتلرایله امریقه قطعهٔ جسیمه‌سنی ارث طریقیله‌اخذ ایلمش وایمپراطور فره‌دریکك اوغلی کوزل فیلیبی زوجلکه قبول ایده‌رك اندن (دونقارلوس) اسمنده بر اوغل دنیـایه کتیرمشدر . بشنجی شـارل دیدیکمز اشـبو دون قارلوس اولوب پدر ووالده‌سـنك میراثلرینی جمع ایتمشدر . یعنی شـیوهٔ قدر اقتضاسـندن اوله‌رق دهـا کنج یاشـنده بولنان شارل کونك برنده المانیـه ، آوستریه ، فلمنـك ، بورغوندیه ، سیجیلیتین ، قاسـتیلیه ، آراغونیه ، ناوار قطعاتنك و بونلره منسوب مستعمرات خارجیه‌نك حکمداری بولنمشدر .

برنجی فرانسـوا بویله بر رقیبه تصـادف ایلمش ایدی . شـارلك هنوز تجـاوز کارانه حرکتده بولندیغی یوق ایسـه‌ده حد ذاتنده اوروپانك موازنه‌سـی فنا حالده اخلال اولنمشـیدی وفی مابعد فرانسـوا نه‌کـبی تشبثات وتجاوزاتده بولنورسـه بولنسون کیمسه طرفندن « اوروپا موازنه‌سنی اخلال » تهمتیله

اتهام ايديله‌ميه‌جك ايدى . بالعكس هركس اخلال اولنمش موازنه‌يى اعاده ايتمك ايسته‌يور ديه‌جك ايدى .

فى الحقيقه فرانسه بيوك بر تهلكه ايچنده ايدى واشبو تهلكه‌يى موجب اولان كيفيت يالكز شارلك تحت اداره‌سنده بولنان ممالكك وسعتى وثروتى دكلدى . شارلك درايت فوق العاده‌سى وغيرتى وشهرت حرصى دخى نظر دقته النه‌جق راده‌ده ايدى .

شارل فرانسوا مثللى كنج ايدى . كنديسى ضعيف ونحيف اولديغى كبى ، بكزسز اولان يوزى دخى هيچ كولمز وذهنى مشغوليتدن خالى طورماز ايدى .

بشنجى شارل امور اداره‌يى درعهده ايتدكدن صوكره كنديسنك ماهر و مدبر ديپلومات اولديغنى كوستردیکى كبى ؛ ميدان حربده دخى قهرمان ويكيت بر عسكر اولديغنى كوسترمشدر . شو قدر واركه شارلك ايلك حركاتى اسپانيه‌ده اخلال اسايشى منتج اولمشدر . —

اسپانيه احوالى — شارل رسماً جلوس ايچون اسپانيه‌يه كلديكى وقت اسپانيوللرك طبيعتلرينى بيلمه‌مزلكندن نشئت ايدر بر طاقم اطوار وحركات متكبرانه‌سيله اسپانيوللرك وقارلرينى جرح ايتمش ، برده مسند ومأموريتلرك حين توزيعنده فلمنك

رجالنه زياده توجه كوسترمش وحتى اسپانيه‌ده الك زياده نفوذ صاحبى اولان ذواتدن تولد (يعنى طليطـله) ميترو پوليـدى مشهور خيمنسى (Ximénes) بلا سـبب عزل ايده‌رك يرينـه كندى خواجه‌سى بولنـان اوتره خت پسـقو پوسى (آدريانى) نصب ايلمشيدى .

متكبر ومحب وطن اولان اسـپانيوللر بوحركاتدن طـولايى پك زياده مضطرب اوله‌رق غليانه كلمشلر ايدى . فقط شارلك عقـل ودرايتى بر دفعـه ايتديكى قصورى كنديسـنه تكرار ايتديرمز ايدى . بناء عليه شارل آز مدت ظرفنـده قصورلرينى تعميره موفق اولمشدر .

مذكور غليانك نتيجه‌سى اوله‌رق اسـپانيه‌ده اختلال واقع اولمشيدى . عصيانك مركزى طليطله شهرى وعاصيلرك رئيسى دخى ژوان ده پاديليا (Juan de Padylla) ايدى .

ابتدا اهل عصيان شارلك عسكرينه غلبه ايده‌رك اسـپانيه ايچون آيريجه برحكومت تأسيس ايتمشلر ودردست ايده‌بيلدكلرى «ديوانه» ژانه‌يى قراليچه اعلان ايلمشلردر . عاصيلر باخصوص فرانسوانك امدادلرندن طولايى قوت كسب ايتمكده ايدى .

زادكان اهالى ايله بالاتفاق عصيان ايتمشلر ايدى . فقط اهالى زادكانك ويركيدن معاف طوتملرينى قبول ايتمه‌دكلرندن انلر دخى اهل قيـامى ترك ايده‌رك قراله عرض صداقت ايتمشـلر وبوسببدن

اولەرق عصيان آزمدت ايچنده برطرف اولنه بيلمشدر . شو قدركه (پاديليا) اسير واعدام ايدلدكدن صوكره زوجەسى (ماريه) اوچ سنه قدر طليطله (يعنى تولد) شهرنده شارل اردولرينه قارشى مدافعه ايتمش ومقاومتدن قطع اميد ايتدكدن صوكره پورتكيزه فرار ايلمشدر .

اشبو عصيان بليەسنك نتيجەسى اولەرق اسپانيه اهاليسى حقوق وامتيازاتنك قسم اعظمنى ضايع ايتمشلردر . شارلك زمان سلطنتنده نه قانون اساسى يه ، نەده «فوئه روس» لره (صحيفه ١٢٣) اهميت ويرلمشدر . —

تاج طالبلرى — المانيه وآوستريه ايمپراطورى برنجى ماقسيمليان وفات ايدنجه اوروپانك الك ذى اقتدار حكمدارلرى بولنان اسپانيه قرالى (شارل هابسبورغ) وفرانسه قرالى (فرانسواد ، اورليان) وانكلتره قرالى (سكزنجى هانرى تودور) المانيه ايمپراطورلغى تاجنى طلب والتزام ايتمكده ايديلر .

مقدس رومه ايمپراطورلغى تاجى برخيلى وقتدن برى هابسبورغ سلالەسى يدنده بولنديغى جهتله سلالهٔ مذكوره اكا بردرجەيه قدر حق قزانمش ايدى . فقط فرانسوا ايله انكلتره قرالى سكزنجى هانرى مقدس رومه ايمپراطورلغى تاجى شارله ياخود برادرى فردينانده انتقال ايتديكى حالده ذاتاً بوزلمش

اولان اوروپا موازنه‌سنك دها زياده اخلال اولنه‌جغی ادعاسيله مذكور تاجی كنديلری ايچون طلب ايتمكده ايديلر .

بوخصوصده اڭ زياده غيرت ايدن فرانسوا ايدی . فرانسوانك آدملری آقچه يوكلريله المانيه‌يی طولاشه‌رق فرانسوا ايچون رأی طوپلامغه باشلامشلر ايدی . فقط المانيه بكلری فرانسوانك ادارهٔ مستبدانه‌سندن خوف ايده‌رك انتخابندن صرف نظر ايتمشلردر . هانری ايسه معلوم اولان خستی مناسبتيله پاره و يرمه‌ديكندن طرفدار قزانه‌مامشدر .

بونكله برابر منتخبلر آراسنك اكثريتی ينه شارل طرفندن قزانلمايوب ساقسونيه قورفوستی « عاقل » فره‌دريك طرفندن قزانلمش ايسه‌ده فره‌دريك عدم اقتدارندن بحثله استعفا ايتمش وشارلك انتخاب ايدلمسنی توصيه ايلمشدر .

شارل ايشته بو وجهله ايمپراطور مسنديني دخی قزانمشدر . فره‌دريكك تاجی قبول ايتمه‌مسی پروتستانلغك ظهوری مناسبتيله المانيه‌ده وقوعی ملحوظ اولان قاريشقلقلر ايله عثمانلی تجاوزاتنك شدتندن نشئت ايتمشيدی . فره‌دريكك ظننجه شارل ذی اقتدار بر حكمدار بولنديغی كبی ، اوستريه مستملكاتی مناسبتيله عثمانليلرك تجاوزاتنده جمله‌دن اول علاقه‌دار بولنديغندن هركسدن زياده مقاومت ــ يعنی اوروپايی عثمانليلردن خلاص ايده‌جك چاره‌لری دوشونه‌جك ايدی .—

شارل وفرانسوا — شارلك انتخابى كركى كبى فرانسوانك كبر ينه طوقنمش اولديغندن آرتق ايكيسنك آره‌سنده قانلى محاربه‌لر ظهور ايده جكنه شبهه قالمامشدر . فرانسوا پك متكبر ايدى و بناء عليه يالكز شارلك كنديسنه ترجيحنى بيله هضم ايده‌ميه جك ايدى . محاربه‌لر ايچون مناسب بهانه‌لر دخى چوق ايدى . زيرا شارلك ايمپراطور انتخاب ايدلمسى ماده‌سى كرچكدن اوروپانك موازنه‌سنى اخلال ايتمشيدى .

فرانسوا محاربه‌يه طالب اولماديغى حالده شارلك طالب اوله‌جغى دخى آشكار ايدى . « غرب ايمپراطورلغنى » ياخود « شارلمان دولتنى » اعاده ايچون يالكز فرانسه (يعنى نوسترازيه) اكسيك ايدى . بوندن ماعدا فرانسه شارلك حكم ايتمكده بولنديغى ممالكك اتحادينى بوزمقده ايدى .

فرانسوا ميلانى ضبط ايلمش ايدى وناپولى يه اولان حقوقنى اعلان ايتمكدن كرى طورديغى يوق ايدى . شارل ميلانى « مقدس رومه ايمپراطورلغنك » اجزاى مركبه‌سندن بر جزؤى مقامنده اوله‌رق طلب ايتمكده بولنديغى مثللى ، بورغونديه‌يى دخى بيوك والده‌سنك بكلكلرندن برى مقامنده اوله‌رق طلب ايده‌بيله‌جك ايدى .

بونك ايچون ايكى طرفدن دخى فوق العاده تداركاته تشبث

ايتمشلردر . باخصوص شارل ممالك جسيمه سنده تماميله يرلشمزدن اول فرانسوا ايچون طاورانمق لازم ايدى و بونى كنديسى دخى حس ايتمكده ايدى .

مسرف فرانسوانك يدنده بر اقچه بولنماديغندن آنى تدارك ايچون هيچ بر شيئى دريغ ايلممشدر . حتى بعض كليسالرده وتربه‌لرده بولنان آلتون وكموش پارمقلقلرى ضبط ايده‌رك ضربخانه‌يه ويرمش و برنجى دفعه اولمق اوزره خزينه « بونولرى » (اسهام) اخراج ايده‌رك ديونات دوليه‌يه اساس وضع ايلمشدر . —

متفقلر — فرانسوا كبرندن متفق ارامغه تنزل ايتمه‌مش اولديغى حالده شارل بالعكس انكلتره قرالى سكزنجى هانرى يى وپاپايى وونديك جمهوريتنى اتفاقه داخل ايتمكه موفق اولمشيدى . حتى شارل فرانسه داخلنده بيله پرنس (قونتابل بوربون) يوزنده كنديسيچون برمتفق بولمش ايدى و بوربون فرانسوا ايچون متفقلرك جمله سندن مهلك ايدى .

« قونتابل » (سردار) بوربون قرال خاندانه منسوب بيوك بردره بك ايدى . بيوك دره بككار اون برنجى لوئى طرفندن قالديرلديغى وقت قراللره اولان قرابتلرى حسبيله بوربون دوقه‌لغنه طوقنلمامش ايدى . بالذات قونتابل بوربون دخى فرانسه‌نك الك نامدار قوماندانلرندن معدود ايدى .

قونتابل کویا فرانسوانك والده سی لوئیز ده ساووا (Louise de Savoie) طرفندن کوردیکی حقارت اوزرینه اهانت ایده رك فرانسه نك بقاسنی تهلکه یه دوچار ایتمشدر . شوقدرکه بوربون قطعه سی اهالیسی وطننه اهانتله برحقارت شخصیه نك انتقامنی آلمغی ارتکاب ایدن افندیلرینه اتباعاً عصیان ایتمه یوب بینلرنده عسکر تحریر ایچون کلدیکی وقت انی سلاحله ایچلرندن طرد ایتمشلردر . اهالینك اشبو حمیتی دخی فرانسه یی خلاص ایدن کیفیتلرك بریدر .

قونتابل بوربونك افکاری بشنجی شارلی سوزره نك طانیق شرطیله فرانسه یی ضبط ایتمك ایدی . —

محاربه نك ایلك هنکامی — محاربه ابتدا ایتالیه ده باشلامشدر . فرانسو قاله یه کلمش اولان انکلیزلره وره ن سواحلنده بولنان المانلره و پیرینه خطنی مرور ایتمك ایچون مهیا اولان اسپانیوللره قارشی مقدار کافی عسکر سوق ایتمکله مشغول اولوب میلانك محافظه سنه مأمور اولان فرقه یه وقتیله امداد یتشدیره‌مه مشیدی . بناءعلیه بوربونك تحت قوماندەسنده بولنان ایتانلر ایله المانلر فرانسزلری میلاندن چیقارمشلردر .

فرانسزلرك میلاندن رجعتلری اثناسنده مشهور (بایار) دخی تلف اولمشدر .

بايار سكزنجى شارلدن برى وقوع بولان محاربه لرك كافه سنده حاضر بولنوب فوق العاده شجاعت وقهرمانلق ابراز ايتمش وصيت وشهرتى اوروپايه يايلمش ايدى . بايارك لقب رسميسى دخى « قورقوسز ولكه سز شواليه » [*] ايدى .

قونتابل بوربون ميدان حربده مجروحلر ايچنده بايارى طانيمش و « سزى بوحالده كورديكمه پك اسف ايتدم » ديمش اولديغندن بايار دخى « بكا قاليرسه وطن و پادشاه اوغورنده ناموسيله حرب ايده رك فداى جان ايدن برعسكرك حالندن زياده وطننه ومطبوع مفخمنه قارشى سلاح استعمال ايدن برخائنك حالنه اسف ايتمك دها بجا اولور » ديمشدر .

احوال بومنوال اوزره ايكن فرانسوا قوهٔ كليه ايله ايتاليه اوزرينه هجوم ومتفقلره غلبه ايده رك ميلانى استرداد ايلمشدر .

المانيه دن كلن ايمپراطور عسكرى فراراً الپ طاغلرينه التجا ايتديكى كبى ، ايتاليه متفقلرى دخى طاغلمشلردر . متفقلر بو دفعه اوقدر يولسز حركت ايتمكده ايديلر كه حتى طاغلره التجا ايدن ايمپراطور اردوسى حقنده برمدت معلومات آلنه مامشدر ورومه ده معذبلرك برى « غائب اولان » ايمپراطور اردوسنك نره ده اولديغنى خبر ويره نه مكافات وعد ايلمشدر .

فرانسوا دخى دوشمندن اثر كورمه ديكندن عسكرينك

[*] *le Chevalier sans Peur et sans Reproche.*

نصفنی بالتفریق ناپولی اوزرینه سوق ایتمشدرکه پك بیوك برخطادن بشقه برشیئه حمل اولنه ماز .

بو اثناده قونتابل بوربون فرانسه ده تحریر ایده مه دیکی عسکری کندی فاملیاسنه مخصوص اولان مجوهراتی ترهین ایده رك آلدیغی اقچه سایه سنده اسویچره ده تحریر ایتمش وایمپراطور اردوسنه امداد کتیرمشدر . بونك اوزرینه ایتالیانلر دخی تکرار جانلانه رق حرکت ایتمشلردر . —

پاویه محاربه‌سی وفرانسوانك اسارتی — بو صره ده فرانسوا پاویه شهرینك محاصره سیله مشغول ایدی وقوهٔ متفقه پاویه نك امدادینه کلمش ایدی .

فرانسز عسکرینك بولندیغی موقع مخاطره لی اولدیغندن قوماندانلرك بعضلری تبدیل موقع ایچون فرانسوایه خیلی وصاياده بولنمشلر ایسه ده طالقاووقلری « رجعت ایتمك برفرانسه قرالنك شانندن دکلدر » دیه رك تبدیل موقعه مانع اولمشلردر . بناء علیه واقع اولان محاربه ده فرانسه عسکری محو و پریشان اولمش وفرانسوا دخی اسیر دوشمشدر (٩٠٣) .

فرانسه اردوسنك اك مكمل اولان طاقمی طوپچیلر ایدی . آلات ناریه نك ایجادندن بری فرانسه عسکری طرفندن قزانیلان محاربه‌لر هپ طوپلرك شدتلی آتشی سایه سنده تجاوز ایدن شوالیه عسکرینك هجومی اثری ایدی .

پاویه محاربه سنده فرانسواکویا اظهار شجاعت فکریله طوپلرك اوكنده طوره رق شدتلی آتشنه مانع اولمشدر . فرانسه عسکری دوشمنه نسبتله جزؤی وموقعی فنااولدیغی کبی، محاربه‌نك الك زیاده شدت کسب ایلدیکی اثناده دخی پاویه محافظلری آرقه دن فرانسزلر اوزرینه هجوم ایتدکلرندن فرانسه اردوسی ایکی آتش آره سنده قاله رق پریشان اولمشدر . بونلر هب فرانسوانك سوء تدبیری اثری ایدی .

بوحالده فرانسوا دوشمن عسکری ایچنده قالوب خیلی مدت یالکزجه حرب ومقاومت ایتمش وتسلیمه راضی اولمامش ایسه‌ده آلتنده‌کی حیوانی اورلدقدن صوکره چاره سز تسلیم سلاحه قرار ویرمشدر . ناپولی قرالی دخی باشی آچیق اولدیغی حالده دیزچوکوب فرانسوادن قلیجی اخذ ایلمشدر .

فرانسوا میدان حربدن والده سنه خطاباً یازدیغی مکتوبده «ناموسدن بشقه برشی قالمادی» [*] دیمشدر .

وقت مربورده شارل مادریدده بولندیغی جهتله فرانسوا کندیسنك مادریده کتورلمسنی طلب ایتمش وموافقت ایدیله‌رك اسپانیه‌یه نقل اولنمش ایسه‌ده شارلدن مأمول ایتدیکی معامله‌یی کورمه‌مشدر . شارل برخیلی مدت فرانسوا ایله ملاقات ایتمه‌مش

[*] *Tout est perdu fors l'honneur*

ونهايت ملاقات ايتديکي حالده دخي غايت آغير شرائط صلحيه تکليف ايلمشدر .

فرانسوا تکليف اولنان شرائطي قبول ايتميوب شارل قبول ايچون اصرار ايلديکي حالده ترك تخت ايدەرك اسارتنك اهميتني تخفيف ايدەجکني بيان ايتمش ايسەده ينه شارله تأثير ايتمەمشدر . زيرا شارل فرانسوانك نه درجەده حريص شهرت ومتکبر اولديغني بيلديکي جهتله ترك تاج ايدەميەجکني حس ايدەيوراِيدي . نهايت فرانسوا مذکور شرائطي امضاليوب اسارتدن قورتلمشدر . فرانسوا شرائط صلحيەيي امضا ايتديکي حالده انلر موقع اجرايه وضع اولنجه يه قدر رهن مقامنده اولمق اوزره ايکي اوغلني تسليم ايدەجك ايدي .

فرانسوا حدود باشنه کلوب کنديسني حدوده قدر تشييع ايدن اسپانيه سوارّيسنه مقاوله موجبنجه ايکي مخدومني تسليم ايدەرك حدودي تجاوز ايدر ايتمز کمال وقار ومسرتله « بن ينه قرال اولدم » ديو باغرمشدر .

فرانسوا شرائط صلحيەيي اجرا ايتمەمك نيت قطعيه سيله انلري امضا ايلمش اولديغندن فرانسەيه کلير کلمز معاهدەنك حکمسز اولديغني اعلان ايلمشدر .

شارل فرانسوانك اشبو حرکتني پاپا ايله اوروپا حکمدارلرينه [*] شکايت ايتمش اولديغندن فرانسوا دخي مقابلةً

[*] کوريله يورکه مناسبت دوليەنك اثري موجود

« واقع اولان جبر وتضییق اوزرینه بوغازم یلان سویلمشدر » [*] دیمشدر . بو ایسه ینه اعلان حرب دیمکدی .

فرانسوانك حاضر الده عسکری اولمادیغی حالده حربه جرأت ایدیشی ایلك نظرده دلیلکدن بشقه برشیئه حمل اولنه‌ماز ایسه‌ده احوال واقعه لایقیله مطالعه اولندیغی حالده جرأتنك اصلی اولدیغی کوریلیر . —

اتفاق مقدس — فرانسه قرالنك اسارتی اوروپاده پك بیوك تأثیری موجب اولمشیدی . هرکس قرالك اسارتیله دولت محو اولور افکارنده بولندیغی جهتله فرانسه‌یه آرتق شارلك ملکی نظریله باقمه باشلامشلر ایدی . طبیعی تلاشه دوشمش اولان فرانسوانك والده‌سی رسماً فرانسه حکومتی نامنه اوله‌رق سلطان سلیمان قانونی حضرتلرینك مرحمتنه التجا ایتمش وسلطان سلیمان خان دخی استرحامنی شایان قبول کوروب همان شارلك ممالکندن معدود اولان مجارستانه سفر ایتمکه قرار ویرمش ایدی که نتیجه‌سی اوله‌رق مهاج محاربهٔ مشهوره‌سی قزانلمش وویانه شهری محاصره ایدلمش ایدی . فرانسه ایله دولت علیه بیننده ظهور ایدن مناسبات دوستانه دخی شو وجهله باشلامشدر [**]

[*] *J' ai menti par la goge*

[**] اشبو مناسباتده رسمی اوراقدن اکلاشلدیغی اوزره فرانسه مساوی بردولت صفتیله حرکت ایتمه‌یوب « پادشاهلر پادشاهنه حقیرانه التجا » ایده‌یور ایدی

اول امرده انكلتره قرالى سكزنجى هانرى وقتيله ايمپراطور ايله ايتديكى اتفاقى ترك ايده‌رك فرانسه طرفنى التزام ايتمكه باشلامش ايدى . ديكر طرفدن باشده پاپا اولديغى حالده ونديك وعلى العموم ايتاليانلر دخى شارلك استقلالندن خوف ايده‌رك فرانسوا طرفنى التزامه ميل ايتمشلر ايدى .

فى الواقع برمدت صوكره فرانسوا ، هانرى ، پاپا ، ونديك بينلرنده شارلك عليهنده اوله‌رق بر « اتفاق مقدس » عقد اولنمشدر . فقط فرانسه‌نك الڭ بيوك متفقى وشارلك الڭ تهلكه‌لى دوشمنى طبيعى سلطان سليمان خان عثمانى ايدى .

هرنه‌قدر انكلتره قرالى هانرى كنديسنه « اتفاقك حاميسى » ديمش ايسه‌ده متفقلر كنديسندن برفائده كورمه‌مشلردر .

ابتدا ايتاليانلر ايمپراطور عسكريله محاربه‌يه طوتشمشلر ايدى . فقط فرانسوادن وقتيله امداد كلمه‌ديكندن مغلوب اولمشلردر . اشبو محاربه ايچنده الڭ زياده شايان دقت اولان وقعه ايمپراطور عسكرى طرفندن رومه‌نك فتح ويغماسيدر .

ايتاليه‌ده حرب ايدن ايمپراطور عسكرى قونتابل بوربونك تحت قوماندەسنده بولنديغى كبى ، قسم اعظمى (ژورژ فروند-سبرغك) معيتنده بولنان المانيه پروتستانلرندن عبارت ايدى . بوربون كوكاليره آيلق ويرمه‌ديكندن يغما وغارته مساعده ايدر

ايدى . حتى رومه نك يغماسنى تداخلده بولنان برقاچ آيلغه محسوب ايدلمك اوزره تكليف ايلمشيدى .

قونتابل بوربون رومه اوزرينه وقوع بولان ايلك هجوم اثناسنده مقتول اولمش اولديغندن عسكرده انتظام واطاعت قالمامشدر و رومه يه داخل اولديغى حالده اجرا ايتمه دك برظلم وادبسزلك براقامشدر (٩٠٥) .

پروتستانلر كليسالرى تلويث وعبادت ايدنلرى تحقير ايدرلر ايدى . ايچلرندن برى پاپا قيافتنه كيروب پاپانك تقليدينى ياپار وبو صورتده اخذ اولنوب عسكر طرفندن هرنوع حقاراته دوچار ايديلير ايدى .

اشبو احوال و حركات اوزرينه خرستان عالمى غليانه كلمشدر . سوء تأثير ايله شارله قارشى اولان شكايت اودرجه ده ايدى كه شارل على العجله رومه اوزرينه حركت ايچون كنديسنك اصلا مساعده ويرمه ديكنى و بو وقعه نك برقاچ متجاسرك اثرى اولديغنى اعلان ايتمكه مجبور اولمشدر .

احوال بو مركزده ايكن فرانسوا ايتاليه يه مرور ايده رك بتون لومبارديه قطعه سنى ضبط ايتدكدن صوكره ناپولى يى محاصره ايلمشدر . لكن فرانسوا طرفندن تكرار واقع اولان برقصور اوزرينه هب قزانيلان ينه غائب ايدلمشدر .

فرانسه ایله متفق بولنان جنو یزك دونمالری جنویز دوقه‌سی مشـهور آندره دوریه (A. Doria) نك تحت قوماندەسـنده اوله‌رق بحردن ناپولی یی محـاصره ایلمشـیدی . ایمپراطور شـارلك اشـبو ایکی دونمایه قارشی سـوق ایده‌جك دونماسی اولمادیغندن همان ناپولی یه امداد ایتمکدن صرف نظر ایلمشیدی . بوحالده فرانسوا بلا سبب متفق بولنان جنو یزك رقیبلرینی التزام ایتمکه باشلادیغندن وطن پرور اولان (دوریه) اهانةً شارل طرفنه چکمش وفرانسه‌نك مغلوبیتنی موجب اولمشدر . —

فذلکهٔ احوال — اشـبو محـاربه قامبره شهرنده عقـد اولنان « قادینلر معاهده‌سی » (La Paix des Dames) نامیـله مشهور برمعاهده ایله ختام بولمشدر . معاهدهٔ مذکوره شارلك خالاسی (مارغریت د' اوتریش) ایله فرانسـوانك والده‌سی (لوئیز ده ساووا) طرفنـدن عقد اولندیغنـدن بو اسمله تسمیـه اولنمشـدر . معاهدهٔ مذکوره موجبنجه ایتالیـه هابسـبورغ فامیلیاسـنه ویرلمشدر (٩٠٧) .

فرانسـوا ایله شارل بوندن صوکره ایکی دفعه دها محاربه ایتمشلردر . بومحاربه‌لرده دخی طالع حرب دونوب طولاشدقدن صوکره طرفین قزاندقلرینی اعاده ایده‌رك عقـد مصالحه ایدرلر ایدی .

فرانسوانك خلفی ایكنجی هانری بر خیلی مدت شارل ایله اوغراشمشدر . محاربه‌نك برنده هانری المانیه‌دن (تول) و (مج) و (وردون) قلعه‌لرینی و انكلیزلردن دخی (قاله) یی ضبط ایتمشدر . بو فتوحات فرانسه ایچون پك مهم ایدی .

شارل ایله فرانسوانك محاربه‌لرینه « قرون وسطی شوالیه‌لكی » ایله « قرون اخری دیپلوماتلغی » بیننده بر محاربه نظریله باقیله بیلیر . فرانسوا میدان حربدن آیرلماز جسور وصاف ووقوعات پرور برشوالیه ایدی . شارل ایسه تام بر دیپلومات ایدی .

شارل مدبر و عاقل اولدیغی كبی ، ممالكی فرانسه‌یه نسبتله پك واسع ایدی . بونكله برابر شارل محاربه‌لرك هیچ برنده متفقسز قالمامشدر . حال بویله ایكن آره‌ده فرانسوانك لایعد اولان سوء تدابیری اولمسه ایدی فرانسه‌نك غلبه ایده‌جكنه شبهه یوق ایدی .

یكرمی یكرمی بش ملیون نفوس اوزره حكمی جاری اولان فرانسه قرالی یوز ملیون اهالینك حاكمی بولنان شارله مقاومت ایتمكده ایدی . فرانسوا شارل قدر مدبر بولندیغی حالده اشبو یكرمی ملیونك دخی غلبه ایده‌جكی میدانده ایدی .

شارلك تحت اطاعتنده بولنان یوز ملیون اهالی بر مجلده طوپلی اولمادیغی كبی ، المانلر واسلاولر و ایتالیانلر و اسپانیوللر

وفلمنكايلر كبى اجناس مختلفه‌دن عبارت ايدى . هر برينك اخلاق ومشربلرى بربرينه بكزه‌مز ايدى و لسانلرى دخى بشقه ايدى . كيمى شارلى ايمپراطور كيمى قرال كيمى‌ده قونت و دوق وسنيور طانير ايدى . بناء عليه نه ممالكك هيئت عموميه‌سنده‌ نه‌ده اداره‌ده اتحاد وار ايدى .

فرانسوانك تحت اطاعتنده بولنان يكرمى بش مليون اهالى ايسه اوفاجق برقطعه اوزرنده مسكون وبرجنس ومذهبه منسوب وجميع زمانده حميت وطن‌پرورانه‌سى ايله مشهور برقوم نجيب ايدى . بروقتدن برى فرانسه ايله مناسبات دوستانه پيدا ايتمش اولان سلطان سليمان قانونى دخى فرانسه‌نك خلاصنه سبب اولانلردن برى بولنمشدر .

عثمانليلر حيرت انكيز سرعت اوزره كسب قوت و عظمت ايده‌رك شرقك امورينى درعهده ايتدكدن صوكره غربى دخى خوف ودهشت ايچنده براقشلر ايدى . واقعا سلطان سليمان فرانسه ايله تجاوزى وتدافعى بر اتفاق عقد ايتمه‌مش وشارل ايله فرانسوا بيننده‌كى محاربه‌يه « سلط الله الكلب على الخنزير » نظرندن بشقه بر نظر ايله باقامش ايسه‌ده واقع اولان التماس وفرانسه سفيرى واسطه‌سيله تقديم اولنان هدايا و عرض ايديلن عبوديت مناسبتيله آره صره آوستريه‌يى تهديد ايده‌رك فرانسوايه نفس الديرر ايدى .

واقعا سلطان سليمانك مداخله‌سى قورى بر مداخله ايدى . فقط طونه‌دن نيل مباركه منبعلريله محيط هندى يه قدر وقفقاسيه سلسله‌سندن اطلاس سلسله‌سنه قدر ممتد اولان بردولت معظمه‌نك ولوجزؤى اولسون فرانسه‌يى التزام ايديشى اينجه برشى ايدى .

فرانسه نانكور برملت اولماديغندن وقت مزبوردن اعتباراً اكثرياً عثمانليلر ايله مناسبات دوستانه ده بولنمقدن كرى طورمامشدر .

فرانسه‌نك متفقلرندن بريده المانيه پروتستانلرى ايدى . المانيه پروتستانلرى ويانه‌يى تهديد ايدن عثمانليلر ايله فرانسزلره استناداً شارله مقاومت ايدرلر ايدى . يعنى شارلك ذهنى يالكز برطرفه حصر اولنمش اولمايوب اوچ دوشمن ايله مشغول ايدى .

شارلك وفاتندن صوكره اوغلى ايكنجى فيليب دخى انكلتره قراليچه‌سى ماريه تودورى تزوج ايده‌رك تكرار اوروپا موازنه‌سنى اخلال و باخصوص فرانسه‌نك بقاسنى تهلكه‌يه دوچار ايلمش ايسه‌ده تعصب فوق العاده‌سندن نشئت ايدن سوء اداره‌سى اوزرينه اشبو تهلكه برطرف اولمشدر . —

شارلك اواخر سلطنتى — اوسبورغ معاهده‌سنك

عقدی سنه‌سنده بشنجی شارل ترك تخت ایلمشدر . شارل اواخر سلطنتنده برطاقم خسته‌لکلره دوچار اولدیغی کبی، فرانسه قرالی ایکنجی هانری ایله اولان محاربه‌لرك برنده دخی (مج) و (تول) و (وردون) قلعه‌لرینی غائب ایتمش اولدیغندن درجهٔ نهایه‌ده متأثر اولمش ایدی .

برطرفدن عثمانلیلر ایله فرانسزلر، دیکر طرفدن دخی پروتستانلر شارله اصلا راحت ویرمه‌مشلر ایدی . بناءً علیه شارل دخی اداره کلفتندن کف ید ایده‌رك بقیهٔ عمرینی راحت کچیرمك فکریله ترك تخت ایتمکه قرار ویرمش ایدی .

ترك تخت ایدن شارل مستملکات جسیمه‌سنی برادری فردیناند ایله اوغلی فیلیب بیننده تقسیم ایلمشدر . فردیناند نفس آوستریه مستملکاتندن عبارت اولان (آوستریه) و (بوهمیه) و (مجارستان) و (تیرول) و (ایشتیریه) و (قارینتیه) وسائره‌یی اخذ ایتمش وبوندن بشقه شارلدن صوکره المانیه ایمپراطوری انتخاب اولنمشدر .

شارل سائر مستملکاتنی — یعنی اسپانیه، ایتالیه، فلنك ایله برابر امریقه وآسیه ده کائن مستملکات جسیمه‌سنی هیئتیله اوغلی فیلیبه ویرمشدر .

شارل بروکسل شهرنده رسماً ترك تخت ایلمشدر . ممالکك

هرطرفندن اعيان واشراف ممالك واركان دولت جلب اولنه‌رق برمجلس فوق العاده عقد اولنمش وشارل برطرفنده اوغلى فيليب، ديكر طرفنده دخى پرنس كايوم د، اورانژ بولنديغى حالده مجلسه كلوب رسم فراغت اجرا ايلمشدر .

شارل اللى التى ياشنده بولنديغى حالده وجودجه آلتمشى چكمكين كبى كورونيرايدى . كنديسى سياه البسه كيمش اولوب اوزرنده « توازون دور » (Toison d'Or) نشانندن بشقه تزييناته متعلق برشى يوق ايدى .

شارل رقت انكيز برمهابت ايله وداع نامه‌يى قرائت ايلدكدن صوكره مخدومى فيليبه خطاباً اهالى‌يه قارشى محبت اظهار ايده‌رك عدالتدن آيرلماسنى امر وتوصيه ايلمش وبعده اهالى‌يه فيليپى توصيه ايده‌رك كنديسى حقنده اظهار اولنان توجهات صداقتكارانه‌نك انك حقنده دخى اظهار اولنمسنى رجا ايلمشدر . بوتماشات هركسك كوزندن ياش آقتمشدر .

شارل اقامت ايچون اسپانيه‌نك (استرامادوره) ناحيه‌سى داخلنده كائن (سن يوسته Saint-Justa) مناسترينى انتخاب ايده‌رك ايكى سنه قدر اوراده يشامشدر .

شارل ايچون كوزل واوفاق برخانه انشا ايتمشلر ايدى وشارل باغ وباغچه وكليساره دوام ايله مشغول اولديغى حالده

وقتنی کچیرر ایدی . فقط بونکله برابر پولیتیقه‌نك کیدیشندن بی خبر قالمامق ایچون دائما اوغلی فیلیب ایله مخابراتده بولنور ایدی . —

—

يكرمى التنجى فصل

قاتوليك عالمنده غليان تعصب

انكيزيسيون ـ جزوئيتلر ـ تريده‌نت اجتماعى ـ
اسپانيه قرالى ايكنجى فيليب ـ مذهب محاربه‌لرى
(٩٠٠ — ١٠٢٨)

—

— ١٧ —

انكيزيسيون و جزوئيتلر و تريده‌نت اجتماع روحانيسى

لزوم اصلاحات • انكيزيسيون • اينده‌كس • لويولا
جزوئيتلر • تريده نت اجتماع روحانيسى • غيور
پاپالر • تقويم فرنكى • بشنجى سيكست

لزوم اصلاحات — لوتر بيوك برذات اولمق ايچون تولد ايتمه‌مش ايكن زمان واحوال انى دنيا امورينك جريانى تعديل

وتغییر ایدن الك بیوك ذوات كرام صره‌سنه داخل ایلمشیدی . لوترك هنر ومعرفتی انتشار معارف سایه‌سنده انتباه بولمش اولان جمعیته قاتولیك كلیساسنك بر اساس مشروع اوزره مؤسس اولمادیغنی وهیئت روحانیه اعضاسنك انجیل شریف احكامنه مخالف حركاتده بولندقلرینی اعلانه و « لایخطی » عد اولنان پاپالرك مسلكنی تقبیحه جرأت ایلسندن عبارت ایدی كه حد ذاتنده اوقدر بیوك هنردن صایلمغه شایان دكلدر .

فی الحقیقه قاتولیك كلیساسی پك زیاده مسلك اصلیسندن تباعد ایلشیدی وكندیسنك اصلاحه محتاج اولدیغی كندی نظرنده دخی مصدق ایدی .

قاتولیك كلیساسی اركاننده ن معدود اولان مشهور قاردینال قونتارینی (Contarini) لوتر ایله ملاقات ایتدكدن صوكره حقنده « باقه‌یورم بر عادی ادم ، معلوماتی پك جزؤی واوده پك سطحی ، فقط مباحثه‌یه كیریشلدیمی انكله باشه چیقمق ممكن دكلدر . اوت ، بن لوترك حقلی اولدیغنی و بزم خرستیانلغك اساسندن ایرلدیغمزی بر درلو انكار ایده‌مه‌یورم » دیمشدر .

اصلاحه محتاج اولان قاتولیك كلیساسی كندیسنی اصلاحدن مقدم ره فورمه‌نك انتشارینی منع ایچون چاره‌لر آرامشدر . بولدیغی چاره‌لر « انكیزیسیون » ، « اینده‌كس » « جزوئیتلر » نامیله تاریخده مشهور اولمشدر . ——

انکیزیسیون — ره‌فورمه‌نك انتشارینی منع ایچون پاپالرك استعمال ایتدکه باشلادقلری الاتك برنجیسی «انکیزیسیون» (Inquisition) ایدی . انکیزیسیون بر محکمهٔ روحانیه اولوب مرکزی رومه‌ده ایدی . انکیزیسیونك هر ممالکده شعبه‌لری وهر مملکتده اجنتولری وار ایدی .

انکیزیسیون اربابی یالکز انسانلرك افعال وواقعه‌لریله قناعت ایتمه‌یوب وجدان وافکارلرینی دخی محاکمه ایتمك زعمنده بولنورلر ایدی . محکمهٔ مزبوره عندنده صلابت دینیه‌سی شبهه‌لی اولان ایستر پرنس بولنسون ، ایستر چوبان هیچ برفرق یوق ایدی . انکیزیتورلر برچاره بولوب انی محکمه حضورینه جلب ایدر وحقنده خفیاً حکم ویردیره‌رك کیمسه‌نك خبری اولمقسزین تلف ایدر ایدی .

حضرت «عیسا (علیه السلامك) وکیلی» عد اولنان پاپالر کندیلرینه مطیع اولان قاتولیك ملتی افرادینك جانلرینی ومالارینی انکیزیسیونه تسلیم ایتمشلر ایدی . انکیزیتورلر ایسته‌دکلری ذواتی توقیف واعدام واموال واملاکنی رسماً ضبط ومصادره ایدرلر ایدی .

اره صره بعض بیوجك ذوات بردن اورته‌دن غائب اولی ویررلر ایدی . هرکس انلرك نه اولدقلرینی بیلیر ایدی .

فقط کیمسه بو خصوصده اوته‌کینه بریکنه سوز سویلمکه جرأت ایده‌مز ایدی .

برکره انکیزیسیون حضورینه کلن شرندن یقاسنی کوچ قورتارر ایدی . انکیزیسیون طرفندن استعمال اولنان اشکنجه‌لرك انواعی بولنمز و بولنسه دخی قلم تعداددن عاجز قالیر . حتی بونلر اوقدر موده‌یه کیرمش ایدی‌که قباحتلرینی اقرار ایله اعداملرینی طلب ایدنلر بیله اشکنجه‌دن قورتیلمازلر ایدی .

خفیه وجاسوسلرك حد وحسابی یوق ایدی . ایشك ایچنه غرض وطمع دخی داخل اولدیغندن امنیت اصلا قالمامشدر .

ابتدا انکیزیسیون ایتالیه‌ده یرلشدیکندن اهالی‌یه او درجه‌ده خوف‌واندیشه عارض اولمش ایدی‌که فرانسه واسوچره والمانیه‌یه کیدن یوللرده فراریلرك کثرتندن طولایی مرور وعبوره سکته کلمش ایدی . فقط از مدت صوکره انکیزیسیون اوحوالی‌یه دخی سرایت ایتدیکی جهتله برملجأ بولمق ایچون مشکلات زیاده‌لشمشدر .

پروتستان بولنان دولتلر [*] ایله امریقه‌نك ترقیسی بواثناده وبوسایه‌ده واقع اولمشدر . —

ایناده کس — اصول طبعك ایجادی سایه‌سنده کتابلر

[*] انکلتره وفلمنك واسوه‌چیه

چوغالوب معارف نشر اولمش ایدی وانتشار ایدن معارفك نوری اورته‌لقدن جهالت ظلمتنی قالدیرمش اولدیغندن کلیسانك غیر مشروع وچیرکین اولان حرکاتی وکلیسانك تحت حمایه‌سنده کسب انتظام ایدن « اسقولاستیك » صاحچه‌سی آچیلان کوزلردن قورتیله‌مایور ایدی . بناء علیه کلیسا دخی اشبو اویغونسزلقلری موجب اولان آثار فنیه وادبیه‌یی اورته‌دن قالدیرمغه قیام ایلشدر . یعنی هیئت روحانیه اسقولاستیك بتاغی محصولاتی اولوب اسکیدن بری قاتولیك کلیساسنك حمایهٔ مخصوصه‌سی تحتنده بولنان وانسانك ذهننی کور ایتمکدن بشقه بر ایشه یرامایان بعض اسکی کتابلرك ماعداسی اولان بتون آثار فنیه وادبیه‌یی محو ایتمك فکرنده ایدی .

انکیزیسیون اینده‌کس (Index) نامیله بر کتاب نشر ایده‌رك بونده قرائتی جائز اولان کتابلر تعداد اولنمش و بونلرك خارجنده بر کتاب مطالعه‌سی منع اولنه‌رق مجاسرلرك انکیزیسیون عندنده مسؤل اوله‌جقلری اعلان ایدلمشدر .

قاتولیك کلیساسی انکیزیسیون ایله (اینده‌کس) ده پك کوزل الات مدافعه بولشدر . حالبوکه کلیسانك افکاری یالکز انتشار معارفدن — یعنی انتباه افکاردن کندیسنه قارشی صادق قالان قطعاتی محافظه ایتمك اولمایوب پروتستانلغك ظهوری اوزرینه غائب ایتدیکی قطعاتی دخی جبراً وقهراً استرداد ایتمك

ایدی . بو ایسه تجاوز دیمك ایدی وتجاوز ایچون بشقه درلو الاته محتاج ایدی . وقت مز بورده ظهور ایدن «جزوئیتلر» اشبو تجاوز سلاحی مقامنه کچمشلردر . —

لو یولا — جزوئیتلر شرکتنك مؤسسی اغناس لو یولا (Loyola) اسمنده بر اسپانیه‌لیدر . لو یولا (٨٦٩ – ٩٣٤) اسپانیه کشی زاده‌لرندن اولوب ابتدا خدمت عسکریه‌یه داخل اولمش و (پامپلون) شهرینك فرانسزلر طرفندن فتحی اثناسنده فوق‌العاده شجاعت ابراز ایلمشیدی .

لو یولا محاربهٔ مذکوره‌ده ایکی ایاغندن جریحه‌دار اولمش اولوب حین تداویسنده پك چوق زحمت چکمش ایدی . ایاقلرنده اجرا اولنان عملیات جراحیه اثناسنده لو یولانك اظهار ایلدیکی متانت اطرافده‌کیلری حیرت ایچنده براقیر ایدی .

جریحه‌لرك تداویسی بر خیلی وقت سورمش ولو یولا اشبو وقتی مذهبه متعلق کتبك مطالعه‌سیله کچیرمشدر . بونك نتیجه‌سی اوله‌رق لو یولا دخی امور دنیویه‌دن کف ید ایده‌رك ذهن وفکرینی امور مذهبیه‌یه حصر ایلمشدر .

لو یولا اك زیاده حواریونك حرکاتیله فداکارلقلرینی مطالعه ایدر ایدی وکندیسنه انلرك منفعت ذاتیه نه دیمك اولدیغنی بیلمکسزین جانلرینی تهلکه‌یه دوچار ایتملری حیرت

ویرر ایدی . لویولا دخی انلره امتثالاً بقیهٔ عمرینی دین اوغورنده فدا ایتمکه قرار ویرمشدر .

لویولا یورییمکه اقتدار کسب ایدر ایتمز قلیچیله قالقانینی کلیسانک برینه آصمش وشوالیه البسه‌سنی چیقاروب دیلنجی قیافتنه کیره‌رک قدسه متوجهاً یوله چیقمشدر . لویولا سائلانک حاصلاتیله قناعت ایدر وهر نره‌یه کیتسه وعظدن کری طوماز ایدی . بونکله برابر لویولا وجودینی اشکنجه ایلر ایدی .

لویولا سوریه مسلمانلرینی خرستیانلغه دعوت وقدس شریفی زیارت ایتمک افکاریله شرقه عزیمت ایلمش ایدی . فقط بر شیئه موفق اولمقسزین محزوناً اسپانیه‌یه عودت ایتمشدر . —

جزوئیت شرکتی — وقت مزبورده قاتولیک کلیساسی پروتستانلغک انتشاری مناسبتیله غائب ایتمش اولدیغی نفوذی اعاده اسبابنی دوشنمکله مشغول اولدیغندن اشبو افکار لویولانک دخی ذهننی اشغال ایتمکده ایدی . لویولا خیلی ملاحظه وترددلردن صوکره قاتولیک کلیساسنه بیوک بر خدمت ایده‌بیله‌جک بر تارک دنیا شرکتی تأسیس ایتمکه تشبث ایلمشدر .

تارک دنیا شرکتلری متعدد ایدی . فقط لویولانک تأسیس ایده‌جکی شرکت بشقه‌لره بکزه‌میه‌جک ایدی .

لو یولا انسانلره حکم ایتمك ایچون انلردن معلوماتلی اولمق اقتضا ایده‌جکنی بیلدیکی جهتله تأسیس ایده‌جکی شرکت ایچون فقر وصلابت ایله برابر تحصیل معارفی دخی اساس وضع ایلمشدر . کندیسی دخی اوتوز بش یاشنده بولندیغی حالده لاتین الفباسنی النه الوب تحصیله باشلامشدر واز مدت ایچنده سعی وغیرت فوق العاده‌سی سایه‌سنده (سوربون) دارالفنوننده برنجی اوله‌رق چیقمشدر .

بونك اوزرینه لویولا کندیسی کبی متعصب وفداکار برقاچ ارقداش دها پیدا ایده‌رك رومه‌یه عزیمت ایتمش وتصور ایتدیکی شرکتك اساسلرینی لاجل التصدیق پاپا اوچنجی پوله (٩١٢ ـ ٩٢٨) تقدیم ایلمشدر . پاپا ابتدا قبول ایتمه‌مشدر . قبول ایتمه‌دیکنه سبب دخی شرکت افرادی ایچون مجبوری اولان تحصیل معارف ماده‌سی ایدی .

قاتولیك کلیساسی نفوذ واقتدارینی سکته‌دار ایدن معارف اولدیغنی بیلدیکی حالده اساس تحصیل معارف اولان بر شرکتك تأسسنه کوچ موافقت ایده‌جك ایدی .

فقط لویولا شرکتك مذکور اوچ وظیفهٔ اساسیه‌سنه برده شرکتك بلا شرط پاپالره اطاعت ایده‌جکنی دخی علاوه ایلدیکندن پاپا دخی تصدیق ایلمشدر . نهایت «جزوئیت» (Jésuites) ـ یعنی «عیسی شرکتی» نامیله شرکت تأسس

ایتلمش ولویولا شرکتك رئیسی یاخود جنرالی اولمشدر (٩١٨) .

لویولا وخلفلری بولنان لاینه‌ز (Laynèse) وآ کـو اویوا (Aquaviva) نك ریاستلری زماننده جزوئیت شرکتی شـو یله بر هیئت کسب ایتمشدر .

شرکتك جنرالی شرکتك اعیانی طرفندن انتخـاب اولنور ودائما رومه‌ده اقامت ایدر ایدی . جزوئیتلر اوروپا قطعه‌سنی اوتوز قدر ایالت مخصوصه‌یه تقسیم ایده‌رك هر برنده برر مأمور مخصوص بولندیرر ایدی . اشـبو مأمورلرك تحت اداره‌سـنده دخی برسوری کوچوك مأمورین وارایدی که بونلرك بعضلری خفیه وتبدیل قیافتیله کزرلر ایدی .

جنرال اشبو مأمورینـدن هر ایسـته‌دیکنی عزل ایتمکه وهر ایسته‌دیکنی انك یرینه نصب ایتمکه مقتدر ایدی و بوخصوصده پاپانك اوکنده بیله مسئول دکلدی . جزوئیتلر عندنده اك بیوك فضیلت مافوقنـده بولنانه قارشی اطاعت کامله اظهـار ایتمك ماده‌سی ایدی .

جزوئیتلر ایچلرینه هرکسی قبول ایتمزلر ایدی . ایچلرینـه داخل ایتمك ایچون انسانی خفی وعلنی نظـارت ایله مدت مدیده تجربه ایدرلر ایدی .

شرکته منسـوب اولانلر ، دکل یالکز افعـال وحرکاتنی ،

حتی الڭ مکتوم ومناسبتسز اولان افکارینی دخی مافوقنده بولنانه تبلیغ واقرار ایتمکه مجبور ایدیلر . بوخصوصده قصور ایتمش اولان ایستر جزوئیت شرکتنك جنراللرندن بولنسون ، ایستر الڭ دون مرتبه‌ده بر نفر اولسون درحال شرکتدن طرد اولنور ایدی .

جزوئیتلر بربرینی کوزه‌دیرلر وجاسوسلق ایدرلر ایدی . هر بری یالکز بر کشی‌یی کوزتمکله مکلف ایدی وهر اقشام بیوکنه مشاهداتنی مبین بر راپورتو ویرر ایدی .

جزوئیتلر سائر تارك دنیالر کبی مناسترلره قپانمایوب بالعکس هیئت اجتماعیه‌دن اصلا ایرلمازلر ایدی .

الڭ زیاده مستعد وزکی ودسیسه کار اولانلر قونفسور (Confesseur) — یعنی محروم اسرار صفتیله حکمدارلر و بیوك دره‌بکلر نزدینه کوندریلیرلر ایدی . بونلر معلوماتلریله انتریقه‌لری سایه‌سنده حکمدارلره قارشی خدمتلرده بولنه‌رق انلرك توجه وامنیتلرینی جلب ایدرلر ونهایت انلری ایسته‌دکلری یولده قوللانیرلر ایدی . جزوئیتلر باخصوص متعصب قادینلر اوزرینه نفوذ کسب ایده‌رك استحصال آمال خصوصنده انلری واسطه اتخاذ ایدرلر ایدی .

الڭ زیاده عالم ومتفنن بولنانلر مکاتب ودارالفنونلره معلم نصب

اولنورلر ایدی . جزوئیتلر باخصوص قرال زاده‌لرك تربیه‌لرینی درعهده ایده‌رك افکار واذهانی ایسته‌دکاری قالبه دوکرلر ایدی .

الك زیاده فصیح اولانلر کلیسالره واعظ نصب اولنورلر ایدی. فقط بونلرك ایچنده الك جسور اولانلر خرستیانلغی نشر ایتمك ایچون « میسیونر » صفتیله دنیانك هر بر طرفنه ارسال اولنورلر ایدی . فی الحقیقه جزوئیت میسیونرلری هر نوع مضایقه‌لر وفداکارلقلردن چکنمکسزین قطعات خمسه‌نك الك خفی کوشه‌لرینه قدر کیدرلر ومأموریتلرینك ثمره‌لری کوریلیر ایدی .

والحاصل جزوئیت شرکتنك تأسسندن همان اللی سنه کچر کچمز جزوئیتلرك داخل اولمادق نه هند وچین وجاپونیه قطعه‌لری ، نه افریقه صحرالری ، نه ده آمریقه « ساوانلری » قالمشدر .

جزوئیتلر هر یرده مکتبلر تأسیس ایدرلر وهرکسی مجاناً اوقودیرلر ایدی . عالمده هیچ براسرار جزوئیتلرك قولاقلریله کوزلرندن قاچماز ایدی ومرور زمان ایله ، دکل یالکز حکمدارلر ، پاپالر بیله جزوئیتلره بنده اولمغله مجبور اولمشلردر .

اشبو غیرت نامحدوده ابراز ایدن جزوئیت شرکتنك برنجی افکاری پروتستانلغی اورته دن قالدیرمق ایدی . —

تریده‌نت اجتماع روحانیسی — باشده پاپا بولندیغی حالده بتون قاتولیك عالمی «ره‌فورمه» یی قالدیرمق ایچون هردرلو فداکارلق اظهاره مهیا ایدی . (انکیزیسیون) و (اینده‌کس) مدافعه آلتلری ایدی . قاتولیك کلیساسی جزوئیتلر سایه‌سنده تجاوز ایچون اقتدار کسب ایلمشدر . بناءعلیه پاپا اوچنجی پول دخی تجاوز پلاننی مذاکره ایچون براجتماع روحانی کشاد ایتمکه قرار ویرمشدر .

لوترك ظهورندن بری هر طرفدن براجتماع روحانی طلب اولنمقده ایدی . لکن وقت مزبورده رومه تخت روحانیسنده جالس اولان « لایخطی » پاپالرك وجدانلری پکده پاك اولمادیغی جهتله (قونستانس) و (بازل) اجتماعلرنده اولدیغی کبی رؤسای روحانیه کندیلرینی پاپالره قارشی دخی حاکم اعلان ایدرلو قورقوسیله جسارت ایده‌مه‌مکده ایدیلر .

انکیزیسیون ایله جزوئیت شرکتنك ظهورندن بری قاتولیك هیئتی بردرجه یه قدر اصلاح اولندیغی مثللی ، ذاتاً پاپا اوچنجی پول دخی اولدقچه لکه سز برذات اولدیغندن احوال حاضره یی اصلاح ایچون لازم کلان تدابیری مذاکره ضمننده مطلوب اولان اجتماعی دعوت ایتمکه قرار ویرمشدر .

اشبو اجتماع تیرول قطعه سنده کائن (تریده نت) یاخود

(تره نت) شهرنده عقد اولنمش وآره‌ده وقوع بولان فاصله‌لردن صرف نظر اولندیغی حالده مجلسك اجتماعی اون سكز سنه امتداد ایتمشدر (٩٢٣ ـ ٩٤١) ·

تریده نت اجتماعندن عالم چوق شی مأمول ایده یور ایدی · برطرفدن قاتولیك كلیساسنی اصلاح چاره‌لری بولنه‌جق ، دیكر طرفدن دخی پاپروتستانلر ایله قاتولیكلرك بینلری بولنه‌جق و یاخود پروتستانلغك كلیاً محوی اسبابی تدارك ایدیله‌جك ایدی ·

مذكور اجتماعدن هركس الدانمشدر · زیرا مطلوب اولان ثمره‌لرك هیچ بری حاصل اولمامشدر ·

تریده نت اجتماعی درت لغات ، اون برقاردینال ، یكرمی بش میترو پولید ، یوز آلتمش سكز پسقو پوس ، یدی تارك دنیا شركتی رئیسی ، اوتوز طقوز نفر حاضر بولنمایان رؤسانك وكیللرندن عبارت ایدی · اشبو ایكی یوز اللی درت نفر اعضانك ثلثانی یالكز ایتالیان ــ یعنی پاپا طرفداری ایدیلر ·

تریده نت مجلسی اعضاسی قونستانس مجلسی اعضاسنه امتثالاً كندیلرینی امور روحانیه ده حاكم مطلق اعلان ایده‌رك كیسه‌نك خاطرینه باقمقسزین الجاآت زمانه كوره اصلاحات اجرا ایده‌جكاری یرده بالعكس ابتدای امرده (پاپانك « لایخطیلكنی ») و (تارك دنیالكی) و (تأهل ممنوعیتنی) و (اندولژانسلری) تصدیق واعلان ایلمشدر ·

باخصوص لایخطیلکك اعلانی بیوك برخطا ایدی وبونکله مجلس کندی حکم واعتبارینی محو ایده یور ایدی . زیرا پاپا « لایخطی » اولدقدن صوکره مجلسك جمعیله رأینه مراجعت اولنمسنك معناسی یوق ایدی . زیرا لایخطی اولان پاپانك هرسوزی وحرکتی عین کرامت اوله جق ایدی .

اوروپانك قسم اعظمی تریده نت اجتماعنی قاتولیکلر ایله پروتستانلر بیننده برائتلاف افکار حصوله کتیرمك و بووجهله اوروپانك هرطرفنده موجود اولان سفك دمایه نهایت ویرمك ایچون طلب ایتمکده ایدی . حالبوکه مجلسك حرکاتی پروتستانلر ایله اویوشمق ایچون احتمال براقامشدر .

مجلسده اکثریت تشکیل ایتمش اولوب پاپانك مروج افکاری بولنان ایتالیه پسقوپوسلری کلیسانك منافع عمومیه سنی اونودهرق رومه ایرادینك آزالمسنی موجب اولمش اولان (ره فورمه) یی قوهٔ قهریه ایله دفع وازاله ایچون مذهب محاربات مدهشه لرینه قپو آچمشلردر .

فرانسه والمانیه پسقوپوسلری مجلسك قرارلرینی قبول ایتمه یوب پروتستو ایتمشلر ایسه ده پروتستولرینك حکمی قالمامشدر .

مذکور اجتماعده الك زیاده نفوذ اجرا ایدن جزوئیت شرکتی رئیسی (لاینه ز) ایدی . (لاینه ز) ایصمه علتنه

دوچار اولمش اولديغندن نوبت كونى اجتماع عقد اولنماز ايدى .

تريده نت اجتماعى برده قاتوليك عالمنده تدريس وقرائت ايچون استعمال اولنمق اوزره برطاقم كتب ورسائل تنظيم ايتمشدر . —

غيور پاپالر — بو اثناده برقاچ غيور پاپا ظهور ايتمشدر . اوچنجى پول جزوئيت شركتنى تأسيس ايتمش وتريده نت اجتماعنى دعوت ايلمشدر .

دردنجى پول پاپا اولمازدن مقدم دخى قردينال (قارافا Caraffa) ناميله شهرت قزانمش ايدى . دورنده انكيزيسيون پك زياده شدت كسب ايتمش ايدى . پاپا اولديغى وقت سكسان ياشنده ايدى . رومه اهاليسى وهيئت روحانيه ادارهٔ مستبدانه سندن اودرجه صيقلمش ايدى كه وفاتى اوزرينه هيكلنى قيرمشلر وانكيزيسيون دائره سنى احراق ايلمشلردر . —

تقويم فرنكى — اون اوچنجى غره غوار (٩٥٠-٩٦٣)

فرانسه ده واقع اولوب الك بيوك جناياتدن معدود بولنان « سن بارتلمى كيجه سى » وقعه سنى خبر النجه رومه ده شنلكلر اجرا ايتديرمشدر .

تقويم فرنكى غره غوارك اثريدر . خرستيان عالمنده

« یولیان » و « غره غوریان » اسملریله مسمی ایکی نوع تقویم مستعملدر . « یولیان تقویمی » یولیئوس قیصرك امریله هجرتدن ٦٦٨ سنه مقدم اسکندریه حکماسندن (سوزیکن) (Sosigène) طرفندن تنظیم اولنوب سنهٔ شمسیه (٣٦٥) کون التی ساعت اعتباری اوزره در . حالبوکه مؤخراً سنهٔ شمسیه نك (٣٦٥) کون (٥) ساعت (٤٨) دقیقه (٤٥) ثانیه دن عبارت اولدیغی اثبات اولندیغندن غره غوار بوندن حاصل اولان نقصانی تصحیحه مساعده ایده رك یکی برتقویم تنظیم ایتدیرمشدر (٩٦٠) . وقت مزبوره کلنجه‌یه قدر بالاده ذکر اولنان اون بر دقیقه دن طولایی اون کون قدر بر فرق حاصل اولمش ایدی . پاپا دخی اسکی تقویم موجبنجه تشرین اولك بشی اولان کونی یکرمی بش اعتبار ایتدیرمشدر .

هر (١٣٣) سنه ده بر کره ایکی تقویم بیننده بر کون فرق حاصل اولور . زمانمزده یکی تقویم ایله اسکی تقویم (یعنی فرنکی ورومی تقویملر) بیننده اون ایکی کون فرق واردر .

« غره غوریان » تقویمی غربی اوروپاده و « یولیان » تقویمی دخی شرقی اوروپاده (دولت علیه وروسیه و یونانستانده) مستعملدر . —

بشنجی سیکست — بواثناده ظهور ایدن پاپالرك ایچنده

الك مشهور اولان بشنجی سیکست (Sixte V) در . سیکست عن اصل برطموز چوبانی بولندیغی حالده ضرورت حالنه مرحمةً برتارك دنیا طرفندن مناستره آلنمش ایدی .

سیکست مناسترده تحصیل فنون ایده رك فوق العاده استعداد اظهار ایتمش و بعده معلومات وفصاحتی سایه سنده پك آز مدت ایچنده ترقی ایده رك قاردینال و بعده بیوك (انکیزیتور) مسندلرینه نائل اولمشدر . روایت اولندیغنه کوره سیکست دسیسه ایله پاپا اولمشدر .

قاردینالر هیئتی (یعنی قونقلاو) برمدتدن بری ظهور ایتمکده بولنان غیور وظالم پاپالردن صیقلمش اولوب ایسته دکلری یولده استعمال ایده بیله جکلری بر پاپا انتخاب ایتمکه قرار و یرمشلر ایدی. سیکست بوكا واقف اولدیغندن برقاچ سنه دن بری کندیسنی کتورووم حالده کوستررر ، قانبور اوله رق کزر ، دائما اوکسورر وحالسزلکندن شکایت ایدر ایدی . قاردینالر دخی تمام آرادیغمز آدم بودر دیه رك سیکستی پاپا انتخاب ایلمشلر ایدی .

فقط پاپا انتخاب اولنور اولنماز قانبور کتورووم بردن طوغریلی و یرمش واو بیله شدتلی و صاغلم برسس ایله لاقیردی ایتمکه باشلامشدر که اطرافده کیلر شاشه قالمشلر در .

سیکست برسنه ظرفنده رومه پرنسلکی داخلنده آسایشی اعاده ایتمش و برطاقم ابنیهٔ نفیسه ایله رومه یی تزیین ایلمشدر . سیکست

زماننده سن پیه‌ر کلیساسنك قبه‌سی اتمام ایدلمش و (پوناتین) باتاقلرینك تطهیرینه تشبث اولنمشدر . بونکله برابر سیکست حین جلوسنده بوش بولدیغی خزینه ده وفات ایدر ایکن اوچ ملیون اسقودی (بر ملیون لیرا) نقد براقمشدر . —

—

— ۱۸ —

اسپانیه قرالی ایکنجی فیلیب دوری

ایکنجی فیلیب • اقامتگاهی • پولتیقه‌سی • معاصرلری • تشبثات خارجیه‌سی • فیلیب وفلمنك • کلیوم د'اورانژ • دیلنجیلر • فیلیب والیزابت • فلمنك جمهوریتی • فلمنك مدنیتی • اسپانیه‌نك انقراضی

(۹۳۴ —— ۹۷۶)

ایکنجی فیلیب — تریده‌نت اجتماع روحانیسی قاتولیك کلیساسی داخلنده بعض اصلاحات اجراسی لزومنی و بو اصلاحاتك جنسنی بیان ایلمش ایدی • کلیسا یالکز باشنه بو اصلاحاتی اجرا ایتمکه مقتدر اولمادیغندن بر اجرا مأمورینه محتاج ایدی • قاتولیك کلیساسی جزوئیتلر ایله اسپانیه قرالی ایکنجی فیلیب یوزنده محتاج اولدقلرینی بولمشلردر .

ایکنجی فیلیب جلوس ایتدیکی وقت دنیانك اك بیوك

حکمداری ایدی . ترك تخت ایدن بشنجی شارل اوغلی فلیبه اسپانیه‌دن ماعدا فلمنك ، میلان ، ناپولی ایله امریقه ، افریقه ، اوسترالیه مستملکات جسیمه‌سنی اعطا اتمش ایدی . ممالکك وسعتندن کنایةً « اسپانیه ممالکی اوزرندن کونش قالقماز » دیرلر ایدی .

اشبو ممالك جسیمه‌نك ضبط و ربطنی تأمین ایچون فیلیبده هر نوع سرمایه وار ایدی . اوروپانك الك منتظم و حرب کورمش عسکری ، مستعد و نامدار قوماندانلر ، امریقه معدنلرندن کان التون یوکلر ، یوز قطعه‌یی متجاوز فرقتین و بیکی متجاوز بیوك نقلیه و تجارت سفینه‌سی ، فضله اوله‌رق اهالینك محبت و صداقتی ـ هپ یکی جلوس ایدن فیلیب ایچون کوزل سرمایه‌دن عد اولنه بیلیر ایدی . لکن قرق سنه‌یی متجاوز اولان سلطنتی اثناسنده فیلیب اقبالك اوج اعلاسنده بولنان اسپانیه‌یی انقراض و پریشان حالنه کتیرمش و کندیسی رذیل و بدنام و منفور عالم اوله‌رق مزاره کیرمشدر .

فیلیب ایکی تشبث اوغورنده دولتی محو و پریشان ایلمشیدی . بونلرك بری پروتستانلغی عموم دنیادن و بالخصوص کندی ممالکندن قالدیرمقدن ، دیکری دخی اهالیده حریت و امتیازات اثرینی براقمیوب تبعه‌سندن قویون سوریسی کبی مطیع برسوری تشکیل ایلمکدن عبارت ایدی .

پدری بشنجی شارل نمایش پرور اولدیغندن کندیسنی آلچق کوکاللی کوسترەرك اهالی ایله اختلاط ایدر ولاابالیانه هرکس ایله کوریشیر ایدی . فیلیب ایسه اصلا سراینه‌دن چیقمق ایستەمه‌دیکندن ولایتلرك احوالنی تفتیش ورؤیت ایچون برکره اولسون سیاحت ایتمه‌مشدر . فقط مأموریندن ممالك احوالنه دائر مفصل راپورتولر طلب ایدر وانلری بالذات کندیسی تدقیق ومطالعه ایده‌رك لازم کلن اوامری اعطا ایلر ایدی . فیلیب هر شیئی کندیسی کورمك ایستر ایدی وعمرینك قسم اعظمنی یازیخانه اوکنده اوراق مطالعه‌سیله کچیرر ایدی .

فیلیبك غیرتی امثالسز ایدی وبیله‌رك فنا حرکتده بولنماز ایدی . یعنی طبع ومشربی شره مائل دکلدی . فیلیبك قصوری ایجاب زمان اوله‌رق ظهوره کلمکده اولان احوال عالمك منع ظهورینه قیام ایدیشی ایدی . بو دخی خواجه‌لری بولنان جزوئیتلرك سایه‌سنده قزانیلان فوق العاده برتعصبك اثری ایدی .—

فیلیبك اقامتکاهی — فیلیب دائما اسکوریال (Escurial) سراینده اقامت ایدر ایدی [*]

[*] اسکوریال فیلیب طرفندن انشا اولنمش برسرای اولوب اوروپانك الك مشهور بنالرندن معدود در . فیلیب قوماندانلرندن ساووا دوقه‌سی فیلیبرتك (سنقانتن) شهری جوارنده فرانسزلره ایتدیکی غلبه‌یه برنشانهٔ مخصوصه اولاق اوزره مذکور سرایی انشا ایتدیرمش ایدی .

اسکوریال سرایی بر برینه مربوط اون دائرهٔ مستقله ایله یکرمی ایکی حوایدن عبارتدر . سرای مادرید شهری خارجنده برچول ایچنده کائن اولدیغی کبی منظره سی دخی مناستر منظره سنه بکزر . اسکوریال سراینده اسپانیه قراللرینه مخصوص برتربه واردرکه قپوسی الك مصنع آثار نفیسه دن معدوددر .

اسکوریال سرایی تفرعاتنده پك جسیم ومزین ایسه ده هیئت عمومیه سنده سیرجی یه حزن ودهشت و برر برثقلت واردر . اوده کوز اوکنده اولدقچه ایکنجی فیلیبك خاطردن چیقما-مسندن نشئت ایتمکده اولسه کرکدر .

فیلیب دائما اسکوریال سراینده اوتورر ایدی ودورنده عالم مدنیتك کوزلری مذکور سرایه منحصر ایدی . فیلیب دورنده سرایه کان وسرایدن کیدن تاتارلرایله خفیه لردن طولایی کویا یوللرده بعضا مرور وعبور منقطع اولور ایدی . —

فیلیبك پولیتیقه سی — فیلیب تجاوزکارانه تعصبده پاپالری بیله کچمشیدی و پاپالرك کویا پروتستانلغه قارشی اظهار ایلمکده اولدقلری کوشکلکدن شکایت ایدر ایدی . کندیسی ممالکنده ره فورمه نك اثرینی دخی اقامق ایچون انکیزیسیون محکمه-لریله جاسوسلرینی واشکنجه لر ایله «آوتودافه» لری تزیید ایلمشیدی .

« هره تیکار ایله مسکون معمور ممالکده حکومت ایتمکدن ایسه هیچ ایتمه مك خیرلیدر » ، « اوغلك هره تیکار ایله مناسباتده بولندیغنی کورر ایسه م انی احراق ایچون لازم کلن اوطونی ارقه مه یوکلنوب کتیررم » ... دیر ایدی .

فی الحقیقه فیلیب اوغلی وولی عهدی بولنان دون قارلوسك اعتقادنده شبهه لنـدیکندن انکیزیتورلرك یدینه تسلیم ایده رك حبسخانه ده اعدام ایتدیرمشدر . اشبو غیرت جاهلانه نك و جزوئیت پولتیقه سنك نتایجندن اوله رق اسپانیه ایله بعض مستملکاتنده پروتستانلغك اثری قالمامشدر .

اسپانیه ده پروتستانلردن بشقه بزده عربلر ایله موسویلر موجود ایدی . فردیناند قاتولیك امضا ایتمش اولدیغی عهد نامه نك احکامی خلافنده اوله رق عربلر ایچون مذهب اصلیلری موجبنجه آیین اجراسنی منع ایتمش ایدی . لکن عربلرك طبیعی شریعت احمدیه نك احکام منیفه سنه تطبیق حرکاتدن کری قالدقلری یوق ایدی . فیلیب عربلره لسان والبسه استعمالنی وعلی العموم عادات ملیه لرینی کلیاً منع ایله برابر کلیسایه دوامرینه نظارت ایچون ایچلرینه برسوری خفی وعلنی مأمورلر سوق ایلشدر . انکیزیسیون رئیسی قاردینال (خیمنس) (Ximenes) معرفتیله عربلرك یدلرنده بولنان کتب نفیسه اخذ اولنوب رسماً احراق اولنمشدر .

اشبو مظالم وحشیانه اوزرینه اندلس اهالیسی عصیان ونوادہ طاغلرندہ تحصن ایدہ رك ایکی سنه قدر فداکارانه مدافعه ایتمشلر ایسه ده افریقه ایله استانبولدن استرحام اولنان امداد کلمه دیکندن مغلوباً ترك سلاح ایلمشلردر . بیچاره لر بیکارجه انکیزیسیونك قربانی اولمشلر ، باقی قلانلر دخی اسپانیه یی ترك ایدہ رك افریقه یه چکمشلردر .

عربلرك هجرتلریله اسپانیه ده زراعت وصنایع پك زیاده کریلمش ودنیانك الك معمور برقطعه سی بولنان اندلس فیلیب دورنده خرابه زاره دونمشدر .

امریقه ده دخی اسپانیوللرك ادارهٔ وحشیانه لری ثمره سی اولمق اوزره اون ایکی ملیون اهالی محو اولمشدر . اسپانیوللر بونی کندیلری ایچون لکه عد ایتمزلر ایدی . کویا انجیل شریفك قولنجه حضرت آدم وحضرت نوح علیهما السلامك ذریتی اوله رق اولاد یافث اوروپاده ، اولاد سام اسیه ده ، اولاد حام دخی افریقه ده اسکان ایتمشلر ایدی . اسپانیوللرك افکارنجه بواوچ جنسه منسوب اولمایانلر ومذکور اوچ قطعه نك خارجنده ساکن اولانلر انساندن معدود دکللر ایدی . بناء علیه امریقه ده بولنانلرك انسان ذریتی اولمایوب شیطان ذریتی اولملری اقتضا ایده جکندن انلری محو ایتمکدن اوتانمق شویله طورسون ، بالعکس افتخار ایتمك لازم ایدی . —

فیلیبك معاصرلری — ذاتاً مشهور وجمیع زمانده باقی اولان اوروپا تعصبی اسپانیه قرالی ایکنجی فیلیب زماننده حال طغیانده ایدی . فیلیب دورنده انکیزیسیون معرفتیله اتهام اولنوب محکوم اولانلرك مقداری اوچ یوز قرق بیك نفره بالغ اولمش ایدی !

علم هیئت اربابندن مشهور غالیله (Galilée) (کپلر) ایله (قوپرنیك) لك کشفیات فنیه لرینی تصدیق وایضاح ایتمش — یعنی کرهٔ ارضك مدور ومتحرك بولندیغنی بیان ایلمش اولدیغندن انکیزیسیون طرفندن تحت محاکمه یه النوب حقنده اعدام حکمی ویرلمش ایکن بعض بیوك ذواتك توسط والتماسلری اوزرینه خطاده بولندیغنی اعتراف ایله افکارندن وازکچه رك توبه ایتمك شرطیله عفو اولنمش ایدی .

(غالیله) رومه شهری میداننده رسماً انکیزیسیونك طلبنی اجرا ایلمش ایسه ده درحال خلجاندن کندیسنی غائب ایده رك « بونکله برابر ارض ینه ثابت اولمایوب کونش ثابتدر » دیمش اولدیغندن تکرار زندانه اتلمشدر .

غالیله نك معاصرلرندن وفلسفه اربابندن برونو (Brunno) « قوهٔ الهیه هیئت عالمی تشکیل ایدن ماده نك هیئت مجموعه سنده مکتومدر » دیمسندن طولایی اتهام اولنه رق انکیزیسیون معرفتیله

احراق بالنار اولنمشدر . غالیله نك دیكر معاصری و (باروم‌ترو) نك موجودی بولنان توریچه‌لی (Torricelli) دخی انکیزیسیون طرفندن خیلی تضییق کورمشدر .

بوندن اکلاشلدیغی اوزره فیلیبك معاصرلری تمام کندیسنه لایق ایدی . اهالی نظرنده (انکیزیسیون) و (آو تودافه) کو یا جناب حق عندنده عبادتدن دها مقبول ایدی . بناء علیه فیلیبك حرکات تعصبکارانه سی اهالی طرفندن آلقشلانیر ایدی . . —

فیلیبك تشبثات خارجیه سی — ایکنجی فیلیب یالکز داخلی محاربات وتضییقات ایله قناعت ایتمه یوب خرستیانلق اوغورنده مسلمانلرایله دخی حرب ایتمکه قیام ایتمش ایدی . فیلیب پاپا و ونديك ایله بالاتفاق دونمای همایون طرفندن تضییق اولنمش اولان قبریس اطه سنه امداد ایتمکه قیام ایتمش ایدی . شو قدرکه فیلیب طاورانجه یه قدر قبریس فتح اولنمشدر . لکن بشنجی شارلك غیر مشروع اوغلی (دون ژوان) ك تحت قومانده سنده بولنان متفقلر دونماسی (لپانت) کورفزنده — یعنی (اینه بختی) لیمانده عثمانلی دونماسنه غلبه ایلدیکی حالده کیمسه‌یه امنیت ایتمز اولان فیلیب دون ژوانه دخی حربه دوام

ایچون مساعده و یرمه مش وظفریتنی نتیجه سز براقمش ایدی ـ یعنی دون ژوانی کری جلب ایلمش ایدی (۹٤۹) ٠

بوصره ده (۹۵۸) پورتکیزده حکومت ایتمکده بولنان (بورغوندیه) سلاله سی منقطع اولمشدر ٠

پورتکیز قرالی سباستیان جزوئیتلرك تشویقی اوزرینه افریقه یه مرور وفاس ایله محاربه یه قیام ایلدیکی حالده محاربه نك برنده غائب اولمش ایدی ٠ سباستیان برخلف براقامش اولدیغندن اقرباسندن رئیس روحانی بولنان (قاردینال هانری) برمدت حکومت ایتمش واو دخی طبیعی ذریتسز وفات ایدنجه فیلیب (دوق آلبا) نك تحت قوماندهسنده اوله رق برفرقه عسکر سوق ایله پورتکیز قرالیتنی ضبط ایتدیرمشدر ٠

فیلیب رسماً کندیسنی قاتولیك عالمنك قلیجی یاد ایدر ایدی وبووسیله ایله ممالك اجنبیه ده ظهور ایدن مذهب محاربه لرینه مداخله ایدر ایدی ٠ فقط فیلیب تعصب نقابی تحتنده بعضاً دینه تعلق اولمایان برطاقم ایشلر کورر ایدی ٠ فرانسه یی اورته دن قالدیروب اسپانیه ، فرانسه ، فلنك ، بلجیقه ، المانیه ، ایتالیه دن مرکب بردولت تشکیل ایتمك فیلیبك برنجی افکاری ایدی ٠

پروتستانلره قارشی بوقدر خصومت اظهار ایتمکده بولنان فیلیب پروتستان بولنان انکلتره قرالیچه مشهور الیزابتك کندی

همشیره سی طرفندن اعدام ایدلمسنه مانع اولمش ایدی . حالبوکه الیزابتك محافظه سیله بتون انکلتره نك پروتستان اولمسنه بیله رك راضی اوله یور دیمك ایدی . بوارتکاب دخی انکلتره حکومتنك فرانسه قرالیچه سی بولنان ماریه استوارته انتقال ایتمه سی ایچون ایدی (صحیفه ۲۰۸) . —

فیلیب وفلمنك — اسپانیه قرالی ایکنجی فیلیب اسپانیه داخلنده بر پروتستان براقماق ایله قناعت ایتمه یوب ممالك اجنبیه یه دخی بونك ایچون مداخله ایتمکده ایدی . حال بوکه اصل وطنی بولنان فلمنك قطعه سنده اهالینك قسم اعظمی پروتستان ایدی . فیلیب حریت وحقوق پرور اولان فلمنکدن دخی قوهٔ قهریه واسطه سیله (ره فورمه) یی قالدیرمغه قیام ایتدیکندن اهالی حقوقنی محافظه ایچون سلاحه صارلمشدر .

فلمنك قطعه سی (ره ن) و (اسقو) نهرلرینك منصبلرنده کائن بر اقلیمدر . سطح ارض پك آلچق بولندیغندن طغیان میاه قورقوسی فلمنك ایچون هیچ بر وقتده اکسیك دکلدر . بناء علیه فلمنك اهالیسی مملکتلرینی بیوك برفلاکتدن قورتارمق ایچون دکز ایله نهرلر سواحلنده برطاقم سدلر انشا ایتمشلردر .

بونکله برابر ینه طغیان قورقوسی باقی اولدیغندن اهالی دخی انی دفع ایده جك اسباب تدارك ایتمکدن خالی دکلدر . اشبو دائمی سعی وغیرت فلمنك اهالیسنی چالشقان وجسور ایلمشدر .

فلمنك قطعه سنك جنوب جهتی (یعنی فلاندره و بلجیقه قطعه‌لری) « سلت » جنسندن (بلجلر) یاخود (فلاماندلر) ایله مسکون ایدی . شمال جهتنده (یعنی هولانده ده) دخی « جرمان » جنسندن (باتاولر) و (فریزلر) اقامت ایدرلر ایدی .

طقوزنجی عصرك بدایتلرندن بری فلمنك قطعه سی بورغوندیه دوقه‌لرینه تابع اولدیغی حالده « جسور » شارلك وفاتندن صوكره قیزی ماریه واسطه سیله هابسبورغ فامیلیاسنه انتقال ایلمش ایدی [*] . هله بشنجی شارل فلمنکه کندیسی ایچون وطن اصلی نظریله باقار ایدی .

اوننجی عصره طوغری فلمنك قطعه سی صورت فوق العاده ده اوله رق ترقی ومعموریت کسب ایتمشیدی و فلمنك شهرلرندن آنوه ر ، بروج ، بروسل ، غاند ، آمستردام تجارت ومعارف وصنایعجه اوروپانك برنجی شهرلرندن معدود ایدی . آنوه ر شهرینك برماه طرفنده ایتدیکی اخذ و عطایی وقتیله تجارتجه اوروپاده برنجی بولنان وندیك انجق ایکی سنه ظرفنده ایده بیلیر ایدی . آنوه ر لیماننه کونده اوچ یوز قدر سفینه یناشیر وقردن آیده سکز بیك عربه اوزرلرنده المانیه فرانسه امتعه سی کلوب کیلره و یریلیر ایدی .

فلمنك شهرلری اوفاق اوفاق حکومات تشکیل ایتمش اولوب

[*] صحیفه ۱٤۲

هر برینك ریاست امورلرنده بر « اشتاتغالتر » نام منتخب مأمور بولنور ایدی . فقط اهالی اداره یه مداخله ایدر ایدی وملت مجلسنك رخصتی اولمادقچه هیچ بر ویرکی طرح وتخصیص اولنه ماز ایدی . فلمنکلیلر اهل تجارت بولندقلرندن ملل سائره ایله چوق اختلاط ایدرلر ایدی . بوسببدن اوله رق فلمنکه پك چابك پروتستانلق داخل اولمشدر .

بشنجی شارل فلمنك اهالیسنی سائر مستملکاتی اهالیسندن زیاده سودیکی حالده قطعهٔ مزبوره یی پروتستانلغك سرایتندن منع ایچون اللی بیکی متجاوز نفوس قیرمش ایدی . فیلیب ایسه فلمنکدن ره فورمه یی کلیاً قالدیرمغه قیام ایتمشدر .

فیلیب همشیره سی (مارغریت ده پارمه) یی فلمنك (باش اشتاتغالتری) (یعنی والئ عمومیسی) تعیین ایلمش ایسه ده حقیقت حالده حکومت مستشار صفتیله مارغریتك معیتنه ویریلن قاردینال غرانوه للا (Granvella) نك النده ایدی . بونکله برابر فیلیب معاهده لرك خلافنده اوله رق اسپانیه دن فلمنکه کلیتلی عسکر سوق وانکیزیسیون محکمه لری تشکیل ایده رك پروتستانلری نهایت درجه ده تضییق ایتمکه باشلامشدر . فقط اسپانیه حکومتی طرفندن اظهار اولنان جبر و شدت فلمنك اهالیسنك شکایاتنی ارتدیرمقدن بشقه بر ایشه یاراماشدر . زیرا بوشدت پروتستانلغك علیهنده اولدیغی حالده پروتستانلق کویا

نسبت مخصوصه اولمق اوزره کیتدکجه انتشار ایلمکده ایدی . حتی بعض محللرده غلیانه کلمش اولان اهالی اسپانیه مأمورلرینك تجاوزلرینه قارشی قاتولیك کلیسالرینك یغماسیله جواب ویرمشلر ایدی .

فلمنکده علی العموم کشی زاده‌لر قاتولیك مذهبنده ثابت اولدقلری حالده فیلیب طرفندن اظهار اولنان حرکات غیر مشروعه اوزرینه پروتستان بولنان اهالی ایله بالاتفاق تجاوزاته قارشی مقاومته قیام ایلمشلردر . پرنس (کایوم د' اورانژ) (G. d' Orange) ایله قونت (اغمونت) (Egmont) مخالفین فرقه سنك ریاستنی درعهده ایتمشلر ایدی که ایکیسی دخی شارلك‌ك مستعد جنراللرندن معدود ایدیلر .

فیلیب احوال مذکوره یه واقف اولنجه فنا حالده غضب ایده‌رك مارغریتی عزل و یرینه دوق البایی والی عمومی نصب ایلمشدر .

فلمنکلیلر فلمنکده بولنان اسپانیه عسکرینك کری جلب ایدلمسنی طلب ایتمکده بولندیغی حالده یکی کلن دوق البا موجود اولان عسکره کلیتلی امداد کتیرمشدر . —

کایوم د' اورانژ و « دیلنجیلر » — کایوم د' اورانژ عن اصل فلمنك کشی زاده‌لرندن بولندیغی حالده ارث طریقیله اخذ

اولنان « لنلر » حسبیله المانیه پرنسلرندن معدود ایدی [*] وکندیسی جسور ومدبر بر آدم ایدی . بشنجی شارل کالیومك قیمتنی بیلیر و حقنده چوق التفات ایدر ایدی . کالیوم ایله اغمونت فلمنکده پك بیوك نفوذ صاحبی اولمشلر ایدی .

دوق البا کلمزدن اول کالیوم د'اورانژ ایله سائر بعض رؤسای ملت احتیاطاً فلمنکی ترك ایلمشلردر . یالکز قونت اغمونت ارقداشلرینك نصایحنه قولاق و یرمه‌یوب فلمنکده قالمشدر . ورود ایدن البا دخی اول امرده قونت اغمونتی توقیف واهانتله اتهام ایده‌رك اعدام ایتدیرمشدر .

بشنجی شارل وزراسندن امیرال هورن (Horn) دخی اغمونت ایله برابر « اشافود » اوزرنده تلف اولمشدر . فلمنکده هر بر شهر میداننده سیاستکاهلر قورلمش و آتشلر یاقلمش ایدی . بیچارکان اهالی طوتیلوب بارباریانه احراق ایدیلیر ایدی . دوق البا « اختلال مجلسی » نامیله بر مجلس فوق العاده تشکیل ایتمشیدی . اشبو مجلس معرفتیله اوچ سنه ظرفنده اون سکز بیك (١٨,٠٠٠) کشی احراق واعدام اولنمشدر . فلمنکلیلر مجلس مذکوری « قان مجلسی » (Conseil de Sang) یاد ایتمشلر ایدی .

حریص وطمعکار اسپانیوللر مالارینی مصادره ایتمك افکاریله

[*] ناساو پرنسلکی کالیومك عهده‌سنده ایدی

باخصوص زنکین تجارلری اتهام ایدرلر ایدی . بوندن ماعدا دوق آلبا قانونك مساعده ایتمه‌دیکی بر طاقم ویرکیلر اخذ ایدر ایدی .

اشبو مظالم و تعدیات اوزرینه بیکلرجه فلمنکلیلر المانیه ایله انکلتره‌یه فرار ایده‌رك منتظم ومسلح فرقه‌لر تشکیل ایدرلر وکلیوم د'اورانژك تحت قوماندەسنده اوله‌رق فلمنکه کلوب اسپانیوللرك علیهنده عصیان ایتمش اولان اهالی ایله برابر محاربه ایدرلر ایدی .

کلیوم د'اورانژ دائما دوق آلبایه مغلوب اولور ایدیسه‌ده مغلوبیتدن صوکره یکیدن عسکرینی تنظیم ایده‌رك عودت ایدر ایدی . ارباب قیام « کو » (Geux) یعنی « دیلنجیلر » نامیله شهرت بولمشلر ایدی .

انکلتره‌یه فرار ایدن فلمنکلیلر دخی الیزابت سایه‌سنده بر طاقم اوفاق سفینه‌لر پیدا ایده‌رك فلمنك سواحلنی دائما راحتسز ایدرلر ایدی . فلمنك سواحلی علی العموم صیغ بولندیغی جهتله اسپانیه‌نك بیوك حرب کمیلری دکز « دیلنجیلر » ینك تجاوزلرینی منعدن عاجز ایدیلر بو وجهله اسپانیوللر ساحلده بولنان شهرلری تخلیه ایتمکه مجبور اولمشلردر . نهایت ایکنجی فیلیب آلبانك حرکات وحشیانه‌سندن مضرتدن بشقه بر ثمره حاصل اولمادیغنی مشاهده ایدنجه انی دخی کری جلب ایلمشدر .

کلیوم اورانژ آرتق ایکنجی فیلیبـك او یقوسـنی قاچرمش ایدی . بناء علیـه فیلیب بشـقه بر چارهٔ انتقام بوله‌مادیغنـدن کله‌سنه رسماً قیمت تعیین ایلمشدر . جزوئیتلرك باشدن چیقاردقلری دیوانه‌لرك بری کلیومی قتل ایلشدر (٩٦٢) .

قاتل جزوئیتلر طرفندن « اولیا » لر سلکنه ادخال ایدلدیکی کبی ، فاملیاسـنه فیلیب طرفندن کلیتلی عطیـه‌لر ایله برابر بکلك صفتی و یرلمشدر .

فقط فیلیب کلیوم اورانژك قتلندن طبیعی نفرت عامه‌دن بشقه بر ثمره کورمه‌مشـدر . زیرا کلیومك اوغـلی موریس هر خصوصده پدرینك مقامنی طوته بیلمشدر . —

فلمنك جمهوریتی — دوق آلبـادن صوکره مأمور اولان مشهـور دون ژوان دخی فلمنکـده بر ایش کوره‌مه‌مش ایسه‌ده خلفی حیله‌کار (علکساندر ده پارم) (A. de Parme) فلاندر – یعنی بلجیقه اهالیسی ایله نفس فلمنك (یاخود فریزیه) اهالیسی بیننده موجود اولان جنسیت منازعه‌لرینی آلت اتخاذ ایده‌رك فلمنـك ایله فلاندره‌یی بر برندن تفریق ایتمکـه موفق اولمشدر .

بونك نتیجه‌سـی اوله‌رق اون یدی جمهوریتك اونی – یعنی

بلجیقه ناحیه‌لری قاتولیك كلیساسنه صادق قالدقلری كبی ، اسپانیه یه بیوندیریغی تحتندن دخی قورتیله‌مامشلردر ، یدیسی ایسه « اوتره‌خت اتفاقی » (Union d' Utrechte) ایله برلشه‌رك فلمنك جماهیر متفقه‌سی » نامیله معروف اولان بر هیئت سیاسیه تشكل ایتمشدر . جماهیر متفقه رسماً ره‌فورمه‌یی قبول ایتمشلر وكلیوم د'اورانژی رئیس جماهیر انتخاب ایلمشلردر . انكلتره قرالیچه‌سی الیزابت دخی فلمنكی بو دفعه رسماً تحت حمایه‌سنه آلمشدر .

فیلیب انجق بو دفعه فلمنك جمهوریتنی تأدیب ایتمكدن عاجز اولدیغنی وفلمنكك شمدی یه قدر مجرد انكلتره سایه‌سنده اسپانیه یه مقاومت ایده‌بیلدیكنی انكاردن عاجز قالمشدر . بناء علیه هرشیئی ترك ایدوب انكلتره‌یی محو ایتمكه قیام ایلمشدر . —

فیلیب والیزابت — ایكنجی فیلیبك پروتستانلقدن تطهیر ایتمك ایسته‌دیكی یالكز كندی اداره سی تحتنده بولنان ممالك دكلدی . فیلیب انكلتره ایله فرانسه‌ده دخی پروتستانلغك اثرینی براقامق ایچون دائما انتریقه‌لر چویرر ونقداً اعانه‌دن كری طورماز ایدی .

فیلیب ماریه تودور واسطه‌سیله انكلتره دن پروتستانلغی اخراج ایتمكه قیام ایتدیكی حالده انكلتره‌نك وقتیله كندیسنك

ماریه تودور الندن قورتارمش اولدیغی الیزابتك سایه‌سنده عموم پروتستانلرك حامیسی کسلدیکنی کورمش ایدی .

فیلیب الیزابتی قاتولیك مذهبنه جلب ایچون کندیسنی (که دنیایه حکم ایتمکده ایدی) زوجلکه تکلیف ایتمك درجه‌سنه قدر « تنزل ایلدیکی » حالده هر بر مأمولك خارجنده اوله‌رق الیزابت طرفندن کمال استهزا ایله رد اولنمش ایدی .

وقت مزبورده فرانسه‌ده ادارهٔ امور درایتسز واقتدارسز ادملر النده بولندیغندن فیلیب اقچه واسطه‌سیله انلری کندیسنه بند ایده‌رك قطعهٔ مزبوره‌دن کلیاً پروتستانلغی قالدیرمق امید قویسیله « سن بارتلمی کیجه‌سی » کبی دنیا طوردقچه عفوی نا قابل اولان بر جنایت میدانه کتیرلمسنه واسطه اولمش ایکن ، فرانسه پروتستانلری (یعنی هوغنوتلر) الیزابتك اعانه‌سی ومعاونتی سایه‌سنده تکرار جانلانه‌رق قاتولیکلرك تجاوزلرینه قارشی طوره بیلمشلر ونهایت ایش پروتستانلرك رئیسلری بولنان دردنجی هانری‌نك فرانسه تختنه جلوسی ونانت فرمانینك اعلانی وقعه‌لری ایله ختام بولمشدر .

کندی مستملکات مخصوصه‌سندن معدود اولان فلمنك پروتستانلغی قبول ایتمش اولوب فیلیب فلمنك پروتستانلغی کوکندن کسمك وفلمنکلیلری لایق وجهله تأدیب ایتمك اوزره بونجه

املك صرف ایتدیکی حالده مأمول اولنماز بر مقاومت معندانه یه تصادفله استحصال مقصددن حقیقةً عاجز اولدیغنی کمال حیرت ایله کورمش ایدی . فیلیب اشبو عجزینی کلیوم د'اورانژك درایت فوق العاده سنه حمل ایده‌رك آنی خائنانه قتل ایتدیردیکی حالده دیکر کلیوملرك ظهور ایتدکارینی وانجق بوندن صوکره اشبو کلیوملرك ینه الیزابت سایه‌سنده یتشمکده اولدیغنی اکلامش ایدی ... هب « مرتد » الیزابت ! ... جهانه مالك اولان فیلیب هر تشبثنده الیزابته راست کلمکده وهر راست کلیشنده مغلوباً رجعت ایلمکده ایدی .

اضطراب ایچنده قالمش پروتستانلرك قوت واقتدارندن طولایی « جنوب ابلیسی » یاد ایتدکاری ایکنجی فیلیب الیزابتك قارشیسنده چوبان اوکنده قورد کبی عاجز قالمشیدی .

قطعات خمسه یه حکم ایتمك زعمنده اولوب کمال غرور وعظمت ایله « ممالکم اوزرندن کونش اکسلمز » دیین فیلیب انجق کچوك برآطه ده حکمی جاری اولان برقادینه امان دیه‌جك راده یه کلمش ایدی .

بونلر هضم ایدیلر واونودیلیر شیلر دکلدی . فیلیب دخی هرچه باداباد انکلتره‌یی ازمکله اشبو اجیلرك انتقامنی آلمق عزم قویسیله بیك درلو فداکارلق ثمره‌سی اولان « نامغلوب ارماده »یی تجهیز ایلمش ایدی . نه چاره که « نامغلوب آرماده » دخی

انکلتره‌یه بر ضرر ایراث ایتمکسزین «مغلوب و پریشان» اولمشدر !

ارتق حدت وغضب ایچون درجه قالمامش ایدی . فیلیب دخی تسکی کوشتمشدر . حتی مجازاتنی کورمك — یعنی فیلیبك غضبنه قربان اولمق — ایچون یالکز باشنه عودت ایدن آرماده قوماندانی (مدینه سدونیه Medina Sedonia) یی حسن قبول والتفات ایده‌رك « هیچ اولماز ایسه سنك کبی صادق بر بنده‌یی بکا خلاص ایتدیکی ایچون جناب حقه عظیم تشکرلر ایدرم » دیمشدر .

فیلیب ابتدالری الیزابته رقیب نظریله باقمغه تنزل ایتمه‌مش ایکن بو دفعه الیزابت طرفندن مغلوب وتحقیر اولندیغنی ومقابله‌دن عاجز بولندیغنی اعترافه قدر وارمشدر .

بو نتیجه‌لر طوغریسی کیمسه‌نك خاطرینه کلمز ایدی . مأمول اولنمایان اشبو نتایجك سببی دخی فیلیبك حقوق مقدسهٔ بشریه‌دن بولنان (حریت وجدان) ك « جلادی » والیزابتك ایسه « حامیسی » بولنمرنده ارامق لازمدر . —

فلنمك مدنیتی — « نامغلوب آرماده » نك مغلوبیتندن صوکره فلنك منتظم دونغا صاحبی اولمش وفلنمكك تجارت ومعموریتی کسب وسعت وترقی ایتمشدر . فلمك باندیره‌سی

دنیا صولرنده کوریلیر ایدی و فلمنکلیلر اشبو دونمالری سایه‌سنده فلمنکك بش اون مثلی وسعتنده مستملکات خارجیه‌یه نائل اولمشلردر .

استقلال و معموریت ایله برابر فلمنکده علوم وفنون دخی پك زیاده ترقی ایتمشدر . فلمنك وقت مزبورده دارالفنونلری و علماسی ایله شهرت قزانمش ایدی . باخصوص لەید (Leide) دارالفنونی ممالك اجنبیه‌دن پك چوق طلبه جلب ایدر ایدی .

لەید دارالفنوننك صورت تأسیسی دخی شایان ذکر بر وقعه‌در .

لەید شهری اسپانیوللر طرفندن محاصره ونهایت درجه‌ده تضییق اولندیغی حالده قهرمانانه مقاومت ایتمش ونهایت بندلری ییقوب شهرك بر قسمیله اطرافلرینی واسپانیوللرك اردوکاهلرینی صو آلتنده براقشلر ایدی .

بو وجهله اسپانیه عسکرینی رفع محاصره‌یه مجبور ایتمش اولان لەید شهری اهالیسنه مکافات اولمق اوزره کلیوم د' اورانژ ایکی شی تکلیف ایلمشیدی . بونلرك بری ویرکیلردن عفو ایتمك ، دیکری دخی بر دارالفنون تأسیس ایلمك ایدی . لەید اهالیسی دارالفنونی ترجیح ایتمشلر ایدی .

وقت مزبورده فلمنکده خیلی علما ظهور ایتمشدر . بونلرك

ایچنده الڭ مشهور اولانلر اسقالیکر (Scaliger)، لیپسی (Lipsi)، غروچیؤس (Grotius)، اسپینوزا (Spinosa) درلر .

غروچیؤس (۹۶۱ – ۱۰۲٤) حقوق بین الدول فننڭ موجدیدر . «حرب وصلح» عنوانی تحتنده نشر ایلدیکی بر اثرنده معاهدات متعاقده‌یه رعایت اولنمسنی توصیه ایلمش و محاربه سیئاتنڭ تخفیفی ایچون چاره‌لر بیان ایلمشیدی .

ذاتاً غروچیؤس مشهور مورخ اولوب فلمنك واسپانیه بیننده واقع اولان محاربادن باحث اولان «فلمنك تاریخی» پك زیاده شهرت بولمشدر .

غروچیؤس داخلی فرقه‌لرڭ منازعاتی اثناسنده فلمنکدن طرد اولندیغندن بر خیلی مدت فرانسه‌ده واسوه‌چیه‌ده اقامت ایلمش وفرانسه باش وکیلی مشهور قاردینال ریشلیو ایله اسوه‌چیه دیپلوماتلرندن مشهور (اوکسنشیرنا) طرفلرندن چوق رعایت والتفات کورمشدر .

غروچیؤس عفو اولنوب وطننه عودت ایتمك اوزره یوله چیقدیغی وقت یولده وفات ایلمشدر .

شوراسی غریبدر که فرانسه ایله المانیه‌ده متعصب حکومتلر طرفندن تضییق اولنان علما فلمنکده حمایه بولورلر ایکن فلمنك ییلدیزلرندن غروچیؤس دیار غربتده صونمشدر .—

اسپانیه‌نك انقراضی — ایکنجی فیلیبك غریب مسلکی

اسپانیه‌یه انقراض قپوسنی چالدیرمشدر . اسپانیه دولتی فیلیب دورنده «مخرب مدنیت» کسلمش ایدی . شوقدرکه یقدیغی شرق وغرب مدنیتی خرابه زاری آلتنده کندیسی دخی ازلمش قالمشدر .

فیلیب ثانینك خلاف حقوق ومعاهدات وباخصوص خلاف انسانیت وحقانیت اولان حرکات تعصبکارانه‌سی ذاتاً اسپانیه ممالك واسعه‌سنك آسایش داخلیه‌سنی اخلال ایلدیکی مثللی مقتضای زمان واحوال اوله‌رق ظهوره کلن انقلابات عمومیه‌یه قارشی طورمق، وانکلتره ودانیمارقه وفرانسه قطعه‌لرینی بردن استیلا ایلمك ودنیانك هرطرفنده بولنان مستملکات جسیمه‌سنی ادارهٔ کیفیهٔ ظالمانه تحتنده طوتمق کبی تشبثات مجنونانه‌دن دخی صرف نظر اولندیغی یوق ایدی .

اشبو تشبثات ایچون قوهٔ کلیهٔ عسکریه ومالیه لازم ایدی . کیمسه‌یه امنیت ایتمزاولان فیلیب پدری کبی فلمنك والمانیه بکلرینی استخدام ایتمك شویله طورسون، عسکر نفراتنی دخی یالکز قاستیلیه وآراغونیه اهالیسندن اخذ ایدر ایدی . بناء علیه ذاتاً عربلر ایله موسویلرك اخراجندن طولایی ثروت ومعموریتنی غائب ایتمش اولان اسپانیه عسکرلك ماده‌سندن طولایی بسبتون حالسز قالمشدر .

اسپانیه کنجلری زراعت و تجارتله مشغول اولوب ثروت عمومیهٔ ممالکی تزید وچولق وچوجق صاحبی اولوب وطنلرینك سلامت آتیه‌سنی تأمین ایده‌جکلری یرده کیدوب ممالك اجنبیه‌ده جانلرینی تلف ایدرلر ایدی . بو وجهله ثروت عمومیه اساساً اضرار اولندیغی کبی ، امریقه معدنلرندن بونجه زحمتلر ووحشتلر واسطه‌سیله اخراج اولنوب اسپانیه‌یه کان آلتون وکموش یوکلری دخی یا یولده انکلتره وفلمنك قورصانلری طرفندن ضبط اولنور ویاخود اسپانیه‌یه کایرکلمز – اسپانیه‌ده معمولات مفقود اولدیغی جهتله – ممالك اجنبیه‌یه آقوب کیدر ایدی .

عسکر صفتیله ممالك اجنبیه‌یه کیتمه‌یوب اسپانیه‌ده قالان ارککلرك قسم اعظمی دخی بر مفید ایش ایله مشغول اولمایوب مقتضای دور اولان فوق العاده تعصبلرینك نتیجه‌سی اوله‌رق مناسترلره التجا ایدرلر ایدی .

اسپانیه‌ده بولنان مناسترلرك حد وحسابی یوق ایدی . اسپانیه تارك دنیالرینك جهالتی وتعصبی وتنبللکی ایسه علم اولمش بر کیفیتدر .

ایشته بو احوالك نتیجه‌سی اوله‌رق فیلیب سلطنتك نهایتنده انکلتره‌یی شویله طورسون ، فلمنکی اولسون تأدیب ایتمکدن عاجز قالمشدر . آرتق فیلیبك نه پاره‌سی ایله عسکری ، نه برامیدی قالمش ایدی .

فیلیب قرق ایکی سنه حکومت ایده‌رك حسن اداره‌سیله مکلف اولدیغی دولت معظمه‌یی خراب ایتدکدن صوکره وجدان اضطرابلری ایله وجود عذابلری ایچنده وفات ایلشدر (۹۷۶).

ایکنجی فیلیبك خلفلری بولنان اوچنجی ودردنجی فیلیبلر پك درایتسز وکوشك حکمدارلر اولوب اداره امور اقتدارسز وخلوصکار بندکان النده براقشلر و بوسببدن اوله‌رق نفس اسپانیه‌ده بیوك او یغونسزلقلر ظهور ایلشدر . حتی بعض ناحیه‌لر سوء اداره‌دن طولایی عصیان ایده‌رك فرانسه‌نك حمایه‌سی تحتنه التجا ایتمشلردر .

اشبو عصیانلرك ایچنده الك مشهور اولان ناپولی وقاتالونیه عصیانلریدر . پورتکیز دخی اسپانیه‌دن آیریلوب مستقل برقرالیت تشکیل ایلشدر (۱۰۱۸) . —

—

— ۱۹ —

مذهب محاربه‌لری

[هوکنوتلر واوتوز سنه محاربه‌سی]

برنجی باب

هوکنوتلر

ووددوالر . ایکی فرقه . محاربه‌نك صورت ظهوری . رؤسا . سن بارتلمی کیجه‌سی . اوچ هانری . نانت فرمانی

وودوآلر — « ره‌ستوراسیون قاتولیك » ـ یعنی « قاتولیك عالمنده غلیان تعصب » وقعه‌سنك نتیجه‌سی اوله‌رق هر یرده مذهب محاربه‌لری ظهور ایتمش ایدی .

« پاپالق » ایله « انجیل » ـ یعنی قاتولیکلر ایله پروتستانلر بیننده ظهور ایدن مجادلات عظیمه‌نك فرانسه‌دن ماعدا عموم

اوروپا ممالکنده نه نتیجه‌لر ویردیکی بالاده کورلمش ایدی . شمدی صره فرانسه‌یه کلمشدر .

روی زمینده فرانسزلر قدر اخلاق وحرکاتجه متلون برقوم یوق کبیدر . فرانسزلر وسط ایله قناعت ایده بیلیر برملت اولمایوب دائما ایکی اوجك برنده بولنورلر . فرانسه دینسزلك اوجاغی مقامنده بولندیغی حالده بعضاً فرانسزلر طرفندن اظهار اولنان وحشیانه تعصب اسپانیوللری دخی حیرت ایچنده براقه بیلیر دینسه بجادر .

قرون وسطاده «آلبیژ والر» [*] حقنده اظهار اولنان وحشتلر کبی وقوعات مؤلمه فرانسه تاریخنده اکسیك دکلدر . برنجی فرانسوانك وودوا (Vaudoix) جماعتی حقنده ایتدیکی معامله دخی بوکبی وحشتلردن معدوددر .

(وودوا) اسکیدن بری پرووانس قطعه سنده ساکن اوفاق برجمعیت ایدی که تخمین اولدیغنه نظراً (آلبیژوا) لرك بقیه‌سی ایدی . برنجی فرانسوا طوروب طورر ایکن (وودوا) لرك علیهنه عسکر سوق ایده‌رك قرا وقصاباتنی تخریب واوچ بیك نفرینی قتل واحراق ایلمشدر . اهالینك بقیه‌سی دخی طاغلرده و بایرلرده آجلقدن تلف اولمشدر . قتال عمومیده نه یاشه، نه ده جنسه باقلمشدر .

[*] جلد ٤ صحیفه ٥٣

فقط المانیه ده ظهور ایدن پروتستانلغه کویا جواب اولمق اوزره ارتکاب اولنان اشبو وحشتلر پروتستانلغك فرانسه‌یه دخولنه مانع اوله مامشدر . زیرا بونکله برابر فرانسه‌یه پروتستانلق داخل اولمشدر . فضله اوله‌رق فرانسه‌یه دخول وانتشار ایدن مذهب پروتستانلغك قویوسی اولان «قالوینیزم» مذهبی ایدی . —

ایکی فرقه — (قالوین)ك وفاتندن صوکره [*] طلبه‌سندن تئودور ده بەز (de Bèze) فرانسه‌ده قالوینك افکارینی نشر ایلمکه موفق اولمشدر . بوافکار اك زیاده فرانسه‌نك جنوب طرفنده نشر اولنمشیدی وفرانسه‌ده قالوینك مذهبنی قبول ایدن پروتستانلر « هوکنوت » (Huguenots) لر نامیله معروفدر .

فرانسه‌ده کیتدکچه کسب شدت ایدن استقلال اداره واستبداددن طولایی اسکی نفوذلرینی غائب ایتمش اولان فرانسه دره‌بکلرینك قسم اعظمی حکومته قارشی نمایش اولمق اوزره پروتستانلغی قبول ایتمشلر ایسه‌ده اصل اهالی عندنده یکی مذهب رغبت بوله‌مامشدر . بناءعلیه فرانسه حکومتی برنجی فرانسوا وخلفی ایکنجی هانریدن صوکره اقتدارسز اللرده قالمامش اولسه ایدی فرانسه مذهب محاربه‌لری سیأتندن قورتلمش اولور ایدی .

[*] صحیفه ۱۱۳

دیکر طرفدن فرانسه‌ده خیلی اهمیت کسب ایدن مذهب محاربه‌لرینك مجرد اجنبی مداخله‌سی اوزرینه کسب اهمیت ایتدکارینه شبهه یوقدر . اوروپانك جهات مختلفه سنده بولنان اسپانیه ، انکلتره ، فلمنك ، المانیه ، ایتالیه ممالکاری محاربه‌لرك الك مدهشی اولان مذهب محاربه‌لری ایچون جمله‌سنك اورته سنده کائن اولان فرانسه‌یی میدان حرب اتخاذ ایده‌جکلر ایدی که اکر بوتصور حصوله کلمش اولسه ایدی فرانسه محو اولمش صاییلیر ایدی .

ایکنجی فرانسوانك فرانسه تختنه جلوسی اوزرینه فرانسوانك زوجه‌سی ماریه استوارتك اقربالرندن بولنان کیز (de Guise) خاندانی فرانسه‌نك ریاست امورینه یکمشلر ایدی . فرانسوانك والده‌سی (قاترینه مدیچی) وحتی بالذات فرانسوا دخی پروتستانلری فرانسه‌دن اخراج ایتمك فکرنده اولدقلری جهتله خلوصکار دوق ده کیز (قاتولیك اتفاق) نامیله میدانه کتیردیکی برنوع قومیته‌نك ریاستنی درعهده ایتمش ایدی . خاندان قرالیدن اولوب کیزلرك دوشمنلری بولنان بوربون (Bourbon) پرنسلری ایله سائر بیوك دره بکلر کیزلره قارشی پروتستانلری التزام ایتمکه باشلامشلردر .

قرال ایکنجی فرانسوا انجق بربچق سنه قدر حکومت ایتدکدن صوکره وفات ایده‌رك فرانسه تاجنی برادری طقوزنجی

(شارله) براقمش ایدی . طقوزنجی شارل زماننده ایسه ادارهٔ امور کلیاً والده‌سی (قاترینه مدیچی) النده قالمشدر .

(کیز) خاندانی ایله طرفدارلری قاترینه‌نك حمایه‌سنه مغروراً پروتستانلر ایله کندیلرینه دوشمن اولان دره بکلر حقنده بعض حرکات تجاوزکارانه ده بولنمقده اولدقلرندن (بوربون) بکلری دخی (هوکنوتلری) تحت حمایه‌لرینه اله‌رق مقابله ایچون همان حاضرلنمقده ایدیلر . یالکز وقت مزبورده باش وکیل بولنان مشهور میشل لوپیتال (l' Hopital) حربك وقوعنه برمدت اولسون مانع اولمشدر .

میشل لوپیتال « قانون » اسمیله معروف اولوب دوستلریله دوشمنلرینك رعایت ومحبت مخصوصه‌لرینه مظهر اولمش ایدی . (کیز) فرقه‌سی کویا فرانسه‌یی پروتستانلغك انتشاریدن وقایه ایچون اسپانیه (انکیزیسیونلری) ایله (اوتودافه) لرینه مراجعت ایتمك لزومنی درمیان ایتدکاری صره‌ده لوپیتال مجلسه خطاباً « اوقدر آتش واشکنجه زحتلرینه نه لزوم وار؟ صلابت دینیه وفضائل اخلاق ایله کندیمزی اصلاح وتجهیز ایده‌رك دینسزلکه قارشی طورملی یز » دیر ایدی .

فقط افکار عامه اودرجه‌ده بحران ایچنده ایدی که مصادمه‌نك اوکنی آلمق ایچون لوپیتالرك درایت واقتدارلری بیله کافی دکلدی . اشبو مصادمه‌نك وقوعی انجق بر وسیله بولنمسنه قالمش ایدی . بووسیله‌یی دخی دوق ده کیز ویرمشدر . —

محاربه‌نك صورت ظهوری — دوق (فرانسوا کیز)

برکون شامپانیه قطعه سندن مرور ایدر ایکن واسی (Vassy) نام موقعده برایکی ساعت قدر اکلنمش ایدی . اوصره‌ده برقاچ یوز پروتستان کیزك مسافر اولدیغی خانه جوارنده اجرای آیین ایله مشغول اولوب سسلری کیزك قولاغنه قدر کلمکده اولدیغندن بندکانی بونی برتحقیر عد ایله پروتستانلره درحال طاغلمسنی امر ایلمشلردر . لکن پروتستانلر مخالفت ایتدکلرندن بینلرنده برعربده ظهور ایلمشدر . اثنای مجادله‌ده پروتستانلر طرفندن آتیلان برطاش عربده محلنه کلمش اولان دوق کیزك یوزینه تصادف ایتمش اولدیغندن بندکانی دخی سلاحه طاورانه‌رق قادین وچوجق واختیار دیمکسزین حاضر بولنانلردن ایکی یوز اللی نفر پروتستانی قتل وجرح ایتمشلردر (٩٤٠) .

اشبو وقعهٔ غریبه پروتستانلر ایله قاتولیکلر بیننده محاربه ایچون وسیله اولمشدر و بو وجهله فرانسه‌ده ظهوره کلان محاربات داخلیهٔ مذهبیه اوتوز سنه‌دن زیاده دوام ایتمشدر . محاربه‌لر ایسه پك شدتلی ودهشتلی اولوب بعضا برفاملیا افرادی بیله ایکی طرف اولوب بر برینك قانی دوکرلر ایدی . طرفین محاربه‌لردن اوصانوب برقاچ دفعه متارکه‌ومصالحه ایتدکلری حالده هیچ بری دوام ایده‌مه‌مشدر . —

رؤسا — فرانسه پروتستانلری فرانسه‌نك غرب طرفنده متعدد و مستحکم شهرلره مالك اولوب [*] صلحك حين عقدنده مذكور شهرلری تسليم ايتمزلر - يعنی انلرك يدلرنده ابقاسنی الك بيوك شرائط صره سنه قورلر ايدی ·

محاربه اثناسنده طرفينه رياست ايتمكده بولنان (دوق كيز) ايله (پرنس قونده) تلف اولدقلری حالده محاربه ينه دوام ايتمشدر · ذاتاً ايش مذكور ايكی ذات النده دكلدی · قاتوليكلرك باش قوماندانی طقوزنجی شارلك والده سی قاترينه مديچی و پروتستانلرك رئيسلری دخی مدبر وعاقل اميرال (قولين‌يی Coligny) ايديلر ·

پرنس قونده‌نك وفاتندن صوكره اميرال (قولين يی) جسور وحميتكار اولان ناوار قرالی كنج (هانری بوربونی H. de Béarn) پروتستانلرك رئيسی اعلان ايلمشدر ·

قاترينه مديچی بودفعه دخی برمدت محاربه دن صوكره پروتستانلره حريت وجدان اعطا و بعض شهرلرده علنا اجرای آيين ايچون مساعده ايده‌رك عقد صلح ايلمشدر · حتی صلحی تقويه ايچون قرالك همشيره سی (مارغريت) هانری بوربونه نشانلنمشدر · هانری ايله مارغريتك دوكونلری اثناسنده

[*] مثلا نيم، مونتوبان، ولاروشل سائره كبی

« ســن بارتلمی کیجه سی » نامیــله معروف اولان مدهش وقعه ظهور ایلمشدر . —

سن بارتلمی کیجه‌سی — مارغریتـك پرنس هانری یه تزویجی صورت ظاهره‌ده کرکی کبی طرفینی باریشدیرمش وحتی شارل دوکونده حاضر بولنمق اوزره علی العموم (هوکنوت) رؤساسنی پارسه دعوت ایلشیدی .

پروتستان رؤساسی دعوتی قبول ایده‌رك پارسه کاوب قراله عرض عبودیت ایتمشلر وقرال دخی هر برینی آیری آیری تلطیف ایتمشدر . باخصــوص آمیرال (قولین یی) دخی قرالك محبتنی جلب ایده‌رك انك اوزرینه کلی نفوذ اجرا ایتمکه باشلامشدر . کیده کیده شـارل آمیرالك رأیینی آلمقسزین هیچ ایشـه تشبث ایتمه‌مکه باشلادیغی کبی ، قرال برآره‌لق (قولین یی) نك توصیه‌سی اوزرینه اسـپانیه قرالی ایکنجی فیلیبك وزیری مشهور (دوق آلبا) طرفـندن تضییق اولنان فلمنکلیلره امداد کوندرمکـه بیله قیام ایلدیکندن قاتولیکلر غلیانه کلشلردر .

اشبو احوال اوزرینه امور اداره‌ده کندی نفوذینك اثری قالمایه‌جغنـدن خوف وتلاش ایتمکـده بولنان قاترینـه مدیچی (قولین یی) یی برطرف ایچون بشقه چاره بوله‌مادیغندن اوزرینه قاتللر سوق ایتمشدر . بوایســه آمیرال حقنده اولان توجهـك

آرتمسنی موجب اولمشدر . بوحالده قاترینه ایله کیزلر وار قوتلرینی بازویه ویره‌رك پروتستانلری دولت ایچون مضر ومهلك کوسترمکه سعی ایتمشلر وبوخصوصده ارتکاب ایته‌دك بردسیسه براقامشلردر . افکار ضعیفه اصحابندن اولان شارل دخی مدافعه‌دن عاجز قالوب نصایح مضره‌لرینه قانی ویرمشدر .

قرالك والده‌سیله (کیزلر) طقوزنجی شارله پروتستانلر یالکز پاپانك دوشمنلری اولمایوب قرالك دخی دوشمنلری بولندقلری جهتله انلرك ممالکدن دفعی آخرتجه مقبول اولدیغی کبی، دولتجه دخی نهایت درجه‌ده منفعتلی بر ایش اولدیغنی اکلاتمشلردر .

ذکر اولندیغی وجهله وقت مزبورده پروتستان رؤساسنك الك ایلری کانلری امیرال (قولین یی) و (هانری بوربون) ایله برابر پارسده ایدیلر . کیزلر کیجه‌نك برنده پارسده بولنان پروتستانلری قتل عام ایتمکه قیام ایلمشلردر .

بونك ایچون بر طاقم خفی قومیته‌لر تشکل ایتمش و پارسه خفیاً عسکر ادخال اولنمشدر . فضله اوله‌رق قاتولیك بولنان اهالینك بر قسمی دخی تسلیح ایدلمشدر . اشبو تصور کیجه یاریسنده اجرا اولنه‌جغندن قاتولیکاره برعلامت فارقه اولاق اوزره قوللرینه بر بیاض مندیل باغلانمسی احتیاطاً تنبیه اولنمش ایدی .

طقوز یوز اللیجی سنه‌سی اغستوسنك یکرمی دردنجی کیجه‌سی [*] شفق وقتنه طوغری عموم پارس چان قله‌لرنده بردن چانلر اورلمش واشبو اشارت مقرره اوزرینه قاتولیکلر سوقاقلره اوغرایوب کوندزدن نشان قویدقلری خانه‌لره هجوم ایده‌رك او یقو ایچنده بولنان بیچاره (هوکنوتلری) قادین وارکك دیمکسزین قتل ایتمکه باشلامشلردر ·

امیرال (قولین یی) برنجی اوله‌رق یتاق اوطه‌سنده قتل اولنوب اوست قات پنجره‌سندن اشاغی اتلمش وجنازه‌سی اشاغیده بکله‌ین «صادق قاتولیکلر» ك هر درلو حقاراتنه دوچار اولمشدر ·

بالذات طقوزنجی شارل دخی (لوور) سرایی بالقوننده‌ن جاده‌دن فریاد وفغان ایله قاتولیکلرك اوکنده فرار ایدن پروتستان نسوان وصبیانه قورشون آتمغه باشلامشدر ·

شارل انشته‌سی هانری بوربونی اعدام ایله تهدید ایده‌رك پروتستانلغی ترك ایتدیرمشدر ·

او کیجه فرانسه‌نك سائر شهرلرنده دخی برقاچ بیك پروتستان تلف ایدلمشدر · فقط پروتستانلرك جمله‌سنی قتل ایتمك ممکن دکلدی و بومثللی وحشی برمعامله‌نك باقی قالانلری هر درلو فداکارلقلره تشویقدن بشقه بر ایشه یرامایه کلدیکی تجربه

[*] که سن بارتلمی (St Barthélemy) یورتیسی کیجه‌سی ایدی

اولنمش بر ماده‌در . وقعهٔ مؤلمهٔ مذکوره اوزرینه پروتستانلر هب بردن ایاقلانمشلردر .

بر سنه قدر امتداد ایدن محاربه‌دن صوکره پروتستانلر قرالی صلحه مجبور ایلمشلر وکندیلری ایچون ینه حریت وجدان استحصال ایتمکه موفق اولمشلردر .

« سن بارتلمی کیجه »سندن صوکره طقوزنجی شارل وجدان راحتسزلکنه دوچار اولمش اولدیغندن چوق یشامقسزین وفات ایلمشدر . —

اوچ هانری — طقوزنجی شارلك وفاتندن صوکره برادری هانری د' انژو اوچنجی هانری نامیله فرانسه قرالی اعلان اولنمشدر . اوچنجی هانری براز مقدم باب عالیٔ عثمانینك ترتیبیله لهستان قرالی انتخاب اولنوب لهستانده بولندیغی حالده لهلیلردن خوشلنمایوب خفیاً لهستانی ترك ایله فرانسه‌یه کلمش ایدی . فرانسه‌ده بواثناده داخلی قاریشقلقلر فرانسه‌نك ضبط وربطنی کلیاً اخلال ایلمشیدی . ولایت مأمورلری اسکی دره‌بکلر مثللی مرکز حکومتنه اطاعت ایتمه‌یورلر ایدی . هله بیوك شهرلر همان کندیلرندن بر جمهوریت مستقله تشکیل ایتمشلر ایدی . هوکنوتلر دخی اشبو احوالی کندیلرینه فرصت عد ایده‌رك عصیان ایتمشلر وخیلی موفقیاته نائل اولمشلر ایدی .

متعصب قاتولیکلر کویا قرال طرفندن پروتستانلر حقنده اظهار اولنان کوشکلکدن طولایی تلاش ایده‌رك پروتستانلغك انتشارینی منع ایتمك اوزره بینلرنده بر « اتفاق مقدس » عقد ایلمشلردر . هرنقدر قرال هانری رسماً اشبو اتفاقك رئیسی صاییلمقده ایدیسه‌ده اصل رئیس (هانری ده‌کیز) ایدی .

ذاتاً اتفاق مذکور اسپانیه قرالی ایکنجی فیلیپك تشویقی اوزرینه هانری ده کیز طرفندن میدانه کتیرلمشیدی . هانری ده کیزك اصل مقصدی ایسه پاپانك و فیلیپك و علی العموم قاتولیکلرك کندیسنه اولان توجهات سایه‌سنده فرانسه تاجنی قاپمقدن عبارت ایدی .

بوندن اکلاشلدیغی اوزره اوچنجی هانری ایکی دوشمن اره‌سنده قالمشیدی . هانری ده کیزك انتریقه‌لرینه واقف اولنجه قرال ابتدانك علیهنه قیام ایتمشدر . بووجهله آچیلان محاربه « اوچ هانری محاربه‌سی » نامیله مشهوردر .

اوچنجی هانری بر طرفدن هانری کیز ، دیکر طرفدن دخی هانری بوربون ایله بر خیلی محاربه ایتدکدن صوکره کویا ترك سلاح و عقد صلح ایچون مذاکراته ابتدا ایده‌رك هانری کیزی ملاقاته دعوت ایتمش و حین ملاقاتده انی اهانةً قتل ایتمشدر . بونك اوزرینه باشده پاریس شهری بولندیغی حالده علی العموم قاتولیك متعصبلریله کیز طرفدارلری قرالك علیهنه عصیان

ایتمشلردر . بو حالده قرال هانری دخی هانری بوربونك پروتستانلریله بالاتفاق پای تختنی محاصره ایتمش ایسه‌ده کندیسی حین محاصره‌ده جزوئیتلر طرفندن مأمور اولان قلمان (Clement) نام برفدائی طرفندن قتل اولنمشدر . —

نانت فرمانی — اوچنجی هانرینك وفاتیله قاپت سلاله‌سنك والوا شجره‌سی منقطع اولمشدر . فرانسه تاجنك والوادن صوکره نظاماً طقوزنجی لوئی [*] ك التنجی اوغلی وقرال اوچنجی فیلیپك برادری روبرده قلرمون لك ذریتی بولنان بوربون خاندانی افرادندن (هانری بوربونه) انتقال ایتمسی لازم کله‌یور ایدی . بناءً علیه هانری پروتستانلر طرفندن درحال قرال اعلان اولنمشدر . فقط قاتولیکلر هانری یی قبول ایتمه‌مشلردر . هانری برقاچ دفعه پارس شهرینی محاصره ایلدیکی حالده فتحنه موفق اوله‌مامشیدی . پارسلیلر ایله علی العموم فرانسه قاتولیکلرینك « مرتد » قرالی قبول ایتمك نیتلری اولمایوب بوخصوصده هردرلو فداکارلقلر کوزه آلدیردقلری کبی ایکنجی فیلیپك دخی امداددن کری طوردیغی یوق ایدی .

احوال بومرکزده ایکن هانری بوربون حمیت وطن پرورانه‌سی سوقیله وطنك اسایشنی اعاده ایچون مذهبنی فدا ایده‌رك قاتولیك مذهبنی تکرار قبول ایتمش وقاتولیکلر ایله بارشمشدر (٩٧١) .

[*] جلد ٤ صحیفه ١٦٠ .

شو قدرکه پروتستانلره « نانت فرمانی » (Edit de Nantes) نامیله مشهور اولان امتیازنامه احسان ایده‌رك انلری دخی تسکین ایلمشدر (٩٧٦) .

اشبو فرمان پروتستانلره مساوات حقوق اعطا ایتدکدن ماعدا بعض شهرلرده عسکر بسلمك ایچون دخی مساعده اولنمشدر . وایسه دولت ایچنده آیریجه بر حکومت مستقله شعبه‌سی تأسیس دیمك اولدیغندن « فرانسه دولتی » ایچون ایی برشی دکلدی .

دردنجی هانری ایله فرانسه‌ده غایت پارلاق بر دور — یعنی (قاردینال ریشلیو) و (مازارن) و (اون دردنجی لوئی) دوری آچلمشدر . —

ایکنجی باب

المانیه‌ده اوتوز سنه محاربه‌سی

(۹۹۶ ـ ۱۰۲۶)

جزوئیتلرك فساداتی . بوهمیه عصیانی . وواللنشتاین.
اعاده فرمانی . کوستاو آدولف . کوستاو وواللنشتاین.
فرانسه‌نك مداخله‌سی . وستفالیه معاهده‌سی .
محاربه ومصالحه نتایجی

جزوئیتلرك فساداتی — المانیه‌ده بشنجی شارلك خلفلری بولنان برادری فردیناند ایله ماقسیمیلیان دورلرنده پروتستانلق انتشاردن کری قالمامشدر . باخصوص عالیجناب ماقسیمیلیان قاتولیکلر ایله پروتستانلر بیننده اکسیك اولمایان مذهب منازعه‌لرینه اصلا مداخله ایتمز ایدی . پروتستانلر « ره‌فورمه » نك جمله‌ٔ ایجابندن اوله‌رق بربرینه ضد متعدد فرقه‌لره تفریق اولنمامش اولسه‌لر ایدی عموم المانیه‌نك بو سایه‌ده پروتستانلغی قبول ایده‌جکنده شبهه یوق ایدی .

پروتستانلر بیننده ایسه دائما منازعه و حتی محاربه‌لر دخی اکسیک دکلدی و پروتستانلرك دوچار اولدقلری اشبو منازعات عادتا جزوئیتلرك اکمکلرینه یاغ دیمك ایدی .

جزوئیتلر بر طرفدن اولانجه غیرتلرینی منازعه‌لرك آرتمسنه صرف ایتدکلری کبی ، دیکر طرفدن دخی پروتستانلغی ازمك ایچون واقع اولان بویله بر فرصتك فوت اولنمامسی حقنده حکمدارلره وصایاده بولنورلر ایدی . جزوئیتلر فردیناند ایله ماقسیملیان نزدلرنده پکده یوز بولمامشلر ایسه‌ده ماقسیملیانك اوغلی ایکنجی رودولفده (Rudolf) ایسته‌دکارینی بولمشلردر . —

طرفینك تدارکاتی — رودولف (۹۵۷ ـ ۹۹۰) اسپانیه قرالی ایکنجی فیلیب نزدنده بیومش متعصب ووهام بر حکمدار ایدی . رودولف معلملری بولنان جزوئیتلر معرفتیله برخیلی مدت (اسقولاستیك) سپورندیسیله اوغراشمش ونتیجه‌سی اوله‌رق وقتك کیمیاسیله نجومنه دوشمش ایدی . رودولف اکثریا پراغ شهرنده اقامت ایدر ایدی . عقل وفکرینی کیمیا ایله نجومه و یره‌رك دولت اموربنی اونوتمشیدی . جزوئیتلر دخی رودولفك اشبو قیدسزلکنی کندیلری ایچون سرمایه اتخاذ ایده‌رك پروتستانلق ایچون مضر وتخدیش اذهانه مساعد بعض تدابیر فوق العاده اتخاذینه واسطه اولمشلردر .

پروتستان رؤساسی احوال حاضره‌دن طولایی تلاش ایده‌رك بینلرنده بر اتفاق عقد ایتمشلردر . پروتستانلر انكلتره قرالینك دامادی و پالاتینا قونتی بولنان بشنجی فره دریكی رئیس انتخاب ایده‌رك انكلتره‌نك معاونتنه انتظار ایتمكده اولدقلری كبی ، فرانسه قرالی دردنجی هانری ایله دخی آریجه براتفاق خفی عقد ایتمشلر ایدی .

پروتستانلرده بو حاضرلقلری كورن جزوئیتلر قاتولیكلر بیننده بر اتفاق حصوله كتیرمكده موفق اولمشلردر . قاتولیك اتفاقنك ریاستی ایسه باواریه دوقه‌سی ماقسیملیان ایله آوستریه آرشیدوقی فردیناند طرفلرندن درعهده اولنمشدر . بونلرك ایكیسیده جزوئیتلرك تربیه كرده‌لری و بناء علیه التلری ایدی . باخصوص ارشیدوق حقنده جزئیتلرك سبب افتخارلری دنیله بیلیر ایدی .

ذاتا رورولف ایله برادری ماتیاسك بلا ولد وفات ایتملری و بو وجهله المانیه وآوستریه تاجلرینك فردیناند انتقاللری ایچون جزوئیتلرك ارتكاب ایتدكاری جنایات حقنده وقتیله خیلی قیل قال ظهور ایتمشیدی .

ایشتیریه دوقه‌سی بولنان آرشیدوق فردیناند بكلكی داخلنده بولنان پروتستانلر حقنده اظهار ایده‌كلدیكی تجاوزات وحشیانه ایله شهرت قزانمش ایدی . مثلا پروتستانلر كلیسالرنده دعا ایله

مشغول ایکن باروت واریالری واسطه‌سیله کلیسالری بر هوا، مذهبه متعلق اولان کتابلری احراق، وقاتولیك کلیسا‌سنه دوام ایتمه‌ینلری حبس واعدام ایدرلر ایدی. فردیناد عمیسی ایکنجی فیلیب کبی «هره‌تیکلر ایله مسکون ممالك اوزرنده حکومت ایده‌جکمه ارقه‌مه بر مچانطه آلوب دیلنیرم» دیر ایدی.

آرشیدوق ماتیاس برادری رودولفك کوشکلکندن بالاستفاده آوستریه ومجارستان وموراویه قطعه‌لرینی ضبط ایتمش ایدی.

رودولف برادرینك تجاوزاتندن بوهمیه‌یی اولسون محافظه ایچون چکلره «لترده مازه‌سته» (Lettre de Majesté) نامیله معروف اولوب خیلی امتیازاتی حاوی اولان فرمان اعطا ایده‌رك صداقتلرینی تأمین ایتمك ایسته‌دیکی حالده اوده برفائده‌یی منتج اوله‌مادیغندن رودولف کدرندن وفات ایده‌رك بوهمیه ایله برابر ایمپراطور تاجنی ماتیاسه ترك ایتمشدر.

ماتیاس (٩٩٠ — ٩٩٧) ایمپراطور اعلان اولنوب ادارهٔ اموری جزوئیتلرك النه تسلیم ایلدیکی کبی، پروتستانلر دخی «ره‌فورمه» ظهورینك یوزنجی سنه‌سی مناسبتیله بیوك شنلکلر اجرا ایده‌رك قاتولیك عالمنده افکار وتعصبك غلیانه کلسنی موجب اولمشلردر.

بووجهله ایکی طرف بیننده‌کی عداوت کیتدکجه شدت

کسب ایتمکده ایدی . هله جزئیتلرك توصیه‌سی اوزرینه ذریتسز اولان ماتیاس آرشیدوق فردینـاندی ولی عهد تعیین ایلدیکندن پروتستـانلر دخی فورتنه‌نك یاقلاشدیغنی حس ایده‌رك تدارکاته باشلامشلردر . ارتق مجـاربه ایچون یالکز بر مناسب وسـیله اکسیك ایدی . بووسیله‌یی دخی بوهمیه‌لیلر ویرمشلردر . —

بوهمیه عصیانی — بوهمیه ده پروتستانلر قاتولیـك پسقوپوسلرندن برینك بکلکی داخلنـده بر ایکی کلیسا انشـا ایتدکلرندن قاتولیکلر بونی چکه میوب کلیسالری تخریب ایتمشلردر . پروتستانلر ایسه اشبو حرکتله (لترده مازه‌سته) نك حکمی اسقاط اولندی ادعاسـیله عصیان ایتمشلردر .

بوهمیـه دره‌بکلرندن قونت تورن (Turn) باشـنه بر طاقم سرسری طوپلایوب قرال شاتوسـنده اجتماع ایدن مجلس اداره اعضاسنی پنجره‌دن طیشاری آتمش و بووجهله بوهمیه حکومتنی ضبط ایتمشـدر . بوموفقیت اوزرینه پروتسـتانلره جسـارت کله‌رك جملةً بالاتفاق ایمپراطور علیهنه عصیان و (قونت پالاتین فره‌دریکی) قرال اعلان ایتمشلردر . بونکله دخی «اوتوز سـنه محاربه‌سی» کشاد اولنمشدر (۹۹٦) .

محاربه‌نك ابتداسـنده ماتیاس وفات ایده‌رك المانیه واوستریه تاجلرینی فردینانده براقشدر .

ابتدا پروتستانلر غالب کلمشلردر وعصیان (موراویه) و(سیله زیه) ومجارستانه سرایت ایلمشدر . حتی قونت تورن ویانه‌یه هجوم ایله ضبط وایمپراطوری سراینده محاصره ایتمش وایمپراطور ناگاه خارجدن ظهور ایدن امدادسایه‌سنده‌اسارتدن خلاص اولمشدر .

قونت پالاتین فره‌دریکك بوهمیه قرالی انتخاب اولندیغی بواثنایه تصادف ایتمشیدی . فره‌دریك جلوسی مناسبتیله شنلکلر اجرا ایتمکله مشغول ایکن قاتولیك اتفاقی رئیسی بولنان باواریه دوقه‌سی ماقسیمیلیان قوهٔ کافیه‌ایله طوغری پراغ اوزرینه حرکت ایلمشدر . بوحالده فره‌دریك پك تدبیرسز برآدم اولدیغنی اثبات ایتمش — یعنی پراغ اوزرینه تمکده اولان دوشمنه قارشی چیقاجغی یرده ضیافتلرینی ترك ایتمه‌مش ویالکز دوشمنه قارشی برمقدار عسکر سوق ایتمکله اکتفا ایلمشدر .

ایکی اردو بیننده پراغ جوارنده بولنان (آق طاغ) اوزرنده بیوك برمحاربه وقوع بولەرق قومانده‌سز اولان پروتستانلرك پریشانلغیله ختام بولمشدر . فره‌دریك عسکرینك مغلوب اولدیغنی خبر النجه خفیاً پراغدن فرار ایتمش و بونك اوزرینه اهالی ماقسیمیلیانه شهر قپوسنی آچمشلردر .

فردیناند بوهمیه اهالیسنی تأدیب خصوصنده شدت وحشیانه اظهار ایلمشدر . « لترده مازه سته » یی کندی یدیله پاره‌لمشدر

واهل قیام رؤساسی اعدام واوتوز بیك قدر اهالی بوهمیه دن طرد واخراج اولنمشدر . بونلرك مال واملاکی دخی مصادره اولنوب قاتولیکلره ویرلمشدر .

بوهمیه وقت مزبوره کلنجه یه قدر حریت اوجاقلرندن معدود اولدیغی حالده آق طاغ مجاربه سندن صوکره جزوئیتلر ایله طولمش واوروپانك اك معمور برکوشه سی بولندیغی حالده مذکور وقعه دن طولایی اودرجه ده صارصلمشدرکه عصر حاضره کلنجه یه قدر باشنی قالدیره مامشدر .

ایمپراطور فردیناند بودفعه برارادہ ایله فره دریکك «قورفوست»لك صفتنی ومستملکاتنی (یعنی ره ن دره بکلکنی) باواریه دوقه سی ماقسیمیلیانه اعطا ایلمشدر .

پروتستان بکلری فره دریکك حقوقنی محافظه یه قیام ایتدکلری جهتله مجاربه ینه کسب شدت ایتمشدر . اشبو مجاربه ده طرفین پك چوق وحشتلر اجرا ایتمشلردر .

بوصره ده پروتستان عسکری قونت مانسفلد (Mansfeld) ك تحت قومانده سنده ایدی . ماقسیمیلیانك سردارلرندن قونت تیللی (Tilly) دخی قاتولیکلره قومانده ایتمکده ایدی . مانسفلد آیلقسز ومصرفسز عسکر تدارك ایتمك اصولنی بولمش ـ یعنی قاتولیکلرك قرا وقصباتنی یغمایه مساعده ایلیه جکنی وعد ایدەرك پك چوق کوکالی عسکر طوپلامش ایدی .

تیللی افندیسی کبی جزوئیتلر النده تربیه اولمش نهایت درجه ده متعصب وغدار برادم ایدی . ماقسیملیانه ویریلن ره‌ن ناحیه‌لری فره‌دریکه صادق اولوب اهالی بکلرینك حقوقنی محافظه ایچون سلاحه صارلدقلرندن تیللی جسیم اردو ایله (پلاتینا) یه داخل اولمش واجرا ایتدیکی حرکات باربارانه ایله اهالی‌یی دهشت ایچنده براقشدر .

بونك اوزرینه دانیمارقه قرالی دردنجی خرستیان فرانسه باش وکیلی مشهور (قاردینال ریشلیو) ایله فلمنك جمهوریتنك تشویقلرینه اتباعاً المانیه پروتستانلرینك امدادلرینه کلمش اولدیغندن شمدی یه قدر حرباً مداخله ایتمه‌مش اولان ایمپراطور فردیناند دخی مداخله‌یه قرار ویره‌رك البره‌خت واللنشتاین (Wallenstein) نام بربوهمیه بکنی عسکر جمعنه مأمور ایلمشدر . —

واللنشتاین — واللنشتاینك ابوینی پروتستان بولندیغی حالده کندیسی کوچوك یاشنده یتیم قالمش اولدیغندن اقربالرندن بری طرفندن جزوئیت مکتبنه ویرلمش ایدی . بناءعلیه جهیته متعصب برقاتولیك اوله‌رق چیقمشدر .

جزوئیت مکتبندن چیقدقدن صوکره واللنشتاین بعض اوروپا دارالفنونلرینه برمدت دوام ایده‌رك ریاضیات ایله نجوم

تحصیل ایلشدر . کندیسی معاصرلرینه امثالا کویا ییلدیزلرك وضعیات وحرکاتنه باقه رق حال واستقبالدن خبر ویرمك ممکندر اعتقادنده بولندیغی جهتله دائما نجوم ایله اوغراشیر ایدی ومعیتنده طوتدیغی حیله کار برایتالیه منجمنه اسیر اولمش ایدی . منجمی واللنشتاین ایچون غایت پارلاق براستقبال وعد ایتمکده بولندیغندن واللنشتاین دخی حریص جاه اولمش ایدی .

واللنشتاین آق طاغ محاربه سی کونی ایمپراطور اردوسنده برالایه قوماندہ ایده‌رك شجاعت ومهارت کوسترمشیدی . حتی بونك ایچون ایمپراطور کندیسنه (فریدلاند) بکلکنی احسان ایلمشیدی . بونکله برابر واللنشتاین پروتستانلردن مصادره اولنان املاکدن دخی برخیلیسنی اخذ وضبط ایده رك بیوك اصحاب املاك صره سنه داخل اولمش ایدی .

دانیمارقه قرالی خرستیانك پروتستان طرفنی التزام ایده رك المانیه امورینه مداخله سی اوزرینه واللنشتاین ایمپراطوردن کوکلی عسکر جمع وتحریرایله انلری پروتستانلر علیهنه سوق ایچون مساعده ایسته مشدر . واللنشتاین هرنقدر عسکر ایچون برمصرف ایسته مه‌مش ایسه ده اللی بیك سلاحشور مقداری‌نی بوله‌جق اولان اردونك اداره‌سیله قوماندہ سنه اصلا مداخله اولنمامسنی شرط اعظم قویمشدر .

واللنشتاین ایمپراطوردن مساعده استحصال ایتدکدن صوکره

بیراق آچوب کندی نامنه عسکر قید ایتمکه باشلامش و کندیسنك ثروتی ایله شهرت عسکریه‌سی هرکسی تأمین ایچون کافی بولندیغندن آز مدت ظرفنده مقدار مطلوب عسکر طوپلامشدر . تدارکات اکمال ایدلدکدن صوکره واللنشتاین طوغری پروتستانلغك اوجاغی بولنان شمالی المانیه (ساقسونیه) اوزرینه یورپمشدر .

واللنشتاین دخی مانسفلدکی عسکرینی یغما و غارت ایله بسلر ایدی . قرا وقصبه‌لری یغما واحراق ایدر و بیوك شهرلردن تضمینات حربیه الیر ایدی . فقط بونکله برابر عسکر واللنشتایندن پك زیاده قورقدیغی جهتله اردوسنده اطاعت وانتظام برکمال ایدی . واللنشتاینك قوری واوزون بویی ، بیوك پارلاق کوزلری ، قیرمزی‌یه مائل ساچلری ، کویا کولمك استعدادندن محروم اولان یوزی و برنوع اسراردن معدود اولان سکوتی ـ هپ عسکره قورقو و یرر وطبیعی رعایت ایتدیرر ایدی . برده واللنشتاین الك جزؤی برقصور اوزرینه متجاسرلری الك بیوك جزایه دوچار ایدر ایدی . اردو ایچنده طولاشیر ایکن برینك سوء حرکتنی مشاهده ایدنجه « شوکرته‌یی اصملی » دیوب بکرر ایدی . اشبو امری درحال اجرا ایتمك لازم ایدی . —

اعاده فرمانی — پروتستان اردوسنك رئیسی قونت

مانسفلد واللنشتاین ایله تیللی نك اردولرینه مغلوب اوله‌رق تعقیب اولندیغی حالده بوهمیه طریقیله مجارستانه فرار ایتمکه مجبور اولمش . فقط دولت علیهٔ عثمانیه یه استناداً ایمپراطوره قارشی عصیان ایتمش اولان ترانسیلوانیه پرنسی (غابورا) دن مأمول ایتدیکی امداد ومعاونت کورمه‌ینجه ونديکه کچمك اوزره یوله چیقدیغی حالده بوسنه ده وفات ایلمشدر . روایت اولندیغنه کوره مانسفلد اجلی قهرمانانه قارشیلمق زعمیله مسلح واياقده اولدیغی حالده جاننی تسلیم ایتمشدر .

بوصره ده تیللی دانیمارقه قرالی دردنجی خرستیانی مغلوب ایده‌رك (یوتلاندیه)یه داخل اولمش وقطعهٔ مزبوره یی بار بارانه غارت ایلمشدر . واللنشتاین دخی مکلنبورغ دوقه‌لغنی فتح ایلمش اولدیغندن دوقه‌لق خدماتنه مکافات اوله‌رق ایمپراطور طرفندن کندیسنه احسان اولنمشدر .

بووجهله شمالی المانیه واللنشتاین ایله تیللی طرفندن تحت اطاعته النمشدر . یالکز اشترالزوند شهری قهرمانانه مقاومت ایده‌رك قوماندانلرك ایکیسنیده فتحندن عاجز براقشدر .

اشبو موفقیتلر اوزرینه ایمپراطور « اعاده فرمانی » نامیله معروف اولان فرمان (Edit de Restitution) اعلان ایده‌رك « اوغسبورغ معاهده‌سی » موجبنجه پروتستانلره ویریلن بعض

امتیازات ایله صولك یتمش التی سنه ظرفنده قاتولیکلردن اخذ اولنان املاکك کری آلنمسنی امر ایتمشدر (١٠٠٧) .

فرمان مذکوردن ایمپراطورك پروتستانلغی محو ایله برابر استقلال اداره‌یی اعاده ایلمك فکرنده بولندیغی اکلاشلمقده اولدیغندن قاتولیك بکلری دخی احوال واقعه‌دن ممنون دکللر ایدی . دیکر طرفدن هرکس واللنشتاین عسکرینك تجاوزاتندن شکایت ایتمکه باشلامشدر . بناء علیه ایمپراطور شکایاتك زیاده‌لشمسندن احترازاً واللنشتاینی عزل ایتمش وعسکرینی طاغتمشدر . بوحالده قاتولیك اتفاقنك ریاست امورنده ینه تیللی قالمش ومحاربه غایت کوشك اوله‌رق دوام ایلمشدر . —

کوستاو آدولف — پروتستان اتفاقنك روحی قونت پالاتین فره دریك ومانسفلد وسائر اومثللیلر اولمایوب بشنجی شارلدن بری اوروپانك موازنه‌سنی اخلال ایتمش اولان هابسبورغ فامیلیاسنی اقتداردن دوشرمك ایچون هردرلو فدا کارلغی اختیاره عزم ایتمش اولان فرانسه دولتی ایدی .

وقت مزبورده فرانسه‌نك ریاست امورنده بولنان مشهور قاردینال (ریشلیو) رسماً المانیه ایشلرینه مداخله ایتمکسزین معاونت نقدیه ایله دیپلوماتلرینك مهارتلری سایه‌سنده اوته‌ده بریده ایمپراطور ایچون دوشمنلر تدارك ایتمکده ایدی . قاردینال

(ریشلیو) دانیمارقه قرالی‌خرستیانك مداخله‌سندن پروتستانلرك برشی قزانمادقلرینی کورنجه اسوه‌چیه قرالی مشهور کوستاو آدولفی المانیه اوزرینه سوق وتحریك ایتمشدر .

کوستاو آدولف یالکز اون بش بیك قدر عسکر ایله المانیه‌یه کلمش اولدیغندن مداخله‌سی ابتدالری نه ویانه‌جه تلاشی نه ده پروتستانلرجه ممنونیتی موجب اولمشدر . حتی پروتستانلرك رؤسای رسمیه سندن معدود اولان (ساقسونیه) و (براندنبورغ) بکلری کوستاو طرفندن اتفاقه دعوت اولندقلری حالده تکلیفنی قبول ایتمکه جسارت ایده‌مه‌مشلردر .

کوستاو آدولف المانیه‌یه داخل اولدیغی صره‌ده ماغده‌بورغ شهری تیللی طرفندن محاصره اولنمش ایدی . کوستاو شهر مذکوری خلاص ایتمك اوزره عجله ایده‌رك ممالکندن مرور ایچون ساقسونیه بکندن مساعده ایسته دیکی حالده نائل مرام اوله‌مادیغندن وقتیله یتشه‌مه‌مشدر . بناءً علیه ماغده بورغ شهری تیللی طرفندن تسخیر اولنه‌رق تخریب واحراق ایدلمش واهالیسی حقنده قتل عام اجرا اولنمشدر (١٠٠٩) .

ماغده بورغده اجرا اولنان وحشتلر پروتستانلری غلیانه کتیرمش وحال تردده بولنان پروتستان بکلرینك اتفاق عقد ایتملرینی موجب اولمشدر .

تیللی ماغده بورغی آلدقدن صوکره ساقسونیه اوزرینه هجوم ایله لایپچیغ (Leipzig) شهرینی دخی فتح ایتمش اولدیغندن

ساقسونیه بکی حین تکلیفنده قبول ایتمه‌مش اولدیغی امداد واتفاقی بو دفعه استرحام ایتمکه باشلامشدر . کوستاو آدولف دخی چکمشی کان لم یکن حکمنده طوته‌رق همان ساقسونیه یه کلمشدر .

ذاتاً کوستاو آدولفك طوغری و آچیق اولان طبیعتی و حسن اخلاقی کندیسی ایچون هر کسك حسن توجهنی قزاندیرمش ایدی . باخصوص اسوه‌چیه عسکری استیلا اولنان ممالکی غارت ایتمه‌یوب استیمان ایدن اهالی‌یی هر نوع تجاوزاتدن وقایه و تأمین ایتدکلری جهتله دوشمنلرینك دخی مدح و ستایشلرینه نائل اولمش ایدی . —

کوستاو و والنشتاین — کوستاو آدولف ایله تیلی بیننده لایپچیغ جوارنده بیوك بر محاربه وقوع بولوب تیلینك هزیمتیله ختام بولمشدر . اختیار تیلی نك بو آنه قدر نه قدر مغلوب اولدیغی یوق ایدی . اشبو مظفریتدن صوکره کوستاو آدولف باواریه اوزرینه حرکت ایده‌رك (لك) نهری کنارنده تیلی‌یی بردها پریشان ایتمش و بوندن صوکره باواریه پای تختی بولنان (مونیك) شهرینی فتح ایلمشدر . تیلی اشبو محاربه‌ده مقتول اولمشدر .

کوستاو آدولف بو وجهله المانیه‌یی اورته‌سندن قطع ایتدکدن

صوکره‌ویانه اوزرینه حرکت ایچون تدارکاتده بولنور ایکن نهایت درجه‌ده تلاشه دوشمش اولان ایمپراطور فردیناند تکرار (واللنشتاینه) مراجعت ایلمشدر •

وقت مزبورده واللنشتاین پراغ شهرنده اقامت ایتمکده ایدی وسرای وسلطنتی همان ایمپراطورککندن دها پارلاق ایدی • برسوری « پاژلر » — یعنی ایچ اوغلانلر وقامرکرلر (مابینجیلر) و یاورلر هیچ بر وقت معیتندن ایرلماز ایدی وکندیسی دائما مطنطن آلایلر وضیافتلر ایچنده امرار وقت ایدر ایدی • فقط طورنده‌کی قوروم وحرکاتنده‌کی آغرلق ضیافتلرده بیله بچمز ایدی •

واللنشتاین ایمپراطورك تکلیفنی بردن‌بره قبول ایتمه‌یوب خیلی تأنی ویك چوق شرائط ایله قبول ایتمش - یعنی امور وحرکات عسکریه‌ده استقلال تام ایله برابر ضبط ایده‌جکی ممالکك « لن » اصولی اوزره کندیسنه اعطاسنی طلب ایلمشدر •

ایمپراطور واللنشتاینك شرائطنی قبول ایدنجه واللنشتاین دخی تکرار بیراغنی آچوب قرق بیك اهل سلاح جمع ایتمش وگوستاو طرفندن تضییق اولنان باواریه دوقه‌سی ماقسیمیلیانك امدادینه عجله ایده‌جکی یرده نوره‌نبرغ اوزرینه حرکتله شهر مذکوری محاصره ایلمشدر . گوستاو آدولف ایسه درحال باواریه‌دن نوره‌نبرغك امدادینه حرکت ایتمشدر •

واللنشتاین اردوسی کوستاوك اردوسنه نسبتله همان ایکی مثلی اولدیغی حالده کندیسی مستحکم اردوکاهندن چیقمغه جسارت ایده‌مه‌مشدر .

بوحالده قیش موسمی تقرب ایتدکندن واللنشتاین قیشی کچیرمك اوزره اردوکاهنی ترك ایله ساقسونیه‌یه متوجه اولمش ایسه‌ده بونك اوزرینه کوستاو تعقیب ایده‌رك (لوچن) شهری جوارنده آرقه‌سندن یتشدیکی جهتله حرب ایتمکه مجبور اولمشدر .

کوستاو آدولف کندیسنك ایجاد ایلدیکی بر اصول اوزره حرب ایدر ایدی . وقتمزده هر یرده اسو یچره‌لرك احداث ایتدکلری اصول حرب جاری ایدی . بو اصول ایسه خط حربك ایکی جناحنده طوپلری تعبیه ایتمك ، مرکزده دخی غلبه‌لك اولمق اوزره پیاده صفلری بولندیرمقدن عبارت ایدی . بو وضعیتده پیاده عسکری دوشمنك طوپلرندن زیاده تلفات ویرمکده اولدیغندن کوستاو عسکرینی بر قاچ فرقه‌یه تقسیم وهیئت مجموعه‌سنك وحدانیتنه خلل کتیرمه‌مك وایسته‌نلدیکی تقدیرده بر نقطهٔ معلومه‌یه جمع اولنه بیلمك شرطیله مواقع متفرقه‌یه تعیین ایدر ایدی . طوپلرینی ایسه پیاده ارقه‌سنه اختفا ایده‌رك انجق محاربه شدت کسب ایتدیکی اثناده انلره مراجعت ایلر ایدی .

لوچن محاربه‌سنده کوستاو آدولف اردونك صاغ جناحنده اولوب ایلك هجومده غلبه ایتمش وصول جناحك تهلکه‌ده

اولدیغنی خبر اله‌رق امدادینه یتشمك اوزره آتنی سورمش ایسه‌ده مبتلا اولدیغی ضعف بصر مناسبتیله دوشمن اوزرینه اوغرامشدر . کوستاو آدولف آن واحدده وجودینه اصابت ایدن ایکی قورشونك تأثیری ایله وفات ایده‌رك حیواندن ییقلمشدر .

کوستاوك آتی یالکز اوله‌رق ایکی اردو اره‌سندن مرور ایده‌رك وفاتنی ایکی طرفه بیلدیرمشدر . بوندن ماعدا واللنشتاینك اردوینه کاپیتلی امداد دخی کلمشدر . فقط بو نکله برابر اسوه‌چیه اردوسی مظفر اولوب واللنشتاین رجعت ایتمکه مجبور اولمشدر (۱۰۱۰) .

لوچن مظفریتی کوستاو آدولفك وفاتنی اصلا تضمین ایده‌مه‌مشدر . کوستاو پروتستان اتفاقنك هم بینی ، همده قلبی مقامنده ایدی . کوستاوك وفاتندن صوکره پروتستانلرك اتفاق واتحادینه خلل کلمشدر .

اسوه‌چیه‌ده حکومت کوستاو آدولفك قیزی (خریستینه) یه انتقال ایتمشدر . خریستینه پدرینك تشبثاتنی اکمال ایتمکه قیام ایلمش ایسه‌ده پروتستان رؤساسی بیننده ظهور ایدن منازعات مناسبتیله هیچ برایش کوریله‌مه‌مشدر . بو اثناده واللنشتاین دخی نفاق ایچنده بولنان دوشمنلرینی بربر پریشان ایتمك فرصتنی فوت ایده‌رك حرکاتنده‌کی بطائت ایله عالمی تعجب وشکایات ایچنده براقمشدر . حتی اهالینی — یعنی پروتستان رؤساسیله اتفاق ایتمك ایچون

محابراته تشبث ایلدیکی شایعه‌سی ـ بیله ظهور ایتمش ایدی . بونك اوزرینه ایمپراطور فردیناند واللنشتاینك عسکرینه طاغلمق ایچون اذن ویرمش وهر کسك مأمولی خارجنده اوله‌رق افراد عسکریه وضابطان ارادهٔ ایمپراطوری‌یه اطاعتله قوماندانلرینی ترك ایلمشلردر . واللنشتاین دخی مملکتنه عودت ایتمکدن استنکاف ایلدیکی جهتله برمدت صوکره عسکر ضابطانی طرفندن کیجه‌لین یاتاق اوطه‌سنده قتل اولنمشدر .

قاتللر کیجه یاریسی واللنشتاینك یاتاق اوطه‌سنه داخل اولمشلر ایدی . واللنشتاین کورلتیدن اویانوب اباغه قالقمش وکندیسنك کویا ایمپراطوره قارشی اهانتده بولندیغی حقنده قاتللرك سویلدکلری تحقیر آمیز سوزلره اصلا بر جواب ویرمه‌مشدر . یالکز کمال وقار ایله اللرینی وکوزلرینی سمایه طوغری قالدیرمش وبو حالده قتل اولنمشدر (١٠١٢) .

واللنشتاینك مقامنه قائم اولان جنراللر قطعی حرکاتده بولنه‌رق پروتستانلره غلبه ایتمشلردر . پروتستان رؤساسنك بعضلری ایمپراطور ایله ایریجه عقد صلح ایده‌رك اتفاقدن ایرلدقلری جهتله محاربه هابسبورغ خاندانك غلبه‌سی وجزوئیتلرك مرضیسی وجهله ختام بولمغه یوز طوتمشدر —

فرانسه‌نك مداخله‌سی ـــ شمدی‌یه قدر هابسبورغلرك نفوذ

واقتدارلرینی کسر ایچون فرانسه دولتنك صرف ایتمش اولدیغی امك ثمره‌سز بر اقیله‌جق درجه‌ده اولمادیغندن (قاردینال ریشلیو) بو دفعه المانیه مذهب محاربه‌لرینك هابسبورغلرك مرضیلری وجهله ختامه یوز طوتدیغنی کورنجه رسماً مداخله ایله پروتستانلرك حقوقنی التزام ایلمشدر • فرانسه یالکز المانیه واوستریه‌یه اعلان حرب ایتمه‌یوب دائما انلره معاونت ایتمکده بولنان اسپانیه هابسبورغلری ایله دخی حربه طوتشمشدر . اشبو محاربهٔ عظیمه‌دن فرانسه غالب اوله‌رق چیقمش ایسه‌ده محاربه‌یی کشاد ایدن ریشلیو ایله ذاتاً اوتوز سنه محاربه‌سنی موجب اولمش اولان فردیناند محاربهٔ مذکوره‌نك نتایجنی کوره‌مه‌مشلردر •

ریشلیونك خلفی قاردینال مازارن ایله فردینانك اوغلی اوچنجی فردیناند کمال کرمی ایله محاربه‌یه دوام ایتمشلردر . متعدد سفرلر ومحاربه‌لر ومحاصره‌لر ویغما وتخریب عمالکندن صوکره طرفین بر آره‌لق کندیلرینی بدایت محاربه‌ده بولندقلری حال ووضعیتده بولورلر وتکرار یکیدن باشلارلر ایدی • فرانسزلر اسوه‌چیه‌لیلر والمانیه پروتستانلری ایله متفق ایدیلر • قاتولیك عالمی دخی فرانسه‌نك علیهنده ایدی •

بو محاربه اثناسنده برقاچ نامدار قوماندان ظهور ایلمشدر • اسوه‌چیه سردارلرندن (Banner) « ایکنجی کوستاو » لقبنه نائل اولمشدر • مرزول بولنان تورستنسون (Torstenson) نام دیکر

بر اسوه‌چیه جنرالی حرکات سریعه‌سیله عالمی حیرت ایچنده براقیر ایدی .

فرانسه امرای عسکریه‌سندن مذکور محاربه‌ده بوربون خاندانه منسوب اولوب « بیوك قونده » (Grand Condé) نامیله تاریخنده مشهور اولان کنج پرنس قونده ایله تورن [*] شهرت قزانمشلردر .

فرانسزلرك مداخله‌سندن صوکره محاربه مذهب رنکنی غائب ایده‌رك بین‌الدول بر محاربه رنکنی آلمشدر . فرانسزلر ایله اسوه‌چیه‌لیلر یالکز کندی منافع مخصوصه‌لرینی التزام ایدرلر ایدی . المانیه بکلرینه (یعنی پروتستان رؤساسنه) کلنجه انلر دخی شمدی‌یه قدر غائب ایتدکلرینی بو سایه‌ده اعاده ایتمکله مشغول ایدیلر . بونکله برابر هر ایکی طرف محاربه‌دن اوصانوب صلح آرزو سنده ایدی و مذاکرات صلحیه خیلی وقتدن بری جاری اولدیغی حالده بر نتیجه حاصل ایتدیکی یوق ایدی . نهایت (مونستر) شهرنده عقد اولنوب « وستفالیه معاهده سی » نامیله معروف اولان معاهدهٔ صلحیه اوتوز سنه محاربه‌سنه و علی‌العموم مذهب محاربه‌لرینه نهایت ویرمشدر (١٠٢٦) . —

وستفالیه معاهده‌سی — مذکور وستفالیه معاهده سی (Tét de Westphalie) موجبنجه پروتستانلر حریت وجدانه

[*] *H. de la Tour d'Auvergne*, Prince de *Turenne*

نائل اولمشلردر . اشبو معاهده ده اوسبورغ معاهده‌سی تماميله تصدیق اولندقدن ماعدا پروتستانلر ایچون برطاقم امتیازات دها استحصال اولنمشدر . فرانسه دولتی اسپانیه و فلمنك و شرق حدودنده ضبط ایلدیکی بر قاچ مهم موقعدن بشقه آوستریه‌دن (الزاس) قطعه‌سنی اخذ ایتمشدر . پومرانیه قطعه‌سی ایکی قسم بولنوب نصفی اسوه‌چیه‌یه ، نصف دیکری دخی براندنبورغه (یعنی پروسیه‌یه) ویرلمشدر . پالاتینه (یعنی رەن ایالتی) نك برقسمی باواریه دوقه‌لرینك عهده‌لرنده براقلدیغی مثللی ، قسم دیکری فره دریکك اوغلنه اعاده اولنمشدر . شو قدر که ایکیسیده (قور فورست) صفتنی حائز اولمشدر . —

محاربه و مصالحه نتایجی — وستفالیه مصالحه نامه‌سی موجبنجه المانیه بکلرینه دول اجنبیه ایله عقد معاهده ایده بیلمك درجه‌سنده بر استقلال ویرلمش و ضبط مصادره‌لردن طولایی ظهوری متصور اولان املاك و حقوق منازعه‌لرینك ممکن مرتبه اوکنی آلمق ایچون محاربه‌دن اولکی حال حاضر اعاده اولنمشدر . یالکز پروتستان رؤساسنك مصارفاتنی تضمین بهانه‌سیله برخیلی پسقوپوسلقلر حقنده « سکولاریزاسیون » (Sécularisation) یعنی مصادره واقع اولمشدر .

وستفالیه معاهده‌سی المانیه ایچون یکی احوال احداث

ایلمشدر . هابسبورغ فاملیاسی ایله جزوئیتلر علی العموم المانیه پرنسلرینی تحت اطاعته آلمق و پروتستانلغی قالدیرمق فکریله محاربه‌یه قیام ایتمش ایکن محاربه‌نك نتیجه‌سی اوله‌رق پروتستانلر مساوات حقوق وحریت وجدانه نائل اولدقلری کبی ، المانیه بکلری دخی استقلال اداره‌یه نائل اولمشلردر .

المانیه ایمپراطورلغی وقت مزبورده اوچ یوز قدر مستقل حکومتدن [*] عبارت بر هیئت سیاسیه ایدی . بونلرك هر بری محاربه اثناسنده یتشدیرمش اولدیغی عسکری اداره ایده بیلمك ایچون اهالی یه بر طاقم فوق العاده ویرکیلر ضم وتخصیص ایتمش اولوب محاربه‌نك ختامنده دخی اشبو ویرکیلری عفو ایتمه‌مش اولدقلرندن اهالی پك بیوك یوك التنده قالمشدر . مذکور دره‌بکلرك جمله‌سی کندیلرینی مستقل حکمدار بیلدکلرندن سرای وسلطنتلری دخی مکمل ایدی وبو خصوصده بر بریله رقابت مضره‌یه دوشمشلر ایدی .

« اوتوز سنه محاربه‌سی » المانیه معمور یتنه پك بیوك سکته کتیرمشدر . پك چوق معمور مملکتلر خراب اولمش واهالیسی طاغلمشدر . تخمین اولندیغنه نظراً همان المانیه سکنه‌سنك نصفی اشبو محاربه اثناسنده تلف اولمشدر . تجارت وصنایع محو اولمش ومکتبلر قپاندیغندن چوجقلر تربیه‌سز قالمشدر . اشبو احوالك

[*] دوقلر ، قونتلر ، بارونلر ، میترو پولیدلر ، بسقو پوسلر وسائره

سیأتی عصرلرجه دوام ایتمش والمانیه یواش یواش فرانسه مدنیتنه تابع اولمشدر.

برمدت صوکره (١٠٤١) المانیه قونستیتوسیونده بعض تعدیلات وقوع بولمش واشبو تعدیلات موجبنجه «دیت مجلسی» هرسنه (ره‌غنسبورغ) شهرنده اجتماع ایتمکه باشلامشدر. «دیت» یعنی ملت مجلسی اوچ مستقل مجلس اوله‌رق اجتماع ایدر ایدی. برنجی مجلس قورفورستلردن، یعنی «منتخبلر» دن، ایکنجیسی پرنسلر وقونتلر وپسقوپوسلردن، اوچنجیسی دخی «ایمپراطور شهرلرینک (یعنی مستقل شهرلرك) مبعوثلرندن عبارت ایدی. برنظام ویا برتدبیر اوچ مجلس طرفندن قبول وایمپراطور طرفندن تصدیق اولنمدیغی حالده مرعی الاجرا طوتیلمز ایدی. امور روحانیه‌یی مذاکره ایتمك لازم کلدیکی تقدیرده قاتولیکلر ایله پروتستانلر آیری آیری اجتماع ایده‌رك ایکی مجلس تشکیل ایدرلر ایدی.

فقط ایشك اهمیتی قالمادیغندن اکثریاً بکلر دیته بالذات عزیمت ایتمه‌یوب یرلرینه وکیل کوندررلر ایدی. صوکره‌لری بونلر «مبعوث» اولمشلردر.

ایشته بالادن اکلاشلدیغی اوزره «اوتوزسنه محاربه‌سی» اوروپاده فرانسه نفوذینك غلبه‌سی وهابسبورغ فامیلیاسنك نفوذ واقتداردن دوشمسی ایله ختام بولمشدر. —

—

یکرمی یدنجی فصل

فرانسه‌ده استقلال اداره

و

اون دردنجی لوئی عصری

محاربات خارجیه اثناسنده احوال داخلیه ـ اون دردنجی لوئی دوری ـ اونجی واون برنجی عصرلر مدنیتی

(۱۰۹۳ ـ ۸۹۳)

— ۲۰ —

محاربات خارجیه اثناسنده فرانسه‌نك احوال داخلیه‌سی

برنجی فرانسوا ۰ ایکنجی هانری ۰ هانری بور بون ۰ قونچینی ۰ قاردینال ریشلیو ۰ قاردینال مازارن ۰ فروند ۰ مازارنك اداره‌سی

برنجی فرانسوا دوری — بالاده کورلدیکی وجهله

برنجی فرانسوانك سلطنتی (٨٩٣ ـ ١٢٥) خارجی محاربه‌لر ایچنده کچمش ایسه‌ده داخلده دخی تبدلاتسز قالمامشدر . فرانسوا سلفلرینه امتثالاً حکومت مرکزیه‌نك توسیع نفوذینه غیرت ایدر ایدی ومدت سلطنتنده ملت مجلسی یعنی « اتاژه نرو » (Etats généraux) هیچ اجتماع ایتمه‌مشدر .

بو وقتدن بری پارلمنتولر [*] ولایتلرك کافهٔ امورینه مداخله ایتمکده اولدقلرندن فرانسوا انلرك وظائف اصلیه‌لری اولان امور عدلیه‌نك خارجنه چیقمامالری حقنده تدابیر مؤثره اتخاذ ایلمشدر .

اوته‌ده بریده قالمش اولان دره بکلر فرانسه‌نك محاربات خارجیه‌دن طولایی دوچار اولدیغی مضایقاتی حکومت سابقه‌لرینی اعاده ایچون فرصت اتخاذ ایتمه‌سینلر و (قونتابل ده بوربون) لك ارتکاب ایتدیکی اهانت کبی حرکاتده بولنماسونلر قورقوسیله فرانسوا انلری معیتنه آلوب رتبه ومأموریتلر ایله تلطیف ایدر ایدی . یوز سنه محاربه‌سندن بری فرانسه دولتی عساکر دائمه‌یه مالك ایدی . فرانسوا منتظم بر دونما انشا ایده‌رك فرانسه‌یی مستملکات خارجیه‌یه دخی نائل ایلمشدر . شمالی امریقه‌ده کائن (قانادا) قطعه‌سی وقت مزبورده فرانسه‌نك اك مهم مستملکاتندن ایدی .

ذاتاً فرانسوا معارفی وتجارتی وصنایعی حمایه ایتمکله افتخار

[*] فرانسه‌ده برنوع ولایت اداره مجلسلری اولوب ولایتك کافهٔ امورینی درعهده ایتمشلر ایدی

ایدر ایدی . فرانسه ده «انتباه معارف وصنایع» دخی فرانسوا دورنده واقع اولمشدر . بو انتباه ایتالیه سفرلرینک ثمره‌سی ایدی .

فرانسوانک سعی وغیرتی سایه‌سنده الیوم مشهور عالم اولان لیئون ایپک فابریقه‌لرینه اساس وضع اولنمشدر . پارسده دخی فرانسوا دورنده میدانه قونلمش خیلی آثار موجوددر . مشهور رساملردن (لیئونارد داوینچی) فرانسوانک دعوتی اوزرینه برمدت پارسده اقامت ایلمشدر . فرانسوا (سوربون) دارالفنوننی اصلاح ایلدیکی کبی؛ یانی باشنده مشهور «قولله‌ژ ده فرانس» (College de France) ی دخی تأسیس ایله انی فنون جدیده‌نک تدریسنه تخصیص ایلمشدر .

وقت مزبورده ظهور ایدن علما وحکما فرانسوا طرفندن کوردکاری حمایه واعانهٔ نقدیه‌لردن طولایی کندیسنی مدح وثنا ایدرلر ایدی . بناء علیه ادبا ومؤلفین بشنجی شارل ایله ایتدیکی محاربه‌لرده فرانسوا طرفنی التزام ایدرلر ایدی .

فرانسوا المانیه‌ده پروتستانلری التزام ایتدیکی حالده کندی ممالکنده انلری احراق بالنار ایدر ایدی . «ودووالر» حقنده اظهار اولنان معامله [*] بونلرک بری ایدی .

فرانسوانک برنجی افکاری استقلال اداره اولوب بو خصوصده افراط درجه‌سنه وارمش ایدی . فقط بونکله برابر اکثریا

[*] صحیفه ۱۶۱ ۳

خلوصکار بنده کاندن برینك نفوذی تحتنده کیروب الك طرفندن الت مقامنده استعمال اولنور ایدی ٠ فرانسوا اوزرینه نفوذ کسب ایده‌رك انی چیرکین وغیر مشروع حرکاته سوق وتحریك ایدنلرك ایچنده مشهور اولان شانسلیه (یعنی باش وکیل) دوپرا (Duprat) در ٠

مسرف فرانسوایه پاره یتشدیرمك پك مشكل ایدی ٠ فرانسوا بعضاً زیاده صیقلدیغی وقت طالب اولانلره رتبه ومأموریتلر اعطا ایده‌رك بدل اولمق اوزره انلردن کلیتلی اقچه اخذ ایدر ایدی ٠ فرانسه‌نك باشنه بیوك فلاکت کتیرمش اولان « فاووریتلر » (Favorites) یعنی « کوزده »لر فرانسه سراینده ایلك دفعه اوله‌رق فرانسوا زماننده ظهور ایتمشدر . —

ایکنجی هانری — فرانسوانك اوغلی وخلفی ایکنجی هانری (۹۲۵ ـ ۹۳۷) دخی پدرینك مسلکنده حرکت ایتمشدر . هانری خارجی محاربه‌لرده پدرندن زیاده بختیار اولوب بشنجی شارلك خلفی اسپانیه قرالی ایکنجی فیلیبدن (مج) و (تول) و (وردون) قلعه‌لرینی ضبط ایتدیکی مثللی ماریه تودوردن دخی ایکی یوز سنه‌دن بری انکلتره‌نك تحت اداره‌سنده بولنان (قاله) قلعه سنی فتح ایلشدر .

ایکنجی فیلیب ایله اولان محاربه « قامره زی » (Cambrésis)

معاهده سیله ختام بولمشدر · هانرینك قیزی الیزابتك فیلیپ طرفندن تزوجی معاهده نامه‌نك شرائطندن بری ایدی ·

الیزابت ایله فیلیپك دوکونلری اثناسنده هانری قضاء ـ یعنی دوکون مناسبتیله ترتیب اولنان « تورنیر » ده معیت ضابطاندن قونت (مونغومری) طرفندن جرح ایدیله‌رك برقاچ کون صوکره متأثراً ـ وفات ایلمشدر . —

هانری بوربون — بالاده کورلدیکی اوزره ایکنجی هانرینك اوغللری زماننده ریاست اموره کچمش اولان (کیز) خاندانی تعصبکارانه اداره‌سیله داخلده بیوك اخلال ظهورینی موجب اولوب عظیم جنایتلر اجرا ایدلمش ونهایت حکومت (اورلیان) خاندانی الندن چیقوب (بوربون) خاندانندن هانری ده ناواره انتقال ایتمش ایدی ·

دردنجی هانری (۹۷۱ ـ ۹۸۸) ایکنجی دفعه اولمق اوزره منافع مخصوصه اوغورنده مذهبنی فدا ایتدیکی و بوسایه ده عموم فرانسزلر طرفندن قرال اعلان اولندیغی اثناده فرانسه‌نك احوال عمومیه‌سی پك وخیم ایدی ·

طقوزنجی شارل واوچنجی هانری دورلرنده سلفلرینك بونجه زحمتلر ایله حصوله کتیره‌بیلدکلری استقلال اداره (Centralisation) همان الدن قاچرلمش ایدی · برطاقم دره بکار اسکی حقوق

و امتیازاتنی اعاده ایچون قیام ایتدکاری کبی ، بیوك شهرلر دخی کیمسه یه تبعیت ایتمکسزین کندیلرینه عائد اموری بیلدکاری وجه اوزره رؤیت ایتمکه باشلامشلر ایدی . برده داخلی محاربه لرك نتایج طبیعیهٔ وخیمه سندن اولان اشقیا کروهلری آسایش وامنیت عمومیه یی کلیاً اخلال ایتمشلر ایدی .

خزینهٔ دولتك بورجی اوچ یوزملیون فرانقی متجاوز ایدی . دولتك وارداتی اوتوزملیون فرانقدن دون ایدی . حالبوکه دولت لااقل اللی ایکی ملیون فرانق مصارفه محتاج ایدی . محاربات مذهبیهٔ داخلیه وخارجیه برملیونی متجاوز اهالینك قیرلمسنی موجب اولمش اولدیغندن زراعت وصنایعه طورغونلق کلمش ایدی . دیکر طرفدن زادکان صنفنه عارض اولمش اولان مسیبلك و (دوئلو) لردن طولایی پك چوق جانلر تلف اولمش وخانه لر ییقلمش ایدی . قوانینه رعایت اولنمادیغی کبی ، تربیه واخلاق نهایت درجه ده بوزلمش اولدیغندن ادابك دخی کوزه دلدیکی یوق ایدی . بناء علیه فرانسه یی اصلاح ایتمك مشکلجه بر کیفیت ایدی . فقط دردنجی هانری مشکلات اوکندن قاچان آدملردن دکلدی .

هانری ابتدای امرده « نانت فرمانی » [*] احسان ایده رك (۱۰۹۸) پروتستانلری تسکین ایلمشدر . واقعانانت فرمانی فرانسه داخلنده آیریجه بر حکومت مستقله تشکیل دیمك ایدی . لکن

[*] صحیفه ٣٥٣

هانری وقتیله رئیسلری بولندیغی پروتستانلری انجق بونکله اقناع ایده بیله جك ایدی .

بوندن صوکره هانری بتون ذهننی امور مالیه‌نك تسویه‌سنه ویرمشدر . هانری مالیه نظارتنی سلاح ارقداشی بولنان مستقیم وعاقل دوق سوللی (de Sully) یه حواله ایتمشدر .

سوللی امور مالیه‌ده پك چوق اصلاحات اجرا ایله برابر مأمورین دولته سرایت ایتمش اولان ارتکابات متنوعه سیئه‌سنك اوکنی آلمغه غیرت ایلمشدر .

سوللی باخصوص زراعتی حمایه ایدر — یعنی زراعك ویرکیلرینی تخفیف وطرق انشا و باتاقلقلری تطهیر ایدر ایدی . بونلر هپ پاره‌یه محتاج اولدیغندن بعض وکلا سوللیدن شکایت ایدرلر ایدی . سوللی دخی « اقچه صرف اولنمادقچه واردات تزاید ایتمز » دیر ایدی .

فرانسه کشی زاده‌لری برنجی فرانسوا دورندن بری پارس اکلنجه‌لرینه آلشمش اولدقلرندن شاتولرینی و بناء علیه چیفتلکلرینی ترك ایده‌رك وقتلرینی پارسده پچیرمکده ایدیلر و بوندن طولایی امورلرینه خلل کلوب بورجلر ایچنده قالمشلر ایدی . هانری ایله سوللی بونلری کویلرینه وچیفت وچبوقلری یانه اعاده ایتمکه غیرت ایدرلر ایدی . فقط سوللی (فابریقه‌لرك اغیر هواسی صحته مضر اولدیغی) ادعاسیله فابریقه‌لرك علیهنده بولنور

ایدی که ظاهراً ادعاسی طوغری ایسه ده فابریقه‌لرك هواجه اولان مضرتی ممالکك معمولات صناعیه‌دن محرومیتی مضرتی اوکنده هیچ دیمك اولدیغی جهتله اساساً باطل ایدی . شوقدرکه هانری بوخصوصده باش وکیل ایله هم افکار اولمایوب فابریقه‌لری وعلی العموم صنایعی حمایه ایدر ایدی .

هانری پك زیاده ملت پرور بر حکمدار اولوب دائما « هر کویلینك پازار کونلری سوفره‌سنده برطاوق اولسون بولندیرمغه مقتدر اولدیغنی کورمك ایستر ایدم » دیر ایدی . ذاتاً هانرینك عالیجنابلغی وشجاعت وحمیتی وکینسز اولان طبیعتی مشهوردر .

هانری یکی جلوس ایتدیکی وقت قاتولیك اتفاقی رئیسی بولنان (دوق ده مایه‌ن Mayenne) بر خیلی مدت قراللغنی تصدیقه مخالفت ایتمش ایدی . نهایت (مایه‌ن) ترك سلاح ایده‌رك قرالك حضورینه چیقدیغی حالده هانری طرفندن حسن قبول اولنمشدر . شووارکه هانری دوق ده (مایه‌ن)ی قولتوغنه آلوب باغچه‌ده غایت سرعتله کزدیرمکه باشلامشدر . مایه‌ن پك شیشمان بولندیغی جهتله طیقانه‌رق اوزرندن تر آقمغه باشلامش وهانری کویا کورمه‌مزلکه کله‌رك کزمکه دوام ایتدیکندن طاقتسز قالمش اولان (مایه‌ن) امان دیمکه مجبور اولمشدر . هانری دخی تبسم ایله « ایشته انتقامم بو قدردر » دیمشدر .

پروتستانلره ریاست ایتدیکی اثناده محاربه‌لرك برنده عسکری

بوز یلوب رجعته یوز طوتدیغنی کورنجه هانری عسکره خطاباً « ارقداشلر بر کره دونوب قوماندانکزك نصل فدای جان ایده‌جکنه اولسون باقکز » دیه‌رك دوشمن اوزرینه یالکز باشنه اوله‌رق یوریمشدر . عسکر دخی سودکاری هانری‌یی یالکز براقایوب ارقه‌سندن حرکتله دوشمنه غلبه ایتمشلردر . بو مثللی حرکات ایله هانری اهالینك محبت و توجهنه مظهر اولمشیدی .

هانری سرایلرندن سلطنت و صفایی قالدیرمشدر وسلفلرینه امتثالاً زادکانه پکده یوز ویرمه‌مشدر . بناء علیه صنف مذکور کندیسندن خشنود دکلدی . فقط اصل هانری‌یی چکه‌مه‌ینلر جزوئیتلر ایله پاپانك غیرت کشلری اولوب هانری برکون پارس ایچنده کزر ایکن جزوئیتلر طرفندن مأمور اولان راوه‌یاق (Ravaillac) نام برقاتل طرفندن قتل اولنمشدر (٩٨٨) . —

قونچینی — هانری قتل اولندیغی وقت حکومت اوغلی اون اوچنجی لوئی‌یه (٩٨٨ — ١٠٢١) انتقال ایتمش ایسه‌ده لوئی دها صباوت حالنده بولندیغی جهتله والده‌سی (ماریه مدیچی) وصیه نصب اولنمشدر . لکن ینه حکومت ماریه النده اولمایوب قونچینی (Concini) نام سرسری بر ایتالیان النده ایدی . قونچینی نهایت درجه‌ده مرتکب بر آدم اولوب اوچ درت سنه ظرفنده مارشال رتبه‌سنه نائل اولمش و اون ملیون فرانقی متجاوز ثروت

صاحبی اولمشدر . بواقچه‌نك ارتکاب اولندیغی خزینهٔ دولتدن اوزاق واسطه‌سیله تبین ایتمشدر .

باشده پرنس قونده (بوربون) اولدیغی حالده بیوك بكلر (قونچینی) نك سوء اداره‌سندن شکایت ایده‌رك سلاح بدست عصیان ایتمشلر ایسه‌ده قونچینی هر برینه خزینه‌دن علنا رشوتلر اعطا ایده‌رك عصیانلرینی تسکینه موفق اولمشدر . مثلا پرنس قونده برنجی عصیانده درت یوزاللی بیك ، ایکنجیسنده دخی بر بچق ملیون فرانق نقد اخذ ایلمشدر . نهایت کنج قرالك تشویقی اوزرینه بنده‌کانندن ده لوئین (des Luines) قونچینی یی قتل ایتدیرمشدر (٩٩٥) .

کویاسحرایله اتهام اولنه‌رق محکمه حضورینه جلب ایدلمش اولان قونچینی‌نك زوجه‌سی الئونوره حاکم طرفندن «نه‌واسطه‌لرایله‌سن قرالیچه اوزرینه بوقدر نفوذ کسب ایتدك » مآلده واقع اولان سؤاله جواباً « عقل سلیم عقل ناقص اصحابنه حکم ایتمك ایچون وسائط فوق العاده تدارکنه محتاج دکلدر »دیه جواب ویرمشدر . بونکله برابر الئونوره احراق بالنار ایدلمشدر . —

قاردینال ریشلیو — قونچینی‌نك قتلی اوزرینه فرانسه‌نك احوالی ینه دوزلمه‌مشدر . زیرا سوء اداره خصوصنده ده لوئین قونچینی‌دن اشاغی قالمامشدر .

لوئی ایله والده‌سی ماریه مدیچی اره‌سنده برودت ظهور ایتدیکندن پاره قزانمق یولنی اوکرنمش اولان جیتسز زاده کان کروهی بونی وسیله اتخاذ ایده‌رك عصیان ایتمك ایچون حاضرلنمقده ایکن ماریه‌مدیچی محرم اسراری (یعنی فونفسوری) بولنان (لوسون) پسقوپوسی ریشلیو (Richelieu) نك نصیحتی اوزرینه قاریشقلقلره وسیله ویرمه‌مك ایچون اوغلی ایله باریشمشدر . ریشلیو دخی بوخدمته مکافاةً قاردینال کلاهنی قاپمش (١٠٠٠) وبرمدت صوکره ده لوئینك وفات ایتدیکندن یرینه باش وکیل اولمشدر .

اون اوچنجی لوئی نازك ومرحمتلی بر حکمدار ایدی وچوقلق ذهن مشغولیتنی سومه‌دیکندن ادارهٔ اموردن صیقیلیر ایدی . بناء علیه ریشلیو یدنده امورك حسن صورتله جریان ایتدیکنی کورنجه ذاتنی اصلا سومه‌دیکی حالده حکومتدن کف ید ایده‌رك ادارهٔ دولت امر مهمنی آنك النده براقشدر .

قاردینال ریشلیو کافهٔ مساعیسنی دولتك حقوق حکمرانیسنك وقایه‌سیله مرکز حکومتك حکم ونفوذینی توسیع یولنده صرف ایدر ایدی . ایکنجی هانری‌دن صوکره وقوع بولان قاریشقلقلر اثناسنده فرانسه دره‌بکلری تکرار باش قالدیردقلری کبی، (نانت) فرمانیله پروتستانلر دخی دولتك وحدانیتنی اخلال ایتمشلر ایدی . ریشلیو حریت وجدان ایله مساوات حقوقه

طوقنمقسزین پروتستانلره اعطا اولنمش اولان حقوق وامتیازات فوق العاده‌یی کری آلمشدر . پروتستانلر یدلرنده بولنان قلعه‌لری تسلیم خصوصنده مخالفت ایتدکلرندن ریشلیو قوهٔ عسکریه‌یه مراجعت ایله انلری بر برر اخذ واسترداد ایلمشدر .

پروتستانلر الك صوکره (لاروشل) قلعه‌سنه تحصن ایتمشلر ایدی . لاروشل هجوم ایله ضبط اولنمش ایسه‌ده محافظلر حقنده حسن معامله‌ده قصور اولنمامش و «نانت فرمانك» حریت وجدانه متعلق اولان ماده‌لرینه طوقنلمامشدر (١٠٠٢) .

قاردینال ریشلیو پروتستانلردن صوکره دره بکلری قانون دائره‌سی داخلنه آلمغه تشبث ایده‌رك بوخصوصده دخی موفق اولمشدر . زادکان صنفی دفعاتله سلاحه مراجعت ایتدکلری حالده قاردینال انلرك جمله‌سنی تأدیب ایلمشدر . ارتق دره بکلر مدهش قاردینالی بر طرف ایچون خفی قومیته‌لر تشکیل ایده‌رك انی قتل و یا تسمیم ایتمکه قیام ایتمشلر وحتی بر دفعه‌سنده قرال دخی قومیته‌یه داخل اولمش ایسه‌ده ینه بر ثمره کوریله‌مه‌مشدر . ریشلیو وقتیله قومیته‌یی کشف ایدر ومتجاسرلری اعدام ایدر ایدی . فرانسه‌نك نامدار خاندانندن معدود اولان (شاله) و (مونمورانسی) دوقلری وقرالك ندیمی قونت‌ده (سن مارس) قاردینالك امریله سیاستکاه اوزرنده تلف اولمشلردر . ریشلیو بووجهله اون برنجی لوئی‌نك اثرینی اکمال ایلمشدر .

قاردينال ريشـليو ملت مجلسـى (يعنى اتاژه‌زرويى) رسماً بلا مدت تعطيل ايلمش وفرانسـه‌ده هر ايش مركز حكومتنـك امر ورخصتيله اجرا اولنمغه باشلامشدر . خارجى پولتيقه‌سنده ريشليو (هابسبورغ) فاملياسيله اولان رقابته دوام ايتمش و« اوتوز سـنه محاربه‌سـنك » امتداديله پروتستانلرك غلبه‌سنى موجب اولمشدر . ريشليونك زمان اداره‌سـنده اوروپاده فرانسـه‌نك نفوذى غالب ايدى . لوئى ايله ريشليو برسـنه ايچنـده وفات ايتمشلردر (۱۰۲۱) .

« مدهش قاردينـال » فرانسه‌ده اسـتقلال اداره‌يى تأمين ايلديكى كبى ، اهـل هنر ومعـارفى دخى حمايه ايده‌رك فرانسـه ايچون بر « ترقئ فنون » دورى كشاد ايلمشدر .

ريشليو فرانسه لسانى اصلاح وتنظيم واكا نظارت ايتمكله مكلف اولمق اوزره« فرانسه اقاده‌ميه‌سنى »(Academie de France) يعنى انجمن دانشى تأسيس (۱۰۱۳) و(سوربون) دارالفنوننى ودولتك كتبخانه‌سيله مطبعه‌سنى اصلاح وتوسيع و « قاردينـال سرايى » (شمديكى پاله روايال) ايله نباتات موزه خانه‌سنى انشـا ايتديرمشدر . كنديسـى اديب اولوب خيلى آثار قلمه آلديغى مثللى علما وادبايى دخى تحت حمايه‌سـنه الـه‌رق فرانسه‌نك فكراً ترقى ايتمسـنى و بو خصوصده دخى اوروپايه تقدم ورياسـت ايلمسنى موجب اولمشدر . —

قاردینال مازارن — اون اوچنجی لوئی‌نك حین وفاتنده اوغلی وخلفی اون دردنجی لوئی (۱۰۲۱ - ۱۰۹۳) دها بش یاشنده بولندیغی جهتله حکومت والده‌سی آنه د، وتریش (d'Autriche) النده قالمشدر .

اون اوچنجی لوئی کندیسندن التی آی مقدم وفات ایدن قاردینال ریشلیو یرینه انك یتشدیرمش اولدیغی مازارنی (Mazarin) باش وکیل تعیین ایتمشیدی . آنه دخی مازارنی باش وکالتده ابقا ایتمشدر .

قاردینال مازارن عن اصل ایتالیه‌لی اولوب شخصاً یاقشقلی وفکراً ذکی ومستعد بر آدم ایدی . بر مأموریتله فرانسه‌یه کلدیکی حالده ریشلیونك التماسی اوزرینه فرانسه‌ده قالمش ایدی وقاردینال ریشلیویه خارجی پولتیقه‌ده معاونت ایده کلمش ایدی .

مازارن ادارهٔ ممالکده خواجه‌سی ریشلیونك مسلکنده دوام ایتدیکندن انتقال حکومتدن طولایی بر تبدل حس اولنمامشدر . شوقدرکه ماریه مدیچی‌نك زمان وکالتنده اولدیغی کبی، بودفعه دخی فرانسه بکلری بالاتفاق حکومت علیهنه قیام ایتمشلردر . اشبو عصیان « فروند » (La Fronde) یعنی « صاپان » نامیله فرانسه تاریخنده مشهوردر . —

فروند — پرنس قونده ، برادری پرنس قونتی ، اون اوچنجی لوئی نك برادری (پرنس غاستون د، ورلیان) ، قاردینال (ده غوندی) ، مارشال (توره‌ن) ، دوق (ده بوفور) (Beaufort) ، دوق (دلاروشفوقو) (de La Rochefoucauld) وسائر پك چوق نامدار كشی زاده‌لر وحتی پارس پارلمنتوسی دخی بینلرنده اتفاق ایتمشلر ایدی . اهل قیامك افكاری بر نوع ملت مجلسی تشكیل ایتمك اولوب مازارن ایسه بونی قرالك حقوق حكمرانیسنه مخالف بوله‌رق ابتدا تهدید مقامنده پارس پارلمنتوسی اعضاسندن اولك ایاق اولان ایكی كشی‌یی توقیف ایتدیرمشدر . فقط پارس اهالیسی ایاقلانه‌رق شهر سوقاقلرینی « باریقادلر » یعنی استحكاملر ایله دوناتمشلردر . بونك اوزرینه مازارن دخی موقوفلری صالیویرمش ایسه‌ده ینه عصیانك اوكی النه‌مامش وحكومت ایكی دفعه پارسی ترك ایتمكه مجبور اولمشدر .

ابتدا حكومتك علیهنده بولنان مارشال (توره‌ن) صوكره حكومت طرفنه چكدیكندن فرانسه‌نك الك مشهور قوماندانلری بولنان (قونده) ایله (توره‌ن) ایكی طرفك قوماندەلرینی درعهده ایده‌رك بر بریله خیلی محاربه ایتمشلردر . نهایت محاربه حكومتك غلبه‌سیله ختام بولمشدر .

بو محاربه اثناسنده پرنس قونده فرانسه ایله محارب اولان

اسپانیه یه فرار ایده‌رك اسپانیه عسکری ایله فرانسه اوزرینه کلمك کبی بیوك بر حیثیتسزلکده بولنمشدر ٠

« فروند » محاربه‌سی اثناسنده بر قاچ کبار قادینی دخی خیلی نفوذ اجرا ایتمشلردر ٠ بونلرك ایچنده اك مشهور اولانلر پرنس غاستون د'ورلیانك قیزی دوشس ده مونپانسیه (Montpensier) ' دوق بوفورك دوستی دوشس مونبازون (Monthazon) 'تورەنك دوستی دوشس لونغویل (Longueville) درلر ٠ ایشك ایچنده قادینلرك مداخله‌سندن نشئت ایدن رذالت دخی اکسیك اولمادیغندن « فروند » عصیانی فرانسه تاریخنده بیوك بر لکه‌در ٠ —

مازارنك اداره‌سی — عصیان بر طرف اولنور اولنماز مازارن تشبثات خارجیه‌سنه دوام ایتمشدر ٠ شوقدرکه ریشلیونك المانیه پروتستانلرینی التزام ایدن اجنبی حکمدارلرینه ایتدیکی اعانات نقدیه‌دن طولایی فرانسه‌نك موازنهٔ مالیه‌سنه خلل کلمش اولدیغندن مازارن پاره‌سزلقدن صیقندی چکر ایدی ٠ بونکله برابر قاردینال مازارن پروتستانلری (وستفالیه) معاهده‌سنه نائل ایده بیلمشدر ٠ [*]

مازارن وستفالیه معاهده‌سیله اوستریه دولتی ایله اولان

[*] صحیفه ٣٧٤

محاربه‌یه ختام ویردیکی حالده اسپانیه ایله دها خیلی مدت محاربه‌یه دوام ایلمشدر . نهایت فرانسه واسپانیه بیننده دخی « پیرینه » معاهده‌سی عقد اولنمشدر (١٠٣٧) .

اشبو معاهده موجبنجه فرانسه سکزنجی شارل دورنده غائب ایدیلن (ارتوا) و(روسیلیون) قطعه‌لری ایله فلمنک حدودنده برقاچ قلعه اخذ ایتمشدر . برده بلوغه ایرمش اولان اوندردنجی لوئی اسپانیه پرنسسی ماریه تره‌زی تزوج ایلمشدر . ایکی سنه صوکره مازارن وفات ایده‌رك ادارهٔ اموری قرال یدینه تسلیم ایلمشدر .

مازارنك خارجی پولتیقه‌سی فرانسه‌یه شان قزاندیرمش ایسه‌ده فرانسه داخلاً بیوك مضایقه‌لر ایچنده قالمش ایدی . مازارن داخلی اداره‌سنده اهلیتسزلك ایله برابر کندیسنك نهایت درجه‌ده مرتکب اولدیغی کوسترمشدر . حین وفاتنده خزینهٔ دولتك بورجی درت یوز اللی ملیون فرانقی متجاوز ایدی . حالبوکه مازارنك ذاتنه مخصوص اولان ثروت ایکی یوز ملیونه بالغ ایدی .

مالیه ناظری بولنان (فوکه) قرال پاره ایسته دیکی تقدیرده « افندم خزینهٔ قرالیده براقچه یوق ایسه ده امر بیورلدیغی حالده «مونسنیور قاردینال» افندمزه اقراض ایده‌بیلیر » دیر ایدی .

فقط مازارن علما وسائر اهل هنری حمایه ایدرایدی و « مازارن کتبخانه‌سی »، « ملل اربعه قولله‌ژی » ، « صنایع نفیسه اقاده‌میه‌سی » (Amie des Beaux Arts) کبی آثار مشهوره براقشدر . —

— ٢١ —

اون دردنجی لوئی عصری

دولت دیمك بن دیمکدر. لوئی‌نك سلطنتی. قولبر . لوووا.
بلجیقه محاربه‌لری . تبدل احوال . نانت فرمانك فسخی .
اسپانیه وراثتی محاربه‌لری. تریئومویر. محاربه‌نك احوالی.
فرانسه ده غلیان حمیت . انکلتره پولتیقه سنده تبدل ومعاهده
(١٠٣٩ — ١٠٩٣)

دولت دیمك بن دیمکدر — باش وکالتده بولنان قاردینال مازارنك وفاتی اوزرینه سائر وکلا اون دردنجی لوئی‌نك حضورینه چیقوب فی مابعد امور دولتك کیمه عرض اولنه‌جغنی سؤال ایتمشلر ایدی . لوئی قیصه جه « بکا » دیی ویرمشدر . بونکله فرانسه ده امثالی کورلمه‌مش برادارهٔ مستقلهٔ مستبدانه احداث اولنمشدر (١٠٣٩) .

لوئی بالذات باش وکالتی درعهده ایلمشدر . اون برنجی

لوئی دن اعتباراً فرانسه ده مرکز حکومتك حکم و نفوذی کیتدکجه توسیع اولنمقده اولوب قاردینال ریشلیونك زمان اداره سنده نهایت درجه یی بولمشیدی . غایت مغرور ومتکبر بولنان اون دردنجی لوئی دخی کندی نفسنی اویله برمقامه وضع واویله بردولت وسلطنته غرق ایتمشدرکه زمانك مساعده سی اولدیغی حالده همان کندیسنه معبدلر انشا وهیکللر رکز ایتدیره جك ایدی . شاید وکلانك بری از قضا حدینی تجاوز ایدەرك قرالك مضر برطلبنه قارشی دولتك منافعندن بحث ایتمکه جرأت ایلیه جك اولورسه ، لوئی پرطور پدرانه ایله بنده سنك اشبو « قصورینی » اخطار ایچون « دولت دیمك بن دیمکدر » (L' Etat c'est Moi) دیر ایدی . —

لوئی نك سلطنتی — لوئی نك سراینده کورلمه مش برسلطنت موجود وکندیسی دخی داخل اولدیغی حالده عموم عندنده مرعی الاجرا طوتیله جق براصول تشریفات جاری ایدی .

لوئی اشبو اصول تشریفاته رعایةً بعضا کندی راحتنی دخی اخلال ایدر ایدی . مساعدهٔ مخصوصه سی اولمادقچه کیمسه دائره سنه داخل اوله ماز وذاتاً مساعده بیورلدیغی حالده دخی وقت معینی بکله مکه مجبور اولور ایدی . قرالك هرساعتده وهردقیقه ده نه ایله مشغول بولنه جغی مقرر ایدی .

قرال اویقودن اویانمزدن اول بالجمله قرال خاندانی ایله بعض بیوك بکار سرایده حاضر بولنوب اویاندیغی کبی کیمی ابدستخانه یه کتورر، کیمی یوزینی ییقار ایکن لکن، کمیده ابریك وحولی طوتار، بعده قرال کینمکه باشلاینجه کیمی کوملکنی، کیمی پانتالونی، کیمی پوتینلرینی و یرر ... والحاصل الك اوفاق برشیئه وارنجه یه قدر هرشیئك کیمك واسطه سیله ونه یولده کوریله جکی بللی ایدی . قرال « توالتنی » اکمال ایتدیکی کبی سرای داخلنده بولنان عبادت خانه یه کیدوب رسم دعایی استماع ایدر ایدی . معبده کیدر ایکن و کلیر ایکن کیمك قنغی قولتغنه کیره جکی ونرده طوره جغی معلوم ایدی .

لوئی بوندن صوکره وکلاسنی دعوت ایله دولت اموریله مشغول اولور ایدی. وبومجلسده کبر وغرورینی برازتسکین ایده رك مجلس اعضاسنه افکار ومطالعات بیان ایچون مساعدهٔ کامله و یرر ایدی .

زوالدن برساعت صوکره طعام ایدر وقرال طعام ایله مشغول ایکن خاندانی افرادی ایاقده اولدقلری حالده سوفره اطرافنده طوررلر ایدی وهر بری قراله بر یمك و یرر ایدی . بعضاً لوئی یالکز « موسیو » یی (یعنی برادرینی) سوفره سنه الیر ایدی .

لوئی کونده برقاچ دفعه البسه سنی دکشیر وهر دکشیشنده ذکر اولنان رسمی اجرا ایدر ایدی ٠

کیجه الا فرانقه ساعت اونده اقشام طعامنی اکل ایدر و بو دفعه سوفره سنه پرنسلر ایله بعض وکلا ورجال دعوت اولنور ایدی ٠ اکثر وکلا ورجال قرال ایله طعام ایتمك شرفنه نائل اولمق ایچون اقشام اوستی سرایه کلوب سالونده بکلرلر ایدی . طعام وقتی قرالك باش مصاحبی کلوب حاضر بولنانلرك اسملرینی یازار و برمدت صوکره عودت ایدرك یمکه دعوت اولنان «بختیار» لرك اسملرینی قرائت ایدر ایدی ٠ قپوجی دعوتلیلره ایچ پرده سنی آچدیغی کبی، سالونده باقی قلانلره سالونك تخلیه سی ایچون اشارت ایدر ایدی ٠

کیمسه یه اطاعت ایتمکه تنزل ایتمه ین اسکی دره بکلرك اولاد واخفادی مظلومانه ومحزونانه صالوندن چیقوب خانه لرینه عودت ایدرلر وایرتسی کونی اقشامی ینه معهود صالونه طوله رق مابینجی طرفندن قرائت اولنان دعوتلیلر پوصله سنده اسملرینی کورمك ایچون درت کوز ایله انتظار ایدرلر ایدی ٠

لوئی سلطنتنه زیاده جلا ویرمك ایچون مزین سرایلر انشا ونهایتسز اکلنجه لر ترتیب ایلر ایدی ٠ فرانسه نك اك کوزل قیزلری بر مأموریتله سرایه جلب ایدیله رك انلر ایچون غایت سوسلی وآچیق البسه لر (موده) تخصیص اولنور ایدی ٠

بناء علیه زادکان دخی شاتولرینی ترك ایده رك پارسه کلوب اقامت ایدرلر وسرایه منسوبیت پیدا ایتمك ایچون هر شیئی فدا ایلرلر ایدی .

لوئی نفس پارس شهرینی سومه دیکی جهتله اکثریاً (ورسایده) اوتورر ایدی . ورسای کوچوك بر کوی اولدیغی حالده لوئی دورنده بیوك برشهر اولمشدر . لوئی سلطنتی مدتنجه مشهور ورسای سراینك وباغچه لرینك انشاسیله مشغول اولمشدر . مثلا مشهور رسساملردن (لبرون Lebrun) اون درت سنه ورسای سرایی تاوانلرینك نقشلری ایله اشتغال ایتمشدر . لوئی ورسای سرایندن ماعدا « تریانون » و « مارلی » سرایلرینی مجدداً انشا و « سن ژرمن » و « سن قلو » و « قونتنبلو » شاتولرینی تعمیر وتوسیع وتزیین ایلمشدر . بونلرده ضیافتلر، ماسقارادلر، تیاترولر، آولر وسائر اکلنجه لر ترتیب اولنور ایدی .

لوئی سرایلرینی انشا ایدن معمارلر ایله انلری تزیین ایدن اهل هنری احسانلره غرق ایتدیکی کبی، شعرا وادبا حقلرنده دخی پك چوق التفاتلرده واعانه لرده بولنور ایدی . لوئی شهرت شعار اولمق اصولنی بیلدیکی جهتله اجنبی شعراسیله ادباسنه دخی ذی قیمت عطیه لر ونقداً اعانه لر کوندرر ایدی . قرالك امری اوزرینه اشبو عطیه واحسانلری ارسال ایدن باش وکیلی (قولبر) عادت اوزره « هرنقدر متبوع دفخمم سزلك پادشاهکز

دکلسه ده هنریکزی تقدیر ایتمکله افتخار ایتدیکندن درون‌شعه‌ده کوستریلن مبلغك قبولنی رجا ایدر » مآلده نامه‌لر یازار ایدی . یرلی واجنبی شعرا دخی اثارلرنده لوئی یی اسکندرلر وقیصرلر وهارون الرشیدلر صره سنه داخل ایدرلر ایدی .

لوئی (مولیه‌ر) ه افکار ویروب قومدیه‌لر سپارش ایدر ایدی . (بوالو) آثارنده لوئی نك فتوحاتنی تحریر واسکی اصول اداره‌یی تزییف ایدر ، (راسین) دراملرنده کوستردیکی یونان وروما اسملری التنده معاصرلرینك ترجمهٔ حاللرینی بیان ایلر ایدی . راسین لوئی دن پك زیاده التفات کورمکده‌اولدیغی حالده بردفعه امور مالیه نك سوء احوالنه دائر برایکی سوز سویلمکه جرأت ایلدیکندن هرخصوصده کندیسنی لایخطی بیلمك ادعاسنده بولنان لوئی نك توجهنی غائب ایتمش و بونك اوزرینه کدرندن وفات ایلمشدر .

برده مشهور مارشال ووبان (Vauban) اثارینك برنده ویرکیلرك اغیرلغندن طولایی اهالینك دوچار اولدیغی مضایقاتدن بحث ایتدیکی ایچون اقبالدن دوشمشدر . « تلماق » مؤلفی مشهور (فنلون) دخی کویا تلماقده ضمناً لوئی نك اداره‌سنی مؤاخذه ایلدیکندن لوئی نك غضبنه اوغرامشدر .

لوئی دورنده قرالك « فاوو ریتلری » خیلی نفوذ اجرا ایدرلر ایدی . بونلرك ایچنده‌الك مشهور اولانلر (مارکیزمونتسپان

(منتسـون Montespan) و (لاواليـه ر La Vallière) و (Maintenon) درلر . قرال بونلرك اغورنده مليونلر وسلطنتك وظائف متممه سندن عد ايلديكی انشـاآت ايچون دخی مليـارلر صرف ايدر ايدی . فقط بونكله برابر باخصوص لوئی دوريك ابتداسنده فرانسه‌نك احوال ماليه‌سی اولدقچه مكمل ايدی .

اشـبو فوق العـاده اسراف ايله برابر اون دردنجی لوئی دوريك پارلاقلغی لوئی‌نك كنديسـنه معـاون انتخاب ايتمك خصوصنده‌كی مهارتندن ياخود طالعندن نشـأت ايتمشـدر . معاون و مستشار صفتيله معيتنه الديغی آدملرك اكثريسی عصرك مشاهيرندن معدود درلر . بونلرك ايچنـده الك ايلری كلنلر دخی (قولـبر) ، (لووا) ، (ووبان) ، (قـونده) ، (توره‌ن) وسائره‌در . —

قولبر — خيلی وقتـدن بری امور ماليه نظـارتی فوكه (Fouquet) نك عهده سنده‌اولوب فوكه‌ايسه مرتكب وآلچق برآدم اولديغندن قاردينال مازارنه خزينه دن پاره چالمق اصولنی اوكرتديكی كبی ، كنديسی دخی بو يولده مليونلر قزانمش ايدی .

بر كون فوكه بيوك برضـيافت و يره‌رك قرالی دعوت ايلمش و قرال دعوتنی قبول ايله ضيافته كلمش ايدی . فقط ضيافتـده فوكه نك دائره سنده كی فوق العاده سلطنتی مشاهده‌ايتمش و فوكه‌نك

عن اصل كيم اولديغنى درخاطر ايلمشدر . لوئى بو سلطنتك ارتكاب اثرى اولديغنه حكم ايتديكندن همان فوكه نك توقيفنى امر ايتمش ومالنى مصادره ايلمشدر . بونك اوزرينه ماليه نظارتى دخى قولبره احاله اولنمشدر .

قولبر (Colbert) برتجارك اوغلى اولوب قاردينال مازارنك خصوصى امورينه نظارتى اثناسنده درايت واستقامت ابراز ايدەرك انك توجه وامنيتنه نائل اولمش و بوسايه ده ترقى ايلمش ايدى . مازارن حين وفاتنده قولبرى لوئى يه توصيه ايتمش ايدى .

قولبر فرانسه نك امور ماليه سنى غايت فنا برحالده بولمشدر . ويركيلر اهالينك ثروتى و بعض صنوفك تحملى نسبتنده اولماديغى كبى ، واردات عموميه سكسان درت مليون فرانق اولوب بونك اللى ايكى مليونى اسهام عموميه نك فائضلرينه و يرلمكده اولديغندن مصارف دولت ايچون يالكز اوتوز ايكى مليون فرانق قالمقده ايدى . حالبوكه حكومت مصارف ايچون لا اقل آلتمش مليون فرانقه محتاج ايدى .

قولبرك حين وفاتنده واردات يوز اون ايكى مليونه بالغ اولديغى كبى ، اسهام فائضلرى يكرمى اوچ مليونه قدر تنزيل ايدلمش ايدى . يعنى حكومت النده مصارفات متفرقه ايچون سكسان طقوز مليون فرانق قاله يور ايدى . حال بوكه قولبر

زراعتی توسیع ایچون یالکز املاك ویرکیسندن یکرمی اوچ ملیون فرانق عفو ایلمشیدی .

قولبر ابتدای امرده ارتکابلرك اوکنی آلمق ایچون بر (دیوان محاسبات) تشکیل ایده رك محاسبه امر مهمنی یولنه قویمشدر . بعده دنیاده برنجی دفعه اولمق اوزره واردات ومصارفات بودجه‌سنك برسنه اول تنظیمی اصولنی احداث ایلمشدر .

قولبر حوایج ضروریه دن بعضلرینی رسومدن عفو وبعضلرینك رسملرینی تنزیل وولایتلر بیننده موجود اولان « قره کمرکاری » لغو ایلمشدر . فقط دیکر طرفدن سلطنته متعلق اولان اشیادن (قهوه ، شکر ، توتون ، شراب وسائره کبی) النان رسومی تزیید ایتمشدر .

قولبر باخصوص فرانسه ده فابریقه لر ایله صنایعی تحت حمایه سنه آلمشدر . وقت مزبورده فرانسه علی العموم اشیای نفیسه یی خارجدن جلب ایدر ایدی . از جمله آیینه یه متعلق اشیا وندیکدن ، دوشمه لك وبورونجك واتلاس کبی اینجه قماشلر بلجیقه دن ، چوقه وکتن فلمنکدن ، بللور وساقسونیه بوهمیه دن ، انواع قماشلر ایله دمیر وچلیکه متعلق اولان اشیا دخی انکلتره دن کلیر ایدی .

قولبرك اخص امالی فرانسه نك ممالك اجنبیه معمولاتنه محتاج اولمایوب هیچ اولمازسه کندینه الزم اولان اشیای معموله نك کندی

حدودی داخلنده چیقاره بیله‌جك قدر اقتدار کسب ایتمسی ایدی قولبر بونك ایچون « اصول حمایه » (Système de protection) احداث ایلمشدر . قولبر بعض فرانسه‌ده موجـود فابریقه‌لره خزینهٔ دولتدن نقداً اعانه ایتمکله برابر ممالك اجنبیه دن اهل هنر ومعرفت جلب ایده رك انلری فابریقه‌یه اوسته تعیین ایدر ، ممالك اجنبیه‌دن کلن معمولاتدن زیاده رسوم آلیر وفرانسه فابریقه‌لرندن چیقان اشیایی کلیاً رسمدن عفو ایلر ایدی . فرانسه فابریقه‌لرندن چیقان اشیا خارجه اخراج اولندیغی حالده ایسه کمرك آلمق شویله طورسون بالعکس بعضاً مصـارفات نقلیه‌یه محسوب اولمق اوزره خزینه‌دن اعانه ویرر ویاخود فابریقه صاحبنی دیکر بر صورتله تلطیف ایدر ایدی . بو سایه‌ده اجنبی امتعه‌سی فرانسه امتعه‌سی نسبتله پك بهالنمش وفرانسه متاعی رغبت عمومیه بولمشدر . ازوقت ایچنده فرانسه معمولاتی نفـاست وظرافتجه اجنبی مالنی کچدیکی جهتله اوروپا چارشـیلرنده ارانمغه باشلامشدر .

قرال ایله وکلاسی فرانسه فابریقه‌لرندن چیقان امتعهٔ نفیسه‌یه (مثلا لؤن ایپك قماشلرینه) رواج ویرمك ایچون کرك سرایده ، کرك اعیان واشراف فامیلیالری بیننده (برکره کییلن البسه‌نك بر دها کییلمه‌سی کبی) « موده » نامیله بر نوع سلطنت واسرافك انتشارینی التزام ایدرلر ایدی .

شو قـدرکه اصـول حمایه نك نتیجه‌سی اوله‌رق فرانسه‌ده

معمولات محلیه چوغالەرق ثروت عمومیه تزاید ایتمش ایسەده بر مدت صوکره سائر دولتلر دخی فرانسەیه امتثالاً کندی فابریقەلرینک بقالرینی تهلکەدن خلاص ایچون «اصول حمایه»یه مراجعت ایتدکلرندن عمومی اخذ و اعطایه کلی خلل کلمشدر و یوکسك تعرفەلر قاچاقچیلرك ظهورینی موجب اولمشدر ۰

قولبرك افکاری تجارت وصنایع اوغورنده زراعتی فدا ایتمك اولمادیغندن زراعتك ترقیسنه یول آچمق ایچون دخی غیرت ایتمشدر ۰ تجارت وزراعت ترقیسنك تملی ممالکك امنیت واسایشی ـ یعنی قوانینك تماماً مرعی الاجرا طوتلمسی مادەسی اولوب بومادهٔ مهمەایسه فرانسەده مطلوب درجەده اولمادیغندن قولبر بوحالك دخی چارەسنه باقمشدر ۰

باخصوص درەبکلر بقیەسنك اهالی یه قارشی اولان تجاوزاتی کمافی السابق باقی اولدیغی جهتله قولبرك طلب واستدعاسی اوزرینه لوئی موجود اولان محکمەلری تنظیم ایله برابر ولایتلره مخصوص مفتشلر وحتی مکمل بر محکمهٔ فوق العاده هیئتی ارسال ایدەرك اهالینك شکایاتنی رؤیت ومتجاسرلری شدیداً تأدیب ایتدیرر ایدی . بو وجهله اهالی قانونه رعایت ایتمکه آلشمشدر . امنیت عمومیه استحصال اولندقدن صوکره قولبر و یرکی بقایاسنی اخذ ایچون چیفتجیلرك چیفت وچبوقلرینی اخذ ومزایده ایتمك کبی حرکات غدارانەیی منع ایتمش وزراعت

ادواتیله حیوانا تك اصلاحنه چالشمشدر . بونلر هب بیوك همتلردن عد اولنه بیلیر . فقط قولبرك برخطاسی زراعته بیوك برسکته و یرمشدر .

قولبر اکمك فیئاتنی دون مرتبه ده طوتمق ایچون ذخیره‌نك خارجه اخراجنی منع ایلمشدر . وقت مز بورده فرانسه کندیسنه لازم اولان مقداردن زیاده ذخیره چیقارمقده وفضله‌سنی خارجه صاتمقده اولدیغندن قولبرك مذکور تدبیرندن صوکره فرانسه‌ده خیلی ذخیره برکمشدر . واقعا بوندن طولایی فقرا برمدت اوجوز اکمك یه‌رك دعالر ایتمکه باشلامشلر ایسه‌ده اهل زراعت جزؤی کار ایله قناعت ایتمه‌دکلرندن زراعتی ترك ایده‌رك سرمایه‌لرینی بشقه صنعتلره تخصیص ایلمشلردر . بناء علیه فرانسه‌ده حبوبات محصولی آزالمش وقحط و غلا اره‌صره فرانسه‌نك خاطرینی صورمغه باشلامشدر .

قولبر تجارته سهولت و یرمك ایچون داخلی کمرکلری (یعنی قره کمرکلری) قالدیردیغی مثللی طرق معابره انشا ایلمش وفرانسه‌نك ایکی سطح مائلنی برلشدیرمك ایچون پك چوق قناللرك خریطه‌لرینی تنظیم و بونلرك ایچنده الك مهم اولان (لانغدوق) قنالنی حفر ایتدیرمشدر .

خارجی تجارتی توسیع ایچون قولبر تجارت قومپانیه‌لری تأسیس ایلمش واشبو قومپانیه‌لره امتیازات مخصوصه و یرمشدر .

مثلا امریقه‌دن فرانسه‌یه کلن امتعه امریقه تجارتی ایچون امتیاز الان قومپانیه سفائننده نقل اولنه بیلیر ایدی . بونکله برابر قولبر فرانسه‌نك خارجی مستملکاتنی تزیید ایلمشدر . بونلرك ایچنده الك مهم اولان میسیسیپی نهری منصبنده کائن لوئیزیانه (لوئی‌دن) ایدی .

مستملکات خارجیه‌یی محافظه ایچون انشا اولنان دونتمایه ملجأ اولمق اوزره مشهور مهندس وو بانه (تولون) و(برەست) لیمانلرینی ضبط اولنماز درجه‌ده تحکیم ایتدیرمشدر .

قولبرك حسن تدابیری سایه‌سنده فرانسه پك زیاده معمور اولمش ایسه‌ده اون دردنجی لوئی‌نك مسرفلکی فرانسه‌نك معموریتیله قولبرك حسن اداره‌سندن مأمول اولان ثمره‌لری استحصال ایچون امکان براقیور ایدی . ممالکك معموریتیله برابر واردات تزاید ایتدیکی حالده بر نسبت فوق‌العاده اوزره ویرکی ورسوم دخی ارتدیرلمشدر . قولبرك اهالی عندنده‌کی بدشهرتی ویرکیلرك (بر ایکیسی مستثنا اولمق اوزره) دائما آرتمسندن نشئت ایتمش ایدی . —

لووو‌ا — قرالدن صوکره الك زیاده قولبری پاره ایچون تعجیز ایدن کندیسی کبی لوئی‌نك الك بیوك وزراسندن معدود اولان (Louvois) لووو‌ا ایدی . لووو‌ا فرانسه عسکرینی دول سائره‌نك غبطه‌لرینی موجب اوله‌جق برهیئتده وضع ایلمشدر . ایالت

ابتدا اوروپاده اونیفورمه ایله ایاق تعلیمنی ومانورەلری احداث وعسکر ایچون مهمات انبارلریله اسلحه دپویلرینی وقشلەلری وخسته خانەلری انشا ایدن و بونکله مصارفات دولتك آرتمسنه سبب اولان لووُوادر .

وقت مزبوره کلنجه‌یه قدر پیاده عسکری جرید قوللانیر ایدی . لووُوا پیاده‌یی سونکیلی تفنکلر ایله تجهیز ایلمشدر .

قرال ایله ولووُوا هنوز شوالیه‌لك خویلرندن وازکچمه‌مش اولان فرانسه زادکاننی پیاده سلکنه داخل ایتمکه غیرت ایدرلر ایدی .

فرانسه ایچون یالکز شرق حدودنده تجاوز اعدا تهلکەسی موجود ایدی . لووُوانك التزامی اوزرینه مشهور ووبان واسطه‌سیله شرقده متعدد قلعه‌لر انشا اولنمشدرکه (لیل) و (تول) و (مج) و (تولون) الك مشهورلرندندر . —

بلجیقه محاربه‌لری — قولبرك سعی وغیرتیله فرانسه‌نك امور مالیه‌سی دوزلمش وداخلی اداره‌سی کسب انتظام ایتمش ، (لووُوا) ایله (ووبان) سایه‌لرنده عسکر تنظیم و قلعه‌لر تجهیز اولنمش اولدیغی مثللی ، اشبو عسکره قوماندە ایچون پرنس (قونده) و (تورەن) کبی نامدار قوماندانلر دخی یتشمش اولدیغندن لوئی کندیسندەموجود اولان فتوحات حرصنی تسکین ایتمکه قیام ایلمشدر .

قائم پدری بولنان اسپانیه قرالی دردنجی فیلیبك وفاتی اوزرینه لوئی اسپانیه پرنسسی بولنان زوجه‌سی ایچون (فرانش قونته) ایله (بلجیقه) قطعه‌لرینی طلب ایتمش وجوابی بکلمکسزین قطعات مزبوره‌یی استیلا ایلمشدر . اسپانیه بولندیغی حال انقراضندن طولایی بر شیئه تشبث ایده‌مه‌مش ایسه ده قوی وطمعکار فرانسه‌یه یرنده ضعیف اسپانیه‌یی حدود باشنده کورمك آرزوسنده بولنان فلمنك جمهوریتی انکلتره واسوه‌چیه ایله بالاتفاق فرانسه علیهنه قیام ایتمشدر . بونك اوزرینه لوئی اشبو «اتفاق مثلث» لك سائر دولتلره سرایت ایتمسندن خوف ایده‌رك «آخن» معاهده‌سنی امضالمش (١٠٤٥) ومطالبندن شمدیلك صرف نظر ایلمشدر . فقط دیپلوماتلری واسطه‌سیله بر طاقم انتریقه‌لر چویره‌رك اسوه‌چیه ایله انکلتره‌نك بی طرفلغنی استحصال ایتدکدن صوکره بالذات جسیم اردو ایله فلمنك اوزرینه حرکتله پای تختی بولنان آمستردامه قدر ایلریلمشدر .

فلمنك جمهوریتی اهالیسی «جمهوریت» و «اورانژیست» طرفدارلری نامیله ایکی بیوك فرقه تشکیل ایتمشلر ایدی . وقت مزبورده فلمنك حکومتی «جمهوریت» طرفدارلری النده اولوب فرقهٔ مذکوره «اورانژیستلر» کبی قوهٔ بریه‌یه اهمیت ویرمه‌دکلرندن فلمنك فرانسزلره قارشی قویه‌جق عسکر

بولهمامشدر . بناء علیه اهالی دخی عصیان ایدەرك رئیس جمهور (ژان ده ویتی) (J. de Vitt) قتل ایله کنج کلیوم د' ورانژی رئیس اعلان ایتمشدر . کلیوم د' ورانژ مستعد وغیور وفداکار بر ذات اولوب بر قاچ کون ظرفنده فلمنکلیلری جانلاندیرمش و بعض محللرده صو بندلرینی ییقارق ممالکك اطرافلرینی صو التنده براقشدر . فرانسه عسکری دخی صو و باتاقلر ایچنده حرکاتدن عاجز قالدیغی جهتله رجعته مجبور اولمشدر . کلیومك سعی وغیرتی ثمرەسی اولمق اوزره فرانسەنك علیهنده اسپانیه قرالی والمانیه ایمپراطوری و براندنبورغ قورفوستی وفلمنك بینلرنده اتفاق واقع اولمش و بو وجهله محاربه فلمنكدن تبعید ایدلمشدر .

محاربەلر (رەن) نهرینك ایکی طرفنده وقوع بولور واکثریا مارشال (تورەن) ایله پرنس (قونده) نك تحت قوماندەلرنده بولنان فرانسه عسکرینك غلبەسیله ختام بولور ایدی . بناء علیه لوئی نیمەغ (Nimègue) شهرنده عقد اولنان معاهده موجبنجه (فرانشقونته) ایالتنی اخذ ایلمشدر (١٠٥٦) .

معاهدهٔ مذکورەیه کلنجەیه قدر بین الدول جاری اولان اوراق رسمیه لاتینجه یازیله کلدیکی حالده مذکور « نیمەغ » عهدنامەسی فرانسزجه تحریر اولنمش و بعدما فرانسه لسانی معاملات دولیەده لاتین لسانی یرینه قائم اولمشدر . اشبو

موفقیت اوزرینه لوئی یه یکیدن جرأت کله‌رك صلح اثناسنده بلا سبب ووسیله حدودده بولنان بعض المانه قلعه‌لرینی ضبط ایتمشدر . ازجمله (استراسبورغ) و (لانداو) قلعه‌لری بونلرك ایچنده ایدی . اشبو کیفیتی بالمذاکره لازم کلان حرکتی تعیین ایچون فرانقفورتده اجتماع ایدن دیت مجلسی اعضاسی « اسکمله غوغاسندن » طولایی بر شیئه قرار و یرمکسزین طاغلدقلری کبی ایمپراطور (لئوپولد) دخی عساکر عثمانیه نك ویانه اوزرینه حرکتی [*] مناسبتیله ذهنی شرقه و یرمش اولدیغندن سسنی چیقاره مامشدر . فقط قاچ سنه صوکره آوستریه واسپانیه وبراندنبورغ وفلمنك تکرار لوئی علیهنه اتفاق ایتمشلردر .

بو اثناده انکلتره‌ده ایکنجی ژاق خلع اولنوب برینه قرال انتخاب اولنان ولوئی‌نك الك بیوك دوشمنلرندن معدود اولان (کلیوم د، ورانژ) دخی اتفاقه جدیاً داخل اولدیغندن لوئی‌نك حالی مشکلات کسب ایلمشدر .

فرانسه عسکریله دوغماسی متفقلرك قوهٔ مجموعه‌لرینه قارشی یالکز اوله‌رق حرب ایتمکده ایدی . بو محاربه دخی سکز سنه دوام ایتمش ور یسویك (Ryswik) معاهده‌سیله ختام بولمشدر (۱۰۷۵) . لوئی استراسبورغ ولانداو کبی حقسز اوله‌رق

[*] قره‌جه مصطفی پاشا سفری

ضبط ایتدیکی برقاچ قلعه یی محافظه ایده بیلمش ایسه ده قولبرك ایجادی اولان « اصول حمایه » نك اجنبی امتعه‌سنه متعلق اولان قسمندن صرف نظر ایتمکه موافقت ایتمشدر . —

تبدل احوال — بونجه دوشمنلر ایله بردن محاربه ایتمکده بولنان فرانسه فنا حالده یورلمش و فرانسه خزینه‌سنك حسن حالی کلیاً اخلال ایدلمش ایدی . ویرکیلر نهایت درجه‌یه قدر آرتمش ایدی و فرانسه کنجلرینك قسم اعظمی ممالك اجنبیه میدانلرنده جانلرینی تلف ایده‌رك ترلالرینی بوش و زوجه ویاخود نشانلیلرینی یالکز براقشلر ایدی . قولبر ، لووو‌ا ، وو بان ، قونده ، توره‌ن کبی بیوك ذوات دخی وفات ایده‌رك مقاملریله وظائفنی حمیتسز وخلوصکار دامنپوسلره ترك ایتمشلر ایدی .

لوئی‌نك اواخر سلطنتنده اك زیاده کارده اولان انتریقه ومرائیلك اولدیغندن بونلر ایچون کنیش بر میدان آچلمش واهل حمیت واستقامت ایچون سرای قپولری قپانمشدر .

لوئی‌نك سرایلرنده دخی اسکی ترتیب وشنلکلر واکلنجه‌لر قالمامش ومشهور ورسای سرایی ایکنجی فیلیب درونده اسکوریال سرایی کبی مناستره دونمشدر

عناصره حکم ایتمك زعمنده بولنان لوئی اك صوکره مادام (منتنون) نام بر فاحشه‌نك دوزاخنه طوتلمشدر .

مادام منتنون جزوئیتلرك تربیه كردهسی بولندیغندن سرایك ترتیبنی كلیاً تبدیل ایتمش ایدی . قرالی یواش یواش افراط درجه سنده برتعصب استیعاب ایتمش اولدیغندن وزراسی دخی قرال ایله مادام منتنونك كوزلرینه كیرمك ایچون ساخته تعصب طاقنه رق مرائیلك ایدرلر ایدی . فقط بوتعصب ایله برابرلوئی پاپایه « فرانسه » یاخود « غالیقان » كلیساسنك امور داخلیه سنه اصلا مداخله ایتدیرمز ایدی . —

نانت فرمانك فسخی — لوئی نك اك بیوك سوء حركتی

« نانت فرمانی » نامیله معروف اولوب دردنجی هانری طرفندن پروتستانلره ویریلن فرمانك فسخی ایدی . قاردینال ریشلیو هوغونتلرك الندن قلعهلر ایله بعض امتیازاتی كری آلدیغی وقت حریت وجدانه ومساوات حقوقه ـ یعنی فرمان مذكورك اصل روحنه طوقنمامش ایدی. لوئی معهود (Cujus regio, ejus religio) یعنی « الناس علی دین ملوكهم » قولنی ایلری سوره رك نانت فرمانك احكامنی فسخ ایلمشدر . ابتدا پروتستانلر نزدینه مسیونرلر ارسال اولنهرق برطاقم وعدلر و یاتهدیدات ایله انلرك قاتولیك مذهبنه جلب واعادهسی التزام اولنمش ایسه ده طبیعی برفائده كوریلهمهمشدر . وكلا ایسه قرالدن حقیقت حالی كتم ایدهرك یوز بیكلرجه (هوغنوتلرك) كندی ارزولریله قاتولیك كلیساسنك

تحت حمايه سنه عودت ايتدكار بنى وايش بومنوال اوزره برمدت دها دوام ايتديكى حالده يقينده فرانسه ده بر پروتستان قالمايه جغنى خبر و يررلر ايدى . قرال دخى بونلره ايناندیغندن نهايت نانت فرمانني رسماً كرى آلمشدر (١٠٦١) .

فرمان فسخ اولنمازدن مقدم پروتستانلره عصيان ايچون امكان براقامق اوزره ولايتلره عسكر كوندريلوب مخصوصاً پروتستانلرك خانه لرينه اقامه ايدلمشدر . عسكر ايسه بولندقلرى خانه لرده فاميلیالرك عرضلرينه تجاوز كبى ايتمه دك براد بسزلك براقادقلرى جهتله كيفيت نتايج وخيمه يى موجب اولمشدر . بوايشه مأمور اولان عسكر (دراغون) الايلرى اولدیغندن وقعه يه دخى « دراغوناد » (Dragonnade) دينمشدر . « دراغوناد » فرانسه تاريخنى الك زياده لكه دار ايدن وقوعاتك بريدر .

پروتستانلر ايچون هجرت كلياً منع اولنديغى حالده يوز بيكلرجه بيچاركان ترك وطن ايله انكلتره وفلمنك و پروسيه (براندنبورغ) قطعه لرينه جانلرينى آتمشلردر . هوغنوتلر فرانسه نك الك زنكين وچالشقان واهل هنر برصنف اهالى ايدى . بناء عليه « دراغوناد » دن طولايى فرانسه نك تجارتى وصنايعى خيلى كريلشدر . احوال بومركزده ايكن خلوصكار وكلا لوئى يى « اشبو موفقيت » اوزرينه تبريك و « ايكنجى قسطنطين » ياد ايدرلر ايدى . —

اسپانیه وراثتی محاربه‌لری (۱۰۷۹ ـ ۱۰۹۲) — بیك یتمش سکز سنه‌سنده اسپانیه هابسبورغلرینك آخری بولنان ایکنجی شارل بلاذریت وفات ایتمشدر . شارلك وفاتنه کیمی امید ، کیمیده قورقو اوزره انتظار ایتمکده ایدی . امید ـ اسپانیه ممالك ومستملکاتنی قاپمق امیدی ـ ، قورقو دخی ـ اسپانیه تاجنك دیکر اللره حین انتقالنده وقوعی ملحوظ اولان بیوك محاربه‌لر قورقوسی ایدی . اسپانیه قرالی دردنجی فیلیپك براوغلی ایله ایکی قیزی اولوب اوغلی ایکنجی شارل نامیله کندیسندن صوکره قرال اولان دون‌قارلوس ایدی . قیزلرندن (ماریه‌تره‌ز) اون دردنجی لوئی یی ، کوچوکی مارغریت دخی اوستریه والمانیه ایمپراطوری برنجی لئوپولدی تزوج ایتمشلر ایدی . بونلردن ماعدا برطالب دها وار ایدی . اودخی مارغریتك طورونی بولنان باواریه قورفورستنك اوغلی ایدی .

شارل ذریتسز وفات ایتدیکی حالده اسپانیه تاجی قاعدةً اون دردنجی لوئی نك ماریه دن اولان اوغللرینه انتقال ایده‌جك ایدی . فقط فرانسه دائما هابسبورغ خاندانك دوشمنی عد اولنمقده ایدی . حالبوکه لئوپولد بالذات هابسبورغ فاملیاسنه منسوب ایدی وآوستریه دائما اسپانیه ایله متفق بولنور ایدی .

لوئی کندی طورونی فیلیب د، انژویی ، لئوپولد ایکنجی

مخدومی آرشیدوق شارلی ، باواریه قورفورستی دخی دها صبی بولنان مخدومنی اسپانیه تختنه اجلاس ایتمك ایسته یورلر ایدی . دها شارل برحیات ایکن لوئی ایله لئوپولد میراث منازعه سنی چیقاره رق دیپلوماتلری واسطه سیله دول سائره و باخصوص انکلتره قرالی کایوم ثالث نزدنده انتریقه لر چویرمکده ایدیلر و بشقه چاره بوله مادقلرندن اسپانیه ممالکنی بینلرنده تقسیمه قرار ویرمشلر ایدی .

قرال شارل اشبو احوالدن خبردار اولنجه فنا حالده متأثر اولمش و بر وصیتنامه تنظیم ایده رك باواریه دوقه سنك اوغلنی کندیسنه وارث تعیین ایلمشدر . فقط برمدت صوکره باواریه پرنسی وفات ایلدیکی جهتله ایش ینه یوز اوستی قالمشدر .

بودفعه لوئی طوغریدن طوغری یه شارل ایله مذاکراته ابتدار ایلدیکی کبی ، پاپایی دخی کندی طرفنه جلب ایله انی واسطه اتخاذ ایتدیکندن شارل حین وفاتنده اون دردنجی لوئی نك طورونی فیلیب آنژویی وارث اعلان ایلمشدر . لوئی اسپانیه یه عزیمت ایدن طورونی فیلیبی تشییع ایدر ایکن « ارتق پیرینه لری یوق بیلملی ! » (Il n'y a plus des Pyrinées) دیمشدر . —

تریبومویر — اسپانیه ایله فرانسه نك مادةً برلشملری اوروپا موازنه سنی اخلال ایده یوردیغیله آوستریه ایله انکلتره فرانسه

علیهنه اتفاق عقد ایتدکلری کبی ـ فلمنك، پروسیه، دانیمارقه، هانوور (که برونسویق دوقه لغندن ظهور ایتمش اولوب (١٠٧٠) سنه سنده قورفورست صفتنه حائز اولمش ایدی) پورتکیز، ساووا دولتلریله باواریه مستثنا اولدیغی حالده عموم المانیه بکلکاری اتفاقلرینه داخل ایتمکه موفق اولمشلردر. اتفاقك روحی لوئی نك دوشمن قدیمی بولنان انکلتره قرالی کایوم (د'ورانژ) ایدی. محاربه نك ابتداسنده کایوم وفات ایدهرك انکلتره حکومتی بالدیزی (آنه) یه انتقال ایتمش ایسه ده وقت مز بورده پارلمنتوده اکثریته مالك اولان «ویغلر» محاربه طرفنده بولندقلرندن آنه کایومك پولیتیقه سنی التزام ایتمکه مجبور اولمشدر.

فرانسه آردی آره سی کسلمه مش اولان محاربه لردن طولایی حال پریشانده بولندیغی مثللی، دوشمنلری دخی متعدد ایدی. شو وارکه فرانسه نك قوتی برمحلده طوپلی بولندیغی حالده متفقلرینك قوتلری بردرجه یه قدر طاغنیق ایدی ومتفقلر عساکرینه قومانده ایتمکده بولنان اوچ مشهور ذاتك اهلیتلری ایله بربرینه قارشی محبت واخوتلری اولمسه ایدی لوئی نك غلبه ایده جکنده شبهه یوق ایدی. اشبو اوچ ذات یاخود «تریئوم ویر» (هینسیوس) و(لوردمالبورو) و(پرنس اوژن ده ساووا) ایدیلر.

فلمنك باش وكيلی (Gd . Pensionnaire) هينسيوس (Heïnsius) كليوم د' ورانژك سلاح ارقداشی ولوئی نك دوشمنی اولوب وفاتنه قدر فلمنك اموريني اداره ايلمشدر .

انكلتره عسكری قوماندانی لورد مالبورو (Malborough) عصرك مشهور سردارلرندن و پولیتیقه ار بابندن معدود بر ذات ايدی . فقط اخلاق وحيثيتی استعدادی ومهارت عسكريه سی نسبتنده اولمايوب جمع ثروت وسامان واستحصال شهرت ونام ايچون دائما محاربه نك امتدادينی التزام ايدر ايدی .

مالبورونك زوجه سی قراليچه (آنه) نك اوته دنبری نديمه لرندن بولنديغی جهتله انه نك جلوسی اوزرينه باش « فرايلن » (مابينجی قادين) نصب اولنمش ايدی ولورد مالبورو زوجه سی واسطه سيله انكلتره سراينده پك بيوك نفوذ اجرا ايدر ايدی .

پرنس اوژه ن ده ساووا (Eugène de Savoie) ايسه پارسده تولد ايتمش و پارسده بيويوب فكراً فرانسزاولمش برساووا پرنسی ايدی . كنديسی خسته وضعيف البنيه بولنمغله برابر زياده متكبر وحريص شهرت اولوب ولیلرينك نصايحنه اتباعاً مناستره التجا ايده جكی يرده لوئی يه مراجعتله كنديسی ايچون برالای عسكر طلب ايتمش ايدی . لوئی ايسه بوسكين قيافتلی پرنسدن ايشه يرايه جق بر عسكر چيقاجغنی خاطرينه بيله

کتیرمه مش وکمال استهزا ایله استدعاسنی رد ایلمشیدی . بونك اوزرینه اوژه ن اوستریه یه عزیمتله ایمپراطورك خدمتنه داخل اولمش وعساکر دولت علیه ایله اولان محاربه لرده کندیسنك مقتدر وماهر برقوماندان اولدیغنی کوسترمش ایدی . —

محاربه نك احوالی — ابتدا محاربه پك کوشك کیتمشدر . متفقلر اوچ طرفدن فرانسه اوزرینه حرکت ایتمکده ایدیلر . بلجیقه دن حرکت ایدن (مالبورو) حدود باشنده بولنان فرانسه قلعه لرینی بعد المحاصره برر برر ضبط ایده رك یواش یواش ایلریلمکده ایدی . ره ن بویونده ایسه فرانسه عسکری المانیه متفقلرینه غالب کلمش ایدی . ایتالیه ده دخی پرنس اوژه ن فرانسزلری لومباردیه وساووا قطعه لرینك تخلیه سنه مجبور ورجعت ایدن اردویی تعقیب ایده رك فرانسه اوزرینه تجاوز ایتمکده ایدی .

محاربه یالکز (١٠٨٢) سنه سنده زیاده شدت کسب ایتمشدر . ره ن فرقه سی قوماندانی مارشال ویللار (Villars) ایمپراطور عسکرینی پریشان ایده رك المانیه یه داخل اولمش وباواریه قورفورستی ایله برلشه رك ویانه یه متوجهاً حرکت ایتمشدر . فرانسه ایله وباواریه عسکری آلتمش بیکی متجاوز ایدی . وایمپراطورك ایسه انلره قارشی قویه جق عسکری یوق ایدی . ویللار علی العجله

و یانه‌یه کیدوب ایمپراطوری صلحه مجبور ایتمك فکرنده اولدیغی حالده قورفورست تیرول قطعه‌سنی کندی ممالکنه الحاق ایچون واقع اولان اشبو فرصتی فوت ایتمه‌مك ارزوسیله تیرول اوزرینه حرکت ایتمشدر ۰ و یللار دخی پروتستنو ایده‌رك انکله قطع مناسبات ایتدیکی ایچون مادام (منتنونك) التماسی اوزرینه لوئی طرفندن کری جلب اولنمش و منتنونك حمایهٔ مخصوصه‌سی تحتنده بولنان مارشال تاللار (Tallard) ره‌ن فرقه‌سنه قوماندان نصب ایدلمشدر ۰

فرانسزلر ایله متفقلری بو وجهله فرصتلرینی فوت ایتکده ایکن بالحقیقه‌ده بولنان مالبورو ایله ایتالیه‌ده بولنان پرنس اوژه‌ن بینلرنده واقع اولان قرار موجبنجه بردن حرکتله طونه منبعلرنده برلشمشلر و هوخشتد (Hochstett) موقعنده تاللارك غافل اولان اردوسی ایله محاربه‌یه طوتشمشلردر ۰ فرانسز اردوسی محو و پریشان اولمشدر ۰

سنهٔ مزبوره‌ده انکلیزلر اسپانیه‌ده (جبل طارق) قلعه‌سنی و (بارسلون) شهرینی ضبط ایتدکلرندن قاتالونیه، اراغونیه، والنس ایالتلری (فیلیب د، آنژو) علیهنه عصیان ایده‌رك (آرشیدوق شارلی) قرال اعلان ایتمشلردر. ینه اوسنه فرانسه‌ده «قامیزار» (Camisard) نامیله معروف اولان پروتستان عصیانی وقوع بولوب پك چوق قانلر دوکلمش و وحشتلر تکرار لنمشدر ۰

ایرتسی سنه وفات ایدن لئوپولد یرینه برنجی یوسف ایمپراطور انتخاب اولنمش ومحاربه یه کمال شدت اوزره دوام ایتمشدر . آرشیدوق شارل انکلیزلر وفلمنکلیلر و پورتکیزلردن مرکب اولان اردو سایه سنده مادریده دخول ایله کندیسنی اسپانیه قرالی اعلان ایتدیرمش ایسه ده محاربه مضایقه لرندن طولایی نهایت درجه یه کلمش اولان اسپانیه اهالیسی قیام ایدرك فیلیپ طرفنی التزام ایتمش اولدیغندن شارل اسپانیه یی ترك ایتمکه مجبور اولمشدر . لوئی اسپانیه اهل قیامنه مارشال برویق (Berwick) ك تحت قوماندهسنده اوله رق کایتلی امداد کوندرمش ایدی . برویق ایله متفقلر بیننده (آلمانس) ده وقوع بولان محاربه ده فرانسزلر ایله اسپانیوللر غالب کلشلر ومتفقلر مغلوباً اسپانیه یی تخلیه ایتمشلردر . اشبو محاربه نك نتائجندن اوله رق اسپانیه فیلیپ د'انژونك عهده سنده تأمین اولنمشدر (١٠٨٥) . —

فرانسه ده غلیان حمیت — بو اثناده فرانسه نك داخلی احوالی دهشت انکیز بر وخامت کسب ایتمکده ایدی . محاربات مضایقه لرینه شدتلی قحط وغلا مصائبی منضم اولدیغندن حکومت هر بر حرکتدن عاجز قالمش ایدی . قرالك بند کانی ایله خدمه سی بیله آیلق الهمادقلرندن سرای قپولرنده دیلنیرلر ایدی .

قرعه و و یرکی مأمورلرندن اهالی اورمانلره فرار ایدر ایدی وحکومت مأمورلری انلری وحشی حیوان آولار کبی آولارلر ایدی . بونك اوزرینه متکبر لوئی دخی متفقلردن صلح طلب ایتمکه تنزل ایتمش ایسه ده متفقلرك مطالبی کندیسنی یأس ایچنده براقمشدر .

متفقلر (الزاس) ایله (فرانش قونته) نك اعاده‌لرندن ماعدا مخالفتی حالنده لوئی طرفندن قوهٔ جبریه استعمال اولنمق اوزره فیلیپك اسپانیه‌دن اخراجنی طلب ایتمکده ایدیلر . لوئی ایسه « سوق ایتمش اولدیغم طورونمی اسپانیه‌دن طرد ایچون استعمال ایده‌جکم عسکری دوشمنلرم علیهنده استعمال ایدرم » دیه‌رك شرائطی رد ایله برابر اهالی‌یه خطاباً نشر ایلدیکی بر بیاننامه واسطه‌سیله دوشمنلرك مطالبنی بیلدیرمشدر .

نهایت درجه‌ده خالسز بولنان فرانسه‌ده مطالب مذکوره‌دن طولایی حمیت وطن پرورانه غلیانه کله‌رك از مدت ظرفنده کافهٔ لوازمات ایله برابر سلاح التنه یوز بیك عسکر طوپلانمشدر . اشبو عسکره سردار نصب اولنان مارشال (ویللار) بلجیقه‌ده کائن (مالپلاکه) موقعنده بولنان مالبورو ایله پرنس اوژه‌نك اردولری اوزرینه هجوم ایتمش وکندیسی یالکز سکز بیك تلفات ویردیکی حالده دوشمن اردوسندن یکرمی سکز بیك نفر تلف

ایتمش ایسه ده ینه محاربه یی قزانه‌مایوب رجعته مجبور اولمشدر (١٠٨٧) . —

انکلتره ده تبدل ومعاهده — مالپلاکه محاربه سندن صوکره فرانسه‌نك احوالی دها زیاده فنالشمش وبقاسی تهلکه‌یه دوچار اولمشدر . شو قدر که وقت مزبورده انکلتره پولتیقه‌سنده وقوع بولان تبدل فرانسه‌نك خلاصنی موجب اولمشدر .

انکلتره فرانسه کبی محاربه‌دن یورلمش وامور مالیه‌سنه خلل کلمش اولدیغندن اهالی صلح ارزوسنده ایدی . فقط لورد مالبورو منافع شخصیه‌سنه بناء (عسکر مخصصاتندن پاره‌یی ارتکاب کبی) محاربه‌نك دوامنی التزام ایده‌یور ایدی . بوحال انکلتره‌ده سوء تأثیری موجب اولدیغی کبی، مالبورونك زوجه‌سی دخی کبر وعظمتیله قرالیچه‌یی کوجندیرمش وتوجهنی غائب ایده‌رك سرایدن چکلمش ایدی .

بو اثناده وقوع بولان پارلمنتو انتخاباتنده دخی (توری) فرقه‌سی غلبه ایتدیکندن حکومت محاربه‌نك علیهنده بولنان «توری» فرقه‌سنه انتقال ایلمشدر . باش وکیل تعیین اولنان لورد (بولینغبروق) مالبورویی عزل ایتمشدر .

بوصره‌ده ایمپراطور یوسف وفات ایده‌رك آوستریه ایله المانیه‌یی برادری شارله ترك ایتمش اولدیغندن انکلتره رسماً

اتفاقدن آیرلمشدر . زیرا انکلتره اوروپا موازنه‌سنی محافظه بهانه‌سیله حرب ایده‌یور ایدی . حالبوکه شارل اوستریه ایله المانیه‌یی دخی الحاق ایتدیکی تقدیرده موازنه دها زیاده اخلال ایدلمش اولور ایدی وانکلتره ایچون تهلکه‌دن خالی دکلدی . بناء علیه متفقلرینك قسم اعظمی (اوتره‌خت) - و برسنه صوکره یالکز قالمش اولان ایمپراطور آلتنجی شارل دخی (راشتاد) شهرلرنده لوئی ایله عقد مصالحه ایتمشلردر (۱۰۹۲) .

(اوتره‌خت) و (راشتاد) معاهدهٔ صلحیه‌لری موجبنجه اسپانیه دولتی تقسیم اولنوب نفس اسپانیه ایله مستملکات خارجیه‌سی بشنجی فیلیب (انژو یاخود بوربون) عهده‌سنده براقلمش وناپولی ، لومباردیه ، بلجیقه اوستریه‌یه ویرلمشدر .

انکلتره کندیسی ایچون سبته بوغازینه حاکم اولان (جبل طارق) قلعه‌سیله آمریقه‌ده بولنان بعض فرانسه مستملکاتنی اخذ ایلمشدر .

برسنه صوکره - یعنی سلطنتنك یتمش اوچنجی سنه‌سنده لوئی وفات ایلمشدر .

اوننجی واون برنجی عصرلر مدنیتی

لسان • اسپانیه مدنیتی (لو په ده وه‌غا • قالده‌رون •
سروانتس • مورخلر • قومونتس) فرانسه مدنیتی •
المانیه مدنیتی (قوپرنیك • كپلر • دوره‌ر)

لسان — انقلابات عمومیه دوری اوروپا هیئتنی اساساً تجدید ایتمش ایدی • اصول طبعك ایجادینه كلنجه‌یه قدر اوروپا مدنیتی یونان ولاتین مدنیتنه جاهلانه بر تقلیددن عبارت اولدیغی كبی، اوروپا السنهٔ ملیه‌سی دخی ادبیات ظهوره كتیره بیله‌جك درجه‌ده منتظم اولمادیغندن حكما وادبای عصرك قوللاندقلری لسان ینه لاتین لسانی ایدی •

احوالی استیعاب ایدن ظلمت واهالیده‌كی جهالت ترقیٔ افكار فنارلری مقامنده اولان اهل تألیف طرفندن استعمال اولنان لسانك عدم انتظامندن نشئت ایتمكده ایدی . حكما وادبا طاتلی وشیوه كار بر لسانك فقداندن طولایی بالذات

سلفلرينك آثارينى لايق وجهله اكلايه مادقلرى جهتله خلفلرينى بر درلو مستفيد ايده‌مه‌يورلر ايدى .

انقلابات دورنده اوروپاده السنهٔ مليه ميدانه كلوب معارفك تعميم و ترقيسنى موجب اولمشدر . هر شيئك موجدى اولان انكلتره لسان مليى تنظيم وانى آثار ادبيه وفنيه ايچون استعمال خصوصلرنده دخى هركسدن اول طاورانمشدر . [*]

نامى ابدى اولان شكسپير انكليز لسانه شيوه و بلاغت ويره‌رك انى هر نوع آثار ايچون قابل استعمال بر حاله وضع ايتديكى كبى ، متعدد آثار ادبيه‌سنده دخى ادباى متقدمه طرفندن كوستريلن اصول وقواعده تبعيت ايتمه‌ديكى حالده (اوريپيد) و (سوفوقل) و (آريستوفان) لرى كچمشدر .

(ميلتون) اشبو « باربار » لسانى اوزره اشعارينى ، (بقون) ايله (لوق) فلسفه‌لرينى ، (نيوتون) رياضياتى تحرير و بيان ايتمشلر ايدى . اوروپانك ديكر طرفنده دخى ينه اسكى اوستادلره تقليد ايتمكسزين ماشيا وه‌لى سياسياتى ، ساوونارولا فصاحت و بلاغتى ، رافائل ، ميشل آنژ ، لئونار داوينچى صنايع نفيسه‌يى ميدانه قويمشلر ايدى .

تعصب وجهالت زنداندن قورتلمش اولان افكار اوكنده

[*] صحيفه ٢٤٤

(اسقولاستیك) باتاغندن خالی بر طریق آچلمش اولدیغندن طبیعی افکار و معلوماتجه دخی ترقی واقع اولمشدر . —

اسپانیه مدنیتی — اسپانیه ایکنجی فیلیب دورنده معارفدن همان محروم ایدی . مکاتبك اکثریسنده علوم وفنون تدریس اولنمایوب یالکز لاتین لسانی ایله قواعد دینیه اوقونور ایدی وذاتاً اسپانیه ده علوم وفنونك قدر و قیمتی بیلنمه دیکندن یالکز صنف روحانی یه داخل اولمق ایسته ینلر ضروری اوله رق مکتبلره دوام ایدرلر ایدی . موجود اولان بر ایکی دارالفنونده دخی (اسقولاستیك) سپورندیسندن بشقه برشی یوق ایدی وعربلرك همت وغیرتلریله ترقی بولان علوم طبیعیه وریاضیه دن اسپانیوللر بیخبر ایدیلر .

ابتدا اسپانیه ده انتباه بولنان ادبیات شعریه در . اهل شعر اولان ادبادن لوپه ده وه غا (Lope de Vega) وقالده رون (Calderon) خیلی شهرت قزانمشلردر . —

لوپه ده وه غا - لوپه ده وه غا (٩٤٠ – ١٠١٣) ابتدا عسکر صنفنه داخل اولمش اولدیغی حالده ادبیاته اولان آرزوسنی تسکین ایچون برمدت صوکره مناستره قپانمشدر . لوپه ده وه غا الك چوق آثار قلمه آلان ادبادن معدود اولوب اوفاق شعر پارچه لرندن ماعدا بیك سکز یوز قدر (تیاترو) تحریر ایتدیکی مرویدر .

آثاری ایچنده الك مشهور اولانلر « مسقوا غراندوقه سی » و « جاریه » در . —

قالده رون — قالده رون (٩٧٨ ـ ١٠٦٥) مشاهیر شعرادن معدود اولوب دها کندیسی اون درت یاشنده اولدیغی حالده (تیاترو) یازمغه باشلامش و دردنجی فیلیبك نظر دقتنی و حمایه سنی جلب ایتمشدر . قالده رونك اثاری هر حالده ملی اثاردر و اسپانیه محصولی اولدقلری ایلك نظرده مشاهده اولنه بیلیر : ظاهرده خیالاتك وسعتیله وزنك ثلاثت و بلاغتی ، مندرجاتنده دخی عادت وطبیعت فوقنده (مثلا کورلمه مش وایشدلمه مش برفضیلت ، یاخود جنایت وفساد کبی) احوال وحرکات ، بونکله برابر نهایت درجه ده برتعصب کوریلیر . قالده رونك بیك بش یوزه بالغ اولان اثار متنوعه سی ایچنده « بالتازارك ضیافتی » و « حیات برؤیادر » و « معند پرنس » الك مشهورلر ندندر . —

سروانتس — سروانتسك (٩٣٥ ـ ٩٩٤) اثاری متعدد دکلسه ده « دون کیشوت » (Don Quichot) عنوانلی برروماني سایه سنده شهرتکیر اولمشدر . سروانتس عسکر اولوب (لپانت) محاربه سنده صول قولنی غائب ایتمش و محاربهٔ مذکوره دن صوکره مملکتنه عودت ایدر ایکن قورصانلر طرفندن اخذ واسیر ایدیلوب برخیلی مدت جزایرده اقامت ایتمشدر .

اوننجى عصرده اسپانيه وعلى العموم اوروپا ادباسى آثار ايچون اسكى دره بكلك زمانى سرمايه اتخاذ و دور مذكورك سرسرى شواليه‌لرندن قهرمان انتخاب ايده‌رك بر طاقم حكايه‌لر نشر ايتمكه باشلامشلر ايدى كه بو مثللى ادبيات « رومانتيزم » (Romantisme) ياد اولنمشيدى . بو سببدن اوله‌رق اهاليده دخى اوزمانه پك چوق ميل حاصل اولمش ايدى . سروانتس اشبو ميلى « دون كيشوتده » تزييف ومؤاخذه ايلمشدر .

دون كيشوت « رومانتيزم » دن طولايى عقلنه خفت كتيرمش بركشى زاده اولوب رومانلرده كورديكى شواليه‌لره امتثالاً وقوعات ارامق اوزره قيرله چيقمش ودولروقهرمانلر ايله محاربه ايده‌يورم ظنيله دكرمانلر واورمانلر وقيون سوريارى ايله محاربه‌لر ايتمكه باشلامشدر .

دون كيشوت يولده تصادف ايتديكى خانلره وميخانه‌لره رومانلرده تعريف اولنان (شاتو) لر ، ميخانه‌ده خدمت ايدن قيزلره دخى شاتولرده ساكن (پرنسسلر) نظريله باقار وكويا انلره لايق بر نزاكت اوزره معامله‌ده بولنور ايدى . « دون كيشوتك » قهقهه‌سز مطالعه‌سى محال عد اولنور . —

مورخلر — اسپانيه مورخلرى ايچنده الك مشهور اولان جزوئيت ماريان (Mariana ٩١٥ ـ ١٠٠٢) دركه آثارندن « اسپانيه تاريخى » خيليجه مقبولدر .

هاره را (Harera) «هندوستان تاريخنی» سوليس (Solis) دخی «فتح مكسيقه تاريخنی» تحرير ايتمشلردر . —

قاموئنس (٨٩٥ ـ ٩٥٥) — پورتكيزده يالكز قاموئنس (Camoens) «لوز يياده» عنوانلی اثری واسطه سيله فوق العاده شهرت قزانمشدر . پورتكيزلر ايچون قاموئنس يكی بر (هومروس) مقامنده در وحقيقت حالده قاموئنس حقنده «پورتكيز هومروسی» پك مناسب برلقبدر .

قاموئنس اسپانيه مؤلفلرينك اكثريسی مثللی عسكر اولوب فاس ايله وقوع بولان محاربه لرك برنده بركوزينی غائب ايتمش وفقر و ضرورتدن قورتلق ايچون وطننی ترك ايله هندوستانه عزيمت ايلمشدر . فقط (غوا) شهرنده والينك سوء اداره سنی مشاهده ايدنجه انی آثارينك برنده مؤاخذه ايلمش اولديغندن حبس اولنوب خيلی مدت تحت توقيفده قالمش و «لوز يياده» يی حبسخانه ده اكمال ايتمشدر .

لوز يياده اسكی پورتكيزلرك ـ يعنی لوز يتانلرك احوالندن بحث ايدر . نهايتنده واسقوده غامه نك كشفياتی ايله ايلك هندوستان سفرلری تحرير اولنمشدر . پورتكيز اهاليسی لوز يياده يی از بردن اوقورلر .

قوموئنس هندوستاندن عودت ايدر ايكن بولنديغی سفينه

غرق اولمشدر . انجق کندیسی اغزنده « لوز پیاده » بولندیغی حالده بر تخته اوزرنده برقاج کون دکز ایچنده قالدقدن صوکره قورتلمشدر . قوموئنس اخر عمرنده دها زیاده برضرورته دوچار اولمشدر . روایت اولندیغنه کوره کیجه لین خدمتکاری شهزده دیلنجیلك ایده رك افندیسنی سائلك حاصلاتیله بسلر ایدی . —

فرانسه مدنیتی — فرانسه اونجی واون برنجی عصرده ایتالیه نك استیلاسنه قیام ایده رك متعدد سفرلر اجرا ایتدیکی اثناده ایتالیه قطعه سی « انتباه دورینك » الك پارلاق نقطه سنده ایدی . بناء علیه فرانسه عسکری ایتالیه مدنیتنك فرانسه یه نقل اولنمسنه واسطه اولمشلردر .

فرانسزلرك انتباه دوری مدنیتنه تبعیتلری ابتدا فن معماریده مشاهده اولنمغه باشلامشدر . غوت استیلی ترك اولنمشدروجدداً انشا اولنان ابنیه هپ « انتباه استیلی » اوزره انشا اولنمشدر — یعنی سیوری کمرلر وحسابسز وتناسبسز خارجی تزییات یرینه دوز کمرلر ایله یونان دیرکلری وداخلده دیوار وتاوان نقشلری ورسملر ظهور ایتمشدر . فرانسه حکمدارلری ایتالیه دن سلطنت وتزیینات ارزولری ایله عودت ایده رك مدیچیلر کبی پای تختلرینی ابنیه نفیسه ایله تزیین ایتمکه قیام ایتمشلردر .

فرانسه ده انتباه استیلی اوزره انشا اولنان ابنیه ایچنده شامبور

(Chambord) و فونتنبلو (Fontainebleau) شاتولرى ايله تويلرى (Tuillerie) سرايدر . تويلرى سرايى قاترينه مديچى نك امرى اوزرينه مشهور معمارلردن (فيلبر ده لورم Pht . Delorme) طرفندن انشا اولنمشدر .

رساملق ايسه فرانسه ده دها كيججه انتشار ايتمش وابتدا پوسن (Poussin) لك آثارى رغبت بولمشدر .

انتباه دورنده فرانسه سرايى اك پارلاق واك اكلنجه لى برسراى ايدى . ضيافتلر و (قونسر) لر و (ماسقاراد) لر ومتنوع اويونلر وآولردن نفس آله جق وقت بولنماز ايدى . قادينلر آوه وارنجه يه قدر هر بر اكلنجه ده حاضر بولنورلر ايدى .

برنجى فرانسوا ايله قاترينه مديچى سرايه دها زياده رونق ويرمك ايچون فرانسه خاندانى قيزلرينك اك كوزللرينى سرايه جلب ايدرلر ايدى . ابتدالرى « فرايلين » لر (يعنى سرايليلر) ياشلى قادينلرك نظارتلرى تحتنده بولنورلر ، انلرسز بر يره چيقه مازلر ، حتى اويونلرده اركككاردن آيرى اوتورورلر ايدى . فقط مرور زمان ايله بو نظارت قالقمش وقادينلر ايله اركككارك اختلاطنه مساعده اولنمشدر . بو سايه ده اخلاق ابتدا سرايده بوزلمش و بعده خارجه انتشار ايتمشدر .

لكن بو صره ده بيله فرانسه اهاليسى قرون وسطا باربارلغندن هنوز تماميله قورتيله مامش ايدى . اعتقادات باطله (مثلا

ابلیس ایله اخذ واعطا کبی) و تعصب (مثلا « وود ووآ » و « سن بارتلمی کیجه‌سی » وقعه‌لری کبی) و قانلی منازعه‌لر (مثلا دوئلولرك کثرتی کبی) کرکی کبی موجود ایدی .

یونان وروم حکماسنه رغبت دخی فرانسه‌یه ایتالیه‌دن کتیرلمشدر . یونان ولاتین لسانی موده اولمش اولدیغندن کبار قادینلر دخی السنهٔ مذکوره اوزره تکلم ایدرلر ایدی .

اهل تألیف اثرلرینی (سوفوقل) ایله (اوریپید) لك اثارینه تقلید ایتدکلری کبی ، « سوژه » (یعنی موضوع حکایه)لر دخی یونان تاریخیله مذهبندن اقتباس اولنور ایدی . بونلر مللی لسان اوزره یازلدیغی جهتله اهالی طرفندن کمال تلذذ ورغبتله اوقونور ایدی . اسکی حکما آثارینه تقلید ایتمك اصولنه دخی « قلاسیسیزم » (Classicisme) و بو اصولدن آیرلمایان مؤلفلر ایله آثارینه « قلاسیك » دینمشدر .

فرانسه‌یه قلاسیسیزمی ادخال ایدن رونسار (Ronsard) در (٩٠٢-٩٦٣) . شعرادن مالهرب (Malherbe) (٩٣٣-١٠٠٦) الك زیاده اثارنده سلاست و بلاغت کوزتمشدر . کندیسی غایت متعصب بولندیغی حالده حین وفاتنده وظیفهٔ روحانیه‌سنی ایفا ایدن پاپازی نطقنده بلاغت کوزتمه‌دیکی ایچون یانندن طرد ایتمشدر .

قرال فرانسوانك همشيره سی (مارغريت ده ناوار) دخی عصر مؤلفلرندن معدوددر .

رابله (Rabelais) (٨٦١ ـ ٩٣١) فرانسه‌نك (سروانتسی) مقامنده‌در . رابله‌نك اخلاق وطبيعتی غايت متلون اولوب مدت عمرنده دفعاتله صفت وصنعتنی تبديل ايتمش و « غارغانتوا و پانتاغرول » عنوانلی اثرنده معاصرلرينك چيركين اخلاق وحركاتنی مؤاخذه ايلمشدر . ظن اولنديغنه كوره (غارغانتوا) ايله (پانتاغرول) برنجی فرانسوا ايله خلفی هانريدن كنايه‌در .

(درام) مؤلفی اولان شعرا ايچنده الك زياده شهرته نائل اولان قورنل (٩٨٤ ـ ١٠٦٢ Corneille) و راسين (١٠١٧ ـ ١٠٧٧ Racine) درلر . قورنلك الك مقبول اولان اثری « لوسيد » (Le Cid) فاجعه‌سيدر . بعض ادبا وباخصوص مشهور قاردينال ريشليو قورنلك شهرتنه حسد ايده‌رك « لوسيد » ك نشری اوزرينه اعتراضلرده بولنمشلر وحتی فرانسزلر اقاده‌ميه‌سنی بوخصوصده واسطه اتخاذ ايتمشلر ايسه‌ده قورنلك اثارينه اولان رغبت عموميه اوزرينه سكوته مجبور اولمشلردر .

راسينك الك مقبول اثرلری دخی « اندروماق » (Andromaque) و « افيژه‌نيه » (Iphigénie) در .

بوالو (١٠١٤ ـ ١٠٩٥) (Boileau) شعرنده « ساتير » (يعنی هجويه‌لر) ايله اوغراشمشدر .

قومدیه مؤلفلری ایچنده الڭ مشهور اولان مولیه‌ر (١٠٠٠ـ ١٠٥١) اولوب شهرتی یالکز فرانسه داخلنده قالمادیغی کبی آثاری دخی حالا اسکیمه‌مشدر .

مولیه‌ر (Molière) فرانسه‌نڭ شکسپیری عد اولنور . فرق شو درکه مولیه‌ر قومدیه وشکسپیر درام وفاجعه یازارلر ایدی .

مولیه‌رڭ الڭ مقبول اولان اثری بولندیغی عصرڭ مرائیلکنی تجسیم ایدر « تارتوف » (Tartuffe) عنوانلی قومدیه‌سیدر .

لافونتن (La Fontaine) (٩٩٩ ـ ١٠٧٣) مصاللرنده کوستردیکی حیواناتده معاصرلرینڭ احوال و حرکاتنی مؤاخذه ایلمشدر . لافونتن کندیسی ایچون پك چوق دوشمن پیدا ایتمش ایدی . سائر نوع ادبیاتدن وفنوندن الڭ زیاده ترقی ایدن تاریخ و وقعه نویسلك (مثلا ده تو (de Thou) ' مونتلوك (Montluc) ' تاوان (Tavannes) وسائره) در .

(بوسوئه (Bossuet) و فنلون (Fénélon) الهیات وفصاحته و (امبروازتوما) (A^se Tomas) فن طبه دائر خیلی آثار مقبوله براقشلردر . ده تو (٩٣١ ـ ٩٩٨) لاتینجه معتبر « تاریخ عمومی » نشر ایلمشدر .

پیه‌ر راموس (Ramus) (٨٨٠ ـ ٩٥٠) فلسفه اربابندن

اولوب فرانسه‌ده برنجی دفعه اوله‌رق آریستوتك افکارینی (یعنی دوقترینلرینی) جرح ومؤاخذه ایلمشدر .

اشبو جرأته قارشی (اسقولاستیك) اربابی راموس علیهنده قیامت قوپاردقلرندن کندیسی المانیه‌یه کیده‌رك (هیدلبرغ) دار الفنوننده درس ویرمکه باشلامشدر . موقتاً پارسه کلمش ایکن (سن بارتلمی کیجه‌سی) وقعه‌سنده رقیبلرندن برینك طلبه‌سی طرفندن قتل اولنمشدر . آثاری ایچنده «آریستوت حقنده بعض مطالعات» مشهوردر .

دقارت (Descartes) (٩٧٤ــ١٠٠٨) عتیق وجدید فلسفه اصولنی جرح ایده‌رك «عقلی» یاخود «اسپکولاتیف» (Spéculative) اصول فلسفه‌سنی میدانه چیقارمشدر . دقارت عقلنه احاطه ایتدیره‌مه‌دیکی شیئی قبول ایتمز ایدی والك سودیکی قولی (Cogito, ergo sum) (یعنی دوشونه‌یورم بناء علیه وارم) ایدی .

پاسقال (١٠٠١ــ١٠٤٠) (Pascal) «ژانسنیت» کروهنه منسوب ایدی .

پسقوپوسلردن (ژانسن) جزوئیتلرك بیان ایتدکلری «مقصد خیرلی اولدیغی حالده وسائط استحصاله باقلماز» افکارینی مؤاخذه ایده‌رك برقاچ اثر میدانه قویمشیدی . اشبو ژانسنك طرفنی التزام ایدنلره «ژانسنیت» دیرلر ایدی . «ولایت

مکتوبلری » پاسقالك مشهور آثارندندر . دقارت ایله پاسقالك ریاضیاته دائر پك چوق اثرلری موجوددر .

راموسك طلبه سندن مونتان (Montagne) « تجربه » عنوانلی مجموعه سنده هر عقله کلن شیدن بحث ایتمش و کویا انسان عقلنك طبیعت و کائناته دائر اولان حقایق مکتومه یی کشف واحاطه خصوصنده کی عجزندن بحث ایله ظاهراً محویت فقط ضمناً شبهه لر ینی بیان ایتمشدر . بو مثللی فلسفه دخی « اسسپتیسیزم » (Scepticisme) یاخود « اندفرانتیزم (Indifferentisme) » یاد اولنمشدر . —

برنجی غزته — روایته نظراً مدنیت حاضره نك اعاظم ارکانندن معدود اولان غزته شو وجهله ظهور ایتمشدر . فرانسه اطباسندن ره نودو (٩٦٢ ـ ١٠٣١ Renaudot) حوادثه مراقلی اولان مشتریلرینه یرانمق ایچون اوته دن بریدن اخذ ایده بیلدیکی حوادثی ضبط وتحریر ایده رك انلری ویزیته ویردیکی خانه لره تبلیغ ایدر ایدی . بعده صورت منتظمه ده اوله رق بر ورقهٔ حوادث نشر اولندیغی حالده رغبت بوله جغنی حس ایده رك رخصت استحصال ایچون مشهور قاردینال (ریشلیو) یه مراجعت ایتمشدر . (ریشلیو) رخصت ویردیکندن بشقه اره صره حوادث ومهم بندلر کوندرمکه

سوز ویرمشدر . ایشته بووجهله « غازت ده فرانس (Gazette de France) » تأسيس اولنوب ايلك نسخه سی (١٠٠٩) سنه سنده چيقمشدر .

فرانسزلر فرانسه ده فنون وادبياتك فوق العاده ترقيسی وفرانسه نك اقتدار ماديسی سايه سنده معناً ومادةً اوروپا اوزرينه بيوك برنفوذ اجرا ایتمکه باشلامشلردر . فرانسه لسانی مدنی اولان عالم ايچون لسان رسمی حکمنه كچمش وفرانسه اصولی وعاداتی و « موده لر » ی تعميم اولنمشدر .

آلمانيه مدنيتی — «انتباه» و«ره فورمه» دروننده آلمانيه دخی ترقی ومدنيت يولنده خيلی ترقی ايتمشدر . اوصره ده آلمانيه ده دار الفنونلرك عددی چوغالمش وايچلرندن (ويتنبرغ) و (هيدلبرغ) الك زياده طلبه جمع ایتمکده بولنمش ايدی . ويتنبرغ دارالفنونی باخصوص لوترك رفيقی بولنان ملانختونك همتيله ترقی ایتمش وپروتستانلغك مركزی اولمش ايدی .

قاتوليكلر ايله پروتستانلر بيننده موجود اولان مذهب منازعه لرندن بشقه ذاتاً پروتستانلر اره سنده كی منازعه لرك دخی بردرلو آرقه سی النه مامديغندن طبيعی دار الفنونلرده الك زياده اهميت ايله تدريس اولنان علم قرون وسطاده اولديغی كبی « علم الهيات » ايدی . فقط بونكله برابر دار الفنونلره برر برر سائر علوم جديده دخی داخل اولمشدر .

المانيه ده ابتدالری اذهان يالكز مذهب منازعه‌لريله مشغول اولديغندن ادبيات كری قالمشدر . شاتولرده ظهور ايتمش اولان قرون وسطا ادبياتی بو دفعه هر يوزدن ترقی ايتمش بولنان شهرلره انتقال ايتديكندن شواليه‌لك دورينك « مينه زنكر » اشعاری يرينه اهل صنعته (يعنی اصنافه) مخصوص « ميستر زنكر » قائم اولمشدر .

اصناف بعض اصوله تطبيقاً قافيه‌لی بيتلر تنظيم ايده‌رك محل اجتماعلرنده قرائت ايدرلر ايدی و بو مثللی بيتلر تنظيم ايتمك هنری ناظمك منسوب اولديغی صنف ايچون بيوك برشرف عد اولنديغی جهتله اكثر بو كبی شعرا شهر ميدانلرنده منسوب اولدقلری صنفلرك عموم افرادی حاضر بولندقلری حالده شعر يارېشنه چيقارلر ايدی . بر صنف افرادی آرقداشلری بولنان شاعرك غلبه‌سی اوزرينه فوق العاده شنلكلر اجرا ايله برابر غالبی ذی قيمت هديه‌لر ايله تلطيف ايدرلر ايدی . بو جنس شاعرلر ايچنده نورنبرغ قوندره‌جيلرندن هانس ساقس (Hans-Sachse ٨٧٣ ـ ٩٥٤) مشهور اولوب برقاچ بيك شعر پارچه‌سيله برقاچ يوز درام وقوميديه تنظيم ايلمشدر .

المانيه كشی زاده‌لرينك دائمی مشغوليتلری آو ، ضيافتلر (بالولر) ، مسكرات واستقابل اويونلری ايدی . بونكله برابر المانيه بكلری پك زياده سلطنته ميل ايتمشلر ايدی . بو سلطنت

ايسه صرمه‌لی قطيفه البسـه و التون قوردون و مرصع اسلحه وكوشـدن معمول اشـيای بيتيه و متعدد آتلر ايله آو كوپكلری وخدمه و صرمه‌لی طاقلر وسائره‌دن عبارت ايدی . فقط زادكان سلطنت خصوصنده مركز تجـارت اولان شهرلرده ساكن بيوك تجارلر و صرافلر ايله رقابت ايتمكدن عاجز ايديلر .

المانيه ثروتنك مركزی مشهور زنكينلردن معدود اولان فوكر (Fugger) فامليا‌سـنك وطنی بولنان آوسـبورغ شهری ايدی . اولوقت فوكر قومپانيه‌سی عصرمزك (روتشـيلد) قومپانيه‌سی مقامنده اولوب اوروپانك هرطرفنده شعبه‌لريله اجنتولری موجود ايدی واقامت ايتـدكلری خانه‌لر جسيم ومزين سرايلر اولوب الك مشهور اهل هنرك هيكللر ورسملر كبی آثار نفيسه‌لريله طولی ايدی .

سحر ايله اتهـام اولنانلرك كثرتندن دخی اكلاشلديغی اوزره المانيه قطعه‌سی قرون وسطا تعصب وجهالتندن پكده قورتيله‌مامش ايدی . برانسانی شيطان ايله آليش ويريش تهمتيله اتهام ايچون الك عادی وسيله كافی ايدی . برفردك فوق العاده كوزللكی ياخود چيركينلكی ، فضيلتی ياخود سوء اخلاقی ، امثالی نادر خسته‌لكی ووجود صاغلغی ، فوق العاده علم ومعرفت ـ هپ بوخصوصده سـند اتخاذ اولنه بيلير ايدی .

برينك كويا شـيطان ايله آليش ويريشـده بولنديغنی خبر ويره‌رك ادعالرينی اثبات ايدنلر مظنونك مالنـدن برقسمنی ضبط

ایچون صلاحیت قزانمقده اولدقلرندن برطاقم طمعکارلر پك چوق بیگناهلر حقنـده انواع افترالرده بولنـه‌رق ثروته مالك اولورلر ایدی . بو حالده مظنون خفیاً محکمه‌یه جلب اولنوب اشکنجه‌لر واسطه‌سـیله هر حالده اقراره اجبـار ایدلدکدن صوکره علناً احرق بالنار ایدیلیر ایدی .

قرون وسطاده شفاهی وعلنی اولان اصول محاکمه (ژوری) بودفعه خفی وتحریری‌یه تحویل اولنمش ایدی [*]

المانیـه‌ده دور مز بورده یالکز (قوپرنیـك) و (کپـلر) سایه‌لرنده علم هیئت خیلی ترقی ایتمش و (دوره‌ر) اسمنده مشهور بررسام ظهور ایلمشدر . —

قوپرنیك (۸۵۱ — ۹۲۱) — قوپرنیك (Copernic) پروسیه‌ده کائن (تورن) شهرنده تولدایده‌رك ابتدا (لمبرغ) وصوکره (بولون) دارلفنونلرنده تحصیل علوم ایتمش وعلوم ریاضیه‌ده‌کی معلوماتیله دها کنج یاشنده شهرت قزانمشدر .

قوپرنیك برکوشـهٔ انزوایه چکیلوب مطالعات ایله مشغول اولدیغی حالده امرار اوقات ایدر ایدی ونهایت مشهور عالم اولان «اجرام سماویه‌نك حرکاتی» [**] عنوانلی هیئت کتابنی تحریر ایلمشدر . قوپرنیکه کلنجه‌یه قدر حکما کرهٔ ارضك مرکز عالم

[*] یالکز انکلتره‌ده اسکی اصول محاکمه بقا بولمشدر .

[**] *De Revolutionibus Orbium Coelestium*

اولديغى وشمس ايله برابر على العموم اجرام سماويه نك ارض اطرافنده حركت ايتمكده بولنديغى اعتقادنده اولدقلرى حالده قوپرنيك سيارات ايله برابر كرهٔ ارضك شمس اطرافنده دور ايتمكده اولديغنى اثبات ايلمشدر . قوپرنيك مذكور اثرينى ميدانه چيقارمق ايچون اوتوز سنه اوغراشمشدر . —

كپلر (٩٤٩ ـ ١٠٠٩) — كپلر (Kepler) ويتنبرغلى برعالم اولوب قوپرنيكك ادعالرينى تصديق وايضاح ايله برابر علم هيئته و رياضياته پك چوق خدمت ايتمشدر . آثارى ايچنده الك مشهور اولان « موازنهٔ عالم » (Harmonia Mundi) حالا الك ذى قيمت كتب فنيه دن معدود در . —

دوره ر (٨٤٩ ـ ٩٠٦) — دوره ر (Durer) نورنبرغ قيومجيلرندن برينك اوغلى اولوب كنج ياشنده رسمه مراق ايتمش و بونك ايچون فلمنك و ايتاليه ده خيلى مدت اقامت ايتمشدر . دوره ر ايمپراطور برنجى ماقسيمليانك حمايهٔ مخصوصه سى تحتنده بولنور ايدى .

بركون دوره ر ايمپراطورك حضورنده يوكسك بر نردبان اوزرينه چيقوب طورديغى حالده رسم ياپار ايكن صاللانمقده اولان نردبان ايشنه مانع اولديغندن ماقسيمليان حاضر بولنان كشى زاده لرك برينه نردبانه طيانمسنى امر ايلمشدر . فقط شواليه

بونی « شـوالیه لك » صفتنه صیغدیره مایوب تردد کوسـتردیکی جهتله ایمپراطور بالذات نردبانه طیانمش و « شوآدمك صنعتی سنك کشی زاده لککدن زیاده عندمده مقبول اولدیغنی اکلایه مادکمی به‌حریف ؟ بن برکو یلی بی ایسته دیکم دقیقه‌ده « شوالیه » ایده بیلیرم . فقط الك نامدار شـوالیه دن بردوره ر یاپمق الدن کلمز » دیمشدر .

دوره رك زوجه سی پك حسـنا اولوب رسملرندن الك مشهور اولان « مادونه » نك وجودینی ترسیم ایچون « موده ل » اولمش ایسه ده کندیسی پك خویسز و مجزه اولدیغندن دوره رك عمرینی تسمیم ایتمشدر .

« انتباه » و « ره‌فورمه » دورنده المانیه‌ده انشا اولنان ابنیهٔ نفیسه ایچنده الك مشهور اولان (هیدلبرغ شاتوسی) در . —

بشنجی جلدك صوکی

محمود بکك مطبعه‌سنده طبع اولنمشدر

DATE DUE

To renew
call 292-3900

HIGHSMITH 45-220